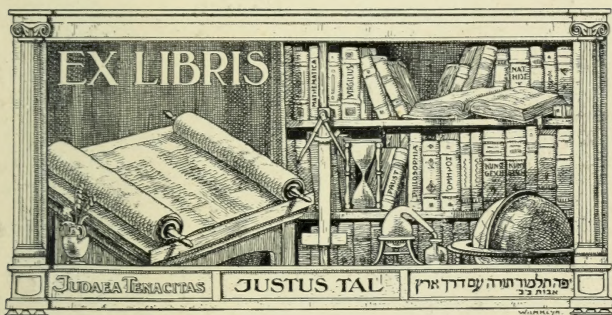

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 13 02 01 12 011 0

JUDAEA TENACTAS

JUSTUS TAL

יפה חלמוד תורה עם דרך ארץ

מבית כ"ב

מ. ג. ג. ג.

DS
117
R75A3

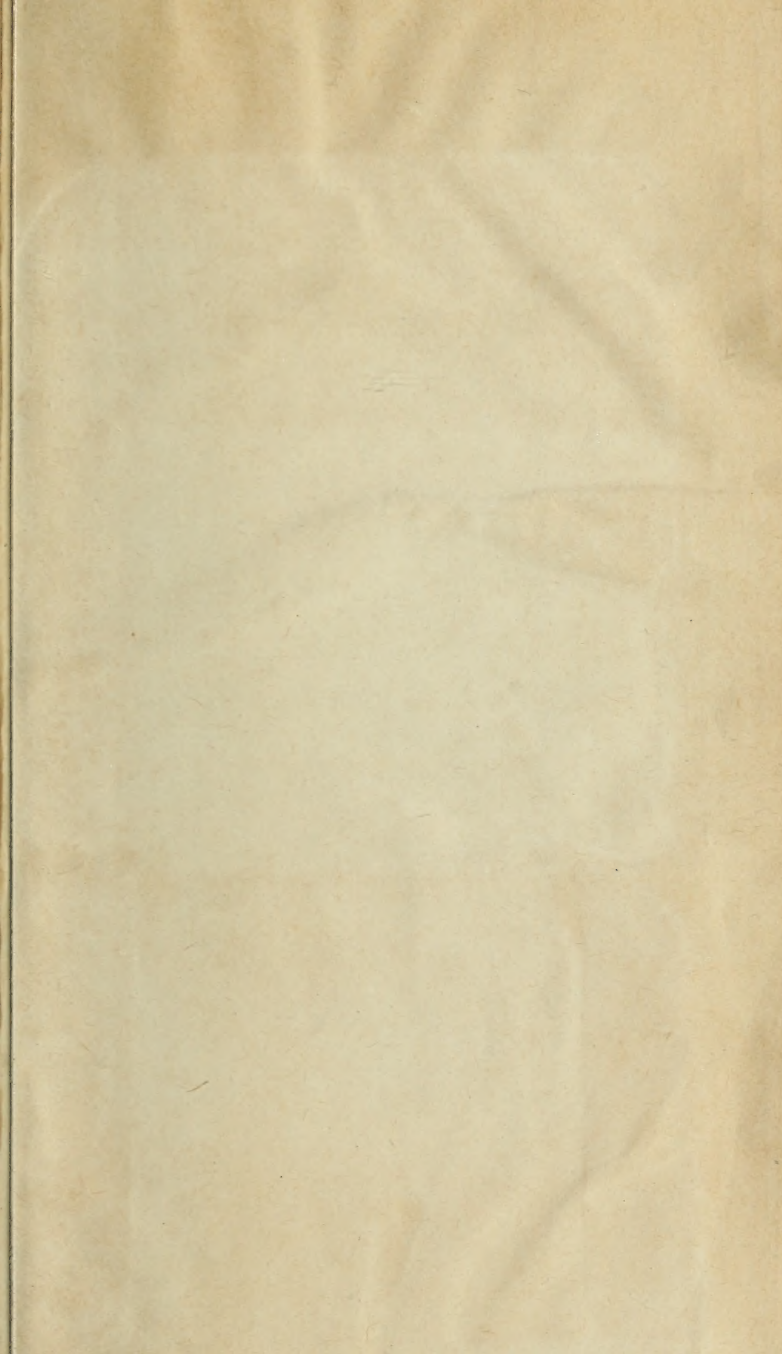
Rossi, Azariah de
Matsref la-kesef

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

INSTITUTIO ARABICA
DISSERTATIO CRITICA

ANNO DOMINI MDCCCXXXV

ספר מצרף לבסף

REPRINTED FROM THE
PUBLISHED BY THE
UNIVERSITY OF LEIPZIG

LEIPZIG
PUBLISHED BY
H. W. SCHNEIDER

TRUTINA ARGENTI,

SIVE

DISSERTATIO CRITICA

SCRIPTA AB

AZARJA DE ROSSI, ITALO,

AD DEFENDENDUM CAPUT XXXV, QUOD EST
DE AETATE MUNDI,

CONTINETURQUE IN OPERE EJUS PRAESTANTISSIMO
CUI TITULUS

MEOR ENAYIM, I. E., LUMEN OCULORUM.

REFUTANTUR PLURIMA OBJECTAMENTA A SCRIPTORIBUS EJUSDEM
ÆTATIS FACTA CONTRA RATIOCINANDI MODUM, QUI APPARET

IN ILLO CAPITE; SIMULQUE ADDITÆ SUNT ALIQUOT

OBSERVATIONES CRITICÆ CONTRA SCRIPTA

QUÆDAM ET PRINCIPIA CARAITUM.

NUNC PRIMUM PUBLICI JURIS FACTA E CODICE AUTOGRAPHO

ANNI 1576, QUI ASSERVATUR IN COLLECTIONE MICHAELIS,

IN BIBLIOTHECA BODLEIANA OXONIENSI,

A

HERSCHELL FILIPOWSKI.

EX AUCTORITATE

Societatis Antiquitatum Hebraicarum.

EDIMBURGI:

TYPIS H. FILIPOWSKI, A. M. 5615.

PROSTAT LONDINI APUD J. MADDENUM (8, LEADENHALL STREET),

ET LIPSLE APUD K. F. KÖHLERUM.

MDCCCLIV.

ספר מצרף לכסף

המתיחס לחבור מאור עינים אשר לי

אני עזריה מן האדומים

מגמתו לבטל השנות שכתבו על חלק ימי עולם .
ועם זה השתרגו עיונים עקריים לבאור וקיום דברי
חז"ל. והשנות על קצת האחרונים נוחי נפש. ובעקבותיו
תשובות י"ג שאלות מתיחסות לחשבון העבור הנהוג
כיום אצלנו .

גם במתקוממינו

הקראים שחיקי טמיא בקצת

מקומות אתקוטט, לאשר דברי חכמינו אשר

עב"פ לעולם כבוד ינחלו. ואת כל אלה ידי עשתה כההיא

דר' עקיבא פרק יוצא דופן לחדר את התלמידים בדברים נאותים
אשר האמנתי כי גם חכם ישמעם ויוסף לקח.

קדמאה

מהדורא

עם המונח המכתב של ידי
המחבר.

מחוך כתב ידי המחבר הנמצא
באוקספורד.

Mich. 308, Bodleian Library

נס נוספה צו תולדות המחבר ר' עזריה כאשר יבאם לחור נס' כרס חמד הקמיטי .

מאת החכם הגדול ר' יום טוב ליפמן צונץ מבערלין .
הכל הוגה בעיון נמרץ ע"י החכם השלם ר' צבי פיליפאווסקי .

ונרסם בדפוסו בקריה העליונה

עדינבורג

בעד חברת מעוררי ירושלים .

בשנת חמשת אלפים ושש מאות וארבע עשרה ליצירה .

LONDON, JAMES MADDEN, 8 LEADENHALL STREET.
LEIPZIG, K. F. KOHLER.

1854.

The Hebrew Antiquarian Society

FOR PUBLISHING

THE MOST ANCIENT AND MOST IMPORTANT HEBREW
MANUSCRIPTS HITHERTO YET UNPRINTED.

Members of the Committee.

THE REV. DR. ADLER, 18.
BENISCH, A. DR. 18.
DUKES, LEOPOLD, 24.
FILIPOWSKI, H., Edinburgh.
GOLDSMID, AARON, 18.
GREEN, A. L. REV. 18.

GUEDALLA, H. 18.
ISAACS, D. M. REV. 17.
KISH, JOSEPH, 18.
LEMPART, L. 18.
PICCIOTTO, MOSES, 18.
RAUSUK, S. 18.

SCHILLER, DR. REV. 20.

Corresponding Members.

CARMOLY, DR. 6.
FRANKEL, Z. DR. 4.
GEIGER, ABR. DR. 4.
LUZZATTO, S. D. 21.

MUNK, S. PROF. 25.
RAPOPORT, S. Chief Rabbi, 23.
SACHS, MICHAEL, DR. 3.
ZUNZ, LIPMAN, DR. 3.

Ordinary Members.

Adler, B. M. 9.
Adolf, W. 3.
Adrian, Prof. 10.
Anger, D. Prof. 16.
Ansell, Abr. 9.
Ashenheim, J. Edinburgh.
Ashenheim, L., Dr. Falmouth.
Beer, B. Dr. 8.
Berend, Koschm. 14.
Bertheau, Prof. 11.
Bick, Alex. 5.
Bondi, I. A. 8.
Bonn, Joseph, 13.
Bram, Dr. 3.
Breuer, G. Dr. 24.
Busch, I. L. 24.
Cahn, S. 22.
Caro, M. I. 4.
Cassel, D. Dr. 3.
Cohn, Alex. Abr. 14.
Cohn, Laz. Sams. 13.
Cohn, Louis, 18.
Cohn, Ph. Abr. 9.
Ehrlich, M. 4.
Enoch, Dr. 1.
Ewald, H. Prof. 11.
Fischel, D. G. 23.
Franklin, Isaac, 20.

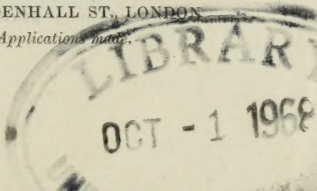
Freidberg, Abr. 25.
Frensdorf, Dr. 14.
Freund, W. Dr., Edinr.
Friedenthal, M. R. 4.
Fürst, Julius, Dr. 16.
Goldenthal, Prof. 24.
Goldschmidt, M. B. 9.
Goldzieher, A. S. 13.
Gugenheimer, Dr. 24.
Gumbiner, Dr. 3.
Günsburg, C. S. Dr. 4.
Haabrücker, Dr. 12.
Heymann, A. H. 3.
Hoeck, Prof. 11.
Jacobs, J. L. 15.
Jellinek, Preach. 16.
Joel, Joseph, 18.
Kallir, Meier, 5.
Kaufmann, I. 9.
Kirchheim, Raphael, 9.
Knoepfelmacher, 24.
Landsberg, M. 3.
Lelewel, J. Prof. 6.
Levy, I. A. Rev. 18.
Levy, M. A. Dr. 4.
Levy, Moses, 18.
Loewy, A. Rev. 18.
Lieben, Kalman, 23.
Lindenthal, I. L. 18.
Macdonald, W. B.

Magnus, E. D. Dr. 4.
Magnus, M. 3.
Manheimer, Dr. 24.
Meisels, Chief Rab. 7.
Meyer, Dr. Ch. Rab. 14.
Michael, M. S. Dr. 13.
Middeldorpf, Dr. 4.
Movers, Prof. 4.
Münch, Baron, 24.
Petermann, Prof. 3.
Petersen, Prof. 13.
Philipsohn, L. Dr. 19.
Polak, Gabriel, 2.
Roediger, Prof. 12.
Rosenthal, L. 14.
Sachs, Senior, 3.
Samuel, Sampson, 18.
Sänger, M. 24.
Schiff, Wolf. 4.
Sequera, S. 18.
Solomon, Henry, 18.
Schmelkes, M. 23.
Stern, S. G. 24.
Stern, M. E. 24.
Veit, M. Dr. 3.
Weiler, Abr. 9.
Wiener, M. Dr. 14.
Young, Robert, Edinburgh.

1 Altona.	2 Amsterdam.	3 Berlin.	4 Breslau.
5 Brody.	6 Brussels.	7 Cracow.	8 Dresden.
9 Frankfort a M.	10 Giessen.	11 Göttingen.	12 Halle.
13 Hamburg.	14 Hanover.	15 Hull.	16 Leipsic.
17 Liverpool.	18 London.	19 Magdeburg.	20 Manchester.
21 Padua.	22 Paris.	23 Prague.	24 Vienna.
	25 Wylkowyszki.		

PUBLISHER, JAMES MADDEN, 8, LEADENHALL ST., LONDON

Where Prospectuses are obtained and Applications made.

הקדמת המעריך

בהחילי להרפס את ספר מצרף לכסף אמרתי כי לא תהיה מלה בלשוני להקדים הקדמה לספר הזה. יען גורלו לא כגורל שאר ספרים הנרפסים מכתובי יד. כי רובם ככולם לא בידי מחבריהם נכתבו, רק בידי זרים, מעתיקים וסופרים שונים, אשר לפעמים לא ידעו בין ימינם לשמאלם, מה שאין כן הספר הזה מצרף לכסף, כי הכתב יד אשר ממנו הועתק לדפוס, הוא גוף כתב יד המחבר עצמו, הוא ולא אחר, וא"כ השבתי למה לי להרבות דברים הנם, הלא שפתיו ברור מללו, ומי הוא ישמע לציחות לשונו ולא יבין תכונתם? אמנם מקרה ורה ונפלאה קרה במלאכת העתקת הספר הזה מתוך גוף הכ"י, וראויה להודע למשכילים. למען ידעו ויבינו עד כמה יושחתו לפעמים ספרי קדמונינו. אם יצאו לאור ע"פ אנשים אשר לא דאגו ליקרת ההכמה רק ליקרת הכסף.

הנה זה שנתים ימים בא לפני ההכס ר' דוב גאלדבערג ויבקש ממני לשלחו לעיר אוקספורד להעתיק בעד החברה את ס' מצרף לכסף, ובתקותי כי יודע פשר דבר כמוהו יעשה מלאכתו באמונה, נעתרתי לבקשתו. וילך בגללי אל העיר אוקספורד לעשות במלאכתו. וטרם הפרדו מאתי הוהרתיו פעמים ושלש, לחזור על פרקו לא פחות משני פעמים. ועל כל אשר שאלתי ממנו ענני הן הן. ויהי כאשר שלח לי העתקת ט"ו עלים הראשונים מן הכ"י, שמתי עיני עליהם, וארא כי עצומים הללי הטעות אשר טעה המעתיק. ואכתוב מגלה עפה אליו לאמר "הלא העדותי בך שלא שלח רבר מפניך טרם קראת ושנית עם גוף הספר, ועתה תדע ידוע אם לא תעשה כלבני, תשובות ממלאכתך וכו'", על זה השיבני ר"ד הנו' כדברים האלה:

ש לום לה משכיל וכולי כמוהו ר' צבי פיליפאוסקי.

שולח אני לך את היתר מן הס' מצרף לכסף אשר העתקתי אותו ת"ל עד תומו ואני יכול להבטיח לך כי אין בו כמעט אף טעות אחד כי שמתי עליו שנית עיני ותקנתי כל החסר ונשארו להעתיק עוד הספר הקטן ממנו צדק עולמים אשר הוא כשבעה עלים אשר לא אוכל לעשות בשבוע הזה. . . . . ואתה שלום וביחך שלום כעתירת רעך דוב גאלדבערג.

אולם עם כל הבטחון הזה מאת ר"ד לא נתתי אמון במלאכתו. ואעבור על כל פני הספר לראות אם הדברים ישרים. והנה לדאבון נפשי מצאתי בהם ספקות רבות אין מספר. אשר לא היה באפשרי להולמם בכל פנים. ויהי בכתבי אל המעתיק על כל המבוכות האלה, והעירותיו על מעט מהם למשל, כבר שנה את מעמו במכתב אחר אלי כדברים האלה:

הקדמת המעריך

. . . ולא ידעתי מה החרדה הגדולה הזאת אשר תחרד על המצרף לנכף שלא יהיה ה"ו אף מ"ס אחד, התחשוב כי דברי אלקים הוא או כי תחשוב שהוא מלמד אותנו חכמות רמות ונשגבות אשר באבד שנים או שלשה היבות ממנו תאבד לעד חכמה נשגבה הי"ו כי אין זאת וכל נער ויודע לקרות בספרי לשון הקדש ידע בנקלה לתקן כל המקומות אשר יסופקו בו כי הוא לרוב מעתיק מספרים אשר המה נדפסים לפנינו ולא ידעתי ספר אחד אשר יביא והוא לא נדפס זולת ספר מעשה אפור. ואם יהיה ה"ו סכנות נפשות בדבר אפשר להביא רפואת תעלה גם ממנו. הלא הנדו בפאריו וכו'.

בעת ההיא כבר החיליתי להדפיס את ס' המצרף, ובכל פעם לא חדלתי משלוח בחינת הדפוס אל המעתיק לאוקספורד כדי לברוק אחרים שלישיית עם גוף הספר. ובתחבולה הזאת כבר נדפסו ל"ב דפים משני עבריהם. והנה פתאום הודיעני המעתיק כי עיניו נשואות אל העיר פאריו. וכי נוסע הוא מעיר אוקספורד. ואחרי כי ענמה נפשו על זה גורתי ללכת אוקספורדה בעצמי בעבור יתר הספר אשר עוד בכתובים. ולקחתי אתי גם את הס"ד עמודים אשר היו כבר נדפסים והחילותי לבקר את כלם. ואשתומם על המראה. כי השעות והשגיאות אשר עשה המעתיק עצמו מספר. ובאותן הס"ד עמודים הנדפסים מצאתי לא פחות מ ש ש מ א ו ת ו ש י ס ו ש ש ה שגיאות! לא ראיתי כהנה לרוע בכל ספרי העברים! מלבד השמטות שורות שלמות, ואומר בלבי או איך יעשה נבלה כזאת בישראל לחלל שם המת ר' עוריה, ותחת דפי טוב אך רע יקרני. כי להקן את הנשחת על פי לחה השעות היה מן הנמנע להיות הפרוץ מרובה על העומד. ע"כ אמרתי יהי מה השלך אשליך את כל הנדפס אחרי גוי, וארפס את הס' מחדש לפי הגהותי ותקוני. ובן עשיתי בעזה"ש, וד' את דרכי הצליח. ולמען יסופר לדור אחרון עד כמה יגעו לריק מעתיקים המזויקים. ספחתי (לפתח הנס) אל הספר הזה, גם הס"ד עמודים הנשחתים. ומהם ישכילו קוראי הנעימים איך בלתי ספק נשתנשו רבים מספרינו ע"פ אנשים אשר עיניהם טוחו מראות, הביטה נא קורא משכיל בתחלת ספר מצרף המומטעה ותמצא שם מעט מן השעות אשר לקטתי מתוך התרס"ו הנו', ותתבונן כי את אשר כתב ר"ד המעתיק במכתבו השני הנו': "הי"ו כי אין זאת וכל נער ויודע לקרות בספרי לשון הקדש ידע בנקלה לתקן כל המקומות אשר יסופקו בו", אך הבל המה גם יחד. ואך לשקר נשבע בשם י"ו. אם נניס דבריו מדוע לא תקן בעודם בכפו טרם נדפסו? ולדעתי נכון להזהיר את משכילי זמננו. אם יראו העתקת איזה כ"י (מספרי אוקספורד או פאריו) היוצאת מתחת ידי ר"ד הנו', שלא להדפיסה טרם יבקר בה איש משכיל בלעדו עוד פעם עם גוף הספר. ואל תשכן עולה באהליהם.

כ"ד המקנא קנאת החכמה, פה עדינבורג בירח זיו בשנת התרי"ד ליצירה.

המעריך

המעתיק ידע בנקלה לתקן כל המקומות אשר יסופקו בו כי הוא לרוב מעתיק מספרים אשר המה נדפסים לפנינו ולא ידעתי ספר אחד אשר יביא והוא לא נדפס זולת ספר מעשה אפור. ואם יהיה ה"ו סכנות נפשות בדבר אפשר להביא רפואת תעלה גם ממנו. הלא הנדו בפאריו וכו'.

תולדות ר' עזריה

ז"ה' בשבת ישראל בערי איטליא במנמובה ובננותיה ותשכן בתוכם משפח' האדומי' הוא די רוקי, וירבו הימים ויסעו אנשים לבית די רוקי ממנמובה ויתקעו אהלם בפיררה הקרובה ותעל עמהם מסורת אבותיהם, כי הגלה טיטוס לרומי ארבע משפחות יקרות משועי יהודה. האדומים, הנערים, התפוחים, והענויים. ויש אומרים הוקנים. ולפי ספור קדמון ביוסופן דפוס כונת הושיב טיטוס בעיר רומי אלף יהודים והמש מאות. ויוסף בנה לו שמה בתים ובית הכנסת ובית המדרש, ר' עזריה נולד לערך בשנת רע"ג או רע"ד, ויהי כי גדל הנער ויתן לו אלהים לב נבון ושכל ויואל לרדת במצולות החכמה ולא מש יומם ולילה מאהל התורה, ולמד חכמת הרפואה וירש בספרי העתים ובמאזני רעיוניו שקל זכרונותיהם, גם הבין שפת עבר ורומי ולעזו שלשתן, אך ספר ולשון יון לא ידע כאות נפשו, ויהגה בהעתקות הרומיות והלועזות ויקרא ספרים להרבה, ובעצם שקידותו שכב מעט ואך איזה שיעות נתן תנומה לעיניו ויבז להיות חרד על בראותו ולא שת לבו לצרכי הגוף, והוא דק וצנום וקטון קומה, ויהי מימים והוא בן שלשים שנה וסעלה אהרי אשר נשא את אשתו ומושבו אז לעתים בפיררה, ושם היה נירוש כפי דברי האוסקי ולא נודע לי זמנו, ויוסף ר' עזריה לשבת וללמוד ולהבין בספרים ויפלו פניו וידל מאד, וילך לשאול את פי רופא מנמובה ושמו פא ני צ צ א, ויצוהו לשתות מי באר כי יחלימהו. והשתיה לו לרע כי השיגתו קרחה רביעית ולא רפתה ממנו ימים או עשור עד אשר נהפך מראהו לירקון ויבש בשרו ובשנתו לבו הציטקתהו והיה בהקיצו ותרב הלושתו ותכבד עליו הנשימה עד מאד, ויהי היום והוא אז מתנורר באנקנה ויתהלך ברחוב העיר ויפגש את מכרו הרופא המומחה ר' חביב אמאטו הספרדי וירבר עמו על אודותיו, והוא בן שלשים וחמש שנה בדברו אתו, וישמע ר' חביב את דבריו וידע מכאונו כי הוא במחול ובצנוריו, וירא אשר הזקה עליו מרה השחורה ויצוהו לאמור: השמר לך אחי מאויר הערים מנמובה ופיררה אשר אתה יושב בתוכן, והוא מלא אדים וערפל, ולמזונך ארוחת יום ביומו בחר לך לחם סלת נקה ולא האכל כי אם חמץ, אך בימי השפח אכול מצות בלולות בבצים וסוקר, וחרל מלמוד בעת הלילה והרחק דאגה מלבך וכעס מבשרך וינעם לך, ויוסף לדבר על לבו וישם לו תרופות שונות הלא הן כתובות על ספרו, ויעש החכם ככל אשר צוהו הרופא, וישמר מבקר ומבשר מלוח ומאוואז ומחמקרוני, ויבחר ביין לבן. ובבוקר בבוקר הלך ושייל לפני אשר קרא באזני תלמידיו, ומקץ ארבעה חרשים היה לו ארוכה ויהי מחליו, וכפי הנראה לא שב אל ביתו העירה מנמובה וישב בארץ מגוריו באחת ערי הפסא, ובשנת שי"א שבו בפיררה להרפס ספרים עברים, ויכלו בשנת שי"ה.

גם בסביונימיה אשר תחת ממשלת גנונאגה התעורר בשנה ההיא הנדיב ר' טוביה פואה בר אליעזר ויקם בביתו דפוס ספרי ישראל, ובכורי מלאכתו ספר מרכבת המשנה לרון יצחק אברבנאל, והשלים המלאכה כ"ה אב שי"א, ועל שולי הספר שיר מר' עזריה אשר חתם עליו שמו ושם אביו, ובשנת שי"ג הלשינו פריצי עמנו אל הפא יוליוס השלישי על שארית הגולה ועל התלמוד והצא דת לשרוף ספרי התלמוד באש, וישרפו אותם ברומי יום ראש השנה שי"ד, ובבולוניה בהדש תשרי ההוא, ובוויניציא בהדש השון ובאנקונה בהדש שבט, וישרפו גם ספרי אלפאסי ועין יעקב, ובפדואה לחצו השוטרים ויבערו באש עוד שאר ספרים, ובאותה השנה נדפסו דברי הימים לר' יוסף הכהן וספר לחם יהודה לר' יהודה לירמה, ויבנו מהבריהם את השרפה אשר שרף ד', ובכל גלילות איטליא נקבעו בני ישראל ויצומו ויהללו על הצרה הזאת, ורבים שלחו ספריהם לקרימונה והיא תחת ממשלת ספרד, ושם החלו נמלאכת הדפוס בשנת שי"ו, ובשנת שי"ט היה דבר הפא נחוץ אל סיקסטוס המומר. וילך לקרימונה וישרף שם בשנת ש"כ עשרת אלפי כרכים מהתלמוד ואלף כרכים מפורש ציוני על התור' אשר הודפס שם בשנה ההיא ברשיון ההגמון. ואולם את זוהר דפוס קרימונה הציל, ולא נודע בביורור העיר אשר נר בה ר' עזריה בימים ההם. ואולי נגע הרעש גם את ספריו כאשר נגע ספרי המדקדק ר' עמינאל הושב מנמובה. וקרוב לשער כי בסבת הצרות והמלשינות העיר את לבנו לדרוש במאמרים התמוהים ושנן לבני דורו הזבת התפלה בעד המלכות. ואזרח ימים ישב בבולוניה וראה שם ררך הלימוד בהכמת ההנדסה. ובשנת שכ"ו היה שם מגפה בקהל ד' והוא נמלט בעזרת האלהים. ובשנת שכ"ט גרש הפא פיוס החמישי את היהודי' מארצו וישארו רק ברומא ובאנקונה. וכלי ספק שב ר' עזריה בעת ההיא לפירוד לשבת במח תחת שבט הדוכסים לבית איסמי, וכבר היו לו ילדים אך בנות לא ננים. ובתו היתה בעולת בעל בכסליו של"א. ולעת זקנתו מת בנה בנימין וכתוב ר' עזריה על מצבת קבורתו החרוזים האלה.

חלקת ילד נעים מילדי השועים ספון עד כנטיעים יצמח קין הימין
בין כל זכי אררות הזוכים למנוחות האל יוצר רוהות קרא לו בנימין.

אשתו עודנה בהיים בשנת של"א וגיסו היה ר' חיים מסראן (פרק פ"ו) מנע מאסיראנו בפאימונט, והמשיפה' הואת עודנה במנמובה. ולה התייחסו שם הסופר ר' ישעיה בר יעקב מסראן בר ישעיה מוירונא בשנת ר"ט או רמ"ח. ור' אברהם בר יצחק אלוף מסראן בשנת ש"צ. ווולתו היו בימים ההם בפירוד דון יצחק אברבנאל ור' יצחק מפאנו ור' יהוסף חוק ור' ישמעאל חנינא בר מרדכי הרופא ור' פרץ בר מנחם שרבוט ור' רפאל יוסף פריווס בר יוחנן ור' אבטליון מודינה ור' אברהם פרווינצאלו ור' חזקיה פינצי, ובמנמובה ישבו שלשת האחים פרווינצאלי ור' יהודה מוסקאפי ור' יהודה מסומי ור' פנחס ממילי ור' שמואל קסיס ור' שמואל מארלי ור' שלמה באוולה ור' זלמן כהן ור' קלמן בר אליעזר ור' ראובן מפירושדה ור' דוד פינצי ור' עזרא מפאנו ור' משה מנורצי. ומהם רבים אהבו את ר' עזריה ויכבדוהו. והוא קרא באזניהם את חבריו. והם נשאו ונתנו עמו. ומקץ שנים שלחו מצפת לויניציא ויכתבו אל ר' מנחם עזריה מפאנו ואחר כן מינכותה אל ר' משה פרווינצאלו למען הדפיס ספר נספך משנה. ואף ר' עזריה יגע בעבורו ומשא הזלים זהב להדפיסו ויצא לאור בשנת

של"ד . ויהי בשנת של"א י"ז כסליו הוא י"ח נובמבר בלילה שמחרתו יום הששי נשמע בפיררה קול רעש . ועד אור היום הרדה רגזה הארץ עת אחר עת וירבו הרעשים כל היום ההוא ובליל שבת קרש בשעה השלישית התמוטטה הארץ וימשך הרעש שלשה דקים והמלא העיר פרצים . וליתר משבועים בני העיר נחפזו בתיהם לקבריהם . וברעש החוק ההוא נפל הגג על החדר אשר בו מושב ר' עזריה ואשתו וילדיו . ורב הלבנים והעצים אשר נפלו על משכנו נהרסו . ובהמלת ד' לא נמצאו אז בהדר , כי שעה אחת מלפנים ירדו כלם אל הדר הבת הנשואה וימלטו . ואחרי כן כמוהם נוולתיהם נדדו אנה ואנה ויצאו אל הרחובות העיר לבקש מנוח . ועוד כל הלילה רעדה הארץ תחת יושביה ועשרה ימים רצופים נשמע קול הוועם , ומרב הפחד ובהלה התהלהלה אשת ר' עזריה ופניה נחפזו לירקון . והיה לימים אחריו ותגבר עליה תאות המלה עד אשר תקה נזיד או בשר אכלה במאכלה פת במלה רב , ובליל תרופה אחרת שב מראה לאותנו , ובראותה ואור פניה הלנו הלך וחזק מדי סור מעליה התאוה היא . בגלל המשקות האל רבים מיושבי פיררה ירדו מנכסיהם וגם ר' עזריה חסר הרבה והיה אנוס לצאת מתוך ההפכה לגור באשר ימצא . ויסע ויש אהלו מעבר לנהר פו ננבה . והקרוב אליו שם אהר מחכמי הנוצרים אשר למען יפיג לבו מדאגת הרעש היה מתעלם בקריאת הבור אריסטיאה המספר מעשה פתרון תורתנו ללשון יון . והיה כהיום ויבוא לשאול לשלום ר' עזריה , ויבקש ממנו הימצא לו בנוסח העברי—אשר השב היותו בין היהודים—די הפיק רצונו שיתבררו איזה דברים סתומים אצלו בנוסח הרומי . וכשמעו כי איננו . התפלא ויקרא איך גלה הכבוד הזה מישראל אשר בו יתפארו . ור' עזריה אז בשל המלאכה רחוק מספרי מהמרו ונושא עיניו אל ההרים הירקרו ואל החימות התמוטטה . וגם האישי ההוא גם הנכבדים אשר גלו אליו שם הרחיבוהו להעתיק ספור אריסטיאה אל לשון עבר . ואם כן היה הרעש סבה למען יכתוב ר' עזריה שני הבוריו קול אלהים והדרת זקנים . וישלם העיתתו מקץ עשרים יום . ובשנה ההיא שנת של"א ערב הפסח התחיל את ספרו הגדול מאור עינים . ויאמר להקים לו שם בישראל במהבנת פניו אשר בשפל רוחו קראם לקט צנתיים ולא עמרים . וינמרהו אהרי כליות שנה אחת בשנת השל"ב וילך למנטובה משתדל להדפיס ספרו ונדהה לימים עוד מאין הכנה נפי הצרך ויתעצב וינחמהו ידירו ר' יהודה מסוכי ויאמר : ספרך זה אשר אמנם לא עמלת בו עד הנה רק ימים אחרים יקרהו כפרי עץ הדר באילן עד מלאת ספקו שהוא אז מתוך להכנו . כי בזמן השטנה הזאת הוסף ידך שנית עליו ומחרוך תחת הכסף תביא זהכ ואבני הפץ (שלהו פ' י"ה) . ושם השלים המחבר איזה פרקיו נרא' בפ' הך' (אהרי אשר משקול דעתי כתבתי דברי אלה יעתי ומצאתי ביד כמ"ר משה שליט תושב מנטובה וכו') ובפרק ששה וחמשים (הראהו לי פה פיררה וגם לפי מה שאחר כן בעיר מנטובה וכו') . ואיזה דרושיו מרם יודפסו הראם לר' משה פרווינצאלו . ויעש פרק שלם נגד מחשבי קצים , יען הוחיל איש ישראל את הנאולה שנה של"ה והיה ככויב . ושם מרה המחבר במהדורת ספרו ששה הדשים , ואיזה דברים כתב עוד אהרי מות ר' שמואל קיס אשר נפטר ערב ראש השנה של"ג . עיין פרק מ"ב בדבריו „ יורשי ההכס קאסיס זכרו לברכה" . ויכל מלאכתו בידה האיתנים שנת של"ג . ובאותה השנה התחיל הדפוס . ויכתוב הגאון פרווינצאלו הנזכר השנתו כ"ו מרחשון של"ד והשובת המחבר בצדה . וינמר הדפוס י"ח נובמבר הוא כ"ג כסליו של"ד . ואחרי כן עשה ר' עזריה מהדורא שני' ולזה ההשנות אשר השיג על הכמים ומפרשי' , וישלמו יום ששי ערב הפסח של"ה ארבע' שנים להחלו , ובעת ההיא היה בוויניציא . ולא חדלו ההשגו' על דרושיו בימי

עולם, וישב ר' עזריה ויהבר הבור מצרף לכסף נחלק לשני מאמרים וכל מאמר לפקדים ונשלם בפיררה בימי הפורים שנת של"ו, ובסופו מאמר צדק עולמים תשובה לשאלות ר' יצחק פינצי איש פיסארו בדרוש ימי עולם, ויוסף ויהרנס את פרק ל"ה מספרו מאור עינים ללשון איטלקי, ויכתוב הנהגות כ"ו על גליון ספרו לברר וללבן מעשיו מכל סיני, ויאבה עוד לכתוב תשובה להשגות ר' דוד פרויניצאלו המגין בעד פילון האלכסנדרי, ולהעתיק שני ספרי הירמיס ולקבוץ כל מקומות הרגום אקוילה, ולא נודע אם ללה דברו, ובעודנו חי הבר שיר אשר יכתב על מצבת קברו, ויגיע וימה לדעתו קודם שנת שמ"ז (1) אצל העיר מנטובה, ולא נודע קבורה אף לא קבורת אבותיו, כי כבר בשנת ש"י הכומרים למען הרחיב את נבילם שם הוציאו ישיני עפר ממשנכם, ונשמתו צרורה בצרור החיים, והציון אשר שם לו הלא הוא ספרו,

ור' עזריה הוא הראשון אשר קרא ושנה ספרי החכמי אשר אבו הייבים לנרך עליהם חכמי עם ועם (2) למען הבין בקורות העתים ולמען דרוש בקדמוניותו, ואמנם בקריאת ספרי הנוצרים קדמו לו חכמים רבים מבני ישראל ובראשם ר' שבתו דונולו הרופא בר אברהם בימי הגאונים, ואחריו הרבנים המתווכחים בעד תורהנו בצרפת וספרד אשר הקרו בספרי דהם והתרגומים אשר להם, ואהרית' רופאים ותוכנים עם עצום ורב למדו מחכמת הגוים ובעלי המחקר שאבו מרוח בינתם, ובארץ לועז היא אימליא שנה ר' יהודה בר משה מרומי (שנת פ"ח) את הבורי כומאש ואלבירטו ואניריוס ויבן בס והעתיק מהם, והרב ר' יהודה מיסיר ליאון (שנה ר"ב) דרך בעקבות מורי הכליזה באקדמיאת בולוניא ותומך דבריו בדברי בואיציוס ואלאנוס. ובנו מיסיר דוד מלקס פרדזיס מעגת מאמרי בואיציוס וכומאש ואלבירטו, והשר דון יצחק אברבנאל דורש באמרי אנוסטינוס, הירונימוס, די לירא ווולתס ויפארס במהליו. וע"י ר' אברהם פריצול ור' יוסף הכהן נעתקו לנו דברים חשובים מספרי העמים, ור' יהודה מוסקאבו לא בזה בעיניו ללמוד מספרי אגריקולא וכירנדולה וכטיאלו ואייוביזיס ופירמיאנו ופיקולומיני, ור' גדליה יהויא שואב ממעינות נכרות, כל אלה עשו כמעשהו, אך יתר שאת לר' עזריה אם בבקיאותו הנפלא אם בפרצו ימין ושכאל להעמיק בדברים שונים ורבים, אם בשכלו הישר ורחב בינהו, אם בהקורותיו על ענינים לא שיערום אבותיו. כי הוא הראשון אשר למד את בני ישראל, חכמת החקירה אשר היא יסוד הלמוד כי על ידיה יובל בין האמ' והשקר. ויגע במטחו בספורי הראשונים ויאורו עיניו. ויעל במעלות השכל אל מצודה הטעות ויוריד עזה. וידרך נעלים בנהל הספרים השימף ויבקעו המים ויגלו מטמוניהם, ויהי בלמדו מתוך הבורי דור ודור וילמד הבין בספרי קדמוניו, השכיל לשמוע קולם וישעשע בטעמים ולסדר ענין וענין על משטריו. ותהיינה החכמות לו לעינים כי בלעדן הגלויות מיסוכית אף כי הצפונות. ועליו נרמז קצת בס' נפת צופים ור' ל. בהתבונני בדברי התורה ההתבוננות הנפולת עתה אצל רוב האנשים לא שיערתי תהיה בה זאת החכמה או חלק ממנה. אמנם אחרי למדקיה והקרתיה וכמטמוני' הפשתיה מהבורי זולתינו מהאמות. אחר כן שנתו לראות מה ידובר בה בתורה ובספרי הקדש, אז נפקחו עיני שכלי וכו' וכן תוכל להקיש ביתר החכמות. ומוזה התבאר הטעיה והשגיאה הרמזי הנזה בדיק קצת החכמי' בעיניהם מאנשי אומתנו עתה האומרים לא ההו לנו נכוהות מאשור וממצרים לא השהו מים קרים וכולי והנה עם כונתם לרומם התורה ולנשאה הם משפילים אותה בדבריהם כי יניאו ללב האנשים לבלתי יראו כסתוריה ויהקורו מה שבה מן השלמות וההתבוננות וכו' על

אלה והדומים אשר זכנבא ע"ה היו האומרים לרע טוב ולטוב רע ע"כ. ובאשר כל הכנס בימים ההם אשר דקדק בספרי הנכרי' ויחכם בעזרם לא כמילש מרנש דלי השכל הצשנבם מעלתו לגנות. הוכרח גם ר' עזריה להתנצל בפ' מיוחד ולהזהר מעונו על אשר קבל עדויות הגוי', אולם הצדק מגמתו ונפשו לאמת נכספה, ובהזקת הוד עליו לא יכול להתאפק וירד במיצולות החקירה וירעשו סביבו גלי הבין ולא שמע צפצוף הפטלפים, ואם חמא ושגג הוא קרא בראש המתיצנים לנגדיו בעבור ישיגו עליו ויפרטו הסאיו בטעמים נכוחים למען היות השגות המשכילים הישרים עפרות לראשו, אבל בכל עו התאמץ להגן על קדמוניו אף אם לא עמדו על אמתת כל הענינים, ופרקים שנים הונרו יחדיו אל המטרה הזאת ויקרים המה במאד מאד, ומי יתן והיו נקראים לפני פרושי שיכמי יתמררו על סופר ועל חוקר הייד יציעקו, וגם מר' עזריה לא נסתר פעלם ויקרא: מי פתי וצבוע אשר אין לו מקצוע רק תנוי בנייקין להתנדל או לקורדום אל נא תגע ידו בחבורי זה כי לא אליו פי קראתי, הזוים ושוכבים אוהבי לנוס פנו כי כן אני מנגרנס פניתי. הלא אבטח היות כל הנבונים שמחים בו ואת פניו מבקשים והעוטים מעלי הנחשי' לבלתי יגעו בו הלא הם ישכחו כנחשי' בשגם יהרוס הוא מלחעוהם. יקלקלו הם ואל שדי יברך. אצלי השריידים שאינם מן ההוים שוכבים והנם אספנסים מבלוע כל אשר יוהן על פיהם לא תנוח נפשם באמונת הרחקות. והתענגו לדעת איך נחפשו נבוע מצפוניהם אלינו, ומי יגלה עפר מעיניך בן משה ותראה מנוסת חפ"ך ולהקת מהדריך. כי תחת שאון המאפילים בשליחם, בקראם הדוש על כל דרוש זר וקדוש על כל ספר מוויף, ימעט כבוד חכמינו. ירב כבודם בכבודך ויקר עמנו יגלה בקרני מאור עיניך.

והנה אך הגלות נגלות ספר מאור עינים ומלאכת החכנס פרום כלתה. ויחל הקצף הצפת, ונמצאו הדברים בכ"י ישן אצל ר' חי"ד אזולאי וז"ל. למען לא תהיה האמת נעדרת אודיע נאמנה איך הובא לפני ספר שהרב ה"ר עזריה מן האדומים הנקרא מאור עינים. ובפתחי עמדתי מרעיד כי בלי ספק המקיימו עובר משום בל יראה ובל ימצא, ובכן הובא לפני מופת הרור והדרו הרב הגדול כמהר"ר יוסף קארו זלה"ה. ואהר יום שלח אחרי וצוה אותי לסדר כתב אחד אשר יתחם בו. ותורף המכוון היה שהיה ראוי לשרוף ולהטביר באש את הספר הנזכר בכל מקום, ושתמה על הרבנים אשר במקומו איך הניחו להדפיסו ולא השו לכבוד התורה ועקריו. ובהיות כי אני החמצתי בדבר בני ובני חלה הרב הגדול זלה"ה את הליך אשר בו נתבקש בישיבה של מטלה ולא יכול לחתום בידו הודעתו את דבריו וצ"ל באמת. ובכל חכמי ישראל מהויקי האמת אדברה שלום. נאום הצעיר אלישנ גאליקו. ככל הדברים האלה שמעתי גם אני מפי מהר"ר זצלה"ה. נאום הצעיר משה בה"ר חיים אלישיך זלה"ה ע"כ, ועל פי הדברים האלה לא יצא כתב ננד מאור עינים בימי הרב קארו. גם נפצר הרב יום אחד טרם כלות ר' עזריה מהדורותיו השניות ולא ראה תשובותיו ההשיב למשיגי ואל יצאה הגזרה אחר פטירתו בודאי לא נמצאה עליה חתימת הרב. ואחרים אומרים אשר בימי בית יוסף הוא וחכמי דורו עמדו וההרימו ספר מאור עינים שחבר המבקר הגדול החכם הכולל ר' עזריה מן האדומים. נוסח ההרם והחתימות עליו נדפס סוף סוף מנהר הפנינים רפ"ס וניצא. ואני לא ראיתי הדפוס הלז. אך הרב החכם המופלא ש"ר הוריע לי בשנת התקצ"ו. כי החרם איננו בכל העקסימפלארי כי אם במעט מהם. ובהוך חכמי צפת המחרימים לכוד מאור עינים גם הרב בית יוסף ור' משה אלישיך. ועל פי שנים עדים הרב גאליקו והרב אלישיך חתימת מן בהרם הנדפס מוויפת. ור' ליוא

תולדות ר' עזריה

י

מפראג יוכיח. אשר בהשפצו עם ר' עזריה יאמר. ומונמיה אני כי לא ישאירו לס' הזה שם ושארית בישראל רק ידונו אוהו כמשפצו וספר זה הוא בכלל ספרים ההצוניים אשר אסור לקרות בהם ע"כ. ואם יצא הרם הרב קארז זה ארבע ועשרים שנה. מה לו האזהרה והבטחון. ומדוע לא צוה זיל קרי הרמא דבי רב. ולדעתו רבני צפת בהלה נפשים בספר החכם כי לא נסו באלה ויהרימיהו אך לא פשטה הגזרה, כי רע בעיני רבני מנטובה הרבר הזה ולא עשו דבר כי אם צו על בני קהלתם לבלתי יגש איש מרם יהיה בן כ"ה שנה לקרוא ספר מאור עינים בלי רשיון הרבנים. כן כתוב בס' מאור עינים אשר תחת ירי חכם יודע ספר^(*) בק"ק הנובר, וגם בעל אמונת חכמי יעיד (ל"ה א') כי חכמי מנטובה אשר בזמן ההוא החרימו וקללו כל מי שיקרא בספר ההוא בלי רשות המורים, ומשנתתו את ר' עזריה העלים ולא הגיד כי תקנתם רק על הבהורים בני כ"ה שנה ומטה. ור' יעקב עמדין מביבל הדברים באמרו ששמע שהחמי הדור באותו זמן גזרו לנער הספר ההוא שכל עסקו בדרשות של דופי. והראשון אשר התקפף על ר' עזריה הוא ר' ליווא הנובר, ויאמר שיהלוק על קדמוניו כאלו הם חכמי דורו ויסמוך בדבריו על ספרו האומות ואת אשר סתר בהומת ברזל ימיח לרפא השבר ברוק הפל. ומאד יהמה כי לא נמצא איש מוחה להנהיג דבריו בדפוס. גם ילחם נגדו למען היהוש. ובכל זאת הוא בעצמו אומר כי אין זאת יהוש ושמי כי אם כה יהוש מופשט מן הגשמי אשר פעל במוח טיטוס כאלו היה יהוש מימי. כי דברי חכמינו שכליים מופשטי הגשמות. ובקצפו שכח עדות ההנאים ר' פנחס ור' אליעזר בר יוסי אשר ראו היהוש הגשמי. ובכל זאת יטען כי ר' עזריה מהכיל בל יבין אף דבר אחד מדבריהם הקטנים וכל שיבן הגדולים והעמוקים, וקרא. היום שיצאו שבושיו לאור יהשיך היום ההוא. וכפי הנשמע לא השך היום ולא מצא חבר בהרפוי. ובעת ההיא אין איש פוצה פה נגד החכם. אך איזה מהברים השקו בספר מאור עינים ויהפשו מסתרו ויגנבו ממנו ויתנכרו לו. וראש הגנבים ר' גדליה בעל השלטת ונמצא במחתרת בית ר' עזריה וזרחה עליו שמשו ונראה עונו על מצח ספרו. ובנבלו דברים לא הקרם ולא יסרם יתפאר בספרים לא ראם. ובהעתיקו דברי זולתו יקרא שכל ימיו היתה תוהה על הענין, ויהכן כי בשנת שמ"ז כבר נפטר החכם. וספרו לא חזק בין ההמון ורבני דורו עצרו ידיהם ממנו. ויהי נקל לר' גדליה עשותו שלשלת מכסף לא לו. ולא הזכיר את שם ר' עזריה. ובהיותו בפיררה בחדש סבת של"ה אולי לא היה לו פנאי לראות את החכם. כי עצרוהו דברי רוח בשיטטה הגנב. ובענין העתקת השבעים כבר מורינוס השרו לקחת דבריו מדברי ר' עזריה. אף ר' יהודה עשהאל מהטיב מפיררה כותב דברים ממאור עינים ואין מגיד ובעל שלישי הגבורים איש מנטובה דון ידין על בגדי כהונה מבלי השמיע דרושי ר' עזריה בזה הענין. ולא יצא ידי חובתו עם בניו ושכח הפסוק וצדק יתן ולא יחשך. גם בעל קורא הדורות והוא ירא את הצפתים מרבים לא יזכרוהו על שכתיו. ובהגיע הר עת עין הוא ר' יצחק היים כהן בפדובה. הכי מצא דברי הפץ באמרו בינה נגד מחשבי קצים. נפץ בבורות החשבון הלו, בנוסח מדרושי החכם בשנות היצירה ויכתו הר"ע ומתהלל עליו דברי עלנים בחשבו כי צחות בפיו. ואחריו קם רב במנטובה ושמו ר' אביעד שר שלום באזילה והוא שר המלחמה לערוך נגד שוסי הקבלה. וירעש בהמת כחו נגד ספר האדום אשר ילך אחרי אנשי אדום. וימצא כי כל ראיות ר' עזריה אין בהן ממש וכל דבריו נוכים למינות. ויאמר כי שוא כחש השבון בהר"ד להדיהנו מעל ר' ולגרשו מנהלת תורה ואינו מבקש רק לערבב לנו קבלתנו. וגם ר' יעבץ איש המצות והשנועות יקראהו הר"ע אשר העיז פנים ובכל עו הקשה רוחו ואמין לבבו

(*) בלי כפך הוא החכם ר' ראובן עשהאל אשר בידו איש ספרים יקריב.

להלוק על הקרמונים על מסורת התנאים וחושד ברייתא דסדר עולם וספרו ראו להקרא מעור עינים ולא הפץ בתבונה כי אם בהתגלות לבו והוא סכל לא ידע מה קאמר תעה אחר בני נכר וכפתי יאמין לכל דבר. וספרו יפה לפשטים שכמהו ובכל זאת תפש בספר הטפשי והמפספס את כתב השמרונים וצורות שקל הקדש ויאכפס הביתה בית מדות. ויהי מקץ שנתיים ימים ותצא אש המריבה בינו ובין ר' יונתן ומצאה קוצים בקבלה וישמם את המזייפים. וברבות הימים וההי רוח אחרת אתו וישנה מענותיו זה שלשים שנה ויקם להכות על ר' עזריה וכה דבר בשנת תקכ"ח. לא נעשה לו עול ולא להיות לו עגל לרש בהנס. כי מה שאמר עליו בעל אמונת הכמ"י שבקש להדיחנו מעל ה' במחילת כבודו שקר ענה בו כי הדבר ברור שתוספת השנים על השנונו מוזמן היצירה לא ידחה סדר קביעותינו בשום אופן. ובהר"ד אינו כתוב בתורה ולא נזכר בתלמוד. על כן לא ישיגה עון ואשמה על זאת כלל וכלל. ודבריו כנים וישרים שלא חטא בכך. אף במה שנטה לספורי הבלי הגוים. אך לא נתכוון למרוד בה' ואין צריך לומר בשום דבר הנוגע למעשה הלילה אדרבא נראה שהי' ירא ה' בפועל רק בשפתיו חטא. לטובה היתה כוונתו בזה ודאי כדי להכות על קדקדם של מהשבי קצין, וכן אפילו אם ידומה שחטא בכך מכל מקום קורא אני עליו בכאן גדולה עברה לשמה והנה שכרו אתו ע"כ, ותשקט הארץ בשנה ההיא ולא נשמע עוד דובר מרורות, ושנאת צפת אברה ותקנת מנשובה נשכחה, אך הרב אזולאי איש ירושלים שמר קנאה ושנאתו קלקלה השורה כי יספר וז"ל; ראיתי בחומש שגדפם עם ס' החינוך ורבק טוב באמשטרדם ופרשת ויהי יש הנהה מר' מנחם מן הלוי ויש הביא שנמצא כתוב שהרמב"ם כתב חומש מוגה מספר הירוע במצרים וכו' ע"כ, וכל הספור ההוא הלא הננו במאור עינים ומה לנו ללכת אכשטרמה? על כן צא נא מאהל אזולאי, ובוא אל אהל המגיה, ותמצא שם כדברים האלה; כמו שכתב ר' עזריה מן האדומים בספרו אמרו בינה סוף פרק ט' וז"ל בקצור חומש קדמון כ"י וכו', וזה לך האות כי האזולאי ידע ויהי כמחריש ויאשם, גם מקצת דברי ר' שלמה מדובנא בהקרמותיו לעלים לתרופה ולביאור ספר שמות נלקהים מתוך ספר מאור עינים כי היה יקר בימים ההם ואין חזון נפרץ.

ויעברו שומניו והנה אנשי שלומו ננשים, והנה ר' חביב אמאמו יוצא ראשונה לפאר את ר' עזריה ואחריו ר' משה ור' דוד ור' יהודה פרווינצאלי ור' יהודה מסומי ור' פנחס ממילי ור' שמואל מארלי כברו את החכ' ונשאו ונתנו עמו ויקראו דרושיו, ור' יהודה מוסקאטו אשר הלל את פרק נ"א ויזכור את אמרי בינה בספרו, ובקהלות רומה ופיררה ונארבע קהלות מהזו ווינישין בצרפת מזמרים את הפיוט הזהם כמהר"ר עזריה מהאדומים וז"ל תחלתו "מזמור ליום שבת קדוש לאל נורא", והרב ר' משה בר אברהם מביא מספר מאור עינים את תשובות חכמי הנגב, ור' דוד גאנו אשר ישב במקום ר' ליווא הרבה לדבר מדרושי החכם אף כי השיב על קצת סברותיו, וקלסו שיפה דבר והרב תוספות יום טוב לא חש לדברי רבו ר' ליווא ומעיר עליו בענין ביתוסין, ובספר מנהת שי מובא חלק קול אלהים, והערת ר' יהודה די מודינה על גליון מאור עינים הנהן כ"י בין ספרי די רוסי, והרב ר' מנשה בן ישראל מונה חבור החכם בתוך הספרים החשובים והמיעילים, ועל כלם הרב השלם הגאון (הסכמת ר' הירש וז"ל בספר כליל החשבון), ואיש קדוש הנס ערום ורב כולל כל החכמות ר' יוסף שלמה דלמידינו המהלל את ר' עזריה וספרו הנכבד.

ואהריו נמצא זכרון החכם אצל ר' יעקב ן' דנא, ור' יוסף עמיאש, ור' שבתאי בס, ובעל ידי משה, ובעל ידי יהודה, והרב חוהה יאיר, והרב יחיאל בר שלמה, ור' זלמן העניא, והתוכן המפורסם ר' רפאל לוי מדייק עם דברי החכם על מולד בהר"ד ומצא היותם בכוב טעם ודעת, גם יובאו דבריו מר' ישעיה באסאן, ומר' יצחק לאמפרונטי, ומר' מנחם נויירה, ושלשתן רבני איסליא. וערות ר' מנחם מן הוצאתי למעלה, ובדורותינו שם החכם היך הלוך וגדל ובראש מהריו הצדיק ר' משה בן מנחם נהו עדן אשר לאור המאור כתב אור הנתיבה ויכבד את מאור עינים ומעתיק דבריו בפירוש שירת הים, והדרשן ר' יצחק הכהן בלינפנטי יפאר את הדרת זקנים, והרב ר' אליעזר פלעקלש נושא ונותן בדבריו על עקלים, ובחקרמה לפירוש הכוזרי הנקרא אוצר נחמד יביאו סגד ממנו, והרב דפרימטש ר' אליעזר אומר וז"ל: והחוקר בעל מאור עינים האריך והוכיח בראיות נכוחות ותלמודיות וכו', ורבני זמננו והכמיו פה אחד להאדירו ויטכמו כי ר' עזריה חוקר נכבד וספרו משואר ודבריו יקרי הערך, ויזכרו בכבוד בחבורי הרב הכהן ר' שלמה יהודה רפאפורט, ור' משה קוניץ, ור' הירש היות ור' שלמה פלעסנר, ובעל מליצת החשמונאים יסמוך על דברי החכם שהכמינו הראשונים לא דקדקו כראוי בתולדות וספורים, ואם כן בלי דעת צעקה היעבץ ואין עוזר לו, ואולם שגג בעל מין שפה באמרו כי ר' עזריה שקר ענה ברנאשי, תחת אשר יאמר כי מסברת ר' עזריה דאנטי המליץ שקר ענה באדם הראשון וק"ל, ובמאור עינים קראו גם הכמי הקראים,

והעברים טרם יקיצו משנת האולת, הכמי הנוצרים קראו את ספר החכם ויבינו נו, והראשון להזכיר דבריו הוא Blancuccio בעיר רומא המובא בפירוש ווילאלפאנדא על יחזקאל, ויותר ממנו בוקסטיורף הראשון ובוקסטיורף השני והוטינגר האשכנזי, וכורינוס וואזן בצרפת, וואלכאן בארץ האי, וואנדלי וברון בהולאנדיא, בעק באויגסבורג, בארטולוצצי ודומיהם, אשר קצתם יכנהו אדומי וכלם יספרו בשבחו, והימה על שיקארד בטיבינגן וגוילמין בפארז וקוניאוס בליידן אשר לא ידעו שמץ דבר ממנו, אף כי קראו את צמה דוד, וההכמון פלאנטוויטיזים שמע ממנו ולא ראה ספרו, ואייסנמינגר הצורר ראהו וחשב לתפשו, אך מתוך כעס בא לכלל טיעות ויקרא אכזריהון תחת אכזריהו, וריכארד סיכון יקראנו אחד החשובים מסופרי בני ישראל הבקי בספרי האמית להגדיל. ולכן במאד אתמה על באסנאני סופר קורות בני ישראל, והכמי ארצו וואזן ומורינוס וכימון יושבים למולו והם מלאים מדברי החכם מפה לפה והוא לא ידבר דבר ממנו, אך המבין הגדול וואלף באוצר הספרים שלו ירבה בשבחו ויען ויאמר כי אין כמוהו במחברים יהודים. והכמי אשכנז אשר קמו אחרי הדור ההוא משנת תק"ז והלאה לא קראו ספרי בני ישראל וכמעט שכחו זכרונם ולא ידעו כי אם אשר למדו מבאסנאני. על כן לא ימצא ר' עזריה באלפאביתא ליעבר ולא יראה בספר הנקרא Allgemeine Welthistorie הנדפס שנת תק"כה, ויקם בפארמא המלמד הגדול יוחנן בירנארד די רוקי והרב הכמתו בידע' ספרי עברים מחכמת כל הדור ההוא, והוא בחבור הנדפס שנת תקל"ב קרא את ר' עזריה מהאדומים הדרת ק"ק מנטובה. ויהי כי רע בעיני איש פלמוני השבח הזה, ויקם שנית בשנת תקל"ה ויצדיק משפטו וגדולות בפיהו לרוב ריב החכ'. ויאמר כי ר' עזריה איש ישר ונאמן נור זמנו אשר ממנו למדו כל הכמי הדרורי ובספרו Dizionario ישיח בשכל החכם ובנקיאותו להראות הבינתו בענינים שונים ורבים ואומץ לבנו כי שם נפשו בכפו ויקם נגד הטעות המיושרת וילחם

בעד האמת והצדק. ובימים ההם נארץ אשכנז אין כי אם קענר בהוספותיו על ביבליופטיקת וואלף קורא ספר החכם ומהדרו. והאחרוני' כעורים ינששו בין חברוי העברים. ומינער ההגמון המיספר מלחמת בן כוזיבא בשנת תקפ"א כה יאמר: אמר אייטנמינגר אמר צמח רוד אמר מאור עינים. ויוסף לאמר שדור ר' עזריה לא נודע בבירור, ואם נכה הסכין ללמוד. לא ראה את המאור מימיו ולא מצא צמח רוד. לא קרא וואלף ולא שנה די רוסי.

וגם סופרי היהודים ובפרט בדורותינו יגעו והעמיקו בדרושי ר' עזריה והרבה דברי' שכתבו. אל תאמר ראה זה חדש הוא כי שרשם באדמת מאור עינים ומהריו חוצבו. ועוד היום גדול ללמוד ממנו ובכל שעה אנחנו צריכים למדעו כי מאשרי דרך רמזותיו ובהבל פיהו ימית חנף. ולבלתי החניף לו גם אני והוא לא יאות לחכם כמיו. אלכה בדרכיו ואעריך איזה מעיות אשר לפי דעתו טעה החכם הגדול הזה ויקוים בו מקרא שכתוב ולא תמצא בארץ החיים.

טעה ר' עזריה בחשבו כי ספר אריסט'אה הוא ספור אמת, ולא ידע כי ספר העתים אשר העתיק פ' ל"ב לא חברו פילון רק איש ושמו אנו מויטרבן, וכבר העיר על זאת סילרינוס בספרו על סנהדרין, ובעל הגהות כתב יד למאור עינים על פי ההגמון מאסקרדו, ונעלם מעיניו כי פירוש ד"ה הנדפס איננו מרש"י, ואשר גם הוחר גם שאר ספרי קבלה בדויים הם ומוויפיים ואם כן יצא חייב בהשפטו עם ר' אליהו הלוי על הנקודות, פרק ג' שנה ויאמר כי הבייתוסין הם האיסיאי, ופ' מ' ידמה כי בימי בית שני היו להם שני ספרי תורה האחד עברי והאחד ארמי. ותרגמו יונת מתוך הארמי, וחלק עליו מורינוס. פ' י"ג ישען כי עינים צירניות על שם העיר Cyrene וישכח כי משפטן להכתב קורנינוס על משקל קלקי קיסרי קיבר קיריס. פ' י"ט לא הנדיל בין הפסיקתא הישנה ובין פסיקתא דר' טוביה פ' ד' כותב מדרש פנים תחת מדרש פנים אהרים של וישלחו, בתחלת פ' כ"ה שמשא ירו לכתוב השר מקוצי ורצונו בעל הסמ"ג, פ' ל"ז השיג על המעתיק הכוזבי (ובשגגה יקראנו משה ו' הבון) במלת מנוכה. וכבר העיר עליו החכם ר' שלמה מונק בהבורו על ר' סעדיה הגאון. בפרק הארבעים תפש את מפרש הלכות קדוש החדש להר"ם המביא מאמר' בראשונ' צבר את עפרו בשניה גבלו בשלישית יצרו, ויאמרו שהמאמר בשלישית יצרו איננו בשום ספר בכל הששה מקומות המובא הדבר הזה. ולא ראה את המקום השביעי והוא אבות דרבי נתן פ' ראשון ושם בנוסחתנו שניה נברא צורתו שלישית נעשה גולם והענין שוה. פ' נ"ז ידבר על מטבעות ועליהן נחקק בכתיבה מרובעת "המלך שלמה", ואין איש גלה אזנו כי פסולות הנה והדשות, ובפרק מ"ד אמר שהתנא הרשום בהקדמת זרעים להר"ם הוא תנא דבי אליהו והור מטעותו בספרו מצרף לכסף וז' שם; שגגה יצאה בו מאתי כי הזכור שם הוא אליועני בן הקף ונוסחא מופעת שהיה אז לפי הטעני. אפס כי עור תהיה תפארתי להוריעך אשר לענין מה שכונתי שיה לודו ו' כי תנא דבי אליהו אינו אליהו הנביא עמד מעמי בי וריחי לא נמר ע"ר.

הערות מאת הגאון שי"ר

(1) "ויגוע וימת (הרב ר' עוריה) לדעתי קודם שנת שמ"ז". החכם הזה כתב זאת רק מהשערתו, ונכונה היא, אך עור יבקש בלי ספק כל קורא משיביל ידיעה ברורה משנת מות חכם גדול כזה, וברוך ה' כי לא העלים מאתנו גם את הדבר הזה, ויש סיפור על זה אשר בו עוד דבר פלא ראוי להודיע ברבים, ואת זאת מצאתי בקיצור חיי יהודה הוא ר' יהודה אריה די מודינא, כ"י אשר העתיק למעני הרב החכם הגדול מוהר"ר שמואל דוד לוצאטו נ"י עם הגהותיו באמצע וכברני בו זה שתי שנים, והיה כתוב בראשונ' מיד ר' יהודה ממודינא בעצמו, וז"ל: ליל י"ג טבת השע"ז, וארא בהלומי והנה איש לפני, ורבים אומרים לי האתה רואה האיש ההוא נביא הוא, ורוח אלהים בו, ואלך אליו ואומר לו, ארוני! יען אמרו לי היות מעלהך נביא, ייטב נא בעינך להודיעני קצי ומרת ימי מה היא, ויען האיש תיכף ומיד, ארבע שנים וז' חדשים, ואיקץ. ויהי בבקר, חברתי שיר זה למזכרת, לדמיון שיר חיבר ר' עוריה מן האדומים ז"ל, שהראהו בחלום כן ונתקיים לו כאשר הוא כתוב מירו בספרו אשר אצלי.

על משכבי שוהה, השע"ז ליל י"ג טבת,
 חלמתי עם נביא, מודיע לי קצי.
 עוד שנים ארבעה, וירחים עוד שבעה,
 תמוז או אב שפ"א, אניע אל רבצי.

אמר שד"ל: השיר של ר' עוריה בעל מאור עינים ראיתיו בס' כ"י נושן של זכרונות, וכתוב שם שהוצננו הטורים ההמה על קבורתו, ואלה הם:

על משכבי שוהה, כסלו שין למד הא,
 נדמה לי אומר הא, לך עוד שלש שנים.
 לכן כסלו של"ח, רוחי אל על יצלה,
 אנא רב טוב סלח, תשלג צלמון שנים.

והנה פה ר' יהודה אריה ממודינא שהיה ברור ההוא, מעיד שהיו הטורים בידו מכתבת ידי המחבר, ושנתקיים הדבר, ע"כ.
 ואין לי רק להעיר עוד כי הלום רי"א ממודינא לא נתקיים, כי בקונטרס ההוא של חיי יהודה מספר אח"כ בעצמו מקורותיו עד כ"ח שבט שנת ת"ח, שאז הלה מאד בחלי ההזה וכתב צואה, וכפי הנראה מת מהליו זה, ינוח בשלום, ובתהלת הקונטרס רשם מולדתו כ"ח ניסן השל"א בשנת רעש הארץ, ולולא מטרותי הרבות מכל צד הייתי מעתיק כל הקונטרס, ועוד הוון למועד אי"ה.

(2) "ור' עוריה הוא הראשון אשר קרא ושנה ספרי החכמי" אשר אנו הייבים לברך עליהם, חכמי עם ועם", ראוי להוסיף שהיה לו מכירים בין הנוצרים,

ודבר עמהם לפעמים בעניני הקירות, כה ספר לו אהר מהאחים המפוארים של כת בנידיתו (בענדיקטינער) בתחום מנמובה, כי נמצא אצלם הספר של ארסתבלוס אשר כתב לתלמי פילומיטר ק' פרקים על תורת משה, ואמר לו היותו מעולה מאד מספרי פילון היהודי, האמנם הספור ההוא היום אצלנו בספק גדול כי לא נשמע עוד דבר מספר נפלא כזה עד היום—וכן נודמן לו לדבר עם חכמי הדתות על דבר הכלל של ר"ל תפשת מועט תפשת, והראו לו בששי מן הדיקריסאלי לתורות האפיפיוריות וכו' כלל זה מאושר, הדבור בלשון רבים הנו נשלם במספר שנים, ועוד לו ויכוח עם אחד מחכמיהם על מספר שנות מלכי יהודה,

[אמר צבי, סצאחי בכתב המחבר הדברים שלמטה. והם נעתיקי על ידו מאת ספר יחסין ד' קוסטאנטינא דף ז' ע"א (ד' קראקא דף ט' ע"ב). אשר בימיו היה יקר מאד, ויחפתי את המאמר באצבעותי כדי להקל על הקורא להבין את צורת כתב המחבר.

היתר הוא איהו רמו אשר רשם ר' עזריה על ענין חלום מה אשר חלם בשנה קודמת, ואפשר כי הוא על דבר החלום אשר הוזכר הגאון שי"ר למעלה.]

כתב ו"ל ובידינו קבלה שהד' מאות שנה של גלות מצרים נמנו מיום שנולד יצחק. וכן הסכימו כל חכמי האומות וכן בדברי הימים שלהם וזהו מיצחק כי נר יהיה זרעך וכן בתרגום ירושלמי ומושב בני ישראל ומוחב בני ישראל דיתבו במצרים תלתין שמיסין ובהון אשלימו ארבע מאה שנין. וכן תרגום מודלג על ההרים משוור בונות אבהן מאה ותשעין שנין, וא"כ נשארו ר"י כמנין רד"י, וכיון שנולד יצחק בשנת ב' אלפים ומ"ה יהיה יציאת מצרים בשנת בתמ"ה ליצירה שנה י"ו למחזור כדעת ר' אברהם בר' חייא הספרדי ובעל יסוד עולם, והשנה השנית שהיו במדבר היא שנת י"ז שעשו שני אדרים וזהו שצוה ה' יתבך ויעשך את הפסח במועדו. ור' שמעון דוראן אמר שי"ז למנין וי"ד כשיצאו ממצרים שהיא שנת י"ח למנין בהר"ד ושלא היתה אז מעוברת. ובפרוש ההגדה אמ' זה, ונ"ל כפי הסברא שהיה בשנת י"ו והיא מעוברת כי המולד ביום הסימן ג"ח תש"ם והראיה ביום ד' בערב ור"ח ביום ה' כדאיתא בסדר עולם. והראיה שהיתה מעוברת כי כבר עבר זמן האביב במכת הברד שנא' כי השעורה אביב. וכל שנת י"ו פשוטה תקופת האביב ביום ב' של פסח אעפ"י שאינו קשה זה מאד למי שאומר שהיא פשוטה כי ידוע הוא כי במצרים יקדם האביב חדיש יותר קודם ארץ ישראל כי לפעמים יש חמה חדשה בפסח אבל כפי מה שאמרנו עולה יפה בלא דוחק ובשנת תמ"ח יצאו גאולים.

פרשת שמות אחרי אשר באני בקריאת ספר וכאשר יענו אותי כן ירבה וכן יפרוץ חלמתי קרוב לשחר יום ד' כה אמר ה' אם שלמים וכן רבים ננוו ועבר וענתך לא אענך עוד. הרי בטל הנה קטן של אשחקד.

תכונת הספר

הנה ראיתי כי טוב להכביל ההבור הזה לשני מאמרים, וכל מאמר לפרקים, וכל פרק יהיו על מצחו תמיד פרטי כינותיו באופן שיודעו על נקלה בלי הקדים פה עליהם לוד, אפס ההשגות שנמצאו במ על קצת האחרונים בהרתי להורות מעששו באצבע על מקום תחנותם, אולי יחס ללב המשכיל, גם ברכות יעשה, בקנאו אה קנאתם להגן על כל אחת מהנה.

במאמר שני פ"א, השגה על הסמ"ג, ואהרת על הגאון קארו, ואהרת על החכם כוזרי, ואהרת על רמב"ם, ובהגהה השנית אהרת על הר"א הנשיא, זכר צדיקים לברכה, ובהגהה הראשונה תוכחה לקראים (שם רשעים ירקב) מכהישי קבלת רבותינו.

בפ"ב השגה על הנשיא וסמ"ג, והחכם ק' שועיף, ואהרת על בעלי התוספת ד"ל. בפ"ג השגה על בעל הטורים ומהר"י קארו.

בפ"ד השגה על הר"ר לוי ק' חביב.

בפ"ה השגות על החכם בעל העקדה, ותוכחה לקראי יטורש מארץ היים. בפ"ו קיום השגה קדומה על רמב"ם ובעל העקדה, והתחדש על בעל העקדה שניה לה, ובהגהה השגה על הר"א הנשיא.

בפ"ז סימן ז השגות על החכם ישראלי בעל יסוד עולם, ותוכחה לקראי שחיק טמיא, ובסימן י"ג השגה על רבינו האי. ואהרת על רבינו הנגאל נוחם עדין.

בפ"ח סימן ב'. השגה על החכם קארו, ואהרת סימן ו' על הגאון רבינו סעדיה ואהרת על הרמב"ן, ואהרת בסימן ז' על החכם מזרחי, ואהרת בהגהה על הגאון קארו, ואהרת על הר"ם ממוליטולה, ושם בהגהה הגו' תמצא עיון על אמרם ז"ל בקצת דברים שהם הל"מ, ובסימן יו"ר עיון אחר על מאמר נמצא להם בפרוש דבר יהוקאל, ובהשבות י"ג השאלות סימן ה' עיון אחר הקבלה האמתית של רבן גמליאל במדת החדש הירחי, ובסימן י"ג עיון אחר בענין פסח הזקיהו, אשר גם באלה יבינו המשיכילים אם דברי ייטיבו. ובהשבות הנזכרות נמצאו כמו כן הוכחות לקראים נפשים ברעה תמוגג, סי' ח' וסי' י"ג.

ובמאמר הראשון פ"א יש זכרון עשר קושיות לצד אחר מצדי הדרוש, אשר בפ"ג מאמר שני תמצא היתר כלן, ובמאמר שני פ"ב נקבצו המש עשרה קושיות לצד הסותר יוצאות מן הפרקים הקודמים שהן מלמדות זכות על הצד הקיים אצלנו. וכהם ככל פרטי כינות הפרקים אשר להערה אל הקורא כמדובר דרכם בראשם נהתי. כל היד המרבה לבדוק באמתתם הרי זו משובחת.

ה ק ד מ ת ה מ ח ב ר .

עזרנו בשם ה' עושה שמים וארץ .

אמר הצעיר עוריה מן האדומים אודה ה' בכל לבב כי עזרני חי לרצוני יתב'. קמו בעלי החצים גבורי כח מגאוני דורנו לירות באהבת הכד שנה ושליש לעומת הרוש ימי עולם הנכלל בחבורי מאור עינים אשר זה כארבע שנים הוא ברחמיז וכני להוציאו החוצה, ראש מסיבי בתום ויושר היה מהר"ם פרווינציאלי איש מולדתי מן טוב ה אשר השגת מעלתו עם תשובתי בצדס כבר נדפסו בשולי הספר, ואחריו יצא הר"ר יצחק פנצי איש פיסארו הרשום ביודעי בינה לעתים על כל המתיחס לסדור לוחות הכנסת. הוא נער הצנו וכליותיו השתונן להשיג עלי בדרוש הנו', אם בי"ג שאלות אשר יחד אלי, אם באגרת תלונה אשר כלאחר יד פרסם אותה לקצת מאהביו, ואני לא יכלתי לראותה עד הגיעי לידו את תשובתי על שאלותיו הנו' במכתב קראתהו צדק עולמים, אשר ברוך אלקים עם כי מדי דברי בו לא שמעתי את תלונתו הנזכרת, הנה טבע האמת ומשך הדברים הניעוני לכלול בו מבטולה מה שיספיק למשכילים הרואים את דבריני אלה עומת אלה ושלישית על כלו הוא פנצי מלא עוד את ידו נגדי בקונטרס קראו מאזני צדק שדחור בו על הראשונות של תלונתו הנזכרת עם דברים נוספים כמדומה שיבטל או יהליש את תשובתי ההנה, על כל זה אמרתי טוב להורות לאלקי חסדי שנהיה כלו עוד מלה בלשוני, כמדומה שהוא ית' הסיתם בי למען יתבררו ויתלבנו דברי ביותר, אשר על כן יחד מנחה וגם כי יתנו בעמנו במותם עוד נשמתי בי, דין הניין לי, ועם לויית הן עורו השוב בשמחה לבב אצא לקראת נשק, על דעת כי מלכי רבנן שכלים נבדלים מהפעולות ומופשטים מכל צורה קדמה, לאפיקי כל זולתם אשר פסלתים לדין זה בשני מפרקי הספר, יוניחו וישפוטו הם על כל אשר ימצא שם בדק באופן כי עד צדק ישוב משפט כאשר אהבתי ואמנה בשומי את פני לדרר הוה זר אצלי מעשהו של איש ריבי הנו' כי נפרצו השגותיו במלואם לא השתרגו עלו בקנה אחד שאוכל לעבור בהם על הסדר, הלא מלבד מה שגרם לי בקונטרסיו הנו' למפול בתשובתי דברים הרבה אשר אם ראה אותם בחבורי הנו' כראוי הדלה לכל משיג בדין היה שיחדל מהביאני שנית להפוכי ממזתא, הנה עוד בבחינת וצרוף י"ג שאלותיו ותלונתו ומאוניו הנו' טרח שרייה להווא גברא, כי בהעלותו כפלי זכרונות רבים לכאן ולכאן מוקדמים בקונטרס זה ומאחרים בוולתו הלאני וילאה הקורא גם לבו יסנכך על תשובות באנשי צדק.

ובגלל זה אנכי הרואה כי טוב אשר נאדחו בקצור ובמה שיביאנו לראות דברים ברורים בסקרא אחת השיבותי כיום אל לבי כי האמנה עם רבות מופתי השגותיו הלא עקר כלם והקוטב המעויין אשר עליו יסובו כל רביו הנזכרים הנה הוא האשמיזו אתי על מה שחקרתי אם הסך הנהוג לנו בימי עולם מסודר מקדמונינו לאמתי ודאי, או למוסכם על צד היותר טוב לכשיונח מסופק ככל הרשום בספר, ויאמר להכות אותי במה שלדעתו חקירה זו היא ח"ו כפירה בדבר שהוא הלכה מסיני ונטייה מן הכתוב על היצירה בתורת אלקינו, ומה גם עתה כי כל המוסיקף או גורע אפילו יום אחד בסך

הנז' הנו פורץ גדר הקביעות והעבור הידוע למועדי יי' בהיות סימן בהר"ד הקבוצה לשנת החו יתד נאמנה וכוכב דרך לישראל בקדוש החדשים וימי החג באופן כי אפילו חלק אחד מאותם של תת"ף לשעה אם ימנע מהיות קודם הצות נוהגים בר"ה אותו חיום קודש ואם יגיע לחצות הוה ליה מולד זקן ואין מקדשין עד המהרת כפי הידוע. והשני מן הנראה שכל המעילה על לבו להרבות סך השנים יבלע הסימן הנז' ממקומו וכי ימירט באהר יהיה כל זולת הלקוח למנהל תמורת בהר"ד משגה אותנו בדרך לקרוא מועדי ה' שלא במועדם ולא לרצון יהיו הלילה. והנה בהראותנו העמים והשרים יושבי על מדין באמור את יקר תפארת הקורתנו ושהיא תורנית ונאותה בעצמה הלא כל הומת השגה ותלויה אשר בנה על יסודו הנכבד לארץ תשול ותו לא מדי. ובכן להעליה בעזרת שדי חפץ זה בידנו ושיחיה מאמרנו הלז יותר כולל מדרוש ימי עולם הנכתב בספר, כי יותר בו הספיקות שהוסף לנו כאמור, הנה נא הואלתי להקיר בו שנית על ישר סך השנים המהוג לנו ליצירה עם גלוי חלקי הסותר וצדי הבעיט כמספנו, היינו להודיע מה יקה לבנו אל החיוב ומה אל השלילה, ובאווה תשובה נכריי, ובפול כל מודעי ערער אשר יצויירו נגדה, כי על כן תארנוהו מצרף ל כסף הלא עם זה קוה קוינו שכל הרואה אהר כן את השגותיו כפי מה שהם אשר אמנה לא סרנו גם כן מהרבה פה אליהן והוסף בקצתן אומץ, ימצא שכבר הותרו בנעמים לשבח וכי הוא שגה בהרבה דברים השכם ליסוד, אשר גם תולדותיהם מוצא בהם אפס ותחו, ועם שכבר נמצא בהבורי דברים הרבה הנפולים גם בזה המאמר, הנה משך הכונה היחה נסבתו, ולכן הפנים התקבצם שנית עם החדשים האלה לא יהיה רק מתוק לנפש, וע"כ אל יתמה הקורא אם במקום שהיה ראוי להאריך פעמים רבות קצר בהעמידנו אותו על הכתוב בספר, והוא כדורש אמת לאמתו אל נא יעזוב מהתבונן שים כל דרוש במקומו פן תמלט מידו כונתנו ויזיק אותנו עמו תחת הנכסף להועיל גם לו גם לנו. אך לא נבוש אם מכה מכתבנו זה ישיבו קפת דברים הנומרים שם מווקקים ביותר מי כבר הרחיבנו לזה אנשי השם ז"ל נאמרם אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונתו מאה ואחת, והנא כבר הדר ביה בקצת מקומות לשם ולתפארת, והנה כל עוד שהמחבר ישמור כונתו הכוללת הלא שגנה אשר יצא מאתו לראשונה באווה פרש לא תחשב לו כי אם זכות בשבנו ממנה וקחתו עמו דברים זולתיים אשר ייטיבו, ובכן אמרתי גם אני טוב לי כי שנית מן המשיגים למצן אחכם באהריתי, לא לחזור מעקר כונתי הנראית לי ברורה כשמיש, ואשר בהי ראשי הייתי חוזר ממנה אם השבתיה תהו. אבל לעמוד כיום על דברים יכונו יותר אל אמתה. יען לא כל אדם זוכה להביט מראשית אוהד דבר חדש אשר אליקו יורנו. את כל הצריך בו עד אהרית שלמותו לכל חפץ. אולם פן אורך ההפעות מנאן ואילך ידו אל הקורא לשורה נדגול אל הדרוש בשם אלקינו.

המאמר הראשון

כונת הפרק

הצעת השאלה לפני ההראות אל צד השובה כדומה אשר באחרית על דבר אמת נטה ממנה .

פרק א . הנה אנהנו היום כפי הספירה הנוהג' אצלנו בשנת המשת אלמים של"ו ליצירה . בקשנו לדעת אם הסך הזה הונח מאת הקדמונים לדבר אשר זרחה עליו שמש צדקה ואמתו בוצצו , או כיוסכם בו קצת ספקות לאיזה טעם ? כי לכל הפנים לא יתיחס שום טעות אל היוצא מאתם ז"ל , כאשר נודע שהכמתם גדלה על כל שבה . ונברר עם זה אם בהתלות בו ספק מה נפיק מייניד שום פגם בדבר תורני חלילה . ואמנה הועלת המחקר הזה כבר בארנוהו בכ"ט מפרקי הספר .

חשיבה עולה על הדעת .

לכאורה . נאמר כי האמנה הונח לחשבון צודק אשר עליו אין להוסף וממנו אין לגרוע , וזה לסבות .

ראשונה , שכן המצא רבותינו בסדר עולם ובמקומות רבים מן הנבלי ירושלמי ומדרשים מונים את השנים מאדם עד יציאת מצרים שני אלפים תמ"ה כסימן הר"ם ז"ל באגרתו להימן בתמ"ח גאולים . ומקרא מלא הוא כי בשנת ת"פ לגאולה הנו' נבנה הבית . אשר לכל דבריהם ז"ל נמשך ת"י שנים . אחריו היה גלות בבל שבעים שנה . ובנין שני עד מינין שכרות ארבעים , אשר כלם עד הנה ג' אלפים תמ"ה וכן אמרו פר"ק דאלילים המשך אלף שנים מגאולת מצרים עד מינין שכרות הנו' , כפי מה שזכרנו על זה באור רש"י ז"ל בפכ"ג מן הספר , והנה מאז והנה ר"ל במנין שגרות] אליבא דכ"ע נמשינו אלף התפ"ח שהם יהוד כלם השל"ז כאמור . הרי שהמנין כלו מראש ועד סוף יציב ומהימן ככל הנגלות לנו ולבנינו .

שנית , הא הוי מאן גברא רבה בעל ספר הכוזר קא מסהיד מאמר א' שאנהנו קבלנו שנות הקדמונים ממשד , דמשמע קבלה על פה ככל יתר המסורת אשר לא ימצא תורני מהרהר אחריו , ושאיין במנין הנהוג לנו מחלוקת בין שני יהודים מקצה העולם עד קצהו .

שלישית , כי מצאנו מולד בהר"ד היוצא לשנת תהו ממולד וי"ד של יום הששי ליצירה מכוון בצמצום אל כל המולדות אשר היו ממנו והנה כמספר השנים הנוהג בעמנו , וכן אם תחשבם למפרע מן האחרון שבימיך עד ראשון הבריאה תגיע אליו בלי הפרש מאומה . ולזה הוא בהר"ד לבנו הוצב מאת מהשבי העבור לאות ולמופת על אמתת המולדות כלם מעולם ועד נצח , ואתה אם תדמה מספר שנים יתר על הנהוג ואפלו פחות מהדש נמצאת מחליף בשנת תהו סימן בהר"ד לזולתו והפסדת לגמרי אופן העמידה על אמתת מולדות הירד , ומסימני מולדות כוונים ימשך בלי ספק קביעות החגים שלא בעתם ולא לרצון יהיו חלילה .

רביעית , כי כבר נמצא לרבים ונכבדים מחכמינו הגאונים ז"ל כמו שיתבאר עוד בפ"א איך החשבון שאנו מחשבים היום לקביעות החדשים והחגים סוחר למשה

רבינו ולזה גם סימן בהר"ד ההוה לו לראש וכן סדר השנים המסכים אליו נמצא מסיני במסורת כ"ש כי בשגם תראה ר' אליעזר ור' יהושע פ"ק דר"ה חולקים אם בניסן או בתשרי נברא העולם הלא ימצא לשניהם מולד בהר"ד לתשרי של תהו, כי לר' אליעזר אם תחסר ד"ה תתע"ז ממולד וי"ד הנו' יצא לאשתקד בהר"ד, ולר"י ג"כ כי תחסר ב"ד תל"ח שהוא יתרון ששה חדשים מד'ס תרמ"ב שיהיה מ'לד ניסן תגיע כמו כן למסרע אל בהר"ד של תשרי הנו'. ועם כי סימן בהר"ד לא הווצר מהכמינו בשום מקום הלא בהתאמת בשביעי משרקי ר' אליעזר סי' כתי"ב תשי"ג המקובל מר"ג, והוא בהר"ד צודק על פי דרכו נמצא כן שני הסימנים הנו' יחדו התקבלו אצל רבותינו. המישיית. שכל ישראל במוסף ר"ה אומרים היום הרת עולם זה היום תחלת מעשך, אשר עם זה יעידון יגידון כי בתשרי נברא העולם, היינו יום הששי שבו נברא אדם היה בר"ה תשרי. כי הבריאה החלה בכ"ה לאלול כדברי ר' אליעזר, ובכך יצטרך כי כל מספר שנים אשר תמנה למסרע יפול מולדו הראשון ביום ו'. כי בלאו הכי נמצאת כושר בדברי רבותינו ומסנסך ג"כ את הכתובים במעשה בראשית, ולא עוד אלא שהמינין המדומיה הוא צריך שיהיה כולל מהוורים שלמים לא מקוטעים באופן כי יום הששי הנו' יהי ג"כ ראש מהוור, דבלאו הכי השבון האביב אל הפסח והאסוף אל הג הסוכות לא יבוא כסדר, והנה כל הנופה מאומה מסך השנים הנהוג לנו לא ימצא מולדו האחרון של איזה מספר שנים נופל בשום פנים אל יום ו' לא לר"ה ולא לראש מהוור בלתי אם תביא ראיה על היות החוספת ההוא שמנה מהוורים שלמים שהם קנ"ב שנים לא פחות ולא יתר.

ש ש י ה . כי לבד מן ההריסות הנזכרות אשר פרצים תצאנה אשה נגדה בימי הקביעות המסודר לבני גלותנו הלא כפי מה שזכר הר"ר בחיי בפרושו על פרש' החדש ופסוק מימים ימימה בשם הגאון רבינו חננאל, גם בזמן הסנהדרין שהיו מקדשים ע"פ הראיה היו מהויבים לחשוב את החשבון הנהוג לנו, ואם כן הכרח הוא לאמר התקבלו להם מסיני על סך השנים וסדרי המולדות ככל העשוי אצלנו, והבא להוסיף שנים כאמור נמצא פוגם גם כל מה שקדשו מסיני ועד עתה.

ש ב י ע י ת , כי אפילו תאמר שלא מסיני בא העבור לדינו הלא בהמצאו והמסרו לנו מנביאי הדורות הרי יתקבל אצלנו לנכון כדבר תורה עצמיה וכבר כתב החכם כוזרי מאמר ב' סימן ל"ב [בדפוס סי' ס'] ומאמר ד' סימן כ"ט שהעיקר המקובל על מולדות הירה נתלה בנבואה, וראב"ע פר' אמור כתב וז"ל חכמינו העתיקו לנו שנסמך על העבור בגלות וכן קבלנו מפי נביאים ולא נוכל לעשות דבר טוב ממנו. ש מ י ג י ת . יונד שתודע באמת כפי הקבלה הנכונה של ר"ג כי בין כל מולד ומולד יש כתי"ב תשי"ג באופן שתוכל מן המולד האחד לעמוד על רגע כל העוברים והעתידים אפילו לשנות אין מספר, אך בלי הקבלה היוצאת מן הנבואה תתהלל למצוא אמתת המולד האחד שהוא אשר קצרה בזה יד החכמה האנושית כלה, עד כי האלקי בעל ספר הכוזר בהציעו את שבת התורה על פי כתב וז"ל. מן המופלא שבה העבור על העקר המקובל מבית דוד מן תקופת הלבנה אשר לא נשתנה ממנה אלפים ומאות שנים. וכבר נשתנו קבועי הקבועים מיון וזולתם והוצרך בהם לתקון ותוספת אחר מאה שנה וזה נשאר על אמתתו משני שהוא נתלה בנבואה. ואילו היה נכנס בו שום השתנות מחלק [בדפוס שינוי בחלק] אחר בעקר היה היום הוה [גורם] הפסח נרזל לרוחק מה שיהיה בין המולד והראיה (כוזרי מאמר ב' סימן ס')

מאמר ראשון

תשיעית. אם אתה מוסיף או גורע שום סך שנים על הנהוג באומתנו נמצאת אומר שמענו רבים ונכבדים תנאים אמוראים וגאונים. ונכלל עולה הך קובע לשגגה הגוי כלו ובדבר שנכתב עליהם רק עם חכם ונבון וגו'.

עשירית. כי הספק אשר שמה בספק על משך בית ראשון הנו ה"ו פוגם בפרט את דבר הנביא יהוואל שאמר ראש פירשה מ' כי בב"ה שנה לגלות ויכין היתה שנת י"ד אחרי שהוכתה העיר וראש השנה בעשור לחדש, היינו בהכרח שנת יובל. כדברם ז"ל פ"ג דערכין ושלחו זבחים הלקוח מסדר עולם פי"א. אוזוהו ר"ה שהוא בעשור זה י"ה של יובל. ובכן ימצא שהחרבן היה בשנת שלשים ושש ליובל ה"ז. אשר ספורתם לפי הוכחה רבותינו בשלשת הפרקים הנו' התחילה אחר י"ד השנים של כבוש הארץ וחלוקה, כמבואר ג"כ הכל מהר"ם ז"ל ראש פ"י מה' שמטה, כי לדברך י"ד שנים אחר שהוכתה העיר לא היתה שנת יובל הואיל ולא בשנת ה"ו ליובל הוכתה. גם בכבוש וחלוק הנו' ימצא בסך השנים פחות או יתר מן הי"ד שזכרנו, והנה בהמצא הערער אשר שמת במשך בית ראשון שוא ודבר מזב הלא יקל ללמד בסתם ובלי הוכחה אחרת כי גם כל מה שנסתפקת בענין גאולת מצרים ומשך בית שני הוא אפס וחחו.

הנה שמענו עד מה הקושיות אשר קצתם לקטתי כדברי בעל הריב וקצתם הוספתי גם הרחבתי להשמעות אונים. והנה מעתה אודיעך קורא נעים כי היתר בלב על הסדר המצאנו לפניך מאמר ב' פי"ג. ואך אם רחוק ראה ביך לבינו הלא פרקים אלו אשר בתוך יעבורון לאט לך כאני שיט על מי מנוהות וכעגלות צב לרוח היום יובליך עד הגבול בלי תרגו מלך הדרך. כי המה לדעתי ישעשעו נפשך. ובכן בעזרת שדי נדעה נרדפה את מגמתנו.

 כונת הפרק. חובות וראיות לזכות הצד הכותב.

פרק ב'. ואפס לאידך ניסא נאמר כי האמנה חכמינו לא הניחוהו בחשבון אשר ודאי יצדק להם בעצמו, שהרי לא בלבד נראהו מסופק בהלכים רבים אצל הרבה מן האחרונים ז"ל אשר הוסיפו על הזמנה בהם לרבותינו כמו שיתבאר, אבל מצאנום ג"כ הם ז"ל עצמם מוסיפים באוזה הלק מהם מהכרח הכתובים שנים מה על הסך אשר להמשך אחר מנהג שכבר הונה לאיזה בהינה בלתי נותנת אמתו, מניחו פחות חימונו, ואחרי שהם ז"ל וכן האחרונים הנו' עם הרבותם בפרטים הנו' הגם מודים ביתר החלוקים שאין לגרוע מהמה באופן שלא נוכל לשים היתרון אשר כאן מכליל החסרון ההוא עד ישוב הסך הכולל שוה. נמצא אפוא שהמספר הכללי יעדיף על אותו שנמנה מצד המנהג הנו' בהכרח, ובכן יתאמת שאין עליו קבלה על פה מסיני כי לא יענו אנוש מיראי ה' וחושבי שמו לחלוק על שום דבר מתיחס לה. והנה תראה כי בעל ס"ע שאחריו נמשכו רבותינו כמו שיתבאר בקצת פרקי המאמר השני השתדל לחוכיח אמתת מספריו הפרטיים עד זמן מה מן הכתובים, וכפי אשר לנו נמינו האחרונים מחלוק עליו בהרבה דברים מתיחסים להנחת כתבי הקדש וזאת הווייתו הנה

כמו שהוכחנו בספר פי"ד, כן מצאנום הולקים באלה אשר ע"כ בעל השב האסור סוף פכ"ז אחרי הניחו גבולי זמנים רבים הנכללים בסך הנחוג לנו כתב וז"ל, כל התאריכים (מלה ערבית מורה גבולי זמנים) הכתובים בפרק זה התבאר בו"ע מן התחובים לפי דעת המחבר אותו, ע"כ, כ"ש באיזה חלק מן הסך אשר אין בכתובים זכר ממנו, כמו שתאמר מראשית בית שני עד המנין לשטרות שלא סרה מאליו המהלוקה. ולהרחבת הדבור נאמר שאם המספר הנחוג לנו ראינוהו מורגש מעת משה

והנביאים אף כי המסורת התומכה בלי התודע שיצמיו והתגלות משפט פרטיו ואך כל חלק והיקף ממנו אחד באחד יגשו, אין ספק כי לא ימלא לב אדם משלנו לדרוש ולתור בכל הכמה מה זה בידנו, בשכבר נודע כי הקת התורה אם בכתב ואם על פה אין לך רשות לחרור אחריה. אמנה לא כן הדבר, כי כמו שהראינו בכ"ה מפרקי הספר הקדמונים כלם ממתן תורה עד רוב הזמן שיעבר מגלותנו זה יחסו ספירתם להתחלות שונות אין גם אחת מהנה ליצירה, אבל ליציאת מצרים, לבנין הבית, להרבנו, למלכי אימיות כדריש וכירש, למלכות יון ומנין שטרות, אשר גם בימי הזמנים ורמב"ם היו מונים אחריו, וגבול היצירה מעולם לא נזכר רק בגלותנו זה משנים מה והנה, לקוח מסגנון ר' יוסי בפרקיו אשר בהכמינו הוא יצא ראשינה למנות השנים מאדם ועד נה והאבות וגאולת מצרים ובנין שלמה וזמן המלכים לגלות בבל בעשותו לו סמיכות נפי דעתו מספורי הכתובים בקורות הימים להראות כי הוא ישפוט סדרו תבל בעדק. ואפס להיות קצת הכתובים סובלים כונות מהחלפות ודבריהו בפליה כאמור לא במסורת, נמצאו בהם נגדו סברות מתחלפות כפי סגולתם הידועה כי דעות הרבה להרבה בני אדם, וכן מראשית בנין שני עד המנין לשטרות אשר סך השנים מיוסד על קורות מלכי פרס ומספר הכהנים הגדולים שהיו מאז עד מלכות יוסי ומנין שטרות הנו' נמצא הפרדה רבה בינו ובין רבים מאחרוני הכמינו כמו שהראינו בקצת פרקי הספר ויזכר עוד בזה לפנינו. אשר ע"כ אין לתמוה אם ההגבלה הזאת ליצירה תדומה מסופקת. בשגם אמנה מן הזמן לשטרות הנו' והנה סך השנים ברור ומקויים לכ"ע, ולא השתדל ר' יוסי או כל ספר משלנו וזלהו לבקש עליו ראיה. הן כי בכתבי הקדש איננה, הן להיות הדבר בלתי צריך למדות כי כן ישראלים נערים וסופרי יתר האומות, כלם דבריהם אחרים בסך האלף תתפ"ח שנים אשר אנו מונים לו כיום בלוחותינו, הלא כן תמצא בסדר תנאים ואמוראים לרבינו יוסף טוב עלם שיכתב וז"ל מבריותו של עילם יש לנו חוים ד' אלפים תרמ"ז, ולמנין שטרות אלף קצ"ח, ע"כ, הוסיף אתה תתפ"ח שנים לזה ולזה נמצאו של"ל לפ"ק. ולשטרות אשר אנו מבקשים אלף תתפ"ח כמו שזכרנו. וכן יתברר מהשוות רב שרירא מאין לק"ק קירואן על שלשית הקבלה אשר היא נרפסת מקרוב בקצה ס' ויחסין הנגלה לנו מן העיר הגדולה קוסטנטינה, וכמו כן מראשית ספר הכריתות לרבינו שמשון מקינון, גם מכמה מקומות לרמב"ם בידו החזקה ובפרש ה' ק"ה פי"א, כי האמנה כל הדעות בזה משולבות אשה אל אחותה, וזוהו כל מבקשי הניבית ההשביך מלו לפי דעה ס"ע הנו' מאדם ועד לשטרות יקח לפניו ס"ע זומיא אשר נפי הנראה מראשיתו הובר מאחד הנאונים, וחשובת הר"ד לוי' הניב בדבר השמטה סי' מ"ג כי שם ערך לפי הקוראים שלהן לא בחדש אשר ברא מלנו, אבל בדעת נמשך מדברי ס"ע לרבותינו.

יהנה לאשור וקיום הדברי' האלה אתה יתה ברוך ה' עמוד קורא משכיל והתבונן

כי בשלשה מקומות בפרט מיהלוקי הסך הכולל אשר בעל ס' ע' דמיה להוכיחם מן הכתובי
 יצאו עליו עסיקין ומשיכי עלילות דברים וכלם בגזרה שוה ולדבר יציב ונכון יאמרו
 להוסיף ולא לגרוע, הלא המה האדירים אשר זמרתו בפרקי ימי עולם ביהוד בל"ה מן
 הספר, אשר אמנה לא אחדל גם עתה לפי משך הדברים מנגוע בהם עם קצת באור
 ותוספת, וזה כי הגאון ר"ח וכן החכם דון יצחק אמרו כי סך ארבע מאות השנה
 האמור במראת הבתרים החל מלדת יצחק ונשלם בשנת בתמ"ח, ואפס מהביאה
 ישראל במצרים כמבואר בגמראת יחזקאל נשתחו שם עוד סך שלשים השנה האמור
 בפר' בוא ומושב וגו' ת"ל שנה י' ורמב"ן ז"ל גם הוא מזה הדעת כנראה לו בפרוש
 הכתוב הנז', אשר מהחלה בהגיהו את באור רש"י זכר את דבר ס"ע שסך הת"ל
 החל מהיות אברם בן שבעים, והוא אחר כן בבחינת הפשטי נטה ממנו אל אחד משני
 דרכים, אם שארבע המאות החלו מלדת יצחק, והשלשים נוספו אחר כן בעונות ישראל
 במצרים כאמור, שכן על המא המרגלים נשתחו עוד במדבר ארבעים שנה מהחלה
 ליעוד דודו רביעי וגו'. ופרש כי לפי זה סך רד"ו השנים נמשך למאתים וארבעים,
 ושזה התוספת נרמז גם הוא לאברהם בדבר דודו רביעי וגו', כלומר מלבד מארבע
 המאות שאמרת, עוד נשתחו עד הרור הרביעי, או שכל סך הת"ל החל ממראת
 הבתרים אשר נבר מראשית דבריו שם באר שהיתה, לא בהיות אברם בן שבעים, רק
 ימים רבים אהרי צאתו מהרן בן ע"ה וכי לפי זה סך הרד"ו לא נתארך כי אם למאתים
 ועשרים, או קרוב. כי אלו העשר שנים יותר מרד"ו הם לדעתו קבוץ ההמש שנים
 הראויות להחשב אהרי השבעים. והימים הרבים שאמר התאחר מראת הבתרים לע"ה
 השנים אשר נזכרו. ובאר בו לכל אחד משני אלו הדרכים, אם הרמז במלת רד"ו
 היה מסורת בידם יפורש על יורדי מצרים עם יעקב מהחלה לי"ז השנים שהיו במצרים
 שתוכלנה א"כ לעלות גם עד סך רכ"ז. כי לא בכל זאת ימנע התארך הזמן לגלות בכללו
 אם שלשים השנה אם העשר י ואני אעשה לו עור בדרכו הראשון הנז' מדבר עדיות
 ס"ק כי לענין אמרם ז"ל שאין הקצין נחשבים לפניו ית' במספר שנים רק במספר דורות
 כמו שזכרנו ג"כ במ"ג מפרקי הספר באור ז"ל ואמרו אע"פ שכתוב וענו אותם ת'
 הג"ה, לא אחדל מדבר אלק קירא משכיל
 כי הוא רכב"ף בתחלת השניותו על הר"ם עקר
 א' כתב לענין מה ז"ל. ת"ל השנים החלו מעת
 צאת אברהם מכנען בפעם הראשונה, דאודא
 בהא למעכה של ס"ע פ"ק. כי כראת הכתרים
 היתה לו בכנען בן שבעים שנה. שאו יצא מאור
 כשדים ובא לה. ולאיוו סבה ירד מסנה לחרן
 ושהה חבש שנים וחזר אליה. באופן שזה
 צאתו ממנה פעם ראשונה אשר זכר הנו ודאי
 שלא בדרכי האמורים כי אם אליבא דס"ע, כ"כ
 דבריו אלה לא יבטלו את הנמצא לו בפרוש
 התורה טוכרת בפשטי הכתובים, וכח שתראה
 לפנינו קרוב לתחלת פ"ג על הקסתי כי עם הנדוד
 בהחלט את דעתו נגד הדרש על אזה, דבר
 במקובו לא בכל זאת ימנע סרדוף אותו ביתר
 המקומות כן האמר בענין זה על רכב"ף, ובפרט
 כי שם בהשנות דבריו החם שבים לו אל נכון.
 הלא אנשי חבונה האלה אם בסירם לא האמינו
 את דעתם העצמי, כעת לא השמיעוהו אלינו.

שנה פרט אחר כן דודו רביעי ישובו הנה
 הרי שדבור דודו רביעי יסבול כדברי רמב"ן
 היותו רומז אל זמן מה נוסף על ת'
 השנים שזכרו, והנה שם פרשת בא
 הכריע את דרכו השני על הראשון ובאמת
 מן הכתיב שלקח את הגר ונולד ישמעאל
 מקץ עשר שנים לשבתו בארץ וי"ג שנות
 ישמעאל בהיות אביו בן ק' אפשר להגיה
 את דבריו ז"ל שהעשר אשר זכר לתוספת
 על רד"ו לא היו רק שש או שבע י אפס
 לכל הפנים כלל זה מדעתו בידנו כי
 החשבון אשר בעל ס"ע אמר החילו
 משבעים לאברם באופן כי כל סך הת"ל
 נשלם בשנת ב' תמ"ח, הוא רמב"ן אמ'
 בפרוש כי לפחות התחיל כמו עשר שנים
 אח"כ, וכי לפי זה סך הרד"ו נמשך

למאתים ועשרים או קרוב, ואהרי היות קץ הרד"ו וקץ בתמ"ה נשלם יהוד נמצא כי בחוספיך עשר שנים באהור השבון המ"ה ישוב תנ"ח או קרוב בהכרח, ולדברי ר"ה ודון יצחק הנז' ישוב תנ"ה, ולדעת כלם כן ירבה וכן יפרוץ הסך הכולל לימי השמים על הארץ, והר"ר מישה לפיך איש ירושלים העמיד הרבני הנז' על שמנה שנים, ורלב"ג הגדיל אותו עד המיש וארבעים כמו שהתבאר דעת כל אחד מהם בל"ה מפרקי הספר. ולרמב"ם ז"ל המצא באגרתו לתוכן ברצותו להוכיח כי קץ גלותנו זה אשר לא פורש הוא מסופק מאד מקל' והומר קץ גלות מצרים המדומה למבואר, שכתב וז"ל. דע כי אפילו הקץ אשר התבארה מדתו והוא אמרו ית' וענו אותם ארבע מאות שנה, לא נודע אמתו ונפלו בו ספקות לרוב שקצת אנשים יהשבו אותם הארבע מאות שנה מרדת יעקב למצרים. ואהרם מתחלת השעבוד והוא שנת שבעים לדתו הנז', ואהרם ממראת הבהרים, וכאשר שלמו לה ארבע מאות שנה יצאו מצרים קצת מישראל קודם עמוד משה כשלישים שנה יען השבו שכבר הם הקץ, והמצרים הרגו אותם והכבירו העבודה על העם כמו שהודיענו ההכמים ז"ל (פרק הלך) ועל זה אמר דוד בני אפרים נושקי רומי קשת וגו' כ"ש אפוא קץ גלותנו וכו', והחכם בעל העקדה בראותו את עצמו נבוך בהגבלת ראשיתם השליך סוף שער ל"ו על ה' יתנו, ובסמך המאמר שהק"בה מחשב עת הקץ כתב וז"ל, התחילו מעת הבשורה או מעת זולתו עד שצדק אמרו שהיו במצרים כל הת"ל שנים, הרי שאין מנוס מהודות המבוכה והמהלוקת במשך גלות מצרים, וכל המשנה ידו להוסיף ולא לגרוע.

בבואה למשכנותיו של בנין ראשון, ראב"ד הלוי והחכמים קמחי, דון יצחק וזולתם, אשרו וקיימו המשכו ארבע מאות ושלשים שנה שהם עשרים יותר על סך הארבע מאות ועשר המנוי לרבנותינו, כי הם זכרונם לברכה לפי הנרעה בחרו ליכר המנין על שנות מלכי ישראל, והאהרונים האלה יסדוהו על שנות מלכי יהודה כמבואר מאתנו בפל"ה הנז', בשנים ראב"ד הנז' כמו שהבאתי דבריו שם פל"ה אמר כי סך ת"י השנים נשלם להם ז"ל במלך יהויקים, ושלא מנו את העשרים אשר מאו עד החרבן יען כי מן הינת ההיא מלכות יהודה השפל ומשועבד נחשב לאין. וא"כ גם רבנותינו לא יכדשו כי שנות הבית כלם היו ת"ל' ומי יודע אם דבר איש האלקים שמחנו כימות עניתי היה בבבואה או בשגגה שיוצא. כי מספר שנים זה תהי שמחת הבית כמושב ישראל במצרים לענות נפש, וכן מי יודע אם סך ת"ל' השנים אשר עליהם צוה ית' את יהוקאל שש שנים סמוך לחרבן שכב על צדך השמאלי ש"ע יום לשאת יום לשנה את עין ישראל, וארבעים על הימני לשאת את עון יהודה שהם ית' ת"ל, ירמו גם הוא למספר הוזה בשנות הבית, ובפרט בראותנו זה הסך כולל בעצמים שבעים שמימות ויובלים כפי השבין רש"י פר' בהקותי, והרד"ק שם יהוקאל ד', וכבר הסכימו המפרשים כלם שכונדם היו שנות גלות בבל, באמרם בסוף ר"ה למלאת שבעים שנה עד רצתה הארץ את שבתיה, ואשר טרח הרד"ק שם למנות פרטי השנים של במול השמימות מעת השופטים, הלא הראה דבריו אמדנא גרידא בלתי צולים לו בשלמות ובלתי מוכרחים בעצם, גם תקשה עליו הואיל ושנות החבאי בימי השופטים היו אף ליהודה למה לא נמנו אליו כי אם הארבעים אשר על סמך אגדה דמה המשכם בלבד מקצת נ"ה שנות מנשה המכעים כל ימיו, עד חרבן הבית. אבל תבונן כי סך הארבעים הוא מסוגג אנז' ית' כנראה מעשמי המבול. וענין הלוהדה

מאמר ראשון

והתנפל משה על המצאת ישראל. ודבר המרגלים, והמלכות, וכה אמילת אליהו. ויעוד הפיכת ניווה וזולת אלה. באוכן שאין לתפש מספר הארבעים שנה מצומצמות להמצאת יהודה. ועם התכן כ"ב כי בתהלת הבית בימי שלמה לא הסרו מלקיים איוו שמטה. הלא מזולת שאף הוא נפו פשט הכתובים עיד מינפ החמיין בהכות נשיו את לבנו. ירבעם המהמייא בא אהריו תנף. וכן כל המלכים מרעה אל רעה יצאו, אשר ע"כ שלש או ארבע שמטות שידומה העשיתם מאו. אפשר התבטלם בהשבון המרינה. אשר בכמה דברים תוריים נראהו בולע את המוענפ כמו שזכרנו בפ"מ ד' קכ"ז. והנה בעדן רההא נזור על אודות המרגלים שנה ליום גם על ימי המהלך בנסעם. עם השער מן הראוי שהימים הגרמים אל החטא לא יהשבו, ואדוננו משה אשר ודאי דבר שקר שנא אמר לישראל מטרים זייתם מיום דעתו אתכם. והרי על ים בים סוף בידו מלא לאמר ויאמינו בד' וגו'. מלבד הכתוב לשבחם זכרתי לך חסד ועורף וגו'. וה' אלקים אמת אמר לשמואל ככל המעשים אשר עשו מיום העלותי אותם ממצרים עד היום הוזה ויעזבוני ויעבדו אלהים אחרים והנה רוח הקרש מעידה ויעבדו ישראל את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הוקים אשר האריכו ימים אהרי יהושע. ומקרא כילא הוא בירמיה ל"ב כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הוואת למן היום אשר בנו אותה עד היום הוזה והלא על שנים השומות יהם לזה תאר קריה נאמנה וגו' צדק ילין בה. ורז"ל בב"ר ל"ה לשם ולתהלה על צדקת דורו של הוקידו אמרו שלא נראתה בו הקשת. כי כל זה משמף קנף מדת הדין אשר עכ"פ אין להרהר אחריה שהיא בתמימות היושר. ואדרבא משכילי עם יודו בבחינה זו לה' חסדו דקים ליה בדווכר לבלתי בוא במשפט את עמו שהענינים רק על השנים אשר אמנה בהם, ולא מאו, הגיעו אל תכלית הישוב והתקון הנכסף, לבנות לו בית זבול מכון עולמים. ואשר בגלל זה היה מן הראוי שישמרו ביהרון עזו חקיו ותורתיו, ובפרט על השמטות שהן עדות נאמנה מאתנו על אלקותו והשגחתו על יראיו והיותו לזמיות אדוני הארץ. ותהי להפך. ומאלה אפוא יצא לנו כי הרבה מסך הת"י יקרב אל השכל מספר הת"ל.

אך נשוב לענין חכמי האחרונים המרבים את שנות זה הבית. רלב"ג ז"ל גם הוא בבאורו לספר דניאל הוסיף על הת"י תשע שנים והצי. שהן לדעתי הקודמות למלכות הושע אשר גם רבותינו בהנחה חשבוים נוספות על כך הת"י כפי מה שיהבאר עיר בזה הפרק. ואני לבד מאשר דרך כלל הראיתי דעתם זה בל"ה מפרקי הספר י הנני גם עתה לרווחה דמלתא מבאר את פרטיו ומוכיח שכן היא אצלם על כרחנו. כי באמת העיון הוזה הנו עקרי בנדרש לנו. ובו יתברר כי סכום ת"י השנים המנו. במשך הבית אינו אלא בבחינת שנות המלכות לכל מלך. כי אהרי שהוהאל לקרוא הסך בשם הבחינה ההיא לא השו להחליף את הנהוג מפני בחינה אחרת עם כי צדקה ממנה. אולם הומן אשר התמצע בין מלכות למלכות. ובפרט תשע השנים שעברו מעת מיתת פקה לראשית ממלכת הושע הקם התיו לא נכלל גם אצלם ז"ל בסך הת"י. באופן כי עם המשך להם הסך אחר הנמנה לפי המלכות עצמם כאמור. הנה הראוי והכרחי בעצמו אף לדעתם הוא שניצרך אליו גם השנים אשר בינתים. כי האמנה אופני הזמנים יורצו תמיד. ואף בעוד העם נדון ונלחם על המלוכה (אשר זה קרה הרבה בישראל להיות שבט הנוגש בו נע ונד אף ממטה אל מטה כפי מאן דאליים) כנפיהם לא הרפיה ודימים לא ישבותו, ועם

זה אין מנוס מהודות כי סך השנים ירבה למשך הבית, כ"ש בראותנו שנות מלכי יהודה לעומתם מגיעות למספר הת"ל כדלעילא. ואולם הדבר אשר החילוני בו לברר וללנן כי מיניה וביה דס"ע ההבאר הוכיחו מן מכתובים סכום ת"י השנים למשך המלוכה נלבד בלי התבונן על הוכח הנמשך בין מלך למלך שום השים עתה אליו לנך. הנה שם פ"ו זכר כי שלמה אשר בנה הבית בשנת ארבע למלכו מלך בין המל ארבעים שנה. נמצא כי נמשך לו המלוכה בפני הבית שלשים ושש שנים או תאמר שלשים ושבע, כמו שזכרתי בפרק הל"ה בקצה היריעה קי"א. וירבעם מלך אחריו על ישראל שתיים ועשרים שנה ונדב בנו שתיים, ובשגם הקמחי ו"ל אשר קמחו סולת מנה את אלה של נדב עשר. לא נשים עתה אל דבריו לבנו י ובפי"ז הוא בעל ס"ע כתב כי בעשא מלך כ"ד שנה. אלה שתיים, עמרי י"ב י אחאב שתיים ועשרים. אהויה שתיים. יהורם שתיים עשרה כנראה מלכים ב' ג'. ובפי"ט המצא יהוא מולך עשרים ושמונה, יהואהו שבע עשרה יהואהו שש עשרה, וירבעם אהת וארבעים, זכריה ששה חרשים. ובפכ"ב שלום כן יבש הרש. מנחם עשר שנים, פקחיה שתיים. פקח עשרים. הושע דינו שנות מלכותו החפשי תשע, שהם עד כה רע"ז ושבעה חרשים, או גלו עשרה השבתיים ובו בפרק היתה שנת שש להוקיחו, והוא הוקיחו התבאר שם סוף פכ"ג מן הכתוב מ"ב י"ח שמלך כ"ט שנים, נמצאו אלו אהר גלות הושע כ"ג, ובראש פכ"ד זכר את הכתוב על מנשה שמלך כ"ה שנים. ועל אמון שמלך שתיים. ועל יאשיהו שמלך אהת ושלשים, ועל יהואהו שלשה חרשים, ועל יהויקים אהת עשרה שנה, ובפכ"ה זכר את הכתוב ביהויכין שמלך ג' חרשים ועשרה ימים. ובצדקיהו שמלך אהת עשרה שנה שהם יחד קל"ג וחצי י ועם הרע"ז ושבעה חרשים הנזכר הנם באמת י"ט חרשים יותר על ת"י השנים, אפס נעבור על זה באמרנו כי נכלעו באיוו שנה מנייה אשר לא נשלמה, עם כי לרעתי רלב"ג המונה שנות הבית תי"ט וחצי חשב גם כיתרון הוה חלק ראוי להמנות, כי על התשע הנוספות מעברות הושע כמו שיתבאר עתה נרף את החצי בעבור קצת החרשים שזכרנו. יהי מה עניןך שם בס"ע פרק כ"ב תחזינה את דבריו אלה, אשר מכתם ימצא היותו מרבה שנות הבית על הת"י המנות לשי המלכות שכתבנו, כי הקשה ו"ל, כתיב בשנת י"ב לאהו מלך הושע תשע שנים, אפשר לומר כן והלא הוא מלך משנת ד' לאהו י אלא מה ת"ל תשע למרדו. ע"כ, יען חמצא מלכים ב' י"ו כי האחרונה לפקח הקודם אל הושע היתה רביעית לאהו, ואחרי כי התשע של מלכות הושע לא התחילה עד י"ב לאהו המולך שש עשרה שנה וסיימו בששית להוקיחו, הנה בהכרח משנת ארבע לאהו עד שנתו הי"ב שבה כסא המלוכה מישראל, וזה אמת בבהינת היות או הושע עבד מלך אשור, לא בעל בעמיו חפשי, לפיכך לא נמנו בשנות המלוכה תשע השנים, או תאמר שמנה הראשונות אלו אחרי פקח, וזה המבואר מדברי ס"ע בהין צדק, אשר בדרך הזאת בעינה הראה לו ג"כ ראש פכ"ה על הכתוב בתחלת דניאל בשנת שלש ליהויקים בא נבוכדנצר וכו'. שהקשה ותרין למרדו כדלעילא, והנך אפוא הואה כי מ"מ לענין שנות הבית וכמו כן לענין ימי עולם (רישיך וזה *) אהת צריך כפי דעתו אשר אחריו תמיד נמשכו רבותינו למנות גם תשע השנים הראשונות להושע, כי מה לי עבד מה לי מלך, וכך ת"י השנים ירבה לפחות כהנה. כל זה לענין בית ראשון.

אך נעבור לנו אל בית שני, מצאנו רלב"ג מאריך זמנו שבע עשרה שנה על

(* כן כתוב בכ"ו ולא ידעתי פירושו.)

הת"כ הנמנוה לנו, כי מן הכתובים שבועים ששים ושנים חשב ונבנתה וגו' .
 ואחרי השבועים ששים ושנים יכרת וגו' עם צרוף חצי השבוע הכתוב בסמיך העלה
 משך הבית אל תל"ז שניה וחצי, וקרוב מהן החכם דון יצחק, גם רבנו סעדיה
 וראב"ע בפרושיהם לס' דניאל, והר"ז הלוי בפירושו פ"ק דר"ה הואיל ושלשתם
 כתבו כמו שכתב ג"כ רלב"ג הנז' בפרוש דניאל ב' וי"א ובפרוש עזרא ד' כי כורש
 דרוש וארתחששתא מלכים נפרדים היו לא שלשתם אחד כדרש רבותינו, ומצאנו
 ארתחששתא לבדו מולך יתר מל"ב שנים וזאת שאר המלכים הנמנים ופרס,
 בהכרח נמצאו מרבים את סך ל"ד השנים אשר שם בעל ס"ע למלכו פרס בפני
 הבית, ובבאור כתב רלב"ג בהקדמתו וז"ל למגילת אסתר ארתחששתא מלך לכל
 הפחות ל"ב שנה. ובעזרא ד' על הכתוב ובימי ארתחששתא וגו' כתב וז"ל
 אין לומר כי ארתחששתא הזכור אחר זה ברברי עזרא ו' ונחמיה ב' הוא
 דרוש שהרי אמר ומכניעם כורש ודרוש וארתחששתא. גם התיירים הגדולים רש"י
 ובעל התוספת כמו שהראיתי ב"ה מפרקי הספר יאמינו כי שלשת המלכים הנזכרים
 איש מרעהו יפרדו. ואפילו חז"ל עצמם נטו לזה, כי מדי השוותם פ"ק דר"ה הזכור
 אחריה שלשת אלה למדרש הוא סיהון הוא ערד הוא כנען שהיו ודאי נפרדין נמצאו
 מבטלים את דרש ס"ע במלכי פרס הנזכר, כ"ש בראותנו כי בעל ס"ע עצמו אשר
 בפ"ל כתב הוא כורש הוא דרוש וכו' כבר הבדיל בפ"ט סיהון מערד וכנען. גם בפרק
 חלק אמרו הנא הוא בעור הוא כושן רשעים הוא לבן הארמי ומה שמו לבן שמו,
 אשר כל דובר אמת בלבנו יאמר שאין הרברים אצלם ו"ל כמשמען. היפתה לבב
 אנוש כי עם היות יתר על ת"ק שנה בין לבן לכושן יאמינו שהיו לבשר אחד ורוח
 אחד לכל, ואם הי' ה' יאמרו אכן לשקר ישבעו, הלילה להם מרשע. אך זה אצלם
 אם ע"י גלגול הנפשות או באחד מיתר הדרכים שזכרנו ב"ה מפרקי הספר י' והוא
 רש"י ו"ל המקיים בפרוש נחמיה י"ב ששה כ"ג כלם אבות על בנים בין ישוע ושמעון
 הצדיק התנפים אצל רבותינו כנראה בפ' הל"ו דף קי"ז נמצא גם מזה הצד מרבה
 את סך ל"ד השנים הנזכר כמבואר בפרק הל"ו, כ"ש אם תצרוף לזה מה שכתב
 הר"ם בהקדמת ידו והרר"ע ברטנורה על מסכת אבות פ"א וגם ראב"ע בהשגותיו
 מדי עברו בשתוקה נראה כמודה, כי שמעון הצדיק היה כ"ג אחר עזרא אשר
 ראיתם אצלי היא מה ששינו פ"ג דפרה לענין העשות בין הכל תשיע פרות אדומות
 השניה עשה עזרא. שלישית רביעית שמעון הצדיק. וא"כ על ששת הדורות הנז'
 יש להוסיף גם דורו של עזרא. אשר בלי ספק כמוהו ככלם לא את פושעים קצרי
 השנים תמנהו .

ובהיות מדיני התורה כמו שזכרתי בפ' הל"ו שהבן בכל הגדולות ימלא את
 מקום אביו. הכרח הוא לפי זה לומר כי ידוע כ"ג הששי לא היו לו בנים. אשר
 ע' כ עברה הכהונה לעזרא, מה שאמנם אינו נראה מפשטי הכתובים בעזרא הנקרא
 סופר מהיר, הכהן הסופר. לא כ"ג. ודלא כידידה האלכסנדר ויוסף בן גריון
 הכהן שכתבו היות הגוי אבי שמעון הצדיק בנו של ידוע, והנה קיום שלשלת הששה
 כ"ג אלה מן הכתוב ודברי רש"י הנזכר עם רמז במיל דברי הר"ם והבריו המצאנו
 ג"כ להרר"א זכות סמוך לתהלת ס' יוחסין ראש דף י"א ב' (*). ולא יא אלא כי
 כמה אשלי ברבני מן העיר הגדולה קוסטנטינה חתמו בשולי הספר לזכוחו הלא
 ימנה בכלל מי שדבריו יבחנו, וכבר השמיעתיך בפ"ד וסוף הל"ז את דברי רש"י בתהלת

(*) דפוס קראקא ראש דף י"ב ב'.

הדר וארא כי בפרוש הכתובים לא יהוש לדרשות רבותינו, גם לחוק דבריו הנו' ראיתי מקריב כי רלב"ג בפרושו לספר עזרא ב' י"ב על הפסוקים וישוע הוליד את 'ויקים וגו' כתב כ"כ וז"ל. כל אלה היו כ"ג דור אחר דור. והנה כל החכמים הנו' דמו להוכיח את דעתם מאמתת כתי הקדש בלי שיחושו על דברי ס"ע שכן בוולת זה המתיהם להבנתם לא ישאו פנים לזקן כמו שזכרנו למעלה. ויהי לי חדש ראוי להעיר עליו. כי לדברי סתם תלמודא פ' ר' עקיבא. ר' יוסי גופיה הנודע מפרק יוצא דופן למחבר ס"ע לא הייש למלי דסתם ליה בס"ע. שכן המצא שם במהלוקת ר' יוסי ורבנן אם בנשיה או בשבעה לסיון נתנה תורה דמקשי ת"ש דתניא בס"ע ניסן שבי יצאו וכו' קשיא לר' יוסי. ומשני אמר לך ר' יוסי הא מני רבנן היא. וכן סוף פ' יוצא דופן לענין תרומה המצא לו כיוצא בזה כמו שזכרתי בפרק מ"ב בקצה היריעה ק"ו. עד כי מהיות זה לו למנהג שידבר כפי דעת ההולק תראה סתם גמרא מיהם אותו אליו באמדנא. כי פ' קמא דמציעא על אודות מצא שטר כתובה, ופי"א דנדרים לענין נדרי ענוי נפש אמר דילמא רבי יוסי לדבריהם דרבנן קאמר וליה לא סבירא ליה, אשר ע"כ גם במתיחס אל דרושנו מאן לימא לן שלא סתם דבריו לדעת זולת בלתי הסכימו בהם כמו שדמינו.

והנה לבד מכל דברי האחרונים הנו' מפרשי פשט הכתובים המצא עוד לפנינו. פי"ב ס' ז' אך הרבנים ג"כ תופשי תורת הגמרא מודים בהכרח המשך שנות בית שני לשהות תכ"ש. וכבר ידעת כי אפילו חדש בלבד ימיש את יתד סימני המולדות ממקומה. ועל הכל התנונן כי כל הראויות האלה שהבאנו מדברי האחרונים הנו' הם מלבד כל אשר בפרק הל"ה הוכחנו את רבוי השנים על כך הל"ד שהגבילו ז"ל מבנין הבית עד מלוך אלכסנדר בבחינה מה שספר נחמיה הן על כך הכ"ג הנו' הן על כך מלכי פרס ומשך זמן כל אחד מהמה. והם ג"כ מלבד כל מה שהעירונו עליו בפרק הל"ט משלשלת צאצאי יכניהו, אשר עוד נוסף על מה שכתבנו שם יאות אצלנו אל המשכיל שיבין בפרט הוה אשר כרגע נראה לנו, והוא שתמצא כי בי"ז דורות שהיו מאבינו יעקב עד אסף המשורר בימי דוד. וכן בט"ו אשר נמשכו מייקב עד אותן אחיו. כנראה הכל בר"ה א' ו'. נמשכו יותר מת"ת שנים, ובי"ז דורות שהיו מאהרן הכהן עד עזרא כנראה בעזרא א' ז' נמשכו יתר על אסף. ובתשעת הדורות אשר נמשכו אחר כן מהולד עזרא עד הולד ר' אליעזר בן עזריה דאמרינן בפ' הוראה ופ' כל המנחות שהיה עשירי לעזרא, והוא היה אחר ההרבן כנראה בהקדמת זרעים להר"ם פ"ד, נמשכו לכ"ע יותר מת"ס. ובשלשלת בית דוד עצמם הכתובה בר"ה א' ג' המצא כי מיום הולדת את דוד עד הולד יכניהו שהיו י"ח דורות נמשכו יתר מת"ע. ולהשבון ס"ע שאינו מונה שנות מלכי פרס בפני הבית. רק ל"ד. הנה בעשרת או תאמר בתשעת הדורות הנמנים שם תקף מהולד יכניה עד קצת ימי ענני השביעי לאביו. שהם יכניה. שאלתיאל. פדיה, (לדעת המפרשים וכ"ש לרלב"ג בפרושו לד"ה שהוסף שם דור אחד בינתיים. יען אמר כי אסיר היה בנו של יכניה ושאלתיאל בן אסיר.) ורובבל. הנניה. שכניה. שמעיה. נעריה. אליועני. ענני. לא נמשכו כי אם קל"ג. היינו כ"ש ליכניה עד החרבן. שבעים של גלות. ול"ד של פרס בפני הבית. ובהסו"ך מיכניה המולך בן י"ח כמו ל"ג שנים שהיו לו לכל הפחות בהולידו את שאלתיאל בסודר כדרש חז"ל. נמצאו ק"י שנים מיעת הולד שאלתיאל עד תשעת הדורות או תאמר שימונה אשר זכרנו, ולכל הפנים

לא תגיע אל הסך הזה כי אם באמצך שיעורא המתין לכתוב את דגריי הנוכרים בספר ד'ה עד יום נפילת דריוש ביד אלכסנדר . מיה שאינו בלי ספק . כי אף נחמיה אשר האריך ימים אחריו . כמו שזכרו ז'ל פ'ק דבתרא . וכן יוסף הכהן לרומיים בקדמוניות פ'ה ספר י'א' לא ראה ולא ידע את אלכסנדר . ושקול הדעת הוא יורנו כי אם ראהו . ודאי לא היריש את אשר הגדיל ד' לעשות בזמנו עמנו . ובפרט להודיע בעמים כי נאמן דניאל לנביא על נצחונו לדריוש . גם קרוב הדבר שהוא עזרא כתב בספר ד'ה את ההלק אשר יהסו לו פ'ק דבתרא שנים כזה לפני מותו . כמו שזכרנו את כל זה גם בל"ט מפרקי הספר . ועתה אנשי לבב צאו נא וראו ומדודי המשכילים את תכנית אם ערני הדורות האלה יזנו יחדו מדה כנגד שום מדה מן הנוכרות אף הפחותה שבהנה . והלא מן המופת שלפנינו על הזמן אשר בו נהיו יתר הדורות שזכרנו . משך ק"י השנים הנוכר צר הוא מכהיל את העשרה או החשעה האלה . מלבד כי גם בלי השקפה עני המצוי בזולתיים קרא נא אתה איש תבונות בפך מה שזכרנו על זה בי'ו מפרקי הספר ותדע ובהנה נא אך רחוק הוא מאד הצטייר בנפש שהעשרה או החשעה אבות על בנים הנוכרים יולדו זה על ברני זה במדת ק"י השנים הנוכר באופן שהוצרך כל אחד מהם לשמור דקה זו במועד מצומצם שיוליד קודם שנת ה"ד' התשפוט בן אדם התשפוט בדיונות צודקות כאלה אפס ותהו . האלקים ! כי לדעתו כל העובר עליהן בנפש על דקדקו ה"ו יודי חסם כחבי הקדש' וכבר הגדיל הרב המורה ה"ב פ'ה להרחיב את בעל העיון הישר לבלתי סור בשום אופן מדרכי הטוב למען ישמור לו איזה מנהג או דעת בטל אשר גדל עליו מני קדם . כי ה' אוהב משפט ולא לרצון יהיה הלילה . וכן תתבונן כי כל מה שאמרנו לראית הוספת השנים כדלעילא הוא מלבד כל הנמצא לשני הסופרים הקדמונים באומתנו ידידיה האלכסנדר ויוסף הכהן וכל סופרי האומות אשר אמנה הנם קרובים לזרכיהם וכלם מרבים את השנים לפרס קודם הבית ובפני הבית לעשירות רבות . וזה מהם אגב ארתידו בהגידם קורות הזמן לפי תומם , לא לשפוט לנו את הרגל . והנו ג'כ מוולת כל מה שכתוב תלמו ואחרים מראשי התוכנים על סך השנים אשר נמשכו בין נבוכדנצר לאלכסנדר . הרבה יותר מן הרשומות בסנים ההגונים לנו . כי האמנה בחלק הזה מן הזמן הוא עקר מבוכתנו . אשר כל אלה הוולתיים השבנום כלא היו וקשתותם תשברנה כי אמרנו אנן בדין . ואינהו בני הנכר לא יבואו שיערינו , עם היות אמנה גם שיחת האצטגנינים הנו' לפי תוכה כמבואר היטב במהדורתנו

השנית על פמ"ב סימן מ"ט דף קל"ו , שהם לא כונו בעצם וראשונה לזכור ימיה עול' אבל בחנו את הזמן הנמשך ממחבר' כוכבים ולקויות זו לעומת זו , אשר הוצרכו לדקדק בו למען דעת צדקות הליכותם ברקיע השמים , כמו שתמצא לפנינו פי"ג על השמינית בענין אברכא"ס , והנה עין ראתה את דבריהם העידני כי בכל אלה לא היה איש ממעי' סך השנים בשום חלק , אבל פה אהר לכלם מוסיפים זה יותר מזה איש ואיש כפי הנראה לו

הנ"ה . עם שמעת שקצת הכפי העצום באשרים את השבנות היהודים בה הדע שאין הכונה מהם רק לבטל יוסף השבועים אשר הוסיפו כאדם ועד נח כמה מאות שנים , כנראה מדברי ההנמק ס'טיב קו בבהדורות פ'ל בלק , אבל מחזיקת כתבי הקדש ותנה אינם מכחישים אתנו כי יוסיפו שנים רבות , וגם בהבנת כתבי הקדש הנוכר אינם מכחישים בכלם לדברי הו"ל כמו שזכרתי כל זה גם בפ"ח ו"ל"ה כן הספר , ובפרט איבס'י או הנצרי חכם קדמון בעשירי פהכנתו פרק ג' בקט השבנות רבים על פי האולימפיאדי , אשר כל אחת היא מסך ד' שנים , ולדבריו כצא כי משנת שהים לדריוש הפרסי בונה הבית אשר

מִן הַיּוֹשֵׁר, וְאִמְנָה מִה שֶׁחָשִׁיב עַל הַחוּלָה לֹא אֶחָד מֵהַיּוֹדִיעַ כִּי כִנֵּר הַקֶּשֶׁה אֵלַי אֶחָד מִחֲכָמֵי הַנְּצִרִים לֵאמֹר הִנֵּה בְּשָׁנֵי מִן הַרְבִּיעִי לְמַבְשָׁרִים נִמְצָא אֵיךְ רַבְנֵי הַהֲנִינִים אִמְרוּ לַהֲהוּא גִבְרָא הֵהִיבֵל הוּוּ אֲשֶׁר בְּנִינוּ נִמְשַׁךְ מִ'ו שָׁנִים אֵיךְ הִתְפָּאֵר שֶׁאִם נִסְתָּוֵר אִיתּוֹ תִּהְדַּשְׁהוּ בְּג' יָמִים? וּפְרַשׁ הַגְּאֹיִטְאֵנוּ הַכֵּס גְּדוֹל אֶעֱלֵם וְו'ל מְזוֹרֵבֵל שְׁנָה רֵאשׁוֹנָה לְכוֹרֶשׁ שְׁאוּ הוּחַל, עַד הַשְּׁשִׁית לְדְרוּשׁ שְׁאוּ נִשְׁלֵם אִם נִאֲמִין לְהַשְׁבּוֹן חֲכָמֵי הַיְהוּדִים נִמְשָׁכוּ מִ'ו שָׁנִים, וְא"כ יִרְבוּ הַיָּמִים בֵּין שְׁבַעִים שְׁנֹת הַנְּלוֹת לַח"כ שֶׁל מִשְׁךְ הַבַּיִת, עֲנִיתִיו אֲנִי לֹא יָדַעְתִּי מֵאִין זֶה לְמִפְרַשׁ הַנֵּן? כִּי לְדַבְרֵי הָרַאב"ד בְּקַבְלָתוֹ דוֹר רֵאשׁוֹן. הַשְּׁבוּעִים שְׁבַעֵה שֶׁל בְּמִוֵּל הַבְּנִין אֲבָל מְנֹלֹת צְדָקָהוּ. ע"ש.

הַיְהִיה רַבְעִית לְאוֹלִיפְסִיא ס"ה עַד ט"ו לְמִצְרַיִם אֲשֶׁר קִיָּבַר שְׁחִיחָה רַבְעִית לְאוֹלִיפְסִיאֲדִי ר"א, אֲשֶׁר סָאוּ עַד הַחֲרָבִן אַרְבַּעִים שָׁנָה. נִמְשָׁכוּ תַקֻּמ"ה שָׁנִים, וְהַחֲכָם הַגְּדוֹל כִּרְסִי לִי אִו סִיקִינִי אִישׁ סִוּרִינְעוּ אֲשֶׁר כִּכְהוּ לֹא נִהִיה בְּקִי בְּעִזְמֵי אֶפְלָטוֹן כִּרַב בְּרֵאשׁוֹן מִאֲנֹרוֹתוֹ פ"ב חֶלֶק ד' ח"ל אֶפְלָטוֹן נִוֵּלַד אַחֲרֵי חֲרָבִן טְרַוּיָה הַשְּׁנִי' שָׁנִים אַחֲרֵי הוֹכֵד רֹכַח ש"ג, קוֹדֶם הַלִּידָה הַרְשׁוּמָה לְנְצִרִים חֲכ"ג. וְהַדְּבָר יָדוּעַ שְׁהִיא הִיָּה רַבִּי שֶׁל אֲרֶכְשֵׁי, וְהַסּוֹפֵר הַיּוֹנִי דִיאֹנְזִי לְאוֹרְצִיאֵי בְּסַפְרוֹ כִּתְבֵי הַפִּילוֹסוֹפִים כִּתְבַּע אֲרֶסְטוֹטִילוֹ אֵיךְ בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית לְאוֹלִיפְסִיא ק"ט הֵלֶךְ לְעַמּוּד עַם חֶמֶלֶךְ סִי לִי פִּו לְלַמֵּד בְּנֵי אֶלְכַסְנֵר, אֲשֶׁר סַעֲטָ אַחַר כֵּךְ סֶלֶךְ תַּהַת אֲבִיו, וְהָרִי פִן הַשְּׁנִית לְדְרוּשׁ הַיּוֹסֵד עַד זֶה אֶלְכַסְנֵר הִכְמַה אֵת דְרוּשׁ אַחֲרָק נִמְצָאוּ סְבִיב לְק"ע שָׁנִים תַּהַת הַל"ד אֲשֶׁר הַנִּידוּ הֵם ו'ל לְכַלְכוֹת פֶּרַם בְּפָנֵי הַבַּיִת, מ"ב נִמְטִי מְכַלֵּם בְּאִמּוֹר, וְחִשְׁבָנוּ כֹּל אֶחָד מֵאֵלֶּה לְנִרְכִיָּה הִיא דְעַבְדֵּךְ בְּחִשְׁבוֹנוֹתָיו לְאוּזוֹ סִכָּה אֲשֶׁר אֶלְצַתְהוּ.

הַאֲמוּרִים בְּדִנְיָאֵל הַחֲחִילוֹ לֹא מְזוֹרֵבֵל

כֹּחַת הַפְּרָק. הַשׁוּבָה עַל הַשְּׁאֵלָה הַמְּצִיעַת. בְּהַכְרַעַת זֶה הַצֵּד הַשְּׁנֵי הַזְּכוּר בְּפָרֶק הַקּוֹדֶם, וְכַטּוֹל סוֹתֵרוֹ אֲשֶׁר לְכַאוֹרָה הוּא לְצִירֶךְ בְּס"א.

פָּרֶק ג'. וְבַגְּלַל הָרַאיוֹת הַנְּזַכְרוֹת הֵן הַמִּיּוֹבָאוֹת מִן הַכְּתוּבִים בְּסַפְרוֹי הַהֲנִינִים הַגְּדוֹלִים, וְמִלְכֵי פֶרַם וְצַאצְאוּ יִכְנִידוּ, הֵן הַמִּיּוֹבָאוֹת מִדְּבָרֵי הָאֶהֱרוֹנִים שְׁזוֹכְרֵנוּ, וְבִפְרַט מִן הַס"ע עֲצָמוּ בְּשָׁנֹת הַיִּשׁוּעַ, נִשְׁיָב אֵל הַשְּׁאֵלָה הַנְּזַכְרוֹת כִּי הַאֲמָנָה סָךְ הַשְּׁנִיִּים לִיצִירָה בְּאוֹיְבֹתָנוּ לֹא הִתְקַבַּל מִתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְלֹא מִמְסוֹרֶת סוּנֵי גַם לֹא כְּמִיּוֹכַח מִהַתּוֹדָעַי בְּעֲצָמוֹ לְאִמְתִּי וְבוֹלְתִי מְסוּפֶק עַד שֶׁלֹּא יִתְכַן לְהַרְהֵר אַחֲרָיו. אֲבָל מֵאֲשֶׁר בְּעַל ס"ע שְׁחִיחָה קְדָמוֹן מֵעַת הַתְּנָאִים כִּתְבַּע בְּהַחֲלֵט לְפִי מִה שֶׁנִּרְאָה לוֹ כִּי גְאוּלָּה מְצִירִים הִיְהִיה בְּהַמ"ה, וְיִמְנָה שְׁנֹת בֵּית רֵאשׁוֹן לֹא יוֹהַר מַת"ו אִם מְנַחֲמֵת שְׁנֹת הַמְּלִכִּיּוֹת לְבַד כְּאִמּוֹר, אִו מִן הַיִּעִים הָאֲחֵר שֶׁכְּתַבְנוּ בְּס"ב מִשְׁמוֹ שֶׁל רַאב"ד. וְכֵן לְפָרַם בְּשָׁנֵי הַבַּיִת אִם מְסַכְרַת אִיזָה מִהַחֲכָמֵי הַעֲתִים שְׁבִימִיו אִם מְסַכְרַת עֲצָמוֹ לֹא מְנָה כִּי אִם ל' ד' שָׁנִים, אֲשֶׁר לְפִי סַנְגוֹן דְּבָרֵי אֵלוֹ הַסֶּךְ כְּלוֹ לִיצִירָה עִם הַנִּמְנָה לְשִׁמְרוֹת הוּא עֲצָמוֹ הַנְּהוּג מֵאוֹ וְהִנֵּה, הִנֵּה הו"ל כֹּלֵם הַבָּאִים אַחֲרָיו עִם מִה שֶׁלֹּא נִעְלַם מִדָּם בְּלִי סַסְק וְרֵאזָה וְהוֹדָאָה שִׁיעִיּוֹר אֵל כֹּל חֶלֶק מִן הַסֶּךְ לְפִי הָרַאוּ לוֹ כְּנוֹכֵר, כְּאִמְרֵנוּ ג"כ בְּקַצַּת פְּרָקִינוּ אֵלֶּה שֶׁר' יוֹסֵ עֲצָמוֹ אֵף הוּא הַרְגִישׁ בְּכֹלֵם, הוּאִיל וְבַהֲנוּ וְרַאוּ כִּי אֵין בּוֹה כְּפִירָה וְהַרְיָסָה ה"ו בְּדַבֵּר מִתּוֹחַם לְדַת כְּמוֹ שִׁיּוּאָ בַּעו"ה, לֹא הִשּׁוּ לְעַקּוֹר נְפוּעַ וּמִשְׁנָה רֵאשׁוֹנָה לֹא זוּה מִמְקוֹמָה, וְכַפִּי מִה שֶׁכְּתַנְתִּי עַל הַחֲכָם קִמְדִי בַּפ"ה דָּף

קו"ג כי עם היותו סינר ומכריז על בית ראשון המשינו ה"ל שנים לא נמינו בהמצאו על באור איוה כתוב מהמשך אהרו סך הת"ץ. וכן יהיה דברי על כל יתר האהרונים כי סוף סוף עם היות רבוי השנים אמינה קיימת אצל מי וכי שיהיה לא יסחה לבבו לשנות את המסודר שוכה לשם על פני הויץ, ובלי עשות מדיעה לעצמו, ימשך בלי ספק אחריו בכל מה שיודמן לו שיג ושייה, הן ס"צ עצמו בשגם הוא ולא אהר גלה לנו את השנים היתרות בהושיע, הואיל לפי משך המלכות הנמנות ממנו באמור או מן הטעם שכתב ראב"ד החלו שנות הגית להמנות ת"ץ, גם הוא גם כל רבותינו הנמשכים אחריו נקיבו ואתו סרכיו, הלא תראה שכן עשו גם בתקופת שמואל, כי הנה מודעת זאת שהיתה נחשבת בפני התנאים הראשונים כנראה מפרקי ר' אליעזר ששיושיע, ורובין פ' כיצד מעברין ופ' הרואה על ההיא דהמיה בתקופתה ותעניות פ"א, ועם היותה לדעת כל הנמי לב המונות ובלתי מדויקת ואילו האחד שיקבע מועדי אלקינו אהריה כמו שיתבאר בעזרת אל די מאמר ב' פ"א, כיון שנכמעה מוכיעה הן בימיהם ז"ל הן בימינו, ושאלת המכר אשר עב"פ אי אפשר לראשיתה שיהיה בזמן שוה לכל, יען כי כל גליל צריך לו כפי הנאות לשבע הארץ לא נמנעו קהלות הגולה מלשמור בה מדה אחת השעים יום אהר התקופה הנזכרת כמו שנכתוב עוד מאמר ב' פ"ה אם הפץ בנו השולה טובו מקדש. אמת כי בדברים העקריים לפי התורה בשמירת המועדות לא התנהגו רק לפי תקופת רב אדא שהוא המאושרת וכמו שיוזכר עוד בפרקים לפנינו, והן כל זה לא מהעדר ידיעה ה"ו ולא לשגגה אשר בשום אופן יצאה מאת הזכמתם כי רבה, אלא לשמירת ההוגו ברבר שלא יורגש הויקו אותנו, וכן אמנה תדין על סימן בהר"ד הנתון מאת האהרונים כותבי סדר העבור, כי הנה יש לך להננין שר' הלל וב"ד אשר בהרו וכדורו להשתק בדבר הקביעות מהשבון האמתי אל השוה כמו שיוזכר עוד מאמר ב' פ"ד לא הוצרכו נהם למצוא ולהמציא לנו שרש מעת היצירה לא בעד המולדות ולא בעד התקופות שהן כולל צרכי העבור. כי גם מבחינה מערכת המאורות בזמנם נמו שנוכר עוד בפ"ג סי' ג' היה אפשר אצלם לדעת אמתתו ולהודיעה אלינו.

אשר על כן השפט כי זה סי' בהר"ד המוצב כיום אל המהשנים למצוא את המולדות לא יצא מאתם, אבל מאת האהרונים אשר לא סרו מלבקש דרכים שישומו ההשבוות קלים ופשוטים לכל, וייטב בעיניהם לתלותו בראשית היצירה לפי סד השנים הנהוג לנו. כי על כן תראה דעותם שונות בו זה מתהיל מבהר"ד שנתה הרו. וזה מן וי"ד יום ברוא אלהים אדם. וזה מן ג"ל תהי"ו*) שהוא מילד תשרי הבא אחריו כדבר המפרש פ"ו מהק"ה, כיה שלא היה קורה אם סי' בהר"ד סודר מר' הלל עצמו כי אז ודאי כל רוחות האהרונים לא הניוהו מן היוצא מפיו.

ואם לא נתעצם בזה ונתרצה ג"כ אל בעל הריב לומר שהיה ר' הלל וב"ד הממציאו אלינו, אין מ"מ לומר כי סך השנים שאליו נסמך הסי' הוה היה אצלו מסיני במסורת. אבל אפשר להאמר אחת משתים. אם שר' הלל אשר ודאי ידע

*) דבר נפלא הוא ולרא יחשב בעיני, כי הסימן ג"ל התע"ו הנזכר סה היותו מילד תשרי שאהרי מילד ה"ד, נזכר כן פעמים רבות בפי המכבר. כמו בספרו מאור עינים דף קכ"ז ע"ב (דפוס סטובובה), גם להלן במאמר ב' פ"ב ובמקומות אחרים ובאבת היה מילד תשרי דשנה ג' טל תהי ג' כ"ב התע"ו, כי בהוסיף ד"ה התע"ו סיעוד שנה סטובה על וי"ד דשנת היצירה יצא לך גמ"ב התע"ו ולא ג"ל התע"ו.

את כל הספקות הנזכרות במנין שנות עולם חלה השרש הזה בראשית הסך הנדונג יען ראשו נתן לנו אמתת המולדות והמהותם להם, אשר אם חשב ג"כ ליהס אותו ראשית סך פחות או יתר היה מדובר אליו סדרים ואופנים יביאו כמו כן את החשבון הזה אל התכלית הוזה עצמו המובא עם סימן בהר"ד, אי סוף דבר אפי' האמר כי על ידי שורש אחר היה איוזה קביעות לאיוז שנה משתנה באופן מה אל יום אתמול או מחרת וכיוצא, הלא בהיות הכל מתוקן ומשווה מפי ב"ד של מטה הנו בלי ספק קיים וישר גם בב"ד של מעלה ככל אשר זכרנו בפ' מ' דף קב"ד מדברי ר' עקיבא לר"י ומלשון הירושלמי והמכילהא פרשת החדש, וכמו שתראה לפנינו בפ"ה דברי אחרונים רבים לענין קדימת או אהור ראשי חדשים מה בגלל הדחיות נגד הנראה לעין כל מהדוש הירח ואעפ"כ הכל שריר וקיים בצאת סדרו מקדמוניו, ובירושלמי דמס' ר"ה גם במדרש תנהומא להווק העקר הזה המציאו ספור מדומה ומליצה נאה מאותה שזכור גם כן לפנינו מאמר שני בהגדה פ"ג, כי בער"ה אומר הקב"ה למלאכים הכינו בימה וספרים ליום מחר שאדין את בני, נמלכו ב"ד של מטה ודחהו, אמרו לפני רבונו של עולם לא כך אמרת אתמול שהיום ר"ה לישראל, אמר להם הקב"ה ההשבון הוא בידם שנאמר החדש הזה לכם, אני ואתם נלך אחריהם ויעל הכל אתה קורא נכון תשכיל דעתי עד סופו והעלהו בידך. כי אני בהתעורר איוזה ספק שיהיה על סך השנים אינני ה"ו אומר אבותינו הטאו בסומני הקביעות בואו ונעשה סולמות כפי הראוי לספירה אחרת. אבל אומר שהם ז'ל עצמם אשר המציאום היו כמו כן מסדרים סימניות זולתם על אחד משני הפנים הנזכ' לרצון לפני אלקינו, כי לא בהניהנו היצירה קורמת או מתאחרת או שיצויר כי החשבון ליצירה, כמו שיוזר ג"כ לפנינו סוף פי"א ועל השלישית פי"ג נשכח זכרו בהלמי, קרוב לענין התרועה לדברי הר"ם בה' שופר פרק א'. העולם יתום אצל הכמתם מהביא אותנו עד תכונת המולדות והתקופות כפי הצורך.

ובשגם המצא גאונים מתאמצים אם בצדק אם בלא צדק לקיים כי סדרי העבור הנדוגים לנו היו נשמרים מעת משה רבינו מה שלא הוודו להם הבריהם ככל אשר נזכור עוד בפ"א. הנה בשמרך את מדת המולדות כפי קבלת ר"ג ועבור שבע השנים בכל מהזור על דרך ר' אדא לשמירת האביב אל הפסח והאסיף לסכות שהם עקרו כאחת אפשר לזנותם שתעלה בידך אם כי סך השנים ליצירה ידומה פחות או יתר.

כונת הפרק. יונח שהמפרשים הזכורים לא דברו כאימה על הכתובים אשר הניעו אותם אל כפי פרטים שונים. הלא יאות שנתבין אך נתרצם אנחנו, ואם יושר הסך הכלל עקרו בדתנו יקשה אך נועזו לרכוז על שים חלק מכתי כה שיקלקלהו, ובשגם הם לא סימו להראות כי מהקדמותיהם יולר ערער, בכללו אך יתגלו והוא נמשך בהכרח.

פרק ד'. ואימה למינן נוסף לצרף ולטהר את הדרוש בבחינת דברי האחרונים האלה הנני שואל לכל מתקומים יונח שהגאונים הנז' בקיימם את סדר העבור מתחיל

ע"פ מסורת סני מן הוצירה נמצאו מאשרים את סך השנים אחריה בלי הפרש כרגע ושאיין אצלי ע"ז תשובה מספקת רק הוכחת הסתירה בדבריהם שאין מנוס ממנה, אך תתרוץ אהה את הכתובים אשר הניעו אותם לפרושיהם שזכרנו. וכי למשל מנין ששת הנהנים גדולים המבוארים בנהמיה אשר רבותינו כמו שהוכחנו בפ' הל"ז דלנו אותם אם על בלי נודע משך זמנם או לסבה אחרת, וכן הפרד כורש דרוש וארתהש' לשלשה ראשים בהודאת כל המספרים אשר זכרנו הלא בהכרח סך השנים לפרם בפני הבית ירבה על הל"ד שזמנו רבותינו, וכן כל כתוב וזאת אלה הנצב מנגד כאמור, עד שאתה מכריחה להלום אליך דברי הגאונים הנוכרים הנמצאים להם במקומות פרטיים על היותם מונים חלקי הסך בחשבונם ו'ל' הלא כי הרוץ עזו אכריחך אני על חולמות הכתובים ולא בבוקי סריקו כי אם בטיב טעם ודעת, והנה מן הרין יש להודות כי האחרונים הנו' כבר עשוהו אם ראו הדבר קרוב אל השכל, עוד אשאלך והודיעני אם ככה מנין השנים הנהוג לנו הוא הכרחי בצמצום ומעקרי דתנו בבחינת הקביעות המשתלשלות הימנו, החכמים האלה אשר נקבו בשמות ובתוכם גאונים ובעל הקבלה ראב"ד והאלקי רמב"ן וכל עדתם קדושים ובתוכם ה', וכי נבערים מדעת היו או שתויי קורש של הלכות נכנסו לדרוש הזה דלא השו לקמיהו ושמו תואנה וספקות במספר השנים המסור לנו, ושעל פי מדותיו המצומצמות סודרו הימים אשר לנו בהם הפץ, השיב אמריך לי כאשר שמעתי מתהלל במתת שקר שלא היתה כונת האלופים ההם באותם המקומות לדבר שיאות לקביע בו אצלם מסמרות רק לפרש את הכתוב כפי מרוצתם לטבעות עין, אבל זה בלי ספק איננו מענה רתוי לדובר אמת בלבנו על כמו אלה, כי ע"ל כל זה היה להם לחוש גם במקומות הנו' שמא מתוכם ילמדו הקוראים לשקר כאשר אהרי כן ימצאו על הדרוש בעצם, הלא נודע כי הרבה יקשו חו"ל או יביאו ראיה מתנן התם ומשמועה אשר לאיזה כיעם הובאה שלא במקומה, ומה זאת שלא יהושו על הנראה מפשט הכתובים הנקל מהיותך לו עבר משכיל ימשול במכוון ראשונה ובעצם ולמה זה לא נמשך כל מתנגד לו אהריו, לא בהפך שניעה בגללו כל מה שיהיה, את הכתובים עלינו. ואם חשבו הנושא הזה פנה עקרת ושימשך מכל הלוח שבו אפילו בדרך רחוקה על הקיקיון של הריסה הלילה, הלא היה להם להשמר מאד מהוציא עליו כל ערער, אדרבא הם כשומרי תורה יתגרו בכל זולת אשר תקה אונם עליו שימין מנהו, ומה שלא עשה הם זה לזה באמור, היו עושים מרבית הכמי הדורות שבאו אחריהם להם ולכל זולתם להכות אותם על הלחי בשבט זה של השבון השנים והמולדות אשר על דקדוקי זמנם נקבע את כל ימי תגיגו, האף אין זאת אם הנוגע בו כנוגע באישון בת עין, או לפחות בדין היה שיהיוקו דרך הראב"ע בצצית וקמון הבשם ודומיהם לומר היה נראה לנו כפי הפשט בזה ובנו אבל בשמוענו את דברי חו"ל אמרנו שהקבלה הנצח, אך המה בחרו ברכיחה שנה ושלוש ובדבר שלא נדוהו אבן נקף כשיום בחינה היויקו בדעתם ולא הרשיחו.

והנה אין לך בשום אופן להחבא בסתר קנה וביעה שתאמר אין הכי נמי שכל אחד מן האלופים הנו' הרבה סכמו במקום הפרטי הנו' אפס לא בכל זאת יחסר מהודות על יושר הכלל הנהוג, כאשר לדעתו נמצא כמו כן לאורך גיסא מיהר חלקי הסך דריצים וניאות אשר ימלאום ברכסים שאצלם והיה העמק שוה וכל עקוב למישור מדי הצטרף הכל יחד, כי אלה ודאו דברי ההו ונדרי היתר פורהים באויר

אשר בעת פקודתם יהיו לרוח . יצן תשכיל ראשונה כי להיות הפרצה כפי האמור קרובה להגלות מכלל הדברים , ברין היה שההסיד רמב"ן ד"מ בהגידו את דעתו הנזכרת על רבוי השנים לא יחזר מרפא לשיעור את מהן מכהו , ויבאר שהעודף לו כאן ישתוו בהסר כאן כי אין לצאת מדרך הקרש , ואדרבה תראה לו בהשגות ס' קי"ג כמו שזכר עוד בפ"א כי הוא ירה החצי בלשונו זה שאמר ר' הלל עבר את השנים הראויות לפי מנינו , מכלל שההשבין ההוא לדעתו היה מסוגל אצל ר' הלל בפרט לאיזה טעם , ואם האמר הוא רמב"ן וכל כיוצא בו מקום הניח לנו לעשות לו גדר השליך בזה את ידו עלינו . הבה אחי עמיד ונעשה מלאכתו , הלא נחש אין כי היא לא הצליח בשום חלק . וזה אמנם לך האות , אתה קח לך עשר שנים בין כל פקודי העודפים בהם ועבור בסך מן הקצה אל הקצה כי לא תמצא להם שום מנוח , להיות הכל מתוקן ומלא אין רקות נמצא אם מאדם עד נח וכל אחד מן האבות עד הניענו אל סך ב' אלפים תמ"ח בגאולת מצרים , ומאו עד בנין ראשון על פי הכתוב ת"פ . וממנו עד החורבן ת"י , ושבעים דגלות בבל , ול"ד של מלכות פרס בפני הבית ושש למלכות הכללי של אלכס' , ואלף תתפ"ח מניויות ונמורות אליבא דכ"ע לשטרות כמו שזכרנו קשיא א' פ"א , ולכל החלקים האלה סבה וראיה אצל ס"ע על פרטיהם באופן שאי אפשר להפקיע זה למינן תת מקום לזה ולא תוכל לפרסם ולצאת מן המבוכה בשרוב פרשיות מאומה , ונ"ש יבצר זה מימד לדעת רמב"ן הנוכר אשר זמן התאחר מראת הבתרים לצאת אברם מחוץ בן ע"ה שנים , לא התברר באופן שתוכל למצוא חסרון יתמלא בסדה העודף חלק כחלק וכבר שמעת בפ"ב אמרו שאם ארבע המאות החלו מהולד יצחק סך הרד"ו על כרדין נמשך למאתים וארבעים . ואם סך הת"ל החל ממראת הבתרים סך הרד"ו נמשך למאתים ועשרים או קרוב . וא"כ אף הסך הכולל ליצירה גם לו גם לכל יתר המוסיפים בהשבונוות החלקים ירבה בהכרח .

גם לרווחא דמלתא תוכל לבחון את המספר על זמן יותר קצר מן הכלל כלו . וזה כי כבר כתבנו למעלה ראש פ"א ובספר פכ"ג את דברי התייר הגדול רש"י ז"ל אשר ברצותו לחשב על דעת רבותינו אלף שנים מיציאת מצרים עד ההש' לשטרות כתב וז"ל . ת"פ עד בנין ראשון , ת"י עד הרבנו , שבעים דגלות בבל , ל"ד של מלכות פרס בפני הבית ושש ליונים בעולם שהם בין הכל אלף , ועתה הודיעני אם הת"ל דביני בניי הם תי"ש אף לדעת ס"ע כאמור , או ת"ל לדעת המפרשים אשר זכרנו , וכן מספר השנים לפרס בפני הבית הם יותר מל"ד . איך ימצאו כל אנשי חיל ידיהם לבלע את היתרון ההוא ולהסיע על קצתם אחור או קדם , הלא הן מוגבלות ונרשמות במשך הבית עצמו , ואיך לא תמצאנה לפי זה מיציאת מצרים עד המנין לשטרות יתר על אלף , ובבוא הסכים הפרטיים לדי יותר כאמור איך תוכל החלט מהסבות ג"כ הסך הכללי יעבור עליו מה , ואפילו תאמר שהאחרונים האלה לא העלו על דעתם דבר זה והות כשאגה שיוצא , ובפרט ר"ח המחויק את כל המתיחס אל העבור מקובל מסיני ותשרף ג"כ עם המקובל ההוא סימן בהר"ד , אשר לדעתנו אפשר למקובל הנוכר בלחו כמו שיבוא . וזאי הוא שיעל הכלל לא ירבה לו שנים ואפילו חדש , מה לי אם בגלל זאת יהי כתוהא על הראשונות והדבר יצא מפי המלך במוב שינים דעת כי שגולת הכתובים שטפתהו , הן אלה קצות משפטי ודיני בריש מיין עם שמירת כל יתר הדברים אשר כבר נכתבו ונחתמו בספר , ועד אשר לא אשמי

על כל פרט ופרט מן הקושי השיבה נצחת לא משאות שוא כחק לאודהני לנום האומרים קבלה התומה היא זו אין לנו להרהר אחריה, בלי שיחושו ליטול מבין עיניהם קורות בית הנד של דברי הרבנים הנזכרים וכתבי הקדש אשר כלם בראש הזמיות יקראו, הגה אחשוב אותי לבער לא ידע אם אתן תודה במקום האמת אל הנראה רחוק ממנו.

כונת הפרק. שאין לחשוב בוא המסורת נגד הכתוב בספר, והיות סך השנים ליצירה סמך שלא תבוא עליו קבלה ממש או מיהר נביאיו.

פרק ה. ואמנה זאת השבתי גם לקחה אוני שמץ מהיות זה למונה אצל אשר לו הריב, כי יגש בעל דברים ויאמר, אמת הדבר שהכתובים מראים פנים לסך שנים ובפרט לפי הנראה מפרושי האדירים שזכרנו, אבל עכ"פ דין הוא שלא נחוש לזה כי הן לא יחסרו דברים זולת אלה שהתאמתו מצד קבלה בחלוף הנמצא עליהם מכתבי הקדש, כגון מצות הספרו המשים יום וארבעים יכנו וכדומה אשר זכר אותם השר מקוצי בהקדמתו אל הלאוין, אכן על דבר אמת וצדק יתושב הנגש הוזה ויסתכל שאין הנידון שלנו דומה לראיתו הנזכרת, כי אלה כלם דברים שהתורה עצמה אם נסתה עליהם במקום אחד גלתה אותם במקום אחר, כמו באמרה שבעה שבועות, לפניו כדי רשעתו ואחריו כדי שתיים, וכדברי פי חכם הראש ז"ל שלהי מס' פסחים שכתב ז"ל. יש מקשיין כיון דקרא קאמר תספרו המשים יום למה אין אנו מונין רק מ"ט, ונדחקים לפרש הכתוב עד מהרה השבת שהוא יום המשים תספרו, אי נמי המשים יום קאי אל והקרבתם דבתריה וכו', ולי נראה שאין אנו צריכין לדחקים הללו, כיון דכתיב בהדיא שבעה שבועות תספר לך אין לספור יותר. והמשים יום לא קשי מדי שכן דרך המקרא כשמגיע המנין לסכום עשיריות פחות אחת מונה בחשבון שלם, כמו כל הנפש הנאה שבעים, וארבעים יכנו, עד כאן דבריו הנכונים, אשר כיוצא בם תמצא ג"כ לרמב"ן בתחלת השגותיו של הר"ם עקר א' או תדמה יותר קרובים לאלה כפי משך הזותו של הנושא יוכיה, אבל בענין שאנחנו בו כל המשנה כנזכר דמה בנפשו להראות אמתת דבריו מכתבי הקדש שאין אצלו בהם דבר מננד.

והנה בר מן דין כל אשר נשמה באפו יש לו להרגיש כי בבואנו ללמד מן הדברים הנזכרים לדרוש הוזה הלא נשם שלא יראה ולא ימצא שום תורני שולח פיו ח"ו נגד אותם הקבלות ושיעזו לקיים אחריהם את הנראה מפשט הכתובים כי בגלל הדבר הוזה ספרו המינים הקראים ישרפו, ככה מן הדין יהי נשמר ונעשה בכל המתיהם לדברי ההשבונות האלה, וא"כ תמה על עצמך מדוע ח"ו לא יבער הסנה בחולקים שזכרנו, ולמה זה אנחנו עוברים כי בכל יום ויום ספריהם נושרים לדינו מחיק כלנו, הלא יענה המשיכל אם יש דברים אשר שפתיים

ישקו. והרי בלאו הכי נאמר לו מסינוך ומדברין אלה עצמים ראייה חזקה לדעתנו, כי במקום שהקבלה מסיני תתנגד או תתחלק באופן מה אל הנראה מן הכתוב לא הבוא עליה מאת כל תורני מחלוקת, וכאן נמצאו עדת אנשים חולקים עליה אם כן לא מסיני באה, ומה יפו ונעמו דברי החכם כוורי מאמר א' סי' ל"ז הלילה שיבוא בתורה מה שהשכל ירהיקהו, וכן נאמר אנחנו חס למקובל מסיני אשר גם הוא תורה שימצא בכתבי הקדש מה שינגדהו, כי האמנה שני שרינו אלה תאומות נולדו ומשפטיהם אמת יצדקו יחד, וגם את הדבר הזה ישיב כל איש תבינה אל לבו כי הנה המקומות אשר מהם הצאנה ההערות לאמתת הקורתנו אינם גופי תורה ודינים אשר תאות על ברורם המסורה, אבל כלם ספורים של קורות הומן ותולדות הימים שהם נכתבים והולכים לתומם כפי השמעות אונים, ואף אם תמצי לומר שהקבלה מסיני בארה לנו ספקות ישנים אשר בשעבוד מצרים הנכתב בתורה, ודאי הוא שלא תהכן לך תשובה זו בספקות אשר על שנות מלכי בית ראשון והמכהנים הגדולים ומלכי פרס של בית שני אשר בנביאים וכתובים, כי משה רבינו לא מסר לנו קבלה רק על תורתו לא על דברי הנביאים שבאו אחריו, ואם למדנו המסר על פה דברים לבאור מה שבכתב מאמרו ית' והתורה והמצוה וגו' לא שמענו כזאת על הנביאים שגם הם יביעו ידברו הלכות על נבואותם ובפרט לבטול הדברים שהמה מידם נגורו, הנה כי כן המתעטף בטלית תשובה זו של קבלה נגד הנמצא כתוב, ודאי הוא שאין לו להתברך בלבנו עליה, ורבותינו עצמם כאוהבי האמת לא יאשרוה.

גם הנה סוף דבר נתרצה לאיש ריבנו שיאמר [?] את אשר יחפץ במלחא דלא רמיא עלן, אך שיוודה כפי הישר והטוב כי סימן בהר"ד ומספר השנים ליצירה אשר אליו נסמך, לא התקבל במסורת, כי זו בלבד אנו מבקשים באופן שיתכן להרבות סכומם בלי המשך ח"ו שום הריסה בדבר מתיחס לתורה, שכן גם אנחנו נעבור את ה' כי הוא המבורך לנצח.

המאמר השני

ואמנה היחר כל הקשה להשובתנו הכתובה בשלישי מן המאמר הקודם בבחינת הראיות אשר הובאו לזכות הצד סותרה. 'הבאר כפי מה שאחשוב אחרי היציעי פרקים יכללו הערות יקרות בעצמן אשר מהן המשיכנה קישויות חזקות אל הצד הסותר הנזכר ויתאמתו דברים יאותו למבוקשנו.

כונת הפרק

כל דבר שיש בו לרבותו מחלוקת אינו הלכה כסני, והשנה בענין זה על הכס"ג ואחרת על כהר"ק קארו, ושכל ההלכות כסני התבררו בספרי רבותו באופן שאם איזה אחרון יאמר בשקול דעתו על דבר חדש היותו כסני לא יתקבלו דבריו רק כדברי מי הכס בהיותו במ טעם לשבח ובפרט [לפי הנושא אשר אמחנו עליו] לא יהיה כסני. הדבר שבו מחלקו ר' אליעזר ור' יהושע אם בניסן או בתשרי נברא העולם, וכן מה שחלקו בו שמואל ור' אדא על מדת השנה ותקופותיה, ואיך דעת שמואל בזה המני ובטל, והשנה על החכם כוונתו בדבר החקופה שבצנעא, ואחרת על הר"ם ז"ל בדבריו על תקופת רב אדא ובהתאמת כי תקופה רב אדא בלתי נתינה כסני ישכך כי גם סדר עבודתו עם היותו באבת הכמה עדי כבוד כפוארת אינו כסני והמצא דברי ר' אליעזר בפרקיו על סגנון שמואל הנזכר חנו לאות כי הוא ר' אליעזר לא כהלכה כסני כתבם לנו. וזה הרין ג"כ על דברי ר' יוסי כס"ע אשר בקצתם רבו הנושאים מהמה. ואיך היה מחכמת דבורתו לרדוף כהוג שכבר החזל בהספן עם הראותו פנים בקצת כל עוד שלא יהיה בו הפסד תורני לבלתי הקים מחלוקת וכל הנמצא להם בחשבונות השמים הוא מהמשכב אחר ר' יוסי כס"ע והוא והם גם ראשי הנאונים וכל אנשי כורה כוונים תמיד לסולד וי"ד שהוא תשרי דיצירת אדם לא לכהר"ד של חנו אשר מעולם לא זכרוהו, והתנצלות על המצא בפרק זה ואולי גם בוולתו מן הבאים איזה דבר כפואר בעצמו אשר העסק לברר אותו גם מן החוץ נראה ללא בורך.

בהג"ה הראשונה חמצא שבח מה למשך קבלתו. ותוכחה בגלל זה לקראים שחיקי טמיה ביהם ובמות, ובהנהגה השנית חמצא איזה התנצלות על כך שמואל בפניכת תקופתו, והשנה על הר"א הנשיא שאמר כי הוא שמואל לא על דעתו הפרטי רק כסני דבר הפרטיים נחן במילדות מדה בלתי כסמקת.

פרק א. כל אשר יקרא בשם ה' ימלץ מהנייה שום ספק בזה, כי ההלכה כסני היא סלת נקיה ממחלקת. יען היותה על פה תורה תמימה כאותה שכתב לנו. והנה מלבד מה שזכרנו עליה בספר מאור עינים ראש פ"ד מדברי הכסני וזולת מה שיפה כתב החכם כוונתו סוף מאמר ג' וראב"ע בהקדמתו לפרוש התורה על הכרה מציאותה ונאמנות מגידיה, אשר עם אלה ודאי אין מקום למחלוקת הלא יאות להתבונן כי מדי הגיעם לידנו זו כזו לא יד ליד מאתו יה' אבל מדי האבירים ראשי סנהדראות ובחוריו אבות העולם אשר במישך הזמנים מסרוהו אלו

לאו. אם להשך אדם לומר במה שעל פה הדבר הזה לא כן יצא מפי המלך אלקינו כנה יוכל להאמר גם במה שבכתב, וכשזה נושף מערער אחד אפשר לוולתו שיקים בכמוהו ונמצא שאין הלק מהם אשר האמר עליו לבסוף זה דבר יי' לנו ולבנינו, ולהיות הצעה זו כמו שיתבאר ג"כ בסמוך, אמונה אומן, נודע לודאי כי כל נישא שהמצא עליו מהלקה בדברי הכמינו אין בשום אופן ליחסו אליה. הנה לכאורה יראה שיאות להוכיח עוד אמתתה מהא דתניא פ' הלק האומר כל התורה מן הסמים הויץ מפסוק זה ואפילו הויץ מדרוק זה, ק"ו זה, או ג"ש זו; זהו כי דבר יי' בזה, והלא במקום המהלוקת כל אחד נושר בדבר הנורו ובאופן מה בווהו, וראינו כי התנא לא שם פדות בין הדבר שבכתב לאשר במסורת, אולם אם יהיה עם לב המשכיל לחשוב דאין הנדון דומה הישב לראיה, כי האמנה זה פרש לרשעו וזה לתומו, הן לנו דבר ר' אבא פ' הערל כל תלמיד הכס האומר דבר הלכה ובא שומעין לו, היינו כנראה שם הלכה מסיני, ואין ספק שאם תטה אונך לשום מהלוקת לא ישמע בהויץ קול החכם הראשון כי בא זה ואבד את זה ובפניו יענה איך דבריו תהו, מלבד כי הנסיון מדברי פי הכס הר"ם ו"ל, בהקדמת באור המשנה, יפה הוכיח כי מעולם לא נשמע מהלוקת מיסות משה רבינו עד רב אשי בבאור עין התחת עין, וקצותה את כפה, שהוא ממון, פרי עין הדר שהוא אתרוג, ובה איש כהן כי תחל שהיא ארוסה, ודכותיהו, שזה יאמר לי' אני יש בפרושם הנו' אם למסורת, וזה יאמר אין המקרא אלא כפשוטו לא תגרע ממנו, אדרבא מדור לדור ראינו תמיד הלכה למעשה כפי הביאור הנו' שהתקבל אצל רבותינו, ודברי הר"ם שמה על הפנה העקרית הזאת ארוכים מהביאם הנה אבל במקום הנו' יראה הרואה איך כלם נכוחים וישרים למוצאי דעת, ופולתי כי מהשענו גם על דבר ר' אבא שזכרנו נתב שם על הראשון מהמשת הלקי המשנה קרוב ללשונו הנו'. היינו כשיאמר האחד כך קבלתי אין משיבין עליו, ומכלול לרעתי נראה כי מאמר ר' אליעזר פ' הנהקין בדין הוקן ממרא אפילו הוא אמר מפי השמועה והסנהדרין אומרים כך נראה בעינינו נהרג. וכן הלכה שלא ירבו מהלוקות בישראל, שמועה זו נוקן ממרא לאו מסיני תפטר, אלא מרבתי. כמו שבאר הר"ם ו"ל בה' ממרים סוף פ"ד, וכן משמע בגמרא המביאה שם לענין זה דברי עקביא בן מהללאל לבנו במס' עריות הוור בך מארבעה דברים וכו' שאני שמעתי מפי מרובים ואתה מפי יחיד, דהיינו אלופים רבים שהורני מאומד הדעת, אשר על כן יאות אצלי לתפוש את בעל הסמ"ג שהביא בלאוין רי"ז את מאמר ר' אליעזר הנו' כך שמעתי דנראה אפילו מסיני, עם היות לפניו באור הר"ם הנו' אשר גם פעמים רבות ידעו לבו למורה צדק, כי לטעמיה קשיא הלכה דר' אבא פ' הערל הנו' אהלכתא זו דנהקין לר' אליעזר. אך נהנה ראש לרמבם ו"ל וזכר כי אחר הדברים והאמת אשר כתב בפרוש המשנה כאמור, קשר לו אבן יקרה זו במשנתה ההוגנת רצוני בידו ההוקה ה' ממרים פ"א שכתב ו"ל: דברי הקבלה אין בהם מהלוקת לעולם וכל מה שהמצא בו מהלוקת בידוע שאינו קבלה ממש רבינו, ובוה אין עליו השגה לא מראב"ד ולא מרמב"ן בדברו על הדרוש לענין העקר הראשון והשני אשר הניח רמב"ם בסמ"ק שלו, ולא משום הכס וולתם, שאם בן היה וזכרנו ראוי להמצא על ה' ממרים הנו' בנמוקי הגאון קארו והנה

אין שם איש, אדרבא הר"ר ישועה הלוי בהליכות עולם לו פ"א הביא את דבר הר"ם הנו' ליציב ונכון בין יתר דרכי הגמרא המפורסמים לנו, וכן ראב"ד הלוי בתהלת ספר קבלתו קבע בזה מסמרות ככל הנראה מימנו, גם מבאור רש"י ודבור הוס' ש' השל נראה אמתת זה על ההיא דא"ר שמיצין נקבות מצרי ואדומי מותרות מיד, אמרו לו חכמים אם הלכה נקבל, ופרש"י אם הלכה שמעת מרבותך, ע"כ, דמשמע אפילו אינה מסיני, והחוספת כתנו וז"ל. ה ל כ ה א נ י א ו מ ר לאו הלכה מסיני קאמר, דא"כ אמאי פליג עליה ר' יהודה, אלא הכי קאמר כך קבלתי מרבותי ע"כ, אלמא בהל"מ ליכא מאן דפליג, וכן יקויים מדברי רבינו תם שם על כיאמר ר' אבא שזכרנו, ואתה תחזה כי ארנו וניעמי (גם הר"ר ישועה הלוי בספרו הנו' שער ג' פ"א הביא דברי החוספת הנו' וקיים אותם), אשר על כן בעיני יפלא אך מהר"י קארו שאחת מנוזות נמוקיו על ספרי הר"ם הוא להודיע ג"כ איזה מקום בינת ההלכות בדברי רבותינו וללמד עליהן זכות שבקיה עתה בריש ה' ממרים הנו' לשפר ארג שטתיה כי בפנה הגדולה הוואת הפסיע פסיעה גסה נוטלת מאור עיני הקורא אשר תערוג נפשו לדעת זו לרבינו מנין, והלא יכול היה להביא ג"כ עזרתה לו האחרונים יחידי סגולה שזכרנו, ולכל הפנים הכלל שהצענו יציב וזהיכין כי האמנה כל מחלוקתם ז"ל, ורבו כמו רבו, אינן חז"ו בעקרים המקבילים, רק בענפים ותולדותיהם, שהחם זה ידנים מתחסיס לאיזה מן השרשים הנוכרים וזה לא יודה לו, או במיני דרושים אחרים אשר נקבו מאת ראב"ד הלוי והר"ם והר"י איש על מקומו הנו' בהוכחות ומופתים יזהירו כוודר הרקיע, אבל ההלכות מסיני ודאי הוא שאין על אודותם אצל רבותינו מחלוקת.

גם מדי היותנו בעקר זה לא נחל מלכוד דבר מתחסיס אליו אשר עכ"פ נצמך לדיעתו במשך פרקינו אלה, והוא שאין בשום אופן ליהם הלכה לסיני מאומד הדעת כאשר המצא לקצה האחרונים בפ"א י"ב וי"ג לפנינו, כי הנזה האמודנא אף לפי האומרה עצמו חלוק בצד מה עליה, כ"ש רבים זולתו אשר לא ידונו בה כמודו, והרי זה בלי ספק מין ממיני המחלוקת אשר בררנו התרחקה ממנה, מלבד שכבר כתב הר"ם ז"ל בהקדמתו לבאור המשנה וז"ל כל מי שעמד אחר חבור הגמרא אין תכליתו אלא להבין את דבריה, כי עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע, וכן בהקדמת ידו כתב וז"ל. מן הירושלמי והבבלי והתוספתות וספרא וספרי יתבאר כל מה שהעתיקו איש מאיש מפי מטה רבינו, ובסמך, נמצא מהברי הגמרא סוף המעתיקים תורה שב"ע"פ ובכל זאת אין עליו פוצה פה להשיג, אדרבא שתיקת כל נוהג בקולו הודאה והר"ר הלוי בפרש קיים את דבריו בהבורו הנו' סוף פ"א, באופן שההלכה אשר לא תמצאנה חרותה על לחות רז"ל כאמור כל מיהם אותה לסיני נראה היותו כמהנבא כיה

הנחה. מדי דברי בענין קבלתנו הנה לחוספת הירד והדרה אשר גם זולת זה ירבה לבעלה, שפתי לא אכלא בהטיף כלהו ואת עליך אישי הקורא ותחי לך הערה בעלכא כל עומת שבאה, כי לפי מה שכתב החכם נצרי ציליאו רודינינו בספרו מן הלמודים הקדמונים מאד עשירי פ"א גם חכמי האוכות המחזיקים את הרביעי דעורא הנמצא אצלם לכאשר באוהותיו הנם פורים ומוכחים מספורי עורא טם בכל פ"ד הכסר פאו לאדנינו בשה דברים עתיקים ללמדם את בני ישראל על פה, קצתם בפרסום אל הטיפי המעשים, וקצתם לחכמי לב בסוד שיה והצענ, ויהי בהשתחכם מענכיו אם. להרשלות כי ישבו והסירום כלבם כאמרו והשכח תורת אלקך, אם פדחוק. הציות והנלוית אשר המפוי, האלקים בחסרו חזר וכסרם לעורא ברוח הקדש לחדש ידיעתם בישראל, אך כשפט הראשון אשר זכרנו והנה כבחינת התהלק הלמודים ואיפניהם כאפור

שלא שמע הלילה, וכפי מה שעל הכתב נאמר בפרוש וזאת התורה אשר שם ונו' כן בלי ספק כל אמרת אלוך מסיני היא צרופה ודאית בעצמה ולא ניהם אלו דבר משקול הדעת, כנרמו גם כן באמרו ית' ישלמע העם נרברי עמך, וכבר דקדקו ו'ל אף על דברי החכמה ובארו האי דר' פלוני לאו בפרוש אתמר אלא מכללא, ועל כן אם המצא לאיזה אחרון יחסו דבר לסיני אשר לא התברר בכמרא השתרשו ממנו, אלא שנראה כי כן עמוד הוא ויפלל, אם זה דברו תורני אפשר שיתקבל מדברי פי חכם הן, והבא לחלוק בטוב

בינם אין מוניחין אותו אך שדידה מסיני, ושפתים ישיק, לבך אל ימחר להאמינו, פי לא מפי אחרון אנו היין כמקובל מסיני רק מפי רבותינו חלקם בהיים כמו שזכרונו אולם הערתנו זאת תהי לפקדון בלב כל חכם לב הקורא עד בוא הבואה י ונשוב אל המונח הכללי שהוצע ראשונה ונאמר כי בענינים אשר דברינו אלה סיכנים על קצנבם יחאמת לנו איך הפרט שבו נדלקו ר' אליעזר ור'י פ"ק דר"ה אם פתשרי או בניסן נברא העולם, לא היתה עליו אצל שום אחד מהם הלכה מסיני כ"ש בראיתנו אותם מהאמצעים להיכיד צדק דעתם מין הכתובים וזה לעמת זה או סתם תלמודא בערו סותר ראיותיו של חברו במה שיראה להם פנים למנוה אהרת, גם תלמוד הדבר מענינו כי תראה איש איש מהם נקיף ואויל כי וכולא מכרווא של דברים מתהלפים, נברא העולם, נולדו אבות, מתו אבות, נפקדו אמהות, יצא ייקף מבית האכורים ואחרים מלבר אלה, אשר להיות כולם, או ריבם כולם, דרושים בלתי מתוהסים למצות או דניים שיעשם האדם ודו, לא ידומה בשום אופן ד'זני (פה קדוש וברוך) שדי עליהו הלכות בכדי, והדין אפוא כי כלם סברות לבם הנה, וכמו סברות בעלמא לא דברי קבלה תראה את הכאים אחריהם מכריעים את הדעת האחר על המתהלף לו, כמו שזכור על התקופות בפרק זה ועל זמן הנריאה בפ"ג שלפנינו.

וכזה נ"כ מה שתמצא בין שמואל ור' אדא מחלוקת במדרת השנה ותקופותיה, כי כן הר"ם ו'ל פ"ט כיה' ק"ה אחרי הצינו שנפל במ הלוקו דעות הן להכמי ישראל הן להכמי האומות כתב דעת שמואל שם במחציה לעצמו ודעת ר'א בפ' שאחריו כמבואר לו באורך, יהי לאות על ירך שאין גם אחד מדעותם להם הלכה מקדם, והנה עוד יתברר לך כי אמנם דעת שמואל אי אפשר היותו מסיני יען כי בבחינת האמת איננו

כיה לאלה בפרסום וזה לאלה בפר, יחשב אצל מטיילים בהם שהרברים הנו אשר נכסרו הלא הכה הקבלה המתחמט לחלק הפעשי שהיא ראיה להודע אל הכל, והמתחמט לחלק העיומי אשר יאות להמתין עליו סוד בין הברים מקשיבים כלם עכ"ל שום לשובה בלי פלילה אנושית וכלי מחלוקת, גם קריב לוח כתב ההכס הקדסון ינהול אצלם אור ינינו בפרושי לאגרות ראש שלוחיהם, מדויק דבריו אל הרופים פ"ג שנכסרו אל אמות היהודים דברים באח האלוך, וזה דבר אוריניו הפנאני בשמי גם שם לצילאר, ועתה יראה כל מבין עם הלפיד עד מה הקראים אכתי בונרות ראויים לתוכחת בטילה וחמת סלך בלאכי כות, כי גם אשר לא מבני ישראל הכה יקיימות בדינו.

הנהגה ב. לא נכנעתי סביא את לשון הר"ם הזכור בעבור לראיה על היות השתנות דבריו האמוראים האלה פחלוקת יען שבערי אומרים כי שמואל לא כיון לחלוק רק להרחיב הסבעות אותם להבין, כעין התנצלות ראב"ע עליו פרשת החדש, אפס לבי מהסס על זה כי הנה מדבר הר"ם שם פרק ט' הפנא טנב בין יתר האומות מחלוקת זו פפורסמת, וכנראה כבוד מדברי הנשיא מאמר נ' שער א' באכרו כי חכמי הירו יאכינו אך השנה שפ"ה יום ויתר פרביע וחכמי יין פחית פרביע, ובלפדי חכמת החזון שפ"ה ורביע, אשר ע"כ סוף שער ב' באמר נ' כתב ו'ל רבותינו נהנו לנו בימי השנה

שתי כבורות, האחת לדעת כלבדי החכמה האומרים שס"ה ורביעי שלם וזוהי תקופת שמואל והשנית לדעת הכדקדקים שאכרו פחות מרביעי וזוהי תקופת ר"א ולא זכרו את הדעת השלישית כי לכל הפנים היא אפשר וזהו, וכן ספ"ג עשין ס"ז והאפודי פכ"ד יחסו דעת זה לשמואל עם היותו בטל אצל המאמנים כנראה פה בניף הפרק, הלא עוד הנצא בזה על השכינית פ"ג דבר הנשיא ול כי דבר שמואל בסולדות כ"ט י"ב תש"ב היא דעת הפרסאים, וכן מרברי הר"ם ראש פ"ט הנו שאחר הכצא כחלוקת בין הכמי יין ופרס במדת השנה, וידענו כי היונים יאברו פחות מרביעי, ויבן איך הפרסאים הם האוכרים שס"ה ורביעי; ועם היות שתי דעות האלה להם על הסולדות ועל התקופות בטלות לפי האמת כאמור, הסבירא נותנת כי שמואל אשר נדל בינום לכדם כהם, כי הגה כן האכור בפ' הפועלים דשמואל בוסר ר' ואבייה היה, עם שאו היה מולך אנטיגון פיאוס קיסר רומי הנודע לידיד רבי בפס' האלילים פ"א, הלא במסורת הציונית בבבל נהרדעא פוכבדירא ודכותיהו כבורותיו וסולדותיו של מר שמואל, היו החת שביר מלכא אשר כפרס"ה פ' יש נוחלן וכמה דוכתי מלך פרס היה, ופציו בפ' חלק א"ל שביר מלכא לשמואל אברותו דמסית אתי על הכרא אשר ליה כוכא ברקא א"ל כוכא [צ"ל חכרא] בר חיזור נווני מן אית לך, ופירש"י חזיר בלשון פרס כאה, ופרק החליל שמואל היה כטייל קביה דשבור מלכא בתבניא מוני הפרא, ופי' אלו מנהלן א"ל שבור מלכא לשמואל תיתי לי דלא קטילת יהודאה מן עלם, ואשר תצא גם כן שבור מלכא בימי ר' יוסף פרק קמא דבתרא ובימי רבא בתענית פ"ג וזבחים פרק דם הטאת, האחרונים כאר לשמואל, הלא תיחס זה לאשר כל מלך פרס לבד משמו הפרטי כאנגורו שמוכר בסבך, היה מתאר כן כמו ציכאר אבנוסט קיסר רומי, או לתיחס כשופוס בשם ההוא, וכבר כתב הנשיא שער ט' פאבר ג' והחכם זכות בספרו, מן העבור פ"ח, כי תהילת מלכות הישכעאלים אשר תפשהו מיד אנגור הפרסי היה בשנת ד' אלפים ספ"ב כנראה ג"כ בזבחים פ"ב שזה אנגור היה בימי הונא בר נתן עביתו של רב אשי כביב ליביס החפה, ושמואל הנמצא בימי רבי כמזכר תראה מקבלה הראב"ד והכוזרי כאמר ג' וזולתם מן הכותבים וכן חביר המשנה היותו לפני תום אלף הרביעי זה הכלל שמואל אשר בלבוז ההציונית כתובה והרפאה יולד על ברכי הכמי פרס וגם אבלט

אלא המוני ובלתי מדוייק, אשר ע"כ גם רבותינו כדבר הנשיא שער ה' מאמר ג' תארו את התקופה היוצאת כפי השבונו תקופה שבפוחסיה, לעומת תקופת של רב אדא אשר תארוה תקופה שבצנעא, ועל אודותם כתב הנשיא בשער הנו' בשם רבינו יצחק בר' ברוך וז"ל, תקופת ר"א שהיו חכמינו מצניעים אותה היא הידוייקת ועל יסודה בנו סוד העבור ופרסמו את תקופת מר שמואל כפי מה שהיא מפני שרוב האומות חושבים את שנותם עליה, והחכם כוזרי מאמר ד' ס' כ"ט כתב וז"ל. התקופה שהיא נוהגת אצל ההמון אינה הברורה אבל היא על דרך הקרוב, כל רובע שנה צ"א יום ורביעי, ויש אשר יהיה הפסח בהשבונוס ברניעית ההורף, וכבר טענו האומות על היהודים והשבו כי עקר תורתם אבד ושאיין אנחנו על עקר העבור כאשר יפל לנו הפסח קודם הכנס פרק האביב כפי חשבון התקופה שהיא בפרסיה, ולא שמו לב אל הברורה והאמתית שהיא בהצנע, ועל השבונוה לא יפול הפסח בשום פנים עד חול השמש בראש מלה וכו' וראב"ע ז"ל נוסף על מה שכתוב נגד זו של מר שמואל בפ' החדש ותשא ע"ש אמר באגרת השבת שער א' כי אין בידעיה תועלת והאפודי סוף פכ"ה מספרו בעבור כתב כי להיות הדעת הנה לשמואל בטל מעקרו לא רצה לזכור מתקופתו רק המצטרך לשאלת מטר הואיל ומנהגנו אחריה, והר"ד לוי' חניב בחשובת קמ"ו דה ר"ע אחרי שזמו לזה מודיע תקופת ר"א באר היטב כתב זה ל עם המצא ג"כ לזה מיוסד לתקופת מר שמואל לכ"ה שנה והזור חלילה לא ראיתי לכותבו, כי הוא בנוי על השבון תקופת החמה והרשיה לאומות, לא כאלה חלק יעקב רק בתקופת ר"א ואמנה

לא מביעו כי דעה שמואל הנו' אינו מסיני, אלא אפילו דעה ר"א שעל פי מדותיה הפסח שנ באמת אל נכון באביב וחג הסוכות באסף, ושנות ההמה והדשי הירח ישתוו בסוף כל מהזור בלי תוספת ומנרעה, עד שהוא מתואר כאחד מיסודי קביעותינו כמו שזכרתי עליו מקרוב את דבר הנשיא הנוכר שיעל תקופתו נבנה סוד העבור וכוה התקיים ג"כ מן האפודי בפ' הנו' ומן הר"א זכות בפ"ה וכל הרורים בענינים אלו, איננו בלי ספק מסיני כיון שהוא דבר הבא במחלוקת כאמור, ומצורף לזה חדע כמו שיתברר לפנינו פ"ד כי יסודו ואמתו אינו אלא כפי המהלך השהו האמצעי למאורות, וכבר החבאר כי תקופת ניסן האמתית קודמת לו בשני ימים כפי המובן מדברי הראב"ע פרשת תשא וכמו שנחב רמב"ם סוף פ"ו מה' ק"ה, ולשון הזכות על כך בפרקו הנו' הוא זה תקופת ר"א שהיא בצנעא כל מהזורנו מתוקן עליה אע"פ שהיא כפי המהלך האמצעי, ובראש פלה תקדם האמתית על האמצעית כמו שני ימים

וההפך בראש מאונים, אבל בראש סרטן וגדי הם שוים, ע"כ, ועם שהחכם נזורי מאמר ד' סי כ"ט כתב עליה איך זה החשבון שבצנעא מסכים לכוון האצטגנין אלבאני כבר הודעתוך בפ"ה דף קל"ב כפי מה שאוניך ג"כ תשמענה דבר התוכנים כלם, והרופה יראנו ברור לסמוכיא חכם נוצרי בספרו האחרון פ"א כי באמת זה החשבון ר"א מסכים לכוון תלמי כמו שהשבון מר שמואל נמצא שיה לאותו של ציסארו אך לא אל לוחות אלבאני. כי אדרבא מהם ומלוהות המלך אלפונסו אשר הוברו מאות שנים אחריו החבאר שגם תלמי לא עמד על האמתית בעצם וכי היא קודמת לו כמו שזכרנו. וא"כ אפוא יהי נראה מן הדין לחשוב כי בני יששכר בזמן הנביאים אשר תמיד כפי מצות התורה היו מחשבין את המולדות אחר הראיה הנבייה על האמתית לא נפלו גם בתקופות מן התוכנים האלה, ושעל אודותם ג"כ היו מחשבין אחריו. אולם עת להפוך זה בסמוך, ולא נסור עתה מהמשך אחר הר"ם שכתב סוף פ"י כי לדעתו היו הסנהדרין סוככי על חשבון תקופת ר"א ולא נבדיל בין זמן הסנהדרין שהיו בימי בית שני לעתות הנביאים אשר זכרנו, והנה לכל השנים נראה שיש להרחק אחר רברי הר"ם הנו' איך היתה כלה זו של תקופת ר"א עלובה הימנו בחופתה, כי בקצה שבתה מהיות הסנהדרין סוככי עליה נור אימר שע"פ הדברים המביאים באצטגנינות אשר במורה שוה

מירע שלו פ"י שהחשיך היה מהם לא ירחק אצל בעל פללה לרוך שרדף את דרכם בשתי הדעות המוכרות. ולזה לא צדק אצלי הנשיא הנו' באברו בפרקו המוכר כי שמואל המקצר במולדות לא אפר כן רק לדעת הפרסאים וכסניד את דבריהם וליה לא סבירא ליה, כי פרסאים מאן דכר שבייהו ולמה זה יצב נבולות עמים לכספר בני ישראל, או למה לא יאמר בהדיא זה דרכם ככל זה דרכנו ולכל הפנים אך אשבה למר שמואל על זה כי בלבדו התעניות מחכמי הניים בדורותיו, את אשר ראה הניד, באופן שואית לשוטט האמינו כל מה שאמר בשני הדורותם הנו' ליציב וכחיכן. ואולם סוף דבר לא אהעצם בזה, גם שבח אמי שנדך את שמואל הגדול בחכמינו לכה זכות מדבר הראב"ע הנו' כ"ש בראותי לדברי הנשיא בפרקו הנו' כי גם אבאר כאש נעשה כנינור למלכדי החכמה הנוכרים באברו שהיו עישים כן להקל הלכוד, דיקא נמי זה הארם מלכדי החכמה, אך אין כנוס מהודות כי הר"ם הנו' ויתר החכמים אשר נקבו בשכות שכו הפרש הדברים לשני האמוראים בחלוקת נמורה כאביר, ולכל הפנים במראת הנסוך התודע כי זה כהליכות העולם שהיו הקדמונים מציינים ואומרים דבר בטל או פנים באופן מה לסבה כיעולה בהכין וברב הימים חפצאני נשאר קיים אף להרבה מן הטטבילים וגם אם שאמר חכם מן האחרונים לדעת ולהודיע האמת יצא כי הסורגל עשה רוטם יקשה להוציא החוצה קרוב לכה שנוכר עוד על החשיעה ס"ג.

אם מיניא אם מגוי נאמרו הגדיל סוף פ"ו לספר בשבתה] אינה ניגעת באמה רק לערך תקופת שמואל. וכי אמנה אמתות ניסן קודמת לה, הלא זה יורה היותו מאמין בהחלט כי השבונה וכן הנלוה אליה בענין העבור לא מסיני המה כפי מה שזכור עוד על אמרותיו בפ"ו לפנינו. יהי מה מן הדברים האלה יעלה לנו בהחלטה כי השיען השבון התקופה לעת כיום על דעת ר"א היא הסכמת הנמים לא מסורה שכן תמצא בדרוש העבור כדבעינן למימר קמן פ"ה הסכמת רבנן אשר בלי ספק היא מסיני נאמרו. ובאמת שכלן מתאימות להתהלל וזו בפרט נאותה מאד כי מלבד שיקלו בה מעלינו דיוקי האמתות דלאו כ"ע גמירי להו כמי שמסדדי החשבון הקרו ג"כ במולדות להעתיק אותם כן האמתות אל השוה ככל אשר נזכור עוד בפ"ד הנה היא כפי הבנתה על הכהולך השוה קודמת לעולם (דלא בתקופת שמואל) להג הפסח באופן שהוא בא תמיד באביב וזה מספיק במיטות תורתנו בלי שנהוש אם האמתות הנזכרת קודמת לו גם שני ימים יותר אשר לא יתנו לנו במינוח ולא ייספוי אך זה מקום העיון הנז' אשר אמנה אין עוד המלכ ממנו, כי הנה מההתנתו שתקופת ר"א אינה מסיני נראה שימשך כי כן לכ"ע סדר העבור כלו ההנהג לנו אינו אלא הסכמת הכמה מאשר לא נוכל עתה ללכת בהקות הראיה כימי קדם, הלא תולדה זו יאות לקיים אותה מסברא כי הפרט למד על הכלל וג"כ מהכרח כי להיות השבון תקופה זו אחד מיסודי העבור ובלתו לא יגמר המיבוקש בו מאתנו, אין ספק שאם תראה אותו לוקה משולי הבנין ימצא גם הכל נופל מהלכה אל הסכמה על כרחינו, והנה יעזור כמו כן לזה מה שנמצא פ"ק דר"ה מיהלוקת החוה תנא בענין ההדשים מלאים וחסרים על ר' שמעיה אשר אמר כי זה השבונות יבא פעמים בה' בסיון ופעמים בו' כנאור רש"י ו"ל שמה, המוכיח גם הוא היות נושא העבור להם ו"ל הסכמה בהחלט לא סדר מקובל ממשה רבנו, אך נשוב אל מר שמואל ונאמר כי מלשון דבריו בתקופת הנז' האמת לנו כמו כן שהנמצא לר' אליעזר בששי מפרקיו אך ימות החמה שס"ה ורביע אשר מזה נמשך לו שם היות ראשית כל תקופה באחד מארבעת רבעי היום וכי המהווה גדול לחמה הוא בכ"ה שנים והקסן בארבע, וכן הנמצא לו פ"ז יכ"א ר"ד יתרים ימי החמה על ימות הלגנה אשר כל זה לו כי הולך הוא לשטתו במדת השנה הנזכרת בלי ספק לא כהלכות מסיני כתבם לנו, שדרי כל אלה הדברים כמבואר פ"ט מה' ק"ה ומן האפודי פכ"ד ומכל המהברים בזה הדרוש הם על סגנון שמואל הנז' גם באמת תאמר כי הוא שמואל האהרון לקחם הימנו, וכבר זכרנו היות דעת ר"א לכ"ע עולה על גביהם כשמין הטוב על המים, ואם התנעלות ראב"ע בפרשת החדש על מר שמואל יקובל שלא היו דבריו ההם רק אל המוני הארץ כ"ש נקבלהו לזכות ר' אליעזר המיוחזק להכח ממנו, ושבה אני כי מרס עברך מזה הקרא מה שכתבתו בסוף הראשונה מ"ג השבונות אשר בקצה חבורי זה על מדת המולדות גם לר' אליעזר הנראה שוה לדבר שמואל והשבונות אל לבנד, גם לכל האופנים תכיר מזה ולענין נרש לנו שימחו כחותם על לבך, שהכמינו בפ' כיצד מעברין ופ"ק דתעני' וכמה דוכתי אשר זכרנו למעלה מאמר א' פ"ג, להתהלה ובהשכל החזיקו לענין מדת השנה ותקופות על כל המתיהס להמון בדרך התנא ר"א והאמורא שמואל הנז' עם הודע אליהם בהלעית זה הדעת מה שלא נעלם כאמור מינין כל חכם הואיל וראו שכבר החלו והתפרסם בעמי הארץ, כי כן היה מוהזק אף בא"ה י"ג עיסאר אבגוסט כמו שכתבנו בספר

פ"מ ונס פה למעלה ולא רצו לנסות ממנו כהולכים לשבת נזרחם המשובעת לפנין המנהגות בפסחים פ"ד אל ישנה האדם מפני המחלוקת, הלא עוד תראה פ"ב לפנינו דבור תוספת ופ"ג לשון רש"י מרברי הו"ל בפרקי ר"א ובפ' כינר מעברין הנו' על היות כל תקופה הלה לעולם באחד מארבעת רבעי היום מה שידאי לא יכון לדעת ר"א המאוישר רק לדעת שמואל הזכור לעילא, כי עם היות זה בלתי נכון בעצמו כיון שקנה לו שם ואין בו הפסד תורני העליוני עיניהם מן הפסס שבו ולא סרו מדרוח את דרכו כמו שזכרנו. ועל פי הדבר אשר כתב הרב המורה ח"ב פמ"ו כי מן האיש האחד תלקה ראייה על כל אישי המין, הלא השפוט כי גם דברים אחרים במתיחס לעבור נמצאו בפרקי דר"א הנזכר אשר עם היותם אמתיים לא כדלכות מיסני אבל כפי דעתו כתבם לנו ובפרט יש לך להאמין זה במאי דפסקי ותני ראש פ"ה שהמאורות נבראו כ"ח באלול המכוון אל האמור בשמו בברייתא של מ"ט מרות שהעולם נברא כ"ה בו. דאזא בדי למעמיה על אודות מחלקתו שזכרנו בזה הפרק' והנה עוד מעט תמצא לפנינו פ"ג את כל החיים המהלכים ביום למעלה מהשמש עם בר פלוגתיה ר' יהושע. ואתה קורא משכיל גם מזה אל תנה ירך מהקיש אל דברים אלקיים נמצאו לו שכיה ובפרט עוד בפ"ח ופ' לפנינו תראה נטייתם ז"ל מדבריו במה שאמרו כ"ד שעי מכסי סיהרי וכו' דלא כפר"א. שמינה ושמונה. והשבות כמו בן אל לבבך כי אף השני מר"ב בס"ע הוא גם הוא לא נמסר מיסני כתב אותו אבל כמחורש מהכמתו ופילתו אשר אמנה אם כי רבה היא ראה ראינו שלא נמינו רבים ונכבדים מן האחרונים ואף מן הקמינים להלוק עליה כמו שכתבנו בפ"ד מן הספר. גם לפנין זה תדע ותשכיל כי כל ההשבוות הזכורים בגמרא ומדרשים בכל המתיחס לשלשלת הומונים ומקריהן אינם להם קבלה מיסני גם לא אמרום מדעת נפשם שכן מצאום אחרי הבדיקה המדוקדקת אבל כנמשנים אחרי ר' וסי בס"ע אשר יצא ראשונה להעלותם על ספר וכאוספים את שמחו כל עומת שהיא בהיותו מוחוק אצלם למשכיל על דבר ומעלה מזה הלוקו את הכלל הנאות לפי העיון האפשר לנו. הלא תראה בפ"ק דמס' האילויים אמרם ז"ל הרי מאן דלא ידע כמה שני בשבועי לשייליה לתנא דס"ע וניטפי הדא וכו', ובסמוך או מיני תנא לשייליה לספרא ואי טעי ספרא לשייליה לתנא דס"ע וכו'.

הרי שיחסו לו המהקר הזה נלו ותוצאתו כאשר עוד נדבר על אלה בפ"ד לפנינו. והנאני שכן לדידי הווי לי אל הר"ר לוי' הניב תשובת קמ"ו דף רנ"ד וה"ל ההקדמה ההמישית היא מבוארת מן השכל שכל ההשבוות דנו' פ"ק דמס' האילויים נכון שיצ"מ היתה שנת בתמ"ח וכן כל יתר הסכים האמורים שם אינם קבלה אבל ראוי לנו לבאר את כלם או רובם מהכרה הכתובים כמו שנמנה שנות אדם עד הולד בנו ושנות בנו עד הולד בן בני ונחבר הכל עד שתנא לנו השנה הנדרשת. ועל זה הדרך פרש"י בסוגיא ההיא את כל ההשבוות הכתובים שמה ע"ב, וכן עוד בסמוך אחרי הוכיחו כי מנין ס"ע הוא למיולד וי"ד יום נחוא אלקים אדם לא למולד בהר"ד של תהו אשר יקיים כי גם בזה נמשנו רבותינו ואתו וכמו בן בכל זולת זה המתיחס לחשבוות אלו, ועוד נדבר על הבחינה הזאת השנית פ"ב ועל השנית פ"ג, גם שם יתברר כי בן המאומים רבינו סעדיה רבינו האי וכל אנשי המורה מונים לסימן וי"ד הנזכר לא לבהר"ד אשר לא הוחוק אצלם מאומה, והנה יבי ראה בלתי אמנע מהגיד לך קורא נכון כי כבר הרגשתו היות ראוי לי לחוש פי

שחוק למשכילים אהיה מדי חרבותי בפרק הזה ראיות בלתי צריכות, על היות המהלוקן שזכרנו תלויות בסברא באמור לא בהלכה מקדם, וכן יקרה אולי גם בקצת פרקים לפנינו, ומי החכם הבל יגע להוכיח איר השמש והוא כהתן יוצא מחופתו על הארץ, אבל עוד תראה כי בגלל החשנות שנכתבו על קצת דברי אשר הערות עליהם בזה פרק ראשון מאמר א' נמקרה החכם רמב"ם ז"ל גם אני קרני, שיעל כיצא בזה כתב בעקר הראשון מן הסמ"ק ש"ו, וכן בפרושו לתוספתא דגנו ספר רפואות שהביא בבאור המשנה סוף פ' מקום שנהגו, איך שגיאות הזולת הכריחוהו להאריך במה שהדבור ג"כ נראה תוספת, על דרך אמרם ז"ל בהחלוץ וכמה דוכתי כאן שנה רבי משנה שאינה צריכה להוציא מלב המתנגדים וכו', אולם הערתנו זאת הספיק עוד אשר בעזרת שדי נניע אל המקומות אשר גם מעצמך אישי הקורא תבין את פרטיה י

כונת הפרק. סימני המולדות והתקופות הנמצאים לדעת ר' אליעזר ור' יהושע לא מאת הונחו וכן רבים מן הנחשבים לדעת שמיאל ורב אדא, אבל מן האחרונים נאמרו, והתעכב מולד הירח בפני נויפתה כדבר הנשיא וסמ"ג ו"ץ שיעוף הוא טעם כדוכתב ובלתי הנון, ודבור תוספת ע"ז, והשנה גם על טעם שהוא בלי מלח והחברר אף כאלה כי השבון המולדות יוסד מן הבאהר אל הקודם לפי סך השנים המונה לנו.

פ ר ק ב . ואמנה יורנו מדברים במחלוקת הנזכרות ראינו כי טוב ג"כ להתעורר על דבר נאות להודיע בסימנים והביעמים אשר נתנו מאת האחרונים לדעת בעליהם שזכרנו. וזה כי אתה לא תמצא בשום מקום לא לר' אליעזר ולא לר' יהושע שיאמרו הם עצמם מולד ניסן ותקופתו או מולד תשרי ותקופתו היה ביום ושעה וחלקים כן י גם שמואל ור"א לא באו אלא פרמי פרטות הנמצאים על אידותם לאחרונים בענינות אלו. כי התנאים הנזכרים לא דברו אלא על זמן הבריאה בכלל, והאמוראים על מדת שנת החמה, אבל הבאים אחריהם ברצותם לתת כפי סך השנים הנהוג לנו התלות לחשבונם בסימן קבוע י עמדו וראו כי לפי דרכם זה תקופת ניסן היתה בתחלת ליל ד' ותקופת תשרי יום ד' ג' שעות. וכמוד ניסן ליל ד' ט' שעות חרמ"ב חלקים ומולד תשרי יום ו' כוף שעה י"ד ועל כן הראים נהגים את הלשון הזה בכל הנמצא לרמב"ם בהלכותיו היינו לפי השבון זה יהיה כך ולפי השבון זה כך, כדבר בלתי אמור מאת ראשי המחלוקת, אבל כי לפי דרך המחשבים יהיה בו ובוהו י ובהתאמת לנו שלא החכמים הנו' עצמם מסרו את הסימנים ההם אבל הטבעו מן האחרונים כפי הנדרש לסכום השנים הנהוג אצלנו יתברר ג"כ שהמעם הנמצא בעינינו אל רבנים שונים כמו הנשיא בספרו מן העבור מאמר ג' שער ד' וסמ"ג בעשאין מ"ז וזולתם, על התעכב המולד אחר תקופת ניסן לר' יהושע או אחר תקופת תשרי לר' אליעזר יען הפרה הלבנה ושהתה בנויפתה על הטא הקטרוג שזכרו ל"ב ושבויעות פ"א אין ספק שלא תמצאנו בשום מקום מן הגמרא י אבל היא סברא מדומה לאיזה מקרומי האחרונים אשר נשאה חן גם בעיני קצת בני גילוי עם כי רבותינו באגדתם הנזכרת מעולם לא כווננו אליה, והאמת יש לתמוה על אדירים

כאלה איך ברבר שכתוב להלהתנו כי היא חכמתכם וגו' השיבו הרמזים אשר הם
 ז"ל המציאות לעינינו זולתיים כמו שזכרנו ב"ו מפרקי הספר דף ע"ה , כמעשיים
 אמתיים ובעלי כח לגרום עכוב הלבנה בפועל , עד שהחכם נ' שועף האוחז את
 דרכם כתב בפרשת ויקהל וז"ל . לפי הפשט בעון הלבנה שקמרגה נענשה ונתמעפה
 עד זמן המשייה שיהיה אורה נאור ההמה , שם הדבר פשט נמור עם כי כתוב הדר
 הוא נגדו ונגד הבריו הנז' עושה שלום בטרומיו שאין תהרות בענב השמים ,
 מלבד כי ב"ר ו' נמצא מדרש מתהלף למאמר הגמרא הנזכרת והוא אמרם כי סנת
 הסרונה היתה שנכנסה לתהום השמש , ובששי מפרקי ר' אליעזר וכן בווהר בראשית
 פסוק יהי מאורות יחסו החטא לשניהם כאחד באמרו נכנס תהרות ביניהם זה אמר
 לזה וזה לזה אני גדול ממך מה עשה הקב"ה הגדיל את האחד ומעט את האחר ,
 כעין מה שאמרו ג"כ ב"ר ג' על האור והחושך שהיו מדיינים זה עם זה עד
 שקבע הקב"ה לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה אשר כל דבר כזה לרבותינו אינו
 על דעת שיאמך כפשוטו אבל הוא מליצה נאה שציירו בה כאלו היה כך וכך למען
 הגיע הקורא לאינו כונה הוגנת , והנה עוד אין ספק כי לדברי שלשת האחרונים
 הנז' והנלוים אליהם צריך שיתאמת על צנא השמים בקטרוגם שהם היים משכילים
 ואתה עם כל מה שכתב המורה ה"ב פ"ה תמצא הן בין הפלוסופים הן בין נקובי
 ראשית חכמי הנצרים לפי מה שזכר החכם הגדול אצלם אקווינו בראשון מדרשו
 פרק ע' עקר ד' מחלוקת אשר עדין במקומה עומדת כי רבים אמרו שאין הנוכבים
 רק אבנים אשיים או שהרבר בספק . והנה מאמרי ז"ל בירושלמי דר"ה ומדבר רבה
 ז"ל ושיר רבה פסוק צאינה וראינה שהרקיע מים והנוכבים אש נוטים לדעת אלו .
 גם הראית לדעת איך מהיותו הוא שועף הנזכר איש שותה כמים פשטי מדרשים
 כאלה לא נמנע אגב ארחיה מספות לו שוגג על מיטה . כי אף המקרא הנז' של
 תוספת אור הלבנה אשר בהכרח אצל המשכיל אינו אומר אלא דרשני כדבר הרב
 המורה ה"ב פכ"ט שהוא משל על תשועת ישראל בימי הזקיהו , הבינו ככתבו
 שיתעתד השתנות בטבעי צבאות השמים נגד אמרם ז"ל פ' חלק וכמה דוכתי אין
 בין העולם הזה לימות המשייה אלא שינבד מלכות בלבד אשר מכה דבריהם אלה
 כתב הר"ם בראש הפרק האחרון מירו ההוקה . אל יעלה על הלב כי בימות המשייה
 יכפל דבר ממנהגו של עולם , אך נשוב אל מאמר הקטרוג הנזכר ותוסף עוד
 התשאל על האחרונים האלה כי תהשוב אם ראשיתו האמור יובן כפי פשוטו הלא
 גם אחריתו הביאו עלי כפרה בהכרח יהיה כמוהו , ואיך אפשר יתנצל באמת אצל
 התופשים עלינו בטוב טעם מעופניתא דלא מעליה כלפי דשמיא גם באמרנו כי
 בעל המאמר ממשל משלים הוא . אם אנהנו המפוארים לנוי שומר אמונים יפתה
 לבננו תועות כאלה לדברי חכמינו , איך באמת ובתמים נשהק להמין המשוורים
 כנוי אובד עשות לימים קדמונים על הויותיהם שאילן תות התאדם מרם חילי זוג
 הנ"ה . דבר העונשים פיראמו וטיסבו הוא העונבים הבבליים , ועין דשני יתערה תמיד
 לאוודיאו בביועי כספר ההשתניות ורבר אפוללו דפני הוא בראשון כמנו .
 כאורח רענן לנחת רוח השמש וכיוצא
 באלה מן הפענכים של תהו אשר דמו על פעולות הטבע עם כי האמנה לא הסרו
 אצלם מיהסום לכמו אלו פתרונים יתכנו , שא נא עיניך וראה כי הזכנס האמתי
 רמב"ם ז"ל עם כי בתשיבה הובאה מאת הכפרש פ"י מיהקה"ה (אשר בלי ספק אם
 היא לו היתה בלבד לפי דעת השואל) זכר את דבר הנוספה הנזכרת , ובשרש למען

יבאר כי ענין ומצינו את עצמך רומז בלבד למעוט ותוספת אורה, הלא בתניור המפואר אשר שם לפני בני ישראל כלם בהכמה ההריש ממנו, והנה להוכיח הפרט הזה של פנימית המעט הנז' עם ברור דברים אחרים אשר זכרנו לא יכבד עלינו להצטיק פה דבור של תוספת במס' ר"ה פ"א. וגם אתה קורא משכיל אל תקוץ באריכותו כי לפום צערא ידא לך אגר טב אם השיים אליו לך, כתבו שם זה לשונם לתקופות בר' אליעזר. ומינין מולד הלבנה והתקופה מאחד בתשרי. ור' יהושע מונה מניסן י' ויש נפקותא רבה בדבר שמנין זה קודם למנין זה הצי שנה י' והא דק"ל פ' כיצד מעברין דאין תקופה ניסן נופלת אלא באחד מארבעת רביעי היום אם התחלת היום וכולי, היינו משום דהתם כולה כר' יהושע דתניא גבריתא כותיה. ושמואל נמי סבר כר' יהושע. דלר' אליעזר בכ"ה באלול נברא העולם, ולר' יהושע בכ"ה באדר היינו דכשנברא אדם בשי קדש את ההדש י' וזה מעט למהשני העבור לאחר שצרפו כל השעות והתפ"ה של כל המהוור מסירין ז"ט הרמ"ב [פי' ז' ימים מ' שעות תרמ"ב חלקים]. שהגילין לומר המעט לפי שהיתה הלבנה נוספה על קבורגה ונחנה נוספה בעצמה ז"ט תרמ"ב. ולא מצינו מעט זה בשום מקום אלא זהו המעט שהמונה מבריתא עולם אינו מונה ר"ה עד יום ו' שבו נברא אדם, ובשעה השיעיה נצטוו כדאמרינן פ' אחד דיני ממונות, ומסתמא או קדש את החדש, ומשקדשו על כרחך היה המולד ו' שעות קודם, דשית שעי מכסי סידרא ונמצא המולד בתחלת שעה פ"ו שהיא השעה ג' של יום ו' סימן וי"ד, פי' המולד היה יום ו' סוף שעה י"ד. ומאחר שלא היה ר"ה עד יום ו' שאז קדש אדם את החדש נמצא שהעולם נברא כ"ה באלול, ואותה שנה של תהו שמונים היינו משום דיום אחד בשנה השוב שנה, וכשהתקדק על מולד ניסן של תהו [היינו של תהו לר' אליעזר. דלר' יהושע הו' דישוב] שלפני תשרי דישוב שבו נברא אדם. תמצא מולד ניסן ד"ט תרמ"ב שאתה צריך להשליך ב"ד תל"ה אחריו, ומולד תשרי דתהו שלפניו נמצא בהר"ד, ולתקופה מניסן של תהו מנין, [היינו תהו לר' אליעזר, דלר' יהושע הו' דישוב כאמור] שהיתה התקופה בתחלת ליל ד' ונמצאת תקופת תשרי דישוב אחריו יום ד' ט"ו שעות, כדאמרינן פ' כיצד מעברין אין בין תקופה לתקופה אלא צ' יום ושבע שעות ומהצה. נמצאו לשתי התקופות פ"ו שעות, ונמצא שקדמה תקיפת תשרי אל המולד יום אחד ונ"ג שעות, ותקופת ניסן נמצאת קודמת את המולד ז"ט תרמ"ב דהצי שנה התקופה עורפת על המולד ה"י תרמ"ב פרוש ה' ימים י' שעות תרמ"ב חלקים וכשתצורף ה"י תרמ"ב עם יום ונ"ג שעות הנז' עולה ז"ט תרמ"ב, והרי עכשיו נודעים למנות מהתשרי של תהו כדפרישית דיום אחד בשנה השוב שנה. ולתקופת ניסן מנין מולד תשרי בהר"ד וקוקין לחסור ז"ט תרמ"ב דביר הימיה הוא במה נחלקו ר' אליעזר ור"י דתניא לקמן מינין לתקופה מניסן ולמולדות מתשרי, והוא היו יכולין לברר את הדבר דכ"ד שעי מכסי סידרא בין עתיקא לחדתא כראיתא פ"ק דערכין, והם מרחוקים את המולד זה מזה ב"ד תל"ה, כולי האי אין ראוי לשעות דאך ימעי בשני ימים עכ"ל. הרי מדבורם זה שגם בפ' כיצד מעברין התבאר כי הנריתא וסוגית ההכמים ודשמואל היא כר' יהושע דבניסן נברא העולם, וזה יופיל בפ' שלפנינו, שלא מצינו מעט נוספת הלבנה לשהייתה בשום מקום, כי בלי ספק כאמור בעלי התוספות לא ראוהו היא ראה. ושהסימנים הנז' ד"ט תרמ"ב; וי"ד, ובהר"ד, ודכותיהו לא מר'

אֵיִצְוֹר ור' יחושע ולא משמואל ורב אדא נתנו רק ממהשבי העבור ככל אשר הציענו .

ואולם אהרי שקבלנו עדותם על היות טעם השדה הנו' הפל מבלי מלה נאמר כי במהילה מחדר גאונם אף טעמים פגום ביותר , וזה כי לבר מכה שמאמר הו"ל בתשיעית נעטוה הנו אגדה בעלמא אשר אמנה הממאן פשטה לא יחשב לכפר , ואם אמרו נעטוה בכלל לא אמרו , כי או בפרט פתאם לפתע ראה נוגה הירח ויקדש אותה , הלא יונה שכך הארו . השמיע אהי לאוניך את הוצא מפיך כי לטימין או אפשר היות זה בתוך השעה התשיעית או בסופה , דא"כ הצטרך כמו כן לומר על המולד המסוים בתהלת שש השעות היותו בתוך השעה השלישית ביום שהיא שעת פ"ו או בסופה ונמצא מילד בהר"ד בלתי צודק , שהרי בהנחה מולד אשתקד לפי זה היה מאוחר לרגע בהר"ד כשיעור התרחק הראיה והקדוש בתשיעית מראשיתה , וא"ת כי הציווי על כלל המצות ופעולת הקדוש היה מכש ברגע הראשון להשיעית למען ישוב צמצום שש השעות בסוף השעה השנית ביום שהיא שעת הו"ד , הנה בתחלה יש לך להתבונן כי בהשבון מדוקדק כזה אשר רגע כמימריה ימיש יחד בהר"ד ממקומו אין לקפה את ההלכה ולהזכיר תהלת השעה התשיעית במקום סוף השמינית הראוי . כי הנה סכינא הריפא בורת בנתיים , וזה בלבר יספיק להחזיר בהר"ד לחהו ובהו , אף אם לא יצוייר אלא בהר"ג או בהר"ה בהנחה , אחר זה תשיב אל לבך כי לאדם שפעולותיו כלם בוכן נמשך , לא ברגע קטן הוצרך במעשים האלה עת לכל הפע , ואפילו תאמר שהכל נגמר בחלק של תת"ף הלא נכנס בהר"ד כמו שזכרנו , והקטיה על הכל כי המאמר שזכרו משיה שיעי דמכסי סיהרא איננו הולם את המבוקש כהוגן , כי מולד תשרי דישוב הנופל מכל צדיו אל וי"ד הוא כפי השבון המולד השוה , ומאשר התכסות הירח קודם הראות הדושו כנו' יש לו להחשב כפי האמתי כנראה ברור מה' ק'ה ראש פ"ו , וכמבואר ג"כ מבעל השב האפור פכ"ו , אשר בהשיעו על הכוזרי והר"ז הלוי בפרושם למאמר נולד קודם העות , כתב וז"ל . יש להפלא עליהם ז"ל איך לא השגיחו למולד האמתי בזה הענין כי האמנם היא עיקר ויסוד לראיה ומכמו יוגבל הזמן אשר תהיה הראיה אפשרית בכמהו , ע"כ . והנה בחדש תשרי פוק הוי כי האמתי קודם תמיד אל השוה בכמו עשר שעות כפי אשר בניסן השטתה מהולפת , כי לכבות ידועות בתכונה אשר זכרם האפורי פ"ה ופ"ו מספרו השוה יקרמחו . כמיקרה התקופות ג"כ אשר בין השווה והאמתיות יפול ההשתנות שזכרנו מדברי הר"א זנות בפרק הקודם לנו , וא"כ הנהו שית שיעי דמכסי סיהרא לאדם החלו עשר שעות קודם הו"ד , ויונה ג"כ שיקד בתשרי המולד השוה אל האמתי הלא תראה רמב"ם ז"ל כפי מה שהובאו דבריו מאת המפרש פ"ז מהלכות קדוש החדש שכתב בבאורו למס' ראש השנה פ"ק וז"ל . הא דאמר ר' זורא אמר רב נחמן ב"ד שיעי דמכסי סיהרא לדין שית מעתיקא ותמני סח מהדתא ולדידהו שית מהדתא ותמני סרי מעתיקא . גם זה שאמר אבנה דר' שמלאי נולד קודם העות וכולי לא נתברר אבלנו יפה , וכן אחרי התוכחו עליו כתב בסמוך כללו של דבר הך מימרא קשיא לן טובא כי לפי הנראה אודא לטימיה אשר כתב בה' ק"ה פ"א הלכנה נסתרת כמו יום אחד גם אחרי שתדבק השמש ותראה במערב (שהיא וכולי) בערב , באופן כי לפי האמת אם הראיה היתה בתשיעית אין לצמצם המולד לסוף י"ד , וכי תימא אין לבעלי ההוספת לבקש רק התישב דברי הו"ל , גם

פתגם זה איננו נעשה, כי על כרחי המולד שזכרו נפלו בתחית שית שיני היא לפי האמתי המשתנה פעמים בארוכה וכולי, אך זה של וי"ד היא כפי השוה שכן אתה מונה ממנו לבהר"ד ולג"א תהצ"ו עד סוף העולם על הסדר כמו שזכרנו למעלה אבל עם טוב ההתבוננות אלה הרברים הזורים יביאו אותנו להביר בדרוש הזה מה שיקרה ג"כ בכל פועל, ועיון אנושי כי תקנו וקלקולו יעלה בידנו כפי הצד הנאות או הבלתי נאות אשר נאחו בו מדי נתחילהו, כי הנה בהיות התהלה מן הראש האמתי כל אשר תרדוף בו וישתרג ממנו יכון ויצליח, באמרו ראש דברך אמת או לעולם כל משפט צדקך, הפך הכתוב על הפכו אלה כסילים אולה, שהאחת גרמא לאהרת. כן באמרנו מה שלא יאות. היינו כי אנו מתחילים השבון המולדות מן הזמן הנחשב אצלנו ראשית היצירה יען היותה קבלה מסוי. כי סך השנים לה הוא כך, ושהמולד ראשון אם בניסן היה סו' כך ואם בתשרי סימנו כך, ושהמולד התעכב אחר התקופה לדעת זה משך זמן כך ולדעת זה זמן כך והגולה לאלה כפי הידוע, הן קדם נמצא כחולמים ומתנבאים מה שלא שמענו, ביחסנו למסורת סונו מה שהכמינו אבות עולם לא ספרו לנו, אחר כן דין הוא תקשי לך יונה מה שלא יכון במתואר למקובל מסוי שנפל חוק דעות בין ר' אליעזר ור' יהושע אם בניסן או בתשרי נברא העולם מה מעם מהליית המאורות לתקופה ומן התקופה למולד נפל הזמן והוא אשר דחנו ולמה זה נשתנו הפרשותם אלה בין הבראו בניסן להבראו בתשרי, ולשמיאל על שיעור אחר ולר"א על מרה אהרת, הלא מן הראוי היה שמהלכי המאורות אשר לא יעצרו הנשם, וכן ערכי מקריהם איש באהיו ישתוו בהחלים מעת אהת להחלים מעת זולתה, ולמה זה בניסן לר' יהושע לא שהה המולד אהר תליית המאורות רק מ' שעות הרמ"ב חלקים, ובתשרי לר' אליעזר שהה מתחלת ליל ד' עד יום ו' שעה י"ד, ולמה אם נברא בתשרי שהתה התקופה אחר התליה פ"ו שעות שכן לשמואל היתה יום ד' ט"ו שעות, והמולד שהה אחר התקופה יום אחד וכו"ג שעות נמבואר בדבור תוספת דעילא. ואם נברא בניסן היו הרברים האלה משינים לשמה אהרת ואם יודמן בניסן לפי דעת שמואל הכלם הלבנה שבעת ימים, הני השע שעות הרמ"ב חלקים כמו שכתבתי גם בפ"א מאי עבדתיהו, ויהי בדבר מרים שנתרעה הקב"ה למשה בהירו על האמר דיו לבא מן הרין להיות כנדון וכו' מי לחשך היות זה משפט כל נופה של מעלה עד יס יק לירה כי שבעת ימים היתה נדרתה. ואיך אדרבא על כל הטאתיה לא קרה אותה כעזא ועזאל הזכורים בוחר בראשית פר' הנפלים ומדרש רות העולם. או תאמר שמהואי ועזאל כפי גרסת יומא ופר"א שנפלו מן השמים, והלא דין הוא שילמד גבוה מגבוה ולא מן השפל על הגבוה, והעולה על רוחם של נותני הטעמים הנו' בשהיות המולד לגבנה כבר הראית לדעת כי היו לא תהיה, והכמינו המחוכמים באמת לא כך אמרו לנו, גם ר' אליעזר ור' יהושע לא פרטו שום דבר כי אם מהלקתם גירדא הנוכרת. והם, רציני הטעמים הנו', בבחינת עצמם התורנו במראה כי האף האחרון החביב של בעל התוס' אין להם שיהר והן כל זה גם יתר ממנו יאונה מהחילנו הדרוש בצד אשר לא יאית כמו שזכרנו, האמנה בהחילך מקצהו אשר כנגד כראוי באמת לכל איש דעת תמצא הכל מהוקן ומקובל ועולה יפה אין בו שום הויה לקושי, וזה כי החשוב למשפט שכל החשבון הזה הוא נמצא ומיוסד לא מן הקודם אל המתאחר אשר לא נוכל לו כי אם במסורת רוח הקדש, אבל מן המאוחר אל הקודם בחכמה אנושית אשר כך מנהגה י עם כי בארך

הימים שב אצל המון המתלמדים כאלו תהלתו מקמי ארץ . ועם זה יתברר לך כי לא באה שום קבלה מימי לנו על כך השנים ליצירה ולא על סומני המולדות והתקופות כנז' , אבל באמת ובאמונה סבת התיחס המולדות והתקופות של ימי קדם לסומנים המתהללים הנז' אינה אלה המיצא החשבון נופל אליהם כמדובר מומננו למסרע , כאשר מיסרי העבור השבו , כמו שיוכל ג"כ להשיב כל מבין עם תלמיד איך מאיזה מילוי שיה אשר העייר מימך עד קץ החשבון המסוגל אצלנו לשנות היצירה הנרת היא דלתשרי הנחשב דישוב יפול המולד אל וי"ד , ובניסן הקודם לו שהוא תהו לר' אליעזר וישוב לר' , אל ר"ט תרמ"ב , ובשל תהו לבהר"ד , וכן התקופות על זה הדרך ובהיות הרבר כן איך צריך עוד בשום פרט לשאול עליו מה טעם , כי טעמו בו , ומפורש מיניה וביה שכך החשבון בהנחה , וכזה כל ישרי לב יכירו וידעו שכל ההגבלות והסימנים הנז' לא הונחו כי אם מדעת החכמים שבאו בעקבות התנאים והאמוראים הנז' בבחינת מספר השנים הנדרף מהם על האופן שהחילוהו אשר עוד בע"ה ידובר עליו בפרקינו אלה .

כונת הפרק . קייבא לן כר' יהושע דבניסן נברא העולם . ובאור כאשר זה היום תהלת מעשיך . ובמקום שהנמרא חולקת על הוהר דבריה לברם ויקבלו אצלנו . והיות הפסיקהא ומס' שפחות ומס' סופרים סן הספרים החצונים . ומה הלשון הזה מצלין האירא . והראב"ע אחרי אמרו דבתשרי ז"ה הראה דרפאי בדיה ונוטה שנברא בניסן , ובאור פסוק של יחזקאל והשובה על קצת דברים נמצאו נדר ר' יהושע .

פרק ג . יתבאר לך קורא משכיל שיעם היותנו אומרים בתפלת ר"ה זה היום תהלת מעשיך , היום הרת עולם , כר' אליעזר , הדעת הנרצה לחכמים הנאים ואמוראים גם לאהרונים היודעים בשיב דבריהם ודאי הוא דבניסן נברא כר' יהושע . וזה כי עם כל מה שהלצנו בפ"מ דף קכ"ו בער ר' אליעזר אשר עוד בסוף זה הפ' השמיני דברינו על כמה תראה לאורך ניסא הברים שיש להם הכרע גמור כר' יהושע , כי הגה במקום מהלקתם שהוא פ"ק דר"ה איתא ת"ר חכמו ישראל מונין למבול כר' אליעזר ולתקופה כר' . והכמי א"ה מונין , אף למבול כר' יהושע , ופ' רש"י וז"ל חכמי ישראל מונין שנות נח ובריאת העולם ושנות הדורות כר' אליעזר דמתשרי תהלת השנים , ולא משום דסבירא להו בתשרי נברא העולם אלא דתשרי ר' השנים ובניסן נברא כדקתני ולתקופה כר' , כשמונים תקופת חמה ולבנה מונין מניסן לומר דמניסן נבראו , ובתהלת ליל ד' שמישה חמה מניסן , לפיכך אין תקופת ניסן נופלת אלא כר' רביע היום לפי שלעולם יום ורביע בין תקופת שנה זו לתקופה שכנגדה לשנה הבאה , וכן מולדות הלבנה מונין מולד ניסן ראשון בליל ד' מ' שעות תרמ"ב חלקים . אף ל מ ב ו ל , כלומר למנין שנות הדורות מתחילין מניסן ומבול באייר יוד , על כן משתאמר באחת ושש מאות שנה להי נח בראשון הרבו המים ניסן הוא , שהי משפט דור המבול י"ב חדש , ע"כ י . הרי פרש לנו כי הכרעת החכמים כר' , וכן

בעלי התוספת כתבו שם וו"ל . למבול כר"א , ואע"ג דסבירא להו כר"י דבניסן נברא העולם מדמונין לתקופה כר"י כ"מ מונים שנות היצירה ושנות החמה מתשרי משום דהוא ראשון לשמפיין ויובלות , ע"כ , וכבר ראתי להם גם דבור אשר העתקנו בפ' הקודם שכתבו וו"ל , בפ' כיצד מעברין ק"ל שאין תקופת ניסן וכולי דכולהו התם כר' יהושע דהניא בברייתא כותיה , ושמואל נמי סבר כר"י . ע"כ . והא דשמואל היא לו באמת סיוע רשום , דלענין מדת השנה ותקופותיה סבר כר' אליעזר . ועכ"ז לענין ראשיתה נטה ממנו לר"י , ובפ"ג דר"ה דבור המתחיל כמאן מפליגין האיודא אמרו וו"ל . תימא הא ק"ל כר"י כדאמרינן בפ"ק לתקופה כר"י , ואמר ר"ה דזה תהלת מעשיך לאו משום ברייתו של עולם הוא אלא משום תהלת מעשה דין שהעולם נדון בו אם להתקיים אם לאו . ומה שיכר הקליר בגשם דעצרת כר' אליעזר ובטל של פסח כר"י כתב ר"ה דיל' בהשרי עלה במחשבה ולא נברא עד ניסן , ודכותה פ' עושין פסין גבי אדם עלה במחשבה להברא שנים ולבסוף לא נברא אלא אחד , ובהכי אלו ואלו דברי הקליר יתכנו , ע"כ . גם הר"ן ו"ל פ"ק דר"ה סוף דבורו על ההיא דעוברין לפניו הכריע כר"י , וכן סמ"ג עשאין מ"ז כתב וו"ל ק"ל דבניסן נברא העולם כר"י , והור"א הנשיא שהיה בשנת ד' אלפים התס"ה קדמון לנל אלו שזכרנו בספרו מן העבור מאמר ג' שער ג' כתב וו"ל , דעתי נוסח כי בריאת עולם היתה בניסן ומדומה לי שדעת רבותנו הסכימה לזה דמשם היו מונים לתקופה , ומנו למבול ולבריאה מתשרי דיום אחד בשנה השוב שנה כ"ש ששה חדשים , ע"כ . אשר מסוף דבריו אלה אנב ארדין אתה למד לודאי כי ניסן דר"י הוא דישוב לא של תהו , ובשער ז' הוא נשיא כתב בהחלט וו"ל . כבר התאמת שדעת החכמים הסכימה היות העולם נברא בתקופת ניסן ע"כ . והר"ר לוי נ' הביב עם אשר בתשובת קמ"ג דף רנ"ג הקדמה א' היה כנוטה לדעת ר' אליעזר שכך מובן לו שמה , הנה בתשובת קמ"ו דף ר"ע כתב וו"ל . סדרתי דברי הזכר שהעולם נברא בניסן כי כן נפסקה הלכה בר"ה פ"א , הרי א"ה אשוא שבעה קני מנורה האירו אל עבר פנינו על הכרעת חכמי הגמרא עם הכרעתם שהוא בהחלט כר"י . והנה מלבד הברייתא והחכמים ושמואל שזכרו התוס' בדבור ערוכין הגז' לזכות ר"י כאסמא לפרולא יהוק את דעתו ג"כ מה שנמצא פ' הרואה על ההיא דחמה נתקופתה אמר אב"י (דהוי בתרא) אימת כל כ"ה שנין דהדרא תקופת ניסן , וזו באמת הלכתא רבה למעשה שמברכין על מעשי בראשית בניסן כפי הנראה בקצרה לרמב"ם ו"ל בה' ברכות פ"א הרי כי בסוד ישרים נאווה תהלה לר"י , ובהכרח מן הדברים הנזכרים אתה למד כי דעת ר' זורא פ"ק דר"ה דפריש מתניהן באחד בהשרי ר"ה לשנים לתקופה ור' אליעזר הוא , לומר (כפרוש רש"י ו"ל שם) דמונין לבריאה ותקופת החמה ומולדות הירח מתשרי הוא בטל לזכרו , כ"ש דסתם תלמודנו כבר פרש לשנים למאי נפקא מינה לשטרות , גם אהרי הביאו דבר ר' זורא הגז' כתב ורב נחמן בר יצחק אמר לדין דכתיב מראשית השנה וגו' מר"ה אדם נדון מה יהא בסופה , ופרש"י וו"ל רב נחמן סבר דר"ה לשנים דמתניתין הוא לדין שהקב"ה דן את בני אדם על הקורות אותם עד תשרי הבא עכ"ל . וזה ממש כדבר ר"ת שזכרנו , מלבד כי אם יעמדו דברי ר' זורא דמתניתין ר' אליעזר הוא וכבר התאמת דלא ק"ל כותיה , גם מתניתין נמצאת דלא כהלכתא . והלא מובן לפרשה על אופן שדבריה ימונו . והמשכילים יבינו עוד כי לשון הגמרא כמאן מפליגין האיודא בר"ה זה היום תהלת מעשיך כמאן כר"א . הוא עצמו יורה

אך הסכמת החכמים באמת כר"י, כי בגלל זה יתעורר ההוא מרבין לביעא ההיא, רבין שהתפרסם אצלו כי לא כן הוא הדעת המוחק לכל חכמה ואמר אם כן האידנא [המורה ולא לשיעבר] אליבא דמאן מצלינן וכולי, והבקי בדרכי הגמרא הלא יכיר כי כל לשון כזה יהודאה הוא, כאמרם ג"כ פ"ק דר"ה כמאן מצלינן האידנא אקצירי ומריעי (פירש"י) אמרין בנדרים קצירי הולים, מריעי ת"ה שהם תשושי כה) כמאן כר' יוסי דאמר אדם נדון בכל יום ויתפלל שידונו אותו לזכות ולא יקסודו מיתה, דאי כרבין דאמרי אין אדם נדון אלא בר"ה הרי כבר נקנסה, וכאמרם ג"כ פ' כל כתבי כמאן אולא הא דאמר שמואל הצבה עמודיה שבעה אלו ז' ספרי תורה, כמאן כר' יוסי דאמר ויהי בנסיוע ספר תורה לעצמו. וכבר נודע כי סניף דעלימא היא למנותם חמישה הן במספר כ"ד כתבי הקדש הן בהרבה ממדרשי רבותינו. וכן בסנהדרין פ"ק כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא אפילו לרשיעא בר צדיקא, כמאן כי האי תנא דאמר את אביה היא מהללת וגו' שנהגים הול ובזיון ואומרים ארור שיו ילד וכולי, והרי מקראית מלאים הם לא יומתו אבות על בנים אבל לא ישא בעון הבן, ואם תמצא בוודר בראשית פסוק וישם ה' לקין אות בראש השנה אהילד אדם וכולי, וכן בוודר אמור פסוק בהרש השביעי א"ר אבא אדם בר"ה נברא וקם בדינא וכולי, וכן בויקרא רבה פרשה כ"ט המובא ג"כ בפסיקתא כדלקמן לעולם י' דבך על איתא דרב כההיא דתני ר' אליעזר, דתנינא בתקיעתא דרב [פרוש ג'ל בשיבה מקום קביעות כמו תוקע עצמו] זה היום תהלת מעשיך וגו' בר' ה שעה ראשונה עלה אדם במהשנה, שניה נתייען וכולי, אמר הקב"ה לאדם כשם שעמדת לפני בדין היום הוה כך עתידין בדין וכולי, לבך אל ימחר להביא את המאמרים האלה דמיד נצחת נגד ההכרעה דלעילא, כי הזכור מה שכתבו אנשי השם אלפסי והרא"ש ז"ל בשלהי ערבין בדין מיקט על תרעא בשבתא כי חכמי הגמרא ידעו את דברי הירושלמי יותר מדעתנו, ואם בפרטים אשר נפל בהם הפרש השבוס נאותים אין ספק שהחזיקו בס ולא נטו לדעת אחרת, וכן ודאי תאמר על מורש הרבות אשר כדברי רש"י פסוק ומקצה אחיו לקה הם אגודת א"י, ומדרגתם אצל הבבלי למטה בלי ספק מן הירושלמי. וכן תאמר אף בוודר מהיות הסבה הנו' צודקת בד בבד גם עליו. ולזה מנהג העולם לאכול בשר אחר נביעה ולא כוודר מששמים הואיל ובפ' כל הבשר התירוה, ומכרינן על התפילין שתיים ולא כוודר פנחס. וכמניחים אותן בחוה"מ דלא כמדרש הנעלם דשיר השירים פסוק לריח שמניך, אשר הובא מאת הגאון קארו טור א' ה סי' ל"א. וכ"ש יחשב זה על הפסיקתא אשר נביא לפנינו. שהתוס' סוף פ' כל שעה תארוה מן הספרים העצומים כמו מס' סופרים אצל הרא"ש בה' ס'ת, כפי מה שזכרתי הרבה מדברי אלה בהבורי פ' י"א. והרי בשני הדינים הנ"ל גם כל יתר הפוסקים ז"ל מקיימים את דברי הבבלי כשני האדירים שזכרנו, וכבר ידעת השונת רב האי אשר הבאתי בפ"ית כי האגרות שא נקבעו בנמרא אינן מקיימות, כ"ש אפוא זאת של בריאת עולם אשר נהדאי ככל האמור היא חולקת עליה ובפרש הראה הר"ן שאם הביאו בתהלת דבורו דר"ה פ"ק הנו' את לשון הפסיקתא אשר הוא עצמו מאמר ויקרא רבה דלעילא כמראה פנים לזכותי. הנה באהרונה נטה הימני ופסק בהחלט כר"י, ובאמת לפי דיוק מלת האידנא שזכרנו יפה שזיר עיין מהו זה שידומה התחלה המנהג בהשתנות הזמנים החמה. ונראה דו"ל אחת משתים, אם שהרעין, עתה אשר תפלותינו סדורות בתקון שוה לכל, מה שלא היו לפני, כי האמנה

מוזמן משה עד הימים ההם מצות וליעברו בכל לבבכם זו תפלה היתה משתמרת במה שכל אחד אם לתהנה אם להודאה נפי נני לבבו או שמהתו היה צה הלשון ואיש שפתים לשאת רנה לפני אלקיני . או יאמר האודנא שהמיון הינם להיות האר מקרא קודש הנה ר"ה מדמה שכך זה הומן בעינו היה ג"כ ראש לשנת היצירה בעצמה , או יתור לו המשיכל באור נכון מאלה , כי הלא זה איננו עקרי למבוקשנו . ואמנה על אודות ראב"ע שזכרתי בפ"מ סוף עמיד קכ"ה כי ממה שכתב בפרוש בוא ובהר סיני נראה היותו סיבר דבהשרי נ"ה . אמרתי אגלה אונך אישי הקורא כי אחר כן באגרת השבת שער א' בלב"ל דבריו שכתב וו"ל , מינינו כתוב בהג הסנות תקופת השנה ובצאת השנה , והנה יום צאת השנה שיעברה הכנס הבאה אהריה , ובסמוך , כתוב בי"ה תעבירו שופר וקדשתם את שנת החמישים שהוא יובל , ותחלת השמטה ג"כ היא או כמו תחלת היובל , ואל השתומם על מה שלא תהלה השנה ביום הזמון , כי אם השבנו שה ה ר"ה ניסן יום תקופת האמת (היינו דבניסן נברא העולם כדמויין לתקופה כר"ה) צריכה התקופה השלישית באמת (היינו תקופת השרי השלישית לניסן להוסיף בעשרה ימים בעבור תוספת מהלך שנת ההמה על שנת הירח , גם בעבור היות מהלך השמש מהמהמה . על כן היתה תחלת השנה ביים נפור או סכות י ע"כ . כפי מה שכתב בפרשת שא תקופת השנה וכולי , זה לאות כי השמש תכנס במול מאזנים סמוך ליום העשור , ע"ש . דרי מרברי ההכס הזה שלא כיצא לקף דעתו הראשון מנוה י דנהי שנהשוב השרי ראש לשנים מהי חו כלשון התוספות דלעילא ראש ג"כ לשמיטין ויובלות . ולדידה איננו מתחיל מיום הזמון עצמו י ודאי הוא דבניסן נ"ה , וכ"ש יתברר לך היות זה דעתו ממה שכתב פר' אמר כי העבור הראשון היה אחר שנה וחצי , ובאר הר"ר שמואל ב"א בפרושו עליו וו"ל , דעתו הוא דבניסן נ"ה כר"ה , עם כי בפ' בהר סיני לא כתב כן , ואנו מונין השבון העבור מהשרי הבא אהרו שהוא שנה וחצי אחר הבריאה , ע"כ , כי מניסן של ישוב דר"ה עד השרי של ו' ד' יש חצי שנה . ומאו עד השרי הבא אהרו שהוא ראש לשנת עבור גו"ה יש שנה אחרת . גם מפרשו האחר צפנת פענח הביא בפרשת אמור עדיות מדבריו בענין השרשים הנהוגים לאצטגנינים אשר כל בחינת גלגליהם ומשפטי העולם יהלו אצלם ממול מלה . כי הראש האמתי לשנה הוא ניסן . ואתה יודע דבר יהוקאל מ' בכ"ה שנה לגלותינו בר"ה בעשור לחדש שהתבאר פי"א דס"ע ומשם הובא פ"ג דטרבין ושלחי זבחים איזהו שנה דר"ה סלה בעשור לחדש זו שנת היובל , ואהרי שההכס דון יצחק בבאורו שם רכז דהיית פרושם זה מפעם אמרו דר"ה אינו נקרא בתורה כי אם יום תרועה , ובאר שהכונה בר"ה החדש אשר היה ראש לגלותם , כסלו ד"מ או זולתו , על הדרך שבאר ג"כ ראש פרשה זו ומקומות אחרים שם , באמרו כי החדש ההוא כלו יקרא ראש לשנה ההיא , יתכן אולי יותר שנאמר היות הרמז לחדש ניסן המתואר ראש לחדשי השנה . ויהיה אמרו בר"ה בעשור לחדש באמרו במקומות רבים בראשון בך לחדש , ובאמת כן ראיתי בהעתקה היונית המיוחסת לשבעים הוקנים שפתרו את שתי המלות ההנה בראש השנה . אין פי פרטו מיני , שר"ל בחדש הראשון , כי בדבר רש"י על תרגום אונקלוס פסוק כי ערות הארץ וזולתו . שמרו המעם כפי דעתם לא המלה עצמה . ועוד תראה על זה דברים עקריים בהשובת הקושיא העשירית לפנינו פי"ג , גם דבר יונתן ב"ע שזכרנו בפ"מ על השרי דעתיקי קרו ליה קדמאה וביען הוא שביעאה , יפוש

היטב וכנן אשר בהתודע האמת על זמן הבריאה מיצר התורה נחשוב ניסן ראש חודשים, הוא השני שבימיאה. מלבד כי לא יבצר ממנו לומר על דברי יונתן בן עוזיאל אלה כעין מה שכתבנו זה מיצט בדבר הוזהר, ועל מדרשי האגדה אשר הבאנו בפ"מ הגו'אמר כי כבר זכר הראב"ע ז"ל בנסחתו השנית על פרוש שמות לענין כניו על אדונינו משה, כפי מה שכתב בעל צפנת פענח הגו' על נוסח שמות ראשון המצוי לנו, כי דבר הנאונים הוא שאין מקשין באגדה לא עליה ולא ממנה. ובפרט הבוא את דברי הנאון רב האי שכתב בפרוש הניגה שלו ז"ל, דעו כי דברי האגדה לאו כשמועה ניגהו. אלא כל אחד דרש מה שיעלה על לבו כנין, אפשר, ויש לומר, לא דבר החודך לפיכך אין סימכין עליה, ע"כ. וכמו שזכרתי ג"כ בפ"ו מפרקי הספר את דבר הנאון רב שרירא אביו שכתב במגלת סתריו ז"ל, הני מילי דנפקי מפסיקי ומקרוי מדרש ואגדה אמדנא ניגהו. וכן שם וזכרו רבנים זולתם המקיימים את דבריהם אלה. ומה אוסף דבר לזכות ר"י והרי כמו שזכר הר"ן בדברו הנזכר אף בדינים שהם גופי תורה כלל זה תמיד בידנו ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר"י, כ"ש אפוא שגעהיל פנים לדבריו בעיון אנשי גירודא כזה אשר יא יגע בכל קדש, גם בעקבות כל אלה, כיהודה ועוד לקרא, יכול אתה לזכור מה שהאמת בראש זה הפרק מעדות רבותינו נאכל חכמי א"ה סיברים כר' יהושע, כי כן אמנה לקיום דברם אשר יעולם נעב, מצאתי סאמוסי"או הכם נוצרי פ"ג ספר א' והמיסאואה בספרו מן המודים השונים פכ"ו ה"ג. שאהרי הקצות דעת המאמינים קדמות העולם אשר עם זה ודאי לא יראו כל ראשית לו, זכרו קבוצות תוכנים והכמי קדם מן האומית. ועוד בה ישייריה פרטית מנקובי ראשית חכמי הנצרים אשר נחה שקבדה הסכמת כלם על הדעת הזו. באופן כי קרוב הוא להאמר עליו היות רוח כל הבריות ניחה הימנו.

כונת הפרק הוכחה סכמה בריתות שהתנאים לא היו מחשבים כפי העבור אשר אצלנו ובלתי מחויקים סימן בהר"ד, ור' הלל וב"ד והם בבחירתם על צד היותר טוב העתיקו אותנו מחשבין האמתי אל הטהר הן בסילדות הן בהקפוח, וראויה עוד לראב"ע כי בעת הראיה לא היו חושבים אל סדרי העבור אשר לנו, וכן ראה על בלתי החשוב לקדמונים סימן בהר"ד מבחינת היום שבו יצאו כמצרים, ותמיהה על בעל הטורים וההכס קארו בענין זה, והמנע ג"כ החשוב לקדמונים כפי העביר כמה שלפעמים בין חשבין הראיה והעבור ישול הפרש על יום ראש החדש.

פ ר ק ד. יתה יצאתי להשכילך דבר אשר גם ממנו יהיה בלי ספק קושי עצום לאומרים כי השמונות העבור עם ס' בהר"ד נמסרו מסיני, והוא כי מצאנו ואינו ס' בהר"ד או תאמר ס' וי"ד המתיהם עליו בלתי ידוע ובלתי מוזהק לתנאים ותיקים של בריתות אשר להיותן שרירות ונכונית, הובאו בנמרא להקשות או לתרץ מהנה ולא עוד אלא שסדר העבור וההשבון הנהוג לנו היה בלתי נשמר ממתן תורה עד זמן אגוי ורמא ואולי גם ימים רבים אחר שנפסרו, כי הנה במס' שבת פ' ר' עקיבא

לענין המחלוקת אם התורה בששה בסיין נהנה רבנן או בשביעה נר' יוסי . ולברר הרבה הקשו מחשבוני יום יציאת מצרים . הובאה תהלה ברייתא אומרת דהמישי בשבת היה אשר ממנה דייקו נגד רבנן מדהמסר בניסן המשא בשבא ריש ירחא דאייר שבתא ודסיין חד בשבא . ויהי בתרצם אמרי לך רבנן אייר דההוא שתא עבורי עברוה , הוסיפו קישיא מבריהא שנית ה"ש דלא עברוה , דתניא ראש חדש ניסן ויום ט"ז שבו יצאו המישי בשבת היה השלים ניסן וארע אייר להיות בשבת , הסר אייר וארע סיון בע"ש , ואחרי שהרצו הא מני ר' יוסי היא הקשו עוד משלישית ת"ש באחד לחדש הראשון בשנה השנית הוקם המישכן . ותניא אותו היום נמל עשר עשרות ראשון למעשה בראשית ראשון לחדשים . ודייקו מדריש ירחא דניסן דהא שתא חד בשבא דאשתקד ר' בשבא דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים בלבד ואם מעוברת המשה , הוה ליה ריש ירחא דאייר מעלי שבתא ודסיין שבתא קשיא לר' יוסי ולרבנן , ויהי בתרצם לר' יוסי שבעה חסרין עבור , ולרבנן שמונה כמו שנאר שם רש"י , הוסיפו להקשות מרביעית ת"ש דתניא בס"ע ר"ח ניסן ויום ט"ז שבו יצאו ע"ש היה , ומדריש ירחא דניסן ע"ש ריש ירחא דאייר חד בשבא וסיון בחרי בשבא קשיא לר' יוסי , והשיבו אמר לך ר' יוסי הא מני רבנן היא , ועתה התישב נא והסתכל כמה הוכחות יש לנו להוציא מדבריהם אלה , חדא כי מן הדין תקשי לך מה לאבות עולם בעלי הבריות הנזכרות שיהלוקו על יום יציאת מצרים כי זאת אומרת יום ד' היה וזאת יום ה' וזאת יום ו', ליתיה ספרא דעלמא ונחוי , כי בהיות מן הידוע דר"ה ניסן וט"ז בו שרין ביומם יהשבו מבהר"ד למולד ניסן דבתמ"ח על הדרך שזכרתי מדבריו הלטיף במהדורא השנית ועל נכון ימצאודו , ועוד יקשה איך היהוק אצלם נפלו בשום אחד משלש הימים דה"ו והרי כמו שהראינו שם מהדורא שנית מטעם דהחכם לטיף הנז' , ולפי החשבון אשר באצבע הראה נמוקו עמו מולד ניסן של בתמ"ח מבהר"ד על כרחין היה ביום ג', ואף אם תשלים שנת בתמ"ח כלה לפני צאתם יפול של בתמ"ט ליום א' וכמו כן יקשה אם סו' בהר"ד היה מקובל אצלם לישר למה זה בבקשם ר"ה ניסן של גאולה השפילו לראותו מבהינת ראש החדש דשנה אחריה , ישאו עינם אל בהר"ד שהוא הסימן המובהק לידיעת כל אלה , כי כמו שכתב הלפיה הנז' נמצא על ידו קביעות ר"ה ההיא וממנו יודע יום ר"ה ניסן שבה . ומדי ראותם סתירה בין שתי הבהינות יתקשו עליה , הלא כל אלה ראיות מוכחות כי בעלי הבריות ההנה לא הוה קים להו בסימני בהר"ד או וי"ד מאומה .

והנה עוד יתאמת לך מהן מה שהונה שנית בהצעתנו כי סדר העבור הנהוג לנו היה בלתי נשמר מקדם , וזה שיש להקשות מדוע בפלפלים שם על יום מתן תורה ונמצאו שתי הבריות שאמרו ביום ה' וגם האחרת השנויה על יום נסעם מאלים קשות לרבנן תרץ בעל הסוגיא בכל אחת משלשתן אמרי לך רבנן אייר דההוא שתא עבורי עברוה , מהיכא תיסק אדעתין כי בצאת ישראל ממצרים שנו את תפקודם לעבר החדשים שלא כמנהג או לעבר את אייר דהחדש תמיד כפי הידוע , יונה דכי אתא עולא פ"ק דר"ה אמר דעברוה לאלול שוזה היה מעשה מפני הצורך , כמו שנוסף לדבר ע"ז בפי"ב סי' י"ג . למה נשפט כזאת על אייר הנז' ועל מנין החדשים הנז' בלתי שנודע בהם סבה מחייבת רק נתינה מקום לדעת אחד ברב שהוה נכרי לנדרש אצלנו . הלא יוחר ייפב להם בשולו ולא נסור מלומר שהחויקו בהשבון העבור אשר

גם בימים ההם היה דרך המלך. אלא ודאי יאות להאמין כי השבון זה לא היה ולא נברא עד ימי האחרונים מן האמוראים כדבר הרמב"ן בהשניות קנ"ג וכפי מה שזכרנו בארוכה פ"מ דף קל"ד י' שאז ר' הלל וב"ד אשר מיד אלקים היה להם כח כסנהדרין גדולה ראו כי נוסף על הכרח התבטל הקדוש ע"פ הראיה מחמת כבול הב"ד מן הארץ. הנה השבון האמתי אשר היה נוהג עם סדר הקדוש הנו', מהיותו תמיד עולה ויורד בארוכה וקצרה הוא צריך מאוד לחכמי לב דנהירן להו שבילי דשמיא, ושיהיו רציהם בכל קביעות דחופים להדיעו את נדחי עמנו י' מה שלא תוכל לשקור עליו שה אובד הפורה כסגולה גלוהה אף במקומות קבוציה. ובכן בהכמה גדולה ועל צד היותר טוב הסיע את עצמנו גם ממנו עד בוא לציון גואל, וכעין קשיפת הדרך, היינו בלי המרחה עליו לבוא עוד מן השוה אל האמתי כמשפט השבון הראיה, יסד לנו החשבון כלו הן מולדות הן תקופות על המהלך האמצעי לברו השומר אמת לעולם על אופן שיה, עד כי כדבר הר"ם פי"א גם לנערי בני ישראל נקל בו המרוץ, ובעצת סדרו ראשונה מארמת הקדש אשר זה אחד מתנאיו כמו שהתקבל פרק הרואה באסמכתא מן הכתוב כי מציון תצא תורה. יתכן העשותו לעולם בה וחוצה לה, הלא גם עם החשבון הזה נבוא אל כל תכלית נדרש בקביעות כמו שהיה בעת הראיה ע"פ המסורת כאשר לא נחסר מהשגיה שיבא הפסה באביב ודג הסכות באסקף וכל זולת אלה מן ההכרחי בעבור, ומבלי שום הפסד בו הנה סדרו זה בנחיתת מה שאמרנו, יהיה כמו שנצטווה ד"מ ללכת ירושלימה מדרך הצופים ובהיגע אצלו הדרך ההוא בשעת היום יכנס לה מדרך המדבר אשר לכל הפנים יוכל לומר עומדות הנס רגלינו בשעריך, וכבר שמענו פ"ק דר"ה שמואל דאמר יכלנא לתקוני לכולה גולה. בשגם תקונו זה יהשג בלתי שלם כמו שיתבאר בסמוך. ובכן מה שלא עשו בימיו להסמכם עדין על הראיה ועל פיה היו מודיעים להדשים את הצורך לגולה, הסכימו לעשותו אחר כן כאשר יראו על התבטל הב"ד מן הארץ וכל אשר עשו יי' הצליח.

ואולם היות מה שזכרנו אמת ויציב כי הן במולדות הן בתקופות החשבון הזה כלו מיוסד על המהלך השוה בלתי דחוף ממנו כמשפט הראשון אל תקון האמתי יתברר גם אל הבלתי מומחה בעבור מדברי הר"ם ז"ל, במולדות פ"ק מה' קה"ח ובתקופות סוף פרק י' ע"ש. וכן תמצאהו לנשיא סוף שער ב' מאמר ג' שכתב וז"ל, רבוהינו מסרו לנו השבון שתי התקופות על המהלך השוה להקל מעלינו דרך החשבון וכולי, והרי לך ממנו טעם הקולא שזכרתי, וכמו כן במולדות תראנו לו מאמר ב' שער ו' באורך, וראב"ע באגרת השבת שער ב' כאשר דבר על המולד כתב וז"ל, חכמינו חשבוהו במהלך האמצעי. ובפרשת השא כתב על תקופת רב אדא שהיא צריכה לתקון היינו מן השוה אל האמתי, ובפרשת אמור כתב העבור בנוי על המהלך התבון על כן אמרו פעמים בא בארוכה וקצרה, גם לפנינו פ"ה תהוינה עיניך מה שכתב התכס אפודי וזה קצת לשונו סימני השנים נסדרו באופן מסכים עם המהלך השוה ללבנה אשר עליו נבנה סוד העיבור. וכבר נודע ג"כ כי זה החשבון השוה היה נהוג מני קדם ועודנו היום נוהג אף לערבים שזכני א"י כמו שזכרתי בפ' מ' ד' קכ"ה. ואפס המסדרים ז"ל הנדלו בו בין קדש לחול כי הוכיחו השגחה ותקון כפי ההכרחי בו מן התורה בשמירת האביב לפסה ויתר הדברים שזכרנו.

הנהגה לבר ממה שכתבתי בפנ"ה דף צ"ו בשם הגאון רב האי והנשיא, שר' הלל היה בשנת הר"ע לשטרות ר"ץ לחרבן הבית הראה ג"כ היותו סביב לזמן אביו ורנא שזכר הר"ם פ"ה ממה שכתב הזכות בהקדמה ספרו מן העבור בשם הר"ר שמעון דוראן בפרושו על האזהרות מקום אמרם וקצב ותכונה להרשי השנה שנה ר' הלל היה דור רביעי לרבינו הקדוש, היינו כן ר' יהודה נשיאה אשר מצאנוהו בן ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא זכר כולם לנעימות נצח.

ואולם אם כאשר יורו דברי הרמב"ן בהשנות קנ"ג לא התברר מיחס ר' הלל הנז' רק היותו בן ר' יהודה נשיאה, תדע כי התוספת פ"ק דר"ה כתבו וז"ל שלח ליה ר' יהודה נשיאה לר' אמי אין זה ר' יהודה נשיאה שהתיר השמן פ' אין מעמידין שהיה בימי רב ושמואל דהוא בנו של ר"ג בר' יהודה הנשיא, וזה תלמודו של ר' יוחנן דהיה כיוף לרב ושמואל באופן שיתכן כי זה ר' יהודה נשיאה אביו של ר' הלל היה המאוחר לכנו של ר"ג כנו' * וא"כ גם ר' הלל בנו מאוחר יותר. ואתה הביני הקורא לאמתת כל מה שכתבנו על היות סדר העבור מקרוב התרצה נא לראות מחדש כל אשר כתבתי בקלף קכ"ה הנז' עד מלות יכחישוה אשר בלח השניה עם תוספת המהדורא המתחלת ובבאור המצא וכו' * הלא שם תראה על זה ראיות נכוחות בפוב מעט. ואולם עוד לחזוק המונח הזה אוסיף לך פה מזכרת דברים אלו אשר לא יהו עליך לטרוח. כי תראה מה שכתב ראב"ע פ' אלה מועדי וז"ל, כלל זה אתן לך בדברי המועדים שהיו מסורים לב"ד, הלא תראה אמרו על פסח הוקיעו ויועץ המלך, והכמינו אמרו שהב"ד היה מסתכל בדברים רבים בקביעת השנה ואמרו על ר' עקיבא שעבר שתי שנים רצופות * ואין בכל המקרא ראייה איך היו ישראל קובעים את החדשים והמועדות * ומה שאמר הגאון כי על חשבון העבור היו סימכין אינו אמת. כי במשנה גם בגמרא ראיות שהיה פסח בבר"י. גם שני מעשים שם ועבור השנים הוא קרוב תוספת שנת החמה על הלבנה ואינו על דרך הקדמונים כל אלו דבריו, אשר לעת עתה ראיתי להוסיף גם חזק נגד הגאון ממעט זה שאוכיח. והוא כי תקשי לך היא גופה בשלמא חשבון האמתי אשר הוא מישיר אל הראיה נחא שהיו מהשבין בו אלא חשבון העבור כפי השויה ופעמים רבות יסתנה מיום הראיה כרבעינן למימר קמן פ"ה למאי יסמכו עליו ולמה זה ישבחוהו, גם תתבונן בה שאומר. ידענו דבר שמואל הנז' יכלנא לתקוני לכולי גולה, ופי' רש"י יכלנא לתקוני בלא ראית העדים שבקי אני בתולדות הלבנה לתקן את המועדות מסדר העבור. וכן באר הר"מ בפרושו למס' ר"ה אשר ראיתו במנכסובה אצל הר"ר עזרא מפאנו והמפרש הביא דבריו פ"ז מה' ק"ה וז"ל, יש בידי כח להשב השנים ולתקן איוו שנה צריכה עבור וכן בפי' רש"י איוו חדש צריך להתעבר עד ביאת הגואל וישוב בסנהדרין ע"כ, כי נראה מזה היות שבחו הנז' מהשינוי על הכמתו בתכונה. ואם איתא שהיו גם בזמנו מחשבים כפי סדר העבור למה זה ישתבח בידיעה והיא קבלה. ומאי אולמיה ורבותיה בה מיתר החכמים שלא ידעו כמודו, ועוד יקשה כי עם כל הכמתו הנזכרת לא היה בקי בחשבון האמתי, הן ממה שאבנה דר' שמלאי השיק שפתיו באשר לא ידע והיא מלתא דתניא בסוד העבור, נולד קורס הצות וכו', ואמר ליה מיהא לא ידע מר אינא מלי אחריני נמי ולא ידע, הן ממה שהנסיון הזורה ממנו בהגבילו המוידות לכ"ש י"ב תש"כ והתקופות לצ"א יום ורביע אשר לא בלבר אינם נחשבים כי אם לפי המהלך השוה, אלא אף בחשבון זה

אינם אלא על צד הקרוב. ואם הוא המשחנה בעבור היה רחוק הימנו כי השוה במולדות הוא כשי"ב תשי"ג ובהקופות הנו כרב אדא, איך יאמר הגאון שהיה נהוג בימים ההמה, ועוד בע"ה תמצא ראיות על זה בפ"ח ר"ב לפנינו, והנה יאות שתחבונן כי האמנה לדעת ס"ע יציאת מצרים היתה ביום ששי כנראה שם פ"ה ואל תחוש לאיזה לשון מסונסך שתמצא בו כי בהדיא אמרו פ' ר' עקיבא כמו שזכרנו בחלה פרק זה, ת"ש דתניא בס"ע פסח שבי יצאו יום ששי היה, אשר ע"כ יש לתמוה על כור או"ה ס' ת"ל שאמר ביום ה' ומסיק למילתיה דכי תניא בס"ע, וכן תתלא על הגאון קארו אשר עם התברר מנמוקיו שם כי ראה את סוגית פ' ר' עקיבא הנו' לא היתה בעדות הגמ' הנזכרת נוסח השור שזכרנו, יהי מה סתם תלמודא בפ' הנו' קידם לבריתא זו של יום ששי הביא את שתי הבריתות שכתבנו למעלה האומרות ביום ה', והוא אמנם המוחזק אצל תופשי התורה כמו שראית לבעל השור הנו' ולדבור תוספות נמצא ג"כ עם סמך מדרש אשר הובא שמה, ולרבו סעריה מדברי חו"ל לפי מה שזכר הרשב"ע פרשת בשלה ופקודי, עם כי הוא אמר שם על אמרת חכמינו אם קבלה נקבל ואם סברא לפני יום ה' יצאו וכולי, ומצד אחר ראיות מה שכתבתי בפל"ה דף ק"ט וכן במהרורא השנית על דף ק"ש הגו' את דברי ההכסם לביף והשבנו אשר בו הראה כי לפי סדר עבורנו אי אפשר ליציאת מצרים בשנת ב' אלפים תמ"ח שהיתה ביום ה', וא"כ הכרח הוא שנאמר אהת משתים, או לא יצאו ביום ה', או לא היו או חושבין לפי העבור. והלא טוב שנתפוש לשון זה האחרון למען יתכן שיצאו ביום ה' כפי המוחזק בעמנו. ועל הכל יתאמת לך המנע השבם כפי סדר העבור ממה שתראה דרכי הראיה בנוים על האמתי וכל הקביעות על השוה כאמור, והנה לפעמים יפול בינותם הפרש על ימי החדש כמו שזכרתי בקלף קכ"ה פ"מ מן הספר, ויוזר עוד פ"ח לפנינו, הרי איווא מכל אלה אמתת מה שהזכיר כי סדרי ר' הלל הנקראים השבון העבור יתן אשר כל עקרו כמו שכתב הנשיא מאמר ב' סוף שער ג' הוא עבור השנה החדשים בימיו מקרוב באו.

כונת הפרק * שלא היו סדרי העבור מחשבים לקדמונים מפח שנראה חמשה מן האחרונים שעדיים כי סופן בהר"ד יוסד כפי אוסף בבל, עם המצא ג"כ אומרים שהוא כמו אוסף א"י, והר"ם לא פרש דבריו רק בחשבון הראיה, וכן ראב"ע, ואך הפולד אצלנו איננו כפי האוסף שלנו, רק באוסף א"י או בבל, והוכחה על היות ס' בהר"ד נחשב כסחם לפסע *

פ ר ק ה. וממה שיהוק עוד היות סדרי העבור נתונים מקרוב כאמור, ויתחייב ממנו קושי לאומרים העתקם ממישה רבינו הוא שתמצא אגודת בני עלייה המשת חכמים מן האחרונים ו"ל כוודיעי תקון הלוחות אומרים בהדיא ובמזפת מכריה לפי דעתם שס' בהר"ד סודר כפי אוסף נציבין הסמוכה לבבל, והנה אם כן לא נוכל לשפוט שנוסחה במסדריו כי אם רוח חכמה ובינה והסכמה מהרבה הסכמות אשר בפ"ח לפנינו, יתאמתו לך בקביעות לא ברזח י' ראשונה וביצעם, עם כי בבהינת

המצוה שלה לא תסור נוכל ליחסם לסיני כמו שזכרנו למעלה, ואמנם מרם נבאר זה יאות שנאמר כי מן הידוע גם לכל מתחיל בעיון מסלול הכוכבים כי להיות הארץ כדורית ומהלך המאורות עליה בהיקף הגה שעת הוורחה והשקיעה איננה שוה בכל מקום, אבל משונה במספרה השתניות לאין חקר, כי דרך משל מולד הירח השוה שהוא פגיעתה בשמש דרך מהלכם האמצעי, וכנה כל מקרה זולת זה כמו שתאמר יולד בן לנעמי, עם כי פה פיררה היה בתהלת י"ח שעות על יום א', אין ספק כי התהלף שעהו הלוף רב כפי רוב מקומות הכדור עד בואך ג"כ להשתנות היום באיזה מקום מן הארץ, כי רגע הודמן פה המעשה ההוא יהיה במקום מה קודם ה"ח שעות ובמקום זולתו אחריהן ובהפרש חלקי שעה רבים כל מקום כפי שעותיו הנמשכו לאופק שלו אשר אמנה רבו למעלה, הלא זה גם שמש לא ראה ולא ידע יאמינהו לראב"ע ממה שכתב על ויורה לו השמש ועל פרשת החדש, כי בין ירושלים לעיר לוקה נמצא הפרש בב' שעות ושליש, ולחכם כוורי ממה שכתב בתהלת מאמרו השני כי יום השבת יחל בצין שהוא קצה המזרח כמו י"ח שעות אחרי החלו בירושלים ולהר"ז הלוי ממה שכתב פ"ק דר"ה על הכתוב ויהי ערב ובקר יום זה וזה שיסבול הפרוש כי לסבת היקף הוורחה והשקיעה אשר תחל כאן בשעה משונה מהחולה כאן היה הערב והבקר יחד כיום תמים, והנה אחרי התישב זה בלב הסכת ושמע כי החכם האצמננין ר' יצחק אלהדאב בעל ספר אורה סלולה בשער השני מינו, אחרי העירו און הקורא כי ראשית לוחותיו הוא לא למולד בהר"ד של תהו אבל מהצות יום א' הקודם אליו [אשר מזה תוכל להבין כי גם בהר"ד יוסד בהסכמה כזאת לפי דעה ולפי מקום מסדריו] כתב וז"ל, המקום אשר עליו נתיסד בהר"ד לפי מה שהחשבון נותן הוא רחוק מאמצע העולם לצד מערב נ"ז דקי שעה וה' שניות שהם י"ד מעלות י"ו דקים פ"ו שניים, וארכו לפי זה מקצה המערב ע"ה מעלות מ"ה דקים מ"ה שניים ונמצא בלוחות תלמי המדויקים שאורך בבל שמונים מעלות מן המערב ונציבין ע"ז מעלות נמצא המקום אשר עליו נתיסד בהר"ד הוא בארץ בבל קרוב לנציבין, ואולי מקומו של מר שמואל היה אשר לבקאותו בהכמה הכוכבים אמר נהירין לי שבילי דשמואי עכ"ד, וכן הר"ר מרדכי פנצי בלוחותיו אחרי הביאו דברים מה של הר"ר עמנואל בעל הכנפים כתב וז"ל * על פי דרכו זה יצא לנו שהמקום אשר בו סודר השבון מולד ר"ג הוא רחוק מסוף המערב ד' שעות נ"ד דקים נ"ג שניים * וזה כי מקום ר' עמנואל לפי מה שכתב הוא, רחוק מסוף המערב ב' שעות י"ד דקים * וכשנקבץ אותם עם ב' מ' נ"ג שהוא מרחק מקום ר' עמנואל ממקום מולד ר"ג כאמור יהיה קבוצם ד' נ"ד נ"ג שהוא מרחק ע"ג מעלות מ"ג דקים פ"ו שניים בגלגל המזלות, וכפי מה שכתב הר"ר יצחק אלהדאב בס' אורה סלולה המקום אשר בו יוסד מולד ר"ג הוא רחוק מסוף המערב ד' ב' נ"ב. וברוך יודע רוי עולם ע"כ. ואני ביני חפיי מרם אצא מדברי החכם פנצי הלו אפרש כי כונתו במקום הוסד מולד ר"ג בלי ספק איננה שר"ג תקן שם את הכ"פ י"ב השע"ג אשר בין מולד למולד, ושלא יהיה השיעור ההוא ביתר המקומות, כי הנה המרחק אשר בין מולד למולד שוה תמיד תחל בו מאיזה מקום שתמצא כפי מה שזכור עוד, ור"ג שהיה נשיא בא"י מאי בעי בניציבין ובבל, אבל כונתו היא שזה השיעור המקובל לר"ג ולא ממנו מסדרו הלוחות ציינו תהלתו מבהר"ד שהוא הנאות בבחינת מקום נציבין כפי דבריו שזכרנו * ועוד בפרק

שלפנינו יודע לך כי כזה אירע גם בשאלת המטר שתקונה בגליל בכל כראוי לו נשאר גם אצלנו הרהוקים ממנו, בהשאר ג"כ מנהג קצת התפלות וניסה הא לחמא ליל פסח בלשון ארמי ומאזי כרתי ורוביא בריש שתא, כדבר אב"י פ"ק דכריתות ובתרא דהוריות לפרוש בעל הטור סי' תקפ"ד. יען כי סרורס הוחל בגלילות ההמה. אך נשוב לוטרון נשמות האגודה שיסרנו, הנה כמו כן האצטגנין ר' אברהם זכות בהקדמת ספרו מן העבור כתב על ר' יהודה בר' אשר ז"ל, שתראנו בפ"ח מרבה לספר בשבהיו. כי בספרו חקת שמים הסכים שהקביעה היא לאווד ע"ה מעלות היינו בכל, וזכר שכן כתב בעל אורה סלולה, בתהו סבה לזה כי שם היתה דירת האמוראים בעלי העבור שמואל ור"א בר אבהו, ובסמוך כתב שכן הר"ר יהודא ז"ל ווירנא ז"ל אשר היה ברורו הסכים לדעת החכמים האלה, הרי לך בהדיא כי המשה אלה משיבי טעם אלהדאב, פנצי, ריב"א, ז' ווירנא, ובעל הכנפים, יגידו דבר זה כי סימן בהר"ד וכן בלי ספק סימן וי"ד ואבוריהו לא מראש מפי משה או בית דוד והנביאים אשר מעולם דבר לא היה להם עם בכל ארץ לא מבוהרה, נתיסד, אבל מחכמי הדורות שוכני הגליל ההוא אשר פנו אל הישרת ההשבונות והקלתם ע"פ המהלך השוה כמו שזכרנו וממנו תוכל להקיש גם לזולתו בקצת דברים מתיחסים להשבונות אלו מלבד שוה ברור בקצתם כמו שאזכור עוד בפ"ח לפנינו. ועיניך קורא משכיל הלא לאמונה ראו כי זה הרבר התקיים אצלם לא מדרך פלילה וסברא, אבל בחכמת איצטגנין ומופתים נראים אל עין היודע בטיב מצבי האקלמים, עד כי אליבא דידהו אי אפשר לעמוד מנגד.

וכבר ידעתי המצא ג"כ יהודים אומרים כי השבון בהר"ד נוסד בא"י כמו האפודי אשר בפ"ב כתב וז"ל. המולד הראשון אשר עליו סדרו הדחיות וידיעת המולדות לקביעות ראשי השנים והמועדות וסוד העבור הוא בהר"ד בירושלים עיר הקדש או בקצה א"י המזרחי ע"כ, גם הזכות הנו' סברת עצמו כנראה לו שם היא כי מקום קביעות העבור הוא ירושלים או יבנה. כי שם ישבו כסאות בתי הדינים למשפט ראית הירח, אך דבריו אלה נראין לי סותרים קצתם לקצת, כי מה להשבון הראיה עם השבון העבור שוה כפי האמת וזה כפי השוה, ועוד שהם אמדנא בלבד כאשר גם דברי האפודי הנו' הנם מסופקים אצלו ובלי נתונה טעם, והוא זכות אשר דבר מאומד הדעת הנה תמורת יבנה לבדו, היה לו לומר באחד מעשרת המקומות שאליהם גלתה סנהדרין כדברם ז"ל בר"ה פ"ד.

ולכל הפנים אם ראית הר"ם ז"ל סוף פי"א שכתב וז"ל לפי שהראיה היא בא"י עשינו כל דרכי ההשבונות הזה בניים על ירושלים אל תטעה לחשוב היותו רומי להשבון השוה ההוג לנו, אבל תכיר מדבריו ובפרט מראשיתם שאמר לפי שהראיה היא בא"י, שאינו מדבר אלא על השבון האמתי כפי מהלך המאורות בגלגל הכוכבים אשר היו הסנהדרין צריכין לחשב כמו אצטגנינים לדעת אם דבר העדים בראית הירח אפשרי אם אין, וזה ההשבון בעינו הוא שדבר עליו בפ"ח מסימן ח' עד סוף הפרק, וכן בכל מקום מהלכותו ההנה. אבל ההשבון האמצעי השוה לא דבר על מקום הקבעו מאומה, ומעולם לא תאר אותו רק ההשבון הפשוט בכל ישראל בלי שיפרש התקבלו ממשה כמו שתשמיע עוד בפ"ש לפנינו. וכן אם מצאת לראב"ע באגרת השבת שער ב' לענין ארבעת המיעויות שיהם לגאון רב סעדיה על אמרו כי ראה את קדרת השמש בעיר בנדאד [היא העיר הגדולה בתחום בגל אהרי הרבן בגל

מאמר שני

כדברי רש"י פ' הרוואה על ר' הנה בגדתאה] בלא עת המולד, שכתב וז"ל: הפטות השני הוא כי השבון המולד על ירושלים, והנה בינה ובין בנדאד שהי שלישיות שעה, יתברר לך מדבריו שם היותו מדבר על המולד האמתי, כמו שהבין ז"ל מלשונו באגרת השבת אשר אכתוב בסמוך, ובפ' אמור כתב אין הקביעות רודף אחר ראיית הלבנה בירושלום *

הנה הפרש הזה אשר בין השבון לחשבון אל יליו מעניין, ובראותך אותו בהקדמת פרושו ומקומות אחרים שכתב כי הב"ד היו מחשבין תדע שכונתו אמנם היא לחשבון הראיה אשר נאמין התלמדו אליהם מדוקדק במסורת. מלבד כי אף אם הבין קצת דבריו כאלה על השבון העבור לא בכל זאת תגזור אומר שדעתו הוא כי בעצם וראשונה התקבל מסיני, אבל על זה הדרך, היינו כי הואיל ודרכיו המסורים לנו מקרוב עם היותם מתהלפים לדרכי הראיה אנהנו על ידם ג"כ באים אל התכליות הנדרשים ע"פ המסורת בעת הראיה נשמירת האביב והאסיף ודכותיהו יש לנו מזה כמו שכתב בהקדמה לברך את אלקינו אשר הדר כנו אל היושר וכי לא נוכל כדבריו בפ' אמור לעשות טוב ממנו, ועוד נדבר על ברור דעתו זה בפ"א ועל השביעות פ"ג * יהי מה שמעיה אונך ותבן אמתת מה שהונח בראש זה הפרק על אגרות החכמים שזכרנו. וכל מתנגד אם בעל נפש ישרה הוא ישיב ידו אל היקר ויתבונן אליבא דידהו, דלכ"ע גברי רברבי הוו ומסדרי הלוחות שנה שנה יקחו מפיה' תורה, מאי איכא למימר.

ונקוט מיהא דבר יאות לידע ולהודיע, כי בין שסי' בהר"ד יוסד באופק א"י, בין באופק בבל, הנה בהיות כל מולד שוה הרשום בלוחותינו בניו עליו והאמת לך כי כאשר תבוא לראות מולד פלוני ופלוני מהי הוא ותמצא יום ושעה והלק פלוני, שיצתו זאת אמנם היא בא"י או בבל בלבד אבל בארצך המערבית לשתיהן איננה אלא אחר שיעות וחלקים במספרם כמשפט קו הנטייה בהכרח הלא זה הדבר כתב אותו החכם פלוני אלמוני בספרו דף ק"ג בפרק שבו יודיע שורש המולד השוה אצל הנצרים המתחיל מיום המילה הרשומה להם, ושהטעם על איזה הפרש אשר בינם לבינינו בגלילות שונות איננו אלא היות שרשנו קבוע על אופק בבל, והוא בהכרח משתנה ממקום למקום בחלוף קו הנטייה שמה *

וכן תבין זה מדברי הרשב"ע באגרת השבת שער ב' שכתב וז"ל. יש יהודים אשר להיותם יודעים אי"ב תשצ"ג יהשבו שעמדו על סוד העבור ואומרים לנצרים מהי תראה הלבנה ויחשבו כי המולד עשוי על מקום כל מחשב וכו', והנוצרים ידמו כי השבון העבור טעות הלילה, אבל העברים הנז' הם הטועים בזה כי לא יוכל המשכיל לדעת מהי תראה הלבנה, עד ידע רגע המולד וידע מקום המהברות בהלק מעלת המול, ויראה אם מהלך המאורות, בארונה או קצרה ויוסיף או יגרע עד שיגיע רגע הולד האמתי על ירושלים וכו' ע"ש כי הדברי' ארוכים, ובכלל הוא הולך לשמה זו שאין עתי כל המקומות שוים בראות הירה והמולד אבל צריך להתבונן הפרש הזריחה והשקיעה כמו שזכרנו, גם לא אכחד כי בפרוש סדר אמור לקראי אהרן בן אליה [אש תמיד בנפש זה וזה תוקד] נמצא כי אהת מראיותם לקבוע החדשים גם היום ע"פ הראיה, ובפרט השוכנים בא"י, היא זאת שאמרו כשם שאין לנו לשמור את השבת חוצה לארץ כפי שעתה בא"י או בבל רק לפי קו הנטייה אשר כסגולה לכל מקום, כן המולדות וראשי החדשים יהיו מזכרים ונעשים בכל מדינה

ומדינה לשי בהחנה הנזכרת, אכן ממשעם נניע זה למו כי מאסו את הורת ה' צבאות המסורה ע"י רבותינו ובכללה אמרו ית' החרוש הזה לכם ואשר תקראו אתם אין לי מיעדות אלא המקודשים בנ"ד שלמטה וכפי מדרש הנחומא שהבאתי כשלישי מפרקינו אלה ועל הכל נדבר הראב"ע בפ' החדש פסח הוקידו יוכיה.

והנה באמת זה ההפרש האמור לא מעט היא בגלילותינו, שהרי זריחה השמש פה שירדה תתאחר מוריהתו בירושלים כשתי שעות וכיחצה, ומוריהתו בגבל כשלוש ורביעי. ויאות שנתבונן כי מיון שמיסדי בהר"ד סיימו לא בלבד היום והשעה אבל ההלקים ג"כ, הנרח הוא שכונו בו למקום פרטי לא בלבד מדינה או עיר בכלל אבל מקום צר ומיוחד אשר קבעו בשכלם עליו יהי נאמנת, באופן כי רחוק מן הנקודה ההיא מיל או מילין ישתנה סך ההלקים של ר"ד הלך או הלקים כמספר המילין ההמה, וזה כי הן לחכמי ישראל פ' מי שהיה הן לחכמי א"ה ונראשם הלמי, היקפו של כדור הארץ הוא כ"ד אלפי מיל כמו שזכרנו סוף פכ"ח מן הספר, ובהתחלק הכ"ד אלפי מיל הנו' על כ"ד שעות היום, ימצא הפרש בין תחלת הזריחה או השקיעה שעה אחת מאלף אלף, כי עם הנתן לפי מוסכם רבותינו תת"ף הלקים לשעה אתה עתה להקל החלוקה נאמור הצירים בלבד אלף ויניע כמו כן בין מיל למיל הפרש הלך. ובהיות זה כן מבואר הוא מאד כי רחוק מן המקום המיוחד לבהר"ד מיל לבר בין לימין בין לשמאל לא יאמר עוד בהר"ד אבל בהר"ג או בהר"ה. ואף על הפחות ממיל הצמיצם פחות מחלק, וממנו ולמעלה הפרשים לאין הקר, ועכ"ז רנעי המולדות נשאר אצלינו מוגבלים כפי הנאות לאופן הגלילות ההמה, בהשמר ג"כ זמן שאלת מטר ויתר המנהגים שזכרנו לפי מה שהיה ראוי למדינת בגל מקום שהותקנו, הלא באמת טעור כ"ט י"ב השצ"ג בין מולד למולד לא ישתנה לעולם, יהל מאוזה מקום שהצפת. אשט במדת ההילך בו אחור וקדם כן תסיימהו, ולהיות מפורסם שאפילו אחי מחלקי תת"ף בין קודם הצות להצות ישנה קביעות ר"ה מטיעם מולד וקן, ואפשר כי במקום בהר"ד הנו' לא רבים מיתר המקומות יודמן עכוב או קדימת ההלך אשר המר ימירו, נראה שיתכן לומר כי הסדר הזה היה לנו מהסכמת החכמים ז"ל בסתם בלתי בחינת שום מקום בפועל רק כפי מה שיצא להם אחרנית מן המולד שבזמנם ליתשב בסגנון ס"ע ראשית המולדות לירח, בלי שיקפידו על הזדמן נפלו באיזה שיהיה מימי בראשית זולת השישי, כי אמנם היותר בשישי במולד ו"ד אינו עקרי בשום אופק, ולא בשביל מולד הירח אנו אומרים זה היום תחלת מעשיך רק בשביל המתחכם לאדם כמו שהוכחנו למעלה פ"ג, הלא ראות שם דק"ל בניסן נברא העולם סר' יהושע, והנה המולד או לפי חשבונו היה ליל ד' פ' שעות, לא ביום ו', ולר' אליעזר ג"כ היה ראוי שידומה בעת הלילה המאורות לתחלת ליל ד' או כדומה, אפס בראות המחשבי' נפלו למפרע יום ו' י"ד שעות המציאו לעכוב ההוא סבת הנויפה או זולתה נדבר ההוספת שזכרנו למעלה פ"ב, לרמיון הטבעיים כלשון החבר מאמר א' שאחרי רואם משינת אבן המאנניסוס מן הברזל השתדלו לתת לה סבות לא היו מקדם משוערות אצלם לגרום אותה. ור' אליעזר עצמו לא שמיענהו מעולם מגביל מולד ליום יום ושעה כ"ש תתו סבה על התעכבו ליום מיומים, זה באופן מה היה נראה, ואפס הנרח הוא עכ"פ לצייר על בהר"ד ועל כל סימן מתיחס אליו מקום קיים נאמור באופן שימשך ג"כ השתנהו בהתחלק שעתו הנה והנה.

כונת הפרק. השובה בעד הר"ם ו'ל, על שלש השנות רמב"ן שהבין מדבריו הצטרך הסנהדרין לקדוש ע"פ הראיה, וב"ד קבוע בא"י גם בזמננו זה היות השבון עבירנו הל"ב, ובאמת הוא רמב"ב לא כן ידבר בדבר כהמה, ובחשיבה על השנה א' נכללה השנה על החכם י' הבי' י

פרק ו' ראיתי להרמב"ן בהשגותיו עשאין קנ"ג שחפש את הר"ם ז"ל על שלשה דברים, ותשאני רוח לאמר על כל אחד מהם אני אדון ואפהרנו אולי ישמע חכם ויוסף לקח, וכן על מה שראב"ד השיגו בפי'ם הדהיות סוף פ"ז מהקה"ה והמפרש גם הוא תחת התאורו חיל להגן בעדו הוסף התפלא בו כנראה הכל שמה אשמייעך קורא משכיל מה שכתב החכם אפודי לזכותו ומה שכתבתו אני, אפס כי לתת ריוח למתבונן, זה הענין יסוד יהיה זכרונו בפרק שלפנינו, ועוד תראה הדברים האלה עם דומיהם הנכללים בחבור זה מתיחסים לפרטי הדרוש אשר על קטבו אנהנו סיבבים וזה יהיה בסייעתא דשמיא בפי' א'. אך נתנה ראש לדבר הרמב"ן שזכרנו: ראשונה אחר כי הוא רמב"ם ז"ל כתב איך בומן שאין סנהדרין בא"י אין קובעין ואין מעברין ע"פ הראיה, והנה יקשה דהא קי"ל פ"ד דר"ה שאף קודם ההרבן מעת גלותם לטבריא לא עמד ב"ד עד עתה, אשר ע"כ ימצא גם מן העת ההיא במל הקדוש מעיקרו, ואיך יצדק שאף אחר ההרבן כל ימי התנאים ועד סוף האמוראים כמו שכתב הוא עצמו פ"ה מהקה"ה הלכו בחקות הראיה לקדש על פיה. שנית כי הוא ז"ל כתב סוף פ"ה שגם הקביעות ע"פ החשבון הנהוג לנו אין בו ממש אלא א"כ נעשה בב"ד של א"י אשר יודיעוהו לגלות, או שחכמי הגלויות יחשבוהו מעצמם אך שימצא או ב"ד בארץ ישראל באופן שידומה צאת הקביעות מאתם, והשבון הוצה לארץ יהי גלוי מלתא בעלמא והלא גם בזה יקשה לו מיצין הקושי של מעלה, שהרי יונה ג"כ כי בענין הקביעות לא תצטרך סנהדרין גדולה רק ב"ד סמוך כמשפט הסנהדרין איש מאיש עד משה רבינו, הנה גם מין הב"ד הזה כבר בטל לגמרי מא"י כמו שכתב הוא עצמו פ"ה סי' ג' כי בסוף זמן האמוראים הרבה א"י ולא נשאר בה ב"ד קבוע.

שלישית כי הוא ז"ל שם פ"ה סימן ב' כתב שהלכה היא מסיני שבומן שאין סנהדרין קובעין ע"פ החשבון שאנו מחשבין בו היום, והנה בשום מקום לא מצאנו לרבותינו שישימו השבון זה מסיני וזה תורף דבריו, ואלה עליהם השבותינו: על הראשונה נאמר כי בשום אופן לא ידומה התעלם ממנו דבמלה סנהדרין מלפני ההרבן כ"ש בהמצא זה כתב ידו בהלכות סנהדרין פ"ד ומבואר אמרו בירושלמי פ' החליל לענין בטולי הסנהדרין שהיו באלכסנדריא של מצרים, כמו שזכרתי ב"ב מפרקי הספר, באותה שעה נגדעה קרן ישראל ואינה עתידה לתזור למקומה עד שיבא בן דוד אבל התנצלותו שכבר הודיע ראש פרק ה' הנוכח כי לבד מן הסנהדרין עצמים גם הבית דין הסמוכין מהם בארץ ישראל אפילו ב"ד של שלשה כפי משנת סנהדרין ראש פרק א' שהביאה גם הוא שם ובהלכות סנהדרין פרק ה', כחם לזה יפה כסנהדרין גדולה עצמה, ובבאור כתב שם פ"ד כי כל סמוך מפי סמוך אפילו לא היה הסמוך ההוא בסנהדרין מעולם הרי זה סמוך מהוגן, ובכן נהי דסנהדרין בשלה מני קדם שלשלת ב"ד זו לא בשלה עד סוף האמוראים כנוכח, אשר ע"כ יכלו לקדש ע"פ הראיה גם בימים ההמה, הלא מכיון שהשוה

בענין זה ראש פ"ה הנו' סנהדרין וב"ד סמוך אין ספק כי גם אמרו בסוף הפסקא
ההיא וראש הנאה אחריה כי בזמן שאין סנהדרין בא"י אין מקדשין ע"פ הראיה
ממילא שמעינן מה שטראה לנו חסר בדבריו היינו שכוונתו היא סנהדרין או ב"ד
שהוא ג"כ סנהדרין בכה או בפועל, וכמו שהתבאר ג"כ מדבריו בהלכות שופר פ"ג
ע"ש, ואין ספק כי, כמו שזכרנו, המורס מהם מיוצא בהם לסמוך מדור לדור
כסנהדרין עצמם או הבאים אחריהם, וזוה נמישנה הראיה עד סוף האמוראים יען
נמצא תמיד בא"י ב"ד שהיה סמוך מב"ד סמוך ונדליתו קרינן החדש הזה לכם
וכי מצינן הצא תורה כאלו היו סנהדרין של ע"א, הלא כדבריו אלה תמצא גם
לריא"ז פ"ק דר"ה אשר עוד נביאם בארוכה פ"ט לפנינו שאמר משבטל ב"ד הגדול
אין מקדשין ע"פ ראיה, והרי הוא מיהוק ליודע כי גם בימי האמוראים נהגו כה.
וכל פי שראיתי להר"ר לוי' ה' הביב בניסח נהבו השני לענין הסמיכה דף רצ"ד
היותו מתאמץ לקיים כי אף בזמן אב"י ורבא נמצאו סנהדרין בא"י, אומר כי
במחילה ממנו זו בדותא מפורסמת, ובגווא שם לכלל כעס נגד החכם בר פלוגתיה
בא לכלל טעות היא כמו שזכרתי בכ"ה מפרקי הספר משנה סנהדרין פ"ק אומרת
סנהדרין היתה של שבעים לא היא של שבעים, ותו אם איתא דאפילו בימי התנאים
נמצאת לא היה שם מקום למחלוקת ר' יהודה ורבנן אם היתה של ע' או ע"א
יבטלו בלשכתם וישאו את ראש, א"כ סנהדרין גדולה נסתלקה מאו בעונותינו,
וה"ה אותה של כ"ג אשר הלקם בחיים שוה, גם אשר דמה להוכיח מציאות
הסנהדרין בימי אב"י ורבא מהיות תאר ר' הלל נשיא וכמאמר המצטרף אין נשיא
בלא סנהדרין וסנהדרין בלא נשיא הבל הוא כי אף בתשובת רב שרירא לק"ק קירואן
ובספר הקבלה להראב"ד תמצא בימי הגאון רב סעדיה גברא רבה מתקוטט עמו
מהואר לנשיא אע"פ שהיו בגלילות בבל, ומן היודע כי יהירות הדורות הולך וגדל
ומתאזים להשלים בשמות התואר הסרון העצם המתואר נוהג כדבר הר"ם בפירוש
משנת בכורות פ' ד לכותת ראש ישיבת גאון יעקב וכדומה לאשר בבחינת האמת
אף הכים ורבי לא יתקרי, אין ספק כי ר' הלל גדול בדורו היה וראש ב"ד אשר
ע"כ תארוהו נשיא, אך לא למידק מיניה כי סנהדרין היתה או נוהגת, הלא גם
מדברי הר"ם בה' סנהדרין סוף פ"ז ומן הסמ"ג עשאין צ"ז יתבאר לך הקרא נשיא
הגדול בכל ב"ד עם כי למעיט סכומם תאר סנהדרין לא יאות בהמה, ואשר כתב
בסוף העמוד וז"ל כי היכי דודאי היו סנהדרין בזמן חכמי המשנה הכי נמי בזמן
חכמי הגמרא נמצאו אלא שלכלם לא היה להם דין ב"ד הגדול ולא דין סנהדרין,
ראשונה אנכי לא ידעתי מינין לוי הודאות שזכר, כי אדרבא ודאי לא היו כדאמין,
ושניה לה כי אחרי שלא היה להם לא דין סנהדרין ולא דין ב"ד הגדול איכה יאמרו
סנהדרין אנחנו כבר כתב הר"ם בפירוש בכורות הנו', והוא דבר כל חכם, כי לא
יהוש על השמות אבל על הענינים שיסכימו על התאר, ואולם לכל הפנים הותרה
הקושיא הראשונה שזכרנו.

ועל השנית נאמר כי יש לזה להשכיל בדבריו סוף פ"ה הנו' אשר תמורת אמרו
ב"ד של א"י כתב ג"פ בני א"י, ע"ש. וכן בסמ"ק שלו עשאין ק"ג חחת אמרו
בהעדר ב"ד מא"י אמר ובהעדר החכמים מא"י יותר לב"ד הסמוך בא"י לעבר
וכולי, וכבר דיענוהו לנבון לחש אשר לא ילבט בדבריו באופן שוה נראה מחויק
למה שכתב בגאור משנת סנהדרין פ"ק ובירו החוקה ה' סנהדרין פ"ד מלא לאמר,

יראה לי שאם הסכימו כל החכמים שבא"י למנות דיינים ולסמוך אותם הרי אלו סמוכים ויש להם לסמוך אחרים, ושתיקת ראב"ד שם בלי השיע עליו הלא היא הודאה ברורה ממנו, וסמ"ג עשאין צ"ז אם החריש לא התנגד, והגאון קארו אם מצא בר סמכא חולק עליו ודאי העלתו שם בערכאין וארא ואין איש אדרבא החכם רשב"א בחדושו על ב"ק פ"א הסכים לדעתו כנראה שם, וכן הביע עצמו הביא את דבריו בתשובת הסמיכה הגו' דף רפ"ו ע"ש, גם יסייע ליה הא דכתב האלפסי פ' הגזול אף על הוצה לארץ בההיא דקנסיה רב נחמן לגולן עתיקא, ש"מ דקנסין וכולי, ודוקא גדול הרור כרב נחמן וכולי, או טובי העיר שהמחוס רבים עליהם, ובפ"ה דה' סנהדרין הוא רמב"ם ז"ל כתב מה שזכר ג"כ האלפסי פ' החובל ז"ל, מנהג הישיבות בדו"ל אע"פ שאין גובין שם קנס מדין אותו עד שיפסיק לבעל דינו או יעלה עמו לא"י דמכילהי הנך ילפינן רבותא לחכמי א"י בשנים נפסק ההוט של הסד הסמיכה ממשה רבינו, ועם שהר"ם הגו' בענות צדק הוסיף בפ"ד מה' סנהדרין הגו' והדבר צריך הכרע דין באמת הגיין ליה, ונאמר שהכריעו, גם לא נרחיק שיסתייע במאמר ר"ה פ"ב מלן דכל העם ענין אחר ראש ב"ד מקודש מקודש דכתיב אשר הקראו אותם קרי ביה אתם, והרי מלה ז"ס יש לפרשה גם עדת החכמים שלפני הסנהדרין, יחי מה מכל האמור נראה כי ההפרש אצלו ז"ל בין זמן הראיה לזמן הקביעות הוא דבזמן הראיה היו צריכים סנהדרין או ב"ד סמוך מהם הסמיכה המשתלשלת מקדם, אבל בזמן הקביעות כל ב"ד אע"פ שאינו סמוך רק מבית ועד החכמים יספיק כל עוד שיהיה בארץ, ובפרט כי שני החנאים אשר זכר הרב בסמ"ק הגו' וראש פ"ה שיהיו המקדשים סנהדרין ובא"י, לכל הפנים אינם הלויים זה בזה ונדי דתימא דסנהדרין גופא ליכא, א"י מיהא אצטריכא לה, כ"ש אם נאמר שהטעם נזה הוא כי מצות המלך היא שיהיה כל השבון הן בראיה הן בקביעות נעשה כדבר החכם כווי מאמר ב' כפי מערכת המאורות לא במזרח העולם או במערבו, או בכל מדינה ומדינה כפי האופק שלה רק בעיר אלקינו אשר שם צוה עקר שבתותיו ומועדיו לנצח, וכמו שזכר ג"כ הוא ז"ל סוף פ"א וסוף פ"א וסוף פ"ה ע"ש. וכן בשעת הדחק יספיק לקביעה הנזכרת ב"ד של הוצה לארץ אשר נסכך בארץ הסמיכה של בית הועד שזכרנו, כי כן בימי הראיה ר' עקיבא הסמוך בא"י קדש ועבר כדאיתא פ' הוואה הרשים ושנים הוצה לארץ, ומפני זאת הקולא היינו שהיא ז"ל מאין כי כל ועד חכמים וכל ב"ד הסמוך מאתם אע"פ שלא ע"י ב"ד סמוך מסנהדרין יספיק בהשבון הקביעות אך שיהיה בא"י ננו' כתב בסמ"ק שלו ז"ל, אלו הנהנו ד"מ שבני א"י ה"ו יעדרן ולא יהיה שם ב"ד, ולא אמר סתם אלו הנהנו שלא יהיה ב"ד בא"י שהפרשהו ב"ד סמוך מן הסנהדרין ממהג אפילו תמצאנה שם קהילות, כאשר אמנה הוא מן האפשר הקרוב המצא שם עם רב בלתי ב"ד סמוך מסמוך עד משה רבינו, כי כיון שתלה הדבר במציאות או ה"ו העדר הקהילות שמה יש לך להבין כינתו כי גם שלשה מן החכמים קראי העדה שמה יחזרו לב"ד הגון נאמור, גם לפעמים בסמ"ק הנזכר אם אינו טעות המעתיק או הסופר ננה את אלה ב"ד הגדול, וזה להמצאם בא"י אשר המקום גורם להם כח יפה לא יזכו אליו הוצה לה, כמו שהשר מקוצי עשאין צ"ז כתב ג"כ גדולה מזו ז"ל, עתה נקרא ב"ד הגדול הת"ח היותר גדול בחכמה ומנן כדאמרינן פ' אחר דיני הלך אחר ב"ד יפה אחר ר' מהוא לרומי, אלמא ב"ד הגדול מקרי נמי

הכנס אחד ברומי, ואפי' לא אכחד כי בלשון ההוא דסמ"ק הנו' קנ"ג וכאן עקר גדול והוא שהיוחננו היום בהוצה לארץ הושבים במלאכת העבור אשר בידנו ואומרים שזה היום ר"ה וזה מועד לא מפני חשבונונו נשימיהו כן אלא מפני שב"ד הגדול אשר בא"י קבעהו. בהתקרת ר' שלמה ז' תבון וכן בהתקרת ר' שלמה ז' איוב מצאתי ב"ד הגדול, אבל באיתה של ר' אברהם הלוי ז' חסדאי [כי הנני אלקים וכי יש לי שלשתם] אין רק ב"ד שבא"י והנה אם טוב בעיני המשכיל יוכל עשות בזה כההיא דירושלמי ומסכת סופרים שזכרתי גם בהבוי"פ ז' על ג' הספרים זאמרי היא ומיעין לבטל האחד, ולקיים השנים, ובכלל אומר כי לדעתו ז"ל אף בהערר הסנהדרין בפוצי הנה כל עוד שנשארו בכה היינו שהשתלשלו מהם בתי דינים של ג' אפילו זה מזה לאחר כמה דורות כאמור מקדשי"ן ע"פ הראיה, וכל ב"ד אפילו בלתי סמוך מכה סנהדרין רק מיתר חכמי היעד מספיק להשבון הקביעות אך שיתקיים בזה ובוה התנאי השני שיהיו בארץ אם לא בשעת הדחק כי או יספיק הסמכם כבר בה כל אחד לפי זמנו כמו שזכרנו.

ובהיות זה כן הנה כה הקביעות בהסד עליון לא ימוט לעולם מאומהו, כי בשנים לא תתלה אותו בדבר הרמב"ן בהשנות קנ"ג בר' הלל וב"ד שכבר נסמכו מהשתלשלות סנהדרין כהוגן, הנה הוא רמב"ם אשר יצא להקל ולהתיר כל ב"ד כאמור הניח להקדמה צודקת כמו שכתב בסמ"ק הנו' כי בפוזים אנו מאדוק כל תולדות שלא יכרת ולא ישמד קהל ישראל מאדמת הקדש אם בירושלים אם הוצה לה, ובכן כל ב"ד המיוחד מיעדת חכמיהם לזה בכל דור ודור, וגם מדור לדור, יספיקו. ואולם אפילו אם תמצי לומר שלא יהיה מנוס מהודות כי גם לדעת רמב"ם אף הקביעות צריך ב"ד סמוך זה מזה עד משה רבינו, הלא בנקלה יותר קושי רמב"ן עליו בזה שהאמר כי אם מה שכתב הצטרך הקביעה לצאת ראשונה מב"ד של א"י לא היתה כונתו להכריח שיהיה הב"ד ההוא חי וקים בכל עת שאנחנו לגלוי מלתא נשקוד על ההשבון החוצה אבל יספיק בלי ספק התיחס אליו עקר ההשבון וראשיתו כההיא דר' הלל וב"ד שזכר הרב נחמני, הלא זה הדבר אינו תוספת על מה שכתב אבל הוא נלמד מעצמו בהבנת דבריו על תומם בלי הוציא בהם מה שינגדו, אדרבא יאות להוכיחו מהקש אמרו על זמן הראיה שכל ב"ד סמוך מאת סנהדרין היה מספיק בה אף דור לדור אחר שנעדרו, וע' כ הוא רמב"ן ז"ל יחשב בזה לא למשיג אבל למפרש את דברי הרב בהין צדק.

והנה על השלישית אשר הקשה אליו איפה חכמים ינידו היות השבון הקביעות מסיני כי זו לא מצינו נראה שנוכי להשיב כי דבריו ההם אשר כתב פ"ה וו"ל, הל"מ הוא שבזמן דאיכא סנהדרין קובעין ע"פ הראיה ובזמן שאין סנהדרין קובעין ע"פ ההשבון שאנו מהשבים בו היום, לאו כולוהו כי הדדי נינהו, אבל לצדדין אמרם, והפרשה מפסקת, והצובה מקטעת סיפא מרישא, שהלכה אמנם היא על דבר הראיה כראיתא במכילתא ור"ה פ"א וב', ואפי' ענין הקביעות שזכר אח"ז הוא מלתא באנפי נפשה ולא מדברי הו"ל לקח אותו, ואם ראית לבעל מגדל עזו שכתב ודבר זה הל"מ וכו' ע"כ למערב א"י פ"ק דר"ה, דמשמע האמר שם ג"כ הבבא השנייה, אל תרוץ להשגב בו, כי אולם חי אני הבקטנו ולא תמצאנו, והלא ראיה זו בלבד תספיק לנאורה בהוכחה זה, כי תאמר חשבון העבור מיוסד על תקופת ר"א, ותקופת ר"א אינה מסיני כמו שהוכחנו שתי אלה בזה פ"א א"כ

השבון העבור אינו מסיני. אבל הרב ז"ל השמיענו כזאת מאשר נודע בעמנו היות דרך זה מוסכם בסוף האמוראים, באמרו שם פ"ה סי' ג' מיאמתי התחילו כל ישראל להשב השבון זה וכולי, ובפ"ה סי' י"ב כתב החשבון האמצעי הפשוט בכל ישראל, וכן תמיד יקראנו החשבון שאנו מחשבין בו היום, וכשגם יונה דלא שמיצ ליה או לא סבירא ליה הא דר' הלל שומר הרמב"ן בחדוש, וראי הוא דכ"ע מודי שהכל נעשה או מטעם תופשי התורה וסדר יודעי בינה לעתים, אשר נהי רלאו משום הלכת סיני נגעו בו, הגה להכמה וסיג נאות בשעת הדחק נעתקו ממנו אל השוה כמו שזכרנו למעלה פ"ד, הלא תראה מדבריו ז"ל בסמ"ק עשאין קנ"ג על הב"ד של א"י המסדרים השבוננו זה אם מדי שנה בשנה אם כר' הלל פעם אחת לעולם, שכתב ז"ל, הם הם שיקבעו חכמים ויעברו שו"ש בפנים המקובלים אצלם ובהסכמתם ג"כ, שכן ראיתי לשונו זה בהעקתן א"יוב הגו'.

והנה אין לך קורא נכון להקל בתשובתנו זאת, כי עוד לקיים דרכה תשמע את דברי אחרונים רבים בתשיעי מפרקנו אלה שכך יאשרו וידמו להוכיח כי סדר הקביעות הנהוג לנו הדין הוא לא שיערוהו אבותינו מקדם, ורמב"ן עצמו מכותל' השגתו הנזכרת ודבריו אשר עוד יזכרו עם יתר דברי האחרונים ההמה נכר מאוד שהוא גם הוא היה על זה הדעת, וכ"ש עוד בחמצא לך עד מוכיח שהר"ם עצמו קים ליה בששתם על אלו, וזה כי אם תשאל לכל נהותי ימא של סדר הקביעות ונפרט את החכם כוונתו מאמר ב' ג' ד' יורוך יאמרו לך כי אחד מעמודיו ואדניו העיקריים הוא חשבון תקופת ר"א אשר בסוף כל מהוור קולע אל השערה ובו ישמר האביב אל הפסח.

והנה נעזוב עתה מה שזכרנוהו זה מעט במתיחה לכלל הדרוש ונתבונן על דעת הר"ם לבדו, בדיון הוא דתקשי לך אם האמין קביעותנו בכללו הלכה מסיני למה זה פרטו המסויים הלז של תקופה לא פסיק ותני ליה סתם כדבר שכל החולקים עליו יאשמו. ואדרבא ראיונהו דניחא ליה לשלוג ולתני בתקופה שתי הדעות אשר נמצאו, שכן ש"ס כתב דעת שמואל בכל הקותיו ודעת ר"א בפ"י נכל משפשו כמו שזכרנו ג"כ כזה פ"א, ולמה תצא כזאת מאתו בדבר אשר מסיני בא שהוא עצמו למד אותנו כאמור בש' הזכור המנע על אודותיו המחלוקת, ויותר יקשה ג"כ אמרו סוף פ"י נראין לי הדברים שעל חשבון תקופה זו היו סומכין לענין עבור השנה, וכי בשקול הדעת תליא מלחא, ותו כי שם מתוך שבהו רמז על הדהור שיש אחריו, באמרו כי הוא אמת יותר מן הראשון כפי מה שנתעוררתי בזה ג"כ פ"א, הלא כל יתר כי האי ננטול דמי, אלא לאו ש"מ כי פרט זה לא הוהוק לו כהלכה מסיני, וכמו שכתבתי גם שם על כרחך אולינן לכללא כדרכה של תורה דבר שהיה בכלל וכולי לא ללמד על עצמו בלבד יצא וכולי, ומעתה אתה תבחר לכפול את הש"מ להזק כמנהג אם הדין הראיה נצחת.

ואולם אם לכל הפנים דרך זה לא יתכן בעיניך נלך לדרך זו שתאמר כי הר"ם ז"ל בספא הגו' לא כיון לומר דחשבון זה עצמו מסיני נתן לנו, בשלמא חשבון התכונה על המהלך האמתי המתיחס אל הראיה אשר היה מחוייב אל הסנהדרין למען יבחנו דברי העדים כמו שזכרנו הוא ז"ל פ"א סי' ו' ופ"ו ו"א וי"ה מה' קה"ה אפשר ושוב לומר שעקרו מסיני נתנו, והר"ם עצמו זכר כמה כתבי קרב אשר מהם למדו רבותינו הערות על אודותיו בשמירת האביב אל הפסח ראש פ"ד, ומנות ימים

לחדש לא שעות ראש פ"ה, וחדשים ללגנה לא ימים ראש פי"א, אשר זכרם ג"כ בסמ"ק סוף מצות קנ"ג, אבל דבר הקביעות עם היותנו צריכים לשמור בו ההערות התוריות שזכרנו הנה דרכו המהודש היינו השבון השוה לא פורט בהלכה מסיני פרכית עליו, על כן לא זכרוהו קדמונינו, ואמנה עכ"ז באמת יאמר כמו שזכרנו פעמים שגם הוא מסיני הגיענו יצן נמצא בכלל לא הסור מאשר יורד, ומבחינת זה הצד הכללי בלבד יפה העלה הר"ם ז"ל שתי הבנות בחדא מההא זו וזו כן האופן הפרטי שהתאמת עליה.

וסוף דבר אפילו האמין את לבבך לקיים כי אמרו ודבר זה הל"מ מוסב בג"ש לשתי הבנות כאשר כונתו היא שגם סדר הקביעות מסיני בא לנו, הנה בהתאמת דבר הרמב"ן כי השבוננו היום על השנה איננו מצוי לרבותינו, והוא רמב"ם בשומו את תקופת ר"א העיקרית בו בלתי נמסרת מסיני כאמור ימצא סותר מה שאמר בפ"ה הנו' כי גם הקביעות מסיני במסור', יאות לנו לומר דנחי שהעתק בימי האמוראים מן הראיה והשנונה אל הקביעות והשבנו היה בהסכמה לא מסיני כאמור, הלא בהצטרך גם בסדר החדש הוזה לשמור את הכוונת שהן עקריות ע"פ התורה וההלכה בראיה עצמה בשמירת האביב לפסח ועבור שבע השנים בכל מחזור ומנות לשנה חדשים וימים לחדש והיות מרתו כ"ט י"ב תשצ"ג ודכותיהו, שפיר בבחינה זו תאר גם אותנו כהלכה מסיני שכן תכליותיו אשר להן מנמת זה הסדר מסיני נאמרו' ואמנה התחלק השבון האמתי בשוה כנו' היה בלי ספק הסכמה לא הלכה מקדם, אשר כמו שיעורנו עליו בפ"ד הקלו מעלינו המשא באמרם לנו עמדו פה בשוה עמודו באין מפנה עוד ממנו לאמתי כראשונה, ובכן ימצא כי משפטי הר"ם ורמב"ן הנו' ידקו יחד: והנה אין על איש תבונות להרחיק שימנו השבון השוה הסכמה ברוש העבור. כי האמנה גם זולת זו נמצאו בו הסכמות רבות אשר מהכמה לא מהלכה הנה כמו שנסהר על זה פ"ה לפנינו, גם את הדבר הוזה לקניי מלין אלה לא אהדל מדבר אלך כי עוד תראה לפנינו וכפרת על השביעות פי"ג היות קרוב שקצת האחרונים עם האמינים השבון זה בלתי מקובל מסיני בהרו ליחסו אליו למען רבות מעלתו בעמנו, וא"כ תוכל לומר שגם הר"ם ז"ל נמשך בזה אחר הגאונים אשר קדמיו:

כונת הפרק. תשובת החכם אפודי על השנת ראב"ד בטעם הר"ם על הדחיות סוף ט"ו בה' קה"ח אשר נס הכפרש הוכיף החפלא בו, ודבר הישראלי על זה, ודבר הזכות על הישראלי ואשר נאות לזכותו נגד כל אלה,

פרק ד: ואפס על השנת ראב"ד והכפרש השולח גם הוא ידיו בשלומיו בטעם הדחיות ככל הנראה להם, פ"ו מה' ק"ה, אשר להיות דבריהם ארונים ומפורסמים בספרי רמב"ם ז"ל הנדפסים מהדש עם נמוקי הגאון קארו נשינתי על זריות הקורא שהוא ישאב לו מימיהם באשר המה, הנה נא הואלתי להעתיק בזה מה שכתב לזכותו החכם אפודי בספרו השב האפור פי"ד, ולא הספיק לי לרמוז עליו כמו

שעשיתי ברבר בעלי החצים הנו' להיות ספרו בלתי נרפס ולא כל מבקשיו ימצאוהו ואמנה ביתר שאת יחס לבני על זה אחרי אשר נראה כיום אלי כי גם בופים החדש הנו' אין מן הנצבים חולה עליו ואין גולה און אנשים כי לב הכס השכיל פיהו, אמר אפוא וז"ל, הר' ס' ז"ל כתב מפני מה אין קובעין בהשבון זה בימי אד"ו לפי שהש' זה הוא לקפוץ השמש והירח בהלוכן האמצעי לא במקום האמתי כמו שהודיענו, לפיכך עשו יום קביעה ויום רחיה כדי לפגוע ביום הקבוץ האמתי, כיצד בג' קובעין בר' דוחין, בה' קובעין בו' דוחין, בו' קובעין בא' דוחין, ובשני קובעין, ע"כ. ובאור זה כי אחר שהביא ההכרח בסדר העבור לסנה שזכר לעשות יום קביעה ויום רחיה, הנה בהיות הקביעות הראשון יום ג' תמשך מזה רחיות אד"ו בהכרח וכן היה שהקביעות הראשון לאחר כהן תורה היה יום ג', כי הנה יציאת מצרים היתה שנת בתמ' ה' י"ו למהזור קכ"ט, והשרי שאהרית היה ראש לשנת י"ז, והן לא נצטוו בפרשת המועדות עד אחר הקמת המשכן שהיה ר"ח ניסן שנת י"ז למהזור הנו', ואם כן שנת י"ח למהזור היא היתה ראשונה לשמירת המועדים, וקביעות ר"ה בשנה ההיא היה בהכרח יום ג', כי מולד תשרי היה אז ב' כ"א לתקע"ד, שהרי מותר ק' מהזורים הוא ב' כ"ג ק', ומותר כ' מהזורים די"ט כ', ומותר ח' מהזורים ז"ב ת"ס, ומותר י"ז שנים בין פשוטות ומעוברות כראוי הוא ו"י ר"י, וכשנחבר אלה המותרות עם בהר"ד יצא מולד תשרי י"ח למהזור קכ"ט ב' כ"א לתקע"ד, ואז קביעות ר"ה נדחה אל יום ג' מטעם מולד זקן, ובכן נמשכו הרחיות אחריו על הדרך שזכר הר"ם מימי אד"ו. כי סוד העבור נוסד כאלו היתה תחלתו יום מתן תורה, גם דעת קצת החכמים היא שנמסר או למשה ויורה ע"ז עמק, אשר בו נתקשה, והנה תראה עוד אופן החכמה בסדרו ואיך נסדרו סימני השנים באופן מסכים עם המהלך השווה ללבנה אשר עליו נתקן סוד העבור אפילו תמשכנה השנים לאין תכלית, זאת היא הסנה הנאותה לדהיית הימים ולמה היה אד"ו כפי מה שכתב הר"ם ז"ל אשר בעדו הלצנו, לא שהאמר דמשוב יקייא ומתייא ידהה יום הכפור שהוא בנרת או שאר מועדי אלקינו, גם לא בעבור יום הערבה שהוא מדרבנן ידח ממנו נדה, הלא במה שיהלוק על התורה אין לוטר שעשו הווק לדבריהם, ובכן לא זכר הר"ם סבה זו, לא שנעלמה הימנו עם פרסומה, וראה כי גם הרב אלפסי [וכן הראש ז"ל אשר היה אחרי האפודי] השמיט אתה, וזולא אף הוא ס"ק דר"ה לא זכרה לדהיית ד"ו, אבל אמר כי מעבור אלול נמשך במקרה תקון מה לבני בבל, והוא כי להיות הארץ דהיא רבת הלהות לעמקה ימהו בה העפוש לדברים המוכנים אליו כירקות והמתים, ובכן יקבלו תועלת מדחיית ד"ו, והוא אמרו ברבור נבדל מהגדתו הנו' ידעי חברין בבלאי מאי טיבותא עבדי להו בני א"י וכו', ולזה אמרו שם לדין חבול עלמא [פרש"י] הם לנו העולם כי בבל בעמק ואין האויר שולט בה] ולדידהו לא חבול, והנה ראב"ד השיג במקום הזה כמהתל בכבוד הרב יען לא העמיק להבין דרכו, עד כאן דבריו אשר לא יכבד על הקורא להתבונן לעומתם את ההשגות הנזכרות ויראה כי תהינה לאין, גם לדברי הר"א הנשיא בספרו מן העבור מאמר ב' שער ה' יש הוכחה מן הכתובים על התעבר שנת י"ז הנו' עם כי הוא אפודי גמגם עליה בספרו הנו' פי"א, ובאמת ראיתי הכס נצרי שהעתיק אל בני עמו דרכי העבור אשר אצלנו, ובהגיעו אל פיעס יקייא ומתייא ויום ערבה הפטיר בשפה, מה שלא יעשה על דבר הר"ם שזכרנו ומ"מ לא אהשיך

פי מהזכיך שתראה ע"ז גם דברי החכ' ישראלי נגד הר"ם ז"ל בספרו יסוד עולם פ"ט מאמר ד אשר רמותיו ג"כ דף קכ"ט מן הספר, בהנאי כי לעומתם התבונן נ"כ מה שכתב בקצה ספרו הגו' על מקום הקביעה, כי לדברי החכם זכות בהקדמתו הוא ישראלי עצמו סתר שם את דבריו הראשונים של פ' הנו' ואמר שכן עשה גם בזולת אלה, כאשר בפ' כ"ה דף צ"ו מן הספר זכרתי גם אני המצא לו סתירה על זמן ר' הלל מיסד השבון עברנו, והנה אין עוד הבורו הגו' בידי שאוכל לדקדק בסתירה שיחס לו הזכות להשתדל בהצעת באורה או התיירה כאשר השקתי.

ואולם אחרי הידיעי איתר את כל זה שמצאתי לזולתי על קושי הראב"ד והמפרש הגו' לא אמנע מהוות דעי אף אני אולי בצד מה יהיו לרצון אמרי פי, ואם המשכילים יראו בהם מעוות יתקנהו, וזה שהיתרו הנכון אצלי הוא בכה שתי המלות אשר כתב הרב ז"ל פעם אחת בראש פ"ז הגו' ושהיו פעמים בסופו, היינו בהשבון זה, כי הנה לבד מן הפרט אשר זכר כי השבון זה הוא לקבוץ האמצעי, מדבריו אלה עצמים אנו למדים איך לדעתו העליל והעלה, רצוני הדחיות וסבותם לא היו נחשבים אצל הקדמונים ומעולם לא שמו לב אליהם, אבל נתחדשו יהדיו בהתחדש מן האחרונים סדר עברנו, וזה כי רחייט ר"ה הזכירה פ"ק דר"ה ופ' ההליל כבר התבאר מדברי הראב"ע שזכרנו בפ"ד ויתברר עוד בפ"ה לפנינו איך מעולם לא היתה נהוגה בומן התנאים. אבל אירע העשייתה לשיעה בימי האמוראים אשר נקבו בשמות בשני פרקי הגמרא דר"ה וסוכה שזכרנו. ועם היות שעולה ספר עליה במאמר נפרד המשיך ממנה לבני בבל תועלת ירקייא ומתייא, הנה מדברו הראשון אשר הגיד כי אחא, איך בני א"י עברו לאלול דההיא שהא בלי הזכיר לזה שום סבה, יש להאמין ברבר האפודי הגו' שהיתה או להם בזה סבה או סבות וולתיות שייכות אף אצלם, בשגם לבני בבל קדה ממילא הרגישם בתועלת הגו' יותר מהמה. ולכל הפנים בגמרא לא הזכיר שסודר זה מאתם לדורות עולם באופן שתוכל לומר כי הם שמוהו לחק בהשבון עברנו, ואפילו האמר שהסבה העצמית לדחיייתם ההיא היתה הקפדתם על ירקייא ומתייא דבני בבל, הלא בהתבאר שם פ"ק דר"ה כי לדידהו בני א"י דלא הבול עלמא היתה הסבה ההיא בטלה מעקרה נמצא שאיננה ספונה לכלל הסדר, גם זולת זה יש להתבונן כי מצות יום ערבה אשר עליה אמרו פ' לולב וערבה שהיא מסורה על פה באמנם עשר נמיעות וערבה ונסוך הטיס הל"כו, לא היה זה כי אם במקדש, אבל בגלותנו זה אינו אלא יסוד נביאים. או האמר מנהג נביאים כפי מהלקתם ז"ל בפ' הגו', ועם המצא קצת אחרונים שפסקו היותו יסוד נביאים כמו שזכר הרא' ש בפסקיו הנה הוא רמב"ם ז"ל בהדיא פ' ז' דה' לולב פסק ותני כאלפסי והרא"ש וזולתם מן אדירי האחרונים שאינו אלא מנהג ולפיכך הביש הביש ולא בריך, וכמו שזכר ג"כ בה' ברכות סוף פי"א, ובהיות זה כן שיום ערבה לעת כזאת אינו אלא מנהג הלא נראה מן הדין דר"ה שהוא מדאורייתא לא ידחה משניו כרגע, ואם שמענו פ' לולב הגזול על יום הקף דריב"ז אחר ההורבן התקין שיהא כולו אסור, הלא מזולת התודע שאין להקף ולדמות דחיית י"ט המור לשהיית היתר מאכל שאינו פקוח נפש כבר העלו שם כי זה לריב"ז הוא דאורייתא מן הכתוב עד עצם היום הזה שנראה מיותר אצל הסמוך לו עד יום הביאכם את קרבן, ובארו שם מאו התקין דרש והתקין, כי בגלל הדבר' האלה רחש לבי שהר"ם ז"ל ראה כמה ראיות, הן הנה שהב"ד ההוא אשר דחת

ר"ה בימי עולא לאיוו סבה - ויתה לא אמרו היות זו תקנה לנצח, ויונח שתאית
הרחיה על ימי ד"ר מהמת יום כפור שיבוא בע"ש או מ"ש, ועם כי גם עתה אין
מונע מלשמור שתי השבתות כמותם, הנה לא כן תאית על יום א' לסבת יום ערבה
שאינו אלא מנהג, ולכל האופנים אם שופר ולולב נדחין כ"ש ערבה היתה ראויה
להרחות, או למרבה יגורו להביאה אל בתי הכנסיות מע"ש כמו שהיו עושין בזמן
הבית, גם יתר הרחיות זולת אד"ו היינו מולד זקן וגמר"ד ובט"ר תקפ"ט אשר
מן הדין מסדרי הרחיות גורו על כלן בחרא מתחא, הנה מלבד שלא הוזכרו בגמרא
מעם י"ה וערבה הנו' לא יכון בהם מאימה, ואף הטעם האחר של נולד קודם
הצות אשר זכר הנשיא מאמר ב' שיער ז' במולד הזקן, והחכם אבודרהם בשער
הרחיות לקהו הימנו אינו מן הגמרא, כי לא יחסה המאמר ההוא לטעם רחיות,
ולא כל האחרונים שוים בפרושו להפיר דעתם בהגבל' מקום הקביעה כמבואר
באפודי פ"ו וכמו שאזכור בזה פי"א, וסוף דבר הוא רמב"ם ידע כי השבון העבור
אשר בדינו לא נזכר בגמרא ולא עלה על לב החכמים שיהתחילו בדחיות נאמור,
ובכן בחכמה רבה זכר הטעם האחר ההוא הנתלה בטבע החשבון הזה עצמו, וכן
תתקבצנה סבית הרחיות כזן כנראה מדבריו שמה. ודחיית ניסן בדר"ו לא זכרה
להיותה עכ"פ כדבר הסמ"ג מ"ז תלויה בדחיית אד"ו הנו', הלא ידעת מנהגו
בספר משנה תורה שאינו אלא קובץ על יד דברי חכמינו לא יסיר מאהריהם מאימה,
וא"כ יקשה למה זה בטעם הרחיות ירט הדרך לכתוב מה שלא הורנו, אבל תרגיש
כי הן גופי הלכות אלו הן טעמים הרשים אצלו מקרוב באו. ואשר בהדיא יוכיח כי
סבת ירקיא ומתייא ויום ערבה לא גרמה הרחיות אצל חכמי הגמרא כי הנה כמוזכר
למעלה האלפסי והרא"ש אשר כתבו כל יקר ראתה עינם בגמרא השמיטיה. ותראה
הראב"ד בהשגתו הנו' שכתב ואנחנו קבלנו דחיית אד"ו משום ערבה שלא יבא
בשבת, וי"ה שלא יבא בע"ש ומ"ש. ועם התברר זה מן הנמ' הוא כהחכם לא
היה תולה אותו כקבלה מרביתו. אבל זכר דברי הגמרא עצמה. ולפי מה שכתב
האפודי פ"ד הגאון רב סעדיה יחס לכל דחיה מינס מדעתו שאמר וז"ל. לא רצו
[היינו מסדרי העבור] שיהיה פסח יום ב' לבל יבא יוד כ ע"ש ותהיה החפצת
נאכלת לכהנים נותר ביום א' ופגול. וכן לא היה ביום ד' לבל יהי יוד"כ יום א'
ולא יוכלו להוסיף מחול על הקדש אלא אם תגרע מן השבת, גם לא ביום וי"ו לבל
יבוא י"ו ניסן בשבת ותמנע קצירת העומר. ושלא יבא ג"כ עצרת בשבת שאין
הקרבת השלמים דוחה שבת והרי ההחייבנו עליהם בעצרת, ע"כ. אשר עם
היות מאורעות אלה בלתי שייכים לעת כיום אין ספק שהוא ז"ל הש עליהם מפינס
אמרם פ"ק די"ט לענין כזה מהרה יבנה בית המקדש. ובאמת שהאחרונים הקשו
על סברותינו אלה מינמה פנים, מ"מ נשייתו מן הסבות האחרות להגיד כל יקר
ראתה עינו הלא הספיק להוכיח מבוקשנו. דאי תניא לא תלי ברלא תניא. וכזה
בעצמו תשפוט על דברי רבינו הנגאל אשר נזכר על הי"ב פי"ב באמרו כי עולא ורב
אחא טיעו בהאמינם שהרחיות היו מפינס ירקיא ומתייא, רק ממסורת שהיה ביד
הב"ד [לפי דעתו] מקדם. ובכלל נאמר כי רשיון האחרונים הנו' לכתוב בפינס
הרחיות איש כמתנת ידו הנו עד מוכיח שהקדמונים לא קבעו בהן מסמרת, והרי
הדבר הפרטי אשר זכרנו על היות יום ערבה ביום הזה מנהג לבד. ובכל דת יהודית
לא תמצא דבר תורה נדחה מפני כמיהו, נראה כדאי להשיק שפתי ראב"ד ז"ל

אשר אחרי אמרו בהשגה קבלנו דהיית אד"ו משום יום ערבה וי"ה סיים על הר"ם ו"ל שהוא בעיניו כמתעתע: וכן הר"ן ו"ל אולי אם חשב על כל האמור לנו כתב בפ' בני העיר לדין לא מקלע ר"ה אדר נאג"ה משום יוה"כ וערבה, ועל מה שהר"ם ו"ל התהויל את חשבונו ביום ג' היה מלבד כי כל שאלה כזאת היא בשלה בעצמה כמו שזכרתי מדבר רבי לאנמוניטוס סוף פמ"א לא מצאתי לבי שלם לקבל תשובת האפו"ד הנז', כי כבר מאנתי דרכה בדברי הלטיף פל"ה דף ק"ט ב' לסנה אשר זכרתי שם, ואפשר שיאמר הרב כי תקנת הדחיית עכ"פ היחה בעצם וראטונה לסבות הקבוץ שזכר, ואפס ברירת יום מימים יוגה היותה מהצטרף לזה תקן המועדות, אשר ימטך בהחילם הקיום מיום ג', והנה עם כל מה שכתבתי בפרק הזה לא אכחד דלגבי דידי עדיין צריכין אנו למודעי בברור קושי נמצא בדברי הרב ואשאל את החכמים האימצוגניטים ואין מיניד לי הכרעה תתפטר בשלם, וזה כי כבר זכרנו בפ"ב נגד דבור חוספת איך במולד השרי האמתי לעולם יקדים לשוב, ולמה איפוא יאמר הוא ו"ל שדוהין מן השוה למען הגיע אל האמתי, ואולי יש לומר כי המבוקש אעלו בפניעת האמתי אינו על חדש השרי עצמו אבל על כל הרשי השנה אשר יושג בדהיה שהוחלה מראשיתה. אפס גם בזה לפי מחסם, ומי חכם יבין כל אלה הוא ירב לו, ואמר לכל חכם גם הוא, כי האמנה עמל הוא בעיני להשוב כי זה משה האיש אשר הפליא בהלכותיו אלה גדולים חקקי לב וחקרי לב נפל אל אחת הפחתים אשר בעליל לארץ.

כונת הפרק. המצא דברים רבים בענין העבור אשר ודאי היו מסכנת חכמים אב קדמונים או אחרונים לא הלכה בסכורת, והערה על פוט כך גורו, וראיה כן הכתוב כי בימי הנביאים לא נהגו הדחיות, ובטול דברים נמצאים לקראי (תאכלהו אש לא ינפח) בענין עוברו והשנה על החכם בעל העקדה נחיו עדן, ובהנהגה על בעל העריך.

פ ר ק ח. הנה לקיים מה שאמרנו למעלה סוף פ"ו כי בדרוש העבור הוסכמו בלי ספק דברים רבים שלא מסיני אשר ע"כ לא תרחיק כי גם העתקו מהשבון האמתי אל השיה היה בהסכמה כמו שכתבנו, ראיתי לקבץ בפרק הזה מה שזכרתי מהם והמשכיל אולי יביע אימור על אלה, גם למצוא השבון אספרם אחד לאחד כפי הזמנו לידנו. א', השוב המולדות מתשרי כר' אליעזר והתקופות מניסן כר' יהשיע, בדוא או אפשר היותר מסיני, כי הנבואה לא תניח ליצירה ולדברי המתיהחים לזמנה התהלה מתהלפת ומסופקת, אבל בהכרח היתה הסכמה כמו שזכר עוד בפ"ב לפנינו, ב'. קבלת העדות על החדש בזמן הקדוש ע"פ הראיה אשר פ"ק דר"ה אמרו התקינו שלא יקבלו אותו מן המנהגה ולמעלה, ומשחרב הבית התקין ריב"ז שיקבלוהו כל היום, הלא זה סבת השתנות בגוף הקביעות ועכ"ז הסכימו ובהרו מאשר הפשוט ג', דחיות המועדים כלם לא אד"ו ר"ה ולא בד"ו פסח וכו'. הנה לבד מראיות הראוב"ע אשר זכרנו למעלה נגד רב סעדיה קרוב לסוף פ"ד שגם נימו ר' עקיבא היו המועדים נשמרים בכל ימי השבוע לרווחא דמלתא: אומיך עוד ראיות אלה. והן מה ששנינו פ"ק דמעלה הל יום י"ד להויה בד"ו וקרוב לסוף פ'

החליל בפלוגתא דאם מעברין את החדש לצורך הובאו לזכות אחרים דאמרי אין מעברין שתי משניות מקוימות האחת לענין הלבי שבת אם קרבים ביום כפור של כיהרתו אם לאו, כמו שתמצא ג"כ להר"ם בהלכות המידין פ"א ולסמ"ג בעשאיין ק"ץ, והאחרת יום הכפורים שהל' להיות בע"ש לא היו תוקעין, הל' במ"ש לא היו מבדילין, כמו שהביאה ג"כ הר"ם לפסק הלכה סוף פ"ה דהלכות שבת, אלמא תרי שבי הוו מקלעי להו אהדדי. ופ"ק דר"ה אמרו כי אתא עולא מא"י הגיד לחדוש לחכמי בבל דעברוה לאלול, ונוהי הדחיה הראשונה שנודעה בכמרא כי עד העת ההיא לא ידע מהם חג אבל מקום שיפול יומי שם יהוא, ואם כי לא פורש היות זה מהם לתקנה עולמית כאמור, ראו מסדרי העבור אחר כן לגזור על הדחיות בלן, אם לפיעם הר"ם, אם לפיעם זולתו שזכרנו למעלה פ"ו, או יזכר בפרק זה לפנינו, ולכל האופנים אם סדר הדחיות היה מסורת סיני לא ארעו אצל התנאים ימי החג בכל ימות השבוע ולא נשנו כל המשניות אשר זכרנו, וחכמי בבל מעצמם היו יודעים הכרח עבור אלול דההיא שחא בלי הגדת עולא הנזכרת, ועם היות דברים אלו גלויים וידועים עוי שתתמה על הפץ האריכנו במ לא סרנו מלכתבם למען הגדיל הפלא על הגאון רבינו חננאל המתאמץ לומר כי לא השבון העבור לזכר אבל סדר הדחיות ג"כ הלכה למשה מסיני כמו שיתבאר עוד בפ"ב לפנינו.

ואגב גררא מן הדברים שאמרנו השיב אל לך כי נוסח פויש כך גזרו וכו' בבית מקדש שני וכו', ונתן ביד ר"א וכו', והתקין לא בד"ו וכו', איננו בשום אופן תקון רבותינו, כי הדחיות סודרו זמן רב אחר ר' אליעזר כמו שהוכחנו, והרי בא האות מיניה וביה על בטול דבריו באמרו כי זה היה בבית שני מה שלא יחכן, כי הוא ר"א היה מתלמידי ריב"ז אשר נהג נשיאותו גם אחר ההרבן זמן רב, באמרם משהרב בית המקדש התקין ריב"ז שיקבלו עדות החדש וכו' שיהיה יום הקץ וכו', ובכן אין ספק כי ר' אליעזר לא התקין בזמן הבית מאומה וגם אחר ההרבן עד שנים רבות, הלא ברור זמנו הנוצר תראנו לרש"י פ"ק דר"ה ולהר"ם בהקדמת באור המשנה ולרבינו שמשון בכריתות הלק ימות עולם שער א'. ולבי אומר לי כי הגאון מהר"ד יודכן מריבש בעל קמחא דאבישונא לכתהלה ובהשכל נשמת מלפרש השיט הנזכר בראותו ידיו בקרבן אשר זכרנו. ולכל הפנים נקוט מיחא כי הדחיות נתחדשו מהסכמת חכמינו. וכן תמצא ברור להר"ר יצחק בר' ברוך לפי מה שהביא הנשיא מאמר ב' שער ה' כי אחרי זכרו כמה סייגות שעשו רבותינו זה אחר זה על דבר אחד בעינו בראותם מעוט זהירות העם. כההיא דאמרינן שנת פ"ב בראשונה היו רוהצין בהמין שהוחמו מע"ש וכו': ומה שהבדילו בין רזיון לבלתי רזיון כההיא דכל המנחות נלושות בפושרין דכהנים ורזיוס הם לטמרים שלא יהמיצו, אבל לא עכת הפסח דלא כן ההמון. וכן בענין העבור עצמו בראותם חדוש סבות אמרו בראשונה היו משיאין משואות וכו' בראשונה היו מקבלים עדות החדש וכו': כתב וז"ל. כשם שראינו להם ז"ל בדברים הנז' ובפרט בענין העבור תקנה אחר תקנה וסיג אחר סיג. כן עשו בתקון המועדות. כי בראשונה היו עושים אותם כל ימי השבוע אבל משגדלול העולם ונתמעטה התורה והחסידות שאין העם נוהרים כהוגן התקינו שלא יהא יום הכפורי סמוך לשבת ולא יום ערבה בשבת ומאלה נתקנו יתר הסימני' לשאר ימי הגינו, ע"כ. והנה עוד לקצת חדוש אוסיף לך קורא נכון כי מזולת הראיות הלקוחות מדברי הז"ל דלעילא. גם מן הכתוב ידומה סעד למונה הנוכר

היינו עשותם בימי קדם ההגים בלי דהיות י וזה מדברי עזרא על נסעו מירושלים . בשכבר ידעת איך לפי סדר עבורנו יום ר"ח אב הוא לעולם ביום שלפני ר"ח ניסן , כי ד"מ אם ר"ח ניסן זט"ו בו הוא יום א' , ר"ח אב יהיה ביום ז' . והנה בעזרא ז' כתוב כי באחד להדש הראשון הוא יסוד המעלה מבבל . היינו שאו היה עקר נסיעתם . ובאחד להדש החמישי באו ירושלים י צא אפוא והשוב אם ר"ח ניסן זט"ו בו היה ביום א' , ר"ח אב היה ביום ז' . ואיך לא השיבו משבת רגלים ואת היה ביום ג' הלא תמצא שם ח' ונסעה מנהר אחוא בשנים עשר להדש הראשון . וזה בלתי אפשר כי או היה יום שבת , ואם ביום ה' ר"ה אב היה ביום ד' , וכתוב ונבא אל ירושלים ושבת שם ימים שלשה [היינו דה"ו] וביום הרביעי נשקל הנספך והנהיב והלילה לו מזה כי או היה יום שבת . גם אין ספק שלא נפל להם כ"ז ניסן ביום ז' שכך היה גם ראש החדש ולא נתנו או למוט רגלים . ימצא אפוא כי ר"ח ניסן וכן פ"ו בו היה להם באחד כימי אד"ו כי לא נהגו הדהיות , ודי בהן יע"צ . ד' , סדר השני פשוטות שלמות או הסרות הלא הוסכם לסבת הקביעות והדהיות כנראה לנשיא מאמר ב' שער ט' ולהר"ם פ"ח ופ"ז . והמפרש כתב פ"ח וז"ל . מפני צורך הדחיה סודרו הימים שזמות או הסרות או פשוטות . ה' , התקבל אצלנו בסדר הקביעות לר"ח יום בלתי ראוי ע"פ הראיה כמו שזכר הר"ם פ"ה סימן ב' והמפרש בתהלת פ"ה ופ"ה , וראב"ע פ' אמור כתב וז"ל . פעמים ראיו הלבנה בחדש ניסן בזיל שני וכן היתה נראית בכל העולם וקביעות החדש היה ליל שלישי , וכן ארע לשלשה חדשים קודם ניסן , וזה נתקן בשנת גמ"ד בעבור הדחיה . גם פעמים היה הקביעות בתשרי יום ה' ולא נראית הלבנה בליל שבת עד היית האויר נך וכו' . אשר דבריו אלה הזכירוני מה שנקריתו לראות בפירוש התורה לקראי אשר זכרתי במהדורא השנית על פ"ה , הוא אהרן בן יוסף [כנפש האב וכנפש הבן בדי שאול תרדנה] . כי אחרי התברר מדבריו פ' החדש איך הקראים קובעים חדשיהם גם היום ע"פ הראיה ובפרט בא"י יען לא קבלו בענין העבור את סדרי חכמינו . הוא שהיק טמיא הפליר עליהם בשפה ובין יתר דברי בלע כתב וז"ל . זה לי י"ד שנים קודם לפרוש הזה בשנת ל"ט לאלף הששי היה לרבנים מולד תשרי ונאחזנו ראיו הירח הישן קרוב לזריחה השמש והראינו אותו לרבני' הנמצאי' במקום ההוא הנקרא סולכאבי , ע"כ . ואולם זאת להם מהמאת קסם מרי להכחיש בקבלה הנותנת לב"ד כח יפה ומתקנתם הרחיות שהן סבה לכל כיוצא בזה . ועכ"פ השמים מספרים כנודם בקיום כל העשוי מהמה י ועוד בפרקים לפנינו תמצא דברים יהיו לשכים בנינו הסכלים האלה . והנשיא ז"ל שער ט' מאמר ב' זכר הודמן ר"ח שבט פעם לפני המולד ל"ו שעות ופעם אחריו ל"ב שעות . והחכם בעל העקדה שער ל"ו בהשתדלו להוכיח עד מה כח הב"ד גדול אשר יקדשו חדשים עם כי מהלך הירח לא יסכים לרבריהם כתב וז"ל . באמת לא תתכן ראיותה עד שיעברו לשחות י"ח שעות לחדושה כמו ששנינו תלתין ושתי שעי מכסי סידרא וכו' . וכל שיקרה החדש פחות מי"ח שעות קודם השקיעה צריכין להמתין עוד כ"ד שעות עד השקיעה השנית שהם מ"ג שעות אחר החדש . ומוזה ישתגעו האנשים בהרגישם קדימת המולד אל הקדוש כל כך זמן , ע"כ . בשגם אמנה דבריו אלה נפלאים אצלי לכמה סבות . ראשונה . כי עם מה שהנשיא מאמר ב' שער ז' כתב שבהיות הלבנה בהכלית מרוצתה והחמה בהכלית מתונה אינה יכולה

להתכנסות פחות מ"ח שעות לפני החמה וי"ח אחר החמה שהם ל'ז . הלא הוא בעל הסקדה הקורא לזכותו רברי הו"ל באמרו באותה ששנינו : ורברם ו'ל אפילו לשפת הנשיא הנזכר נראה חיותו על האופן הבינוני למהלך המאורות לא על אופן התכלית שזכר היה לו להביאו בצורתו שהוא כ"ד שני מכסי סהרא . כאשר באמת זהו דעתם הן יצדק הן לא יצדק , כנראה מבאור רש"י , ורמב"ם המיבא מן המפרש פ' ו' דהקה"ה אשר הוא רמב"ם מהרהר אחר דבריהם כנראה שם . ואני על כן כתבתי הדבור הנזכר יצדק או לא יצדק . מלבד כי בשביעי דפר"א איתא שמנה שעות תתכסה הלבנה בין נראש המולד בין בסופו . לא תלתיק ושתא שהוא מספר צדיקי דלא בציר עלמא פ' חלק . ש נ י ת . כיה זה שאמר לא התכן ראייתה עד שיעברו י"ח שעות , והרי בפרוש אמרו כמו שיובאו דבריהם בפ' הסמיך בן בני א"י מקום עקר הקדוש יארה אחר שית שני דדוחא וכפי כיה שהבאר מבגלי התוספ' בדבור' אשר הבאתי פ"ב דלעילא . . של ישית . כי שהיית מ"ג השעות שזכר וסבחה אפילו בהדומן מולד זקן לא המצאנה לשום נותב בהלכות אלו . ר ב י ע י ת . כי סנכך חשבון הבור שזכר רבינו סעדיה אשר היא כפי השויה כדבר הגאון רבינו חננאל שהראה לפנינו פ"א ונכראה מהשגת ראב"ע עליו . עם ביאת הירח בארוכה וקצרה שזה לבר בחשבון האמתי לא בשויה השוכר תמונתו לנצח . ה מ י ש י ת . כי לפי דרכו המבואר שם , כיצות כזה ראה וקדש תמורת עקר נעשית מפלה וכמעט תהי לאין . ובכלל אומר , כי פרפי דבריו הנו' וגם התכלית שכוין להוכיח כנראה לו שם האמנותי כי המשכילים יאמרו לתורה ולתעודה אשר אין להם שחר . מ"מ נשוב אל מקומנו ונאמר כי כבר מצאנו גם בדברי הו"ל זכרון מאורעות על הדרכים הנזכרים מהא דאיתא בר"ה פ"ב ר' הייא הוייא לסיהרא דהויה קאים בצפרא דכ"פ . שקל קלא פרק בה , אמר לאורתא בעינן לקדושי כך , ואת קיימת הכא וזי אנכי . וזה בלי ספק לאו למימרא דברים ככתבן שנאמין כי ר' הייא יעשה בנפשו שקר לצוות על הירח שיהיה אין לבוא כיום תמים . כי זה יוסף להפליא כדבר יהושע ביום הלחמו , אשר אמנה ר"הק מעידה לא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמוע יי' בקול איש . ומה שסיים בהע"ק בהביאו שער ל"ז את המאמר הזה , אול אנכי , אני והאמת ערבים דובר כי חבקשנו בנמרא ולא תמצאנו . ואם אולי ימצא באמתחת איזה מדרש חצוני כאשר דמיתי , הלא רבינא ורב אשי יכחישוהו , אבל ספור זה מ"מ הביב ונחמד להשכיל , איך ר' הייא לא היה מקפיד רק על רנון ההמון כנראה ג"כ מביאור רש"י . ולזה היה רב לו כפי כיה שהורה בצוויו הבטל ההוא המוכיח לכל הפנים תשוקתו , שהעבים יהיו סתר לה . ובבחינת האמת הכלל המועיל וקיים הוא כי כל אשר יעשה ב"ד של מכה בכל המתוהם למקראי קודש הוא לברו נרצה בב"ד של מעלה . והאות פסח הוקיחו אשר עוד נדבר עליו ואין בודקין מדבריהם והלאה . ש ש י ת . התחלת סימן המעבורות מן השלישית לבהר"ד כפי סימן ג"ח כמו שנזכר עוד פ"ב קושיא ג' . ש ב י ע י ת . התפשט המנהג על שאלת מפר נגורה שוה ששים יום אחר תקופת תשרי לשמואל . שהוא העת הנאות לה בגלילות בבל משכן או לרבותינו . עם היותו בלתי נאות אל יתר המדינות אשר כל אחת צריכה לו כפי טבעה . הנו בלי ספק הסכמת הקהלה , היינו כי עם התפורם ממחו בבל ישארו על האופן שנהגו בה כמו שזכרנו ג"כ מאמר א' פ"ג . ועם כל מה שכתב הרמב"ם בשני מה' תפלה , ע"ש , תראה הרא"ש ו'ל בפסקיו דתענית פ"א

שהתפלא על זה, ור"י בני הוק את דבריו במור א"ה סי' קי"ז. וכדבר הרשב"א בתשובותיו סי' קי"ח שאמר מקדשין ומבדילין בבית הכנסת גם עתה שאין אירחים אוכלין שם. ואומרים ברכה מעין שבט בליל שבת אע"פ דרו ליכא עם שבטדות, וש"ץ יורד לפני התיבה אע"פ שכל העבור בקיאום, ועושי' י"ט שני ימים עם דידעין בקבוצא דירחא משלהו מתם פ"ק די"ט. והן כל אלה ומנהגות ליל פסח וליל ר"ה שזכרנו למעלה פ"ה אינם אלא רדיפת המנהגים שהחלו קדמונינו אע"פ שסבתם לא תרשם מאתנו. שמיני ת. הלוקף השיעה לתת"רף הלקי' והתלק של ר"א לע"ו רנעים. המהברים נתנו כי רק להקל על המהשבים הוסכמה כמו שהראיתי בתשובות י"ג השאלות סי' א'. תשי"ת. לדברי הגאון רב דאי בתשובה אשר עזר תראונה פי"א, סי' בהר"ד הנהוג לאנשי מערב. ותמורתו וי"ד למורה"ם וי"ג תתע"ו לזולתם, כמו שבאר המפרש פ"ו מהק"הה. הנו הסכמה מאת כל אחת הכתיב בהכרח קביעות התנים בכל מקומות גלותנו על פי המולדות השוים המוגבלים לא לפי מערכת המאורות בכל גליל לעצמו או בא"י רק בכל הקורה ממנו בעיר גניבין או בבל לדעת המשת החכמים אשר זכרנו למעלה פ"ה. הלא הוא וכל יתר הדברים הנו' הסכמות של הכמה מפוארה אשר לא מסיני הנה. ולכל הפנים לא כל הנמצא בענין הקביעות לאהרונים מלמדי סדריו התאדו במסורת. כבר שמעת נ"כ מה שכתבנו בפ"ב על סימני רבים נתנו בו מעצמם ויהסוס לדעות הקדמונים שנתקו. ולדעתנו גם סימן בהר"ד למועד תדו וסך השנים ליצירה אשר זה בהר"ד וחבריו תיים בו הנו מהמה. ואולם עוד הוון למועד על הפרט הזה בעזרת אלקינ.

כונת הפרק קושי נמשך למחוקים סדרו העבור הלכה מכיני מדברי הר"ם ורלב"ג שהבריאה כלה היתה בתחלת יום א', והיא השנה קדומה על הר"ם ובעל העקדה. והתחדש על בעל העקדה שיהי לה, ובהנהגה השנה על הר"א המטא'.

פרק ט. הנה אחרי שובי מהושיע את הר"ם ו'ל כיד ה' הטובה עלי מאשר לו צדה, במימאר בפרקים שלמעלה. לבי הלך לזכור פה דברים נמצאו לו מתיחסים לדושינו נפלאים באמת הן מעצמם הן בבחינת אומרים. ולכל האופנים הם קושי משורסם אל המהעצמים לומר כי סדר העבור הנשמר אצלנו מסיני נתן לנו. וזה שכבר נודע כי הוא רמב"ם ו'ל בספרו התלמודי משנה תורה הורנו מכל שהיו לפניו ואחריו כגילו את דרכי המולדות והתקופות וכל המתחם לקדוש ההדש וקביעות ההנים ככל היוצא מפי קדמונינו. הן במצטרפים זמן הקדוש ע"פ הראויה אשר יסודם כפי מה שבאר לנו בפרקים רבים מהקה"ח הוא על מהלך המאורות בלגל המולות הבא פעם בארוכה פעם בקצרה. הן בצריכים לנו כיום הזה שהם נוסדים, כפי מה שכתב לענין המולדות סוף פ"ז. ולענין התקופות סוף פ"י. על מהלכם האמציני השוה תמיד באופן אחד כמו שהתבאר שם פי"א. אשר אמנה תהלת זה ההשבון השוה בדברו בפ"ו הוא סי' בהר"ד להשרי של החו היוצא בגרעון ד"ח

מאמר שני

התע"ו מיסמין וי"ד להשרי דיצירה, כפי הידוע. והנה יראה כל מישיב כי בכל זאת לא נמנע אח"כ בספרו הנכבד מורה הנבוכים. אשר בו אמנם דבר באיש יהודי מהוכח אך לא כרבן הלמודי. מלכתוב דברים אשר בהדיא ולעיני כל בעל דעה יתרוסו את כל יסודות העבור השוה בלי שיהוש לדבר המלמד זנות על הצד הסותר ככל אשר זכרנו. וכמו כן ההכח רלב"ג הנודע לגדול מאד בלמידות התהבר גם הוא לרמב"ם הנזכר בדבריו הנמצאים לו במורה הסותרים כאמור את פנה השבונו.

ומן הידוע כי אין להאשימם לא על היות יריהם רפות בקבלת המסורת ולא על העלם מעין חכמתם הסתורה העולה מבריהם בהערכם א"ו לאלו. אבל בהכרח הבקש התנצלותם ותודה שכבר ידעו ובהגו בפ"ם ומאזני המשפט כי הפך זה וזה אפשרי ההצלה בידם. אם על הדרך שנדמה אנהגו כמו שיבוא לפנינו בפ"ב סי' י"א או בוולתו המבז ממנו. וזה כי הלא נודע איך כל נעצמו של מולד וי"ד ושל בהר"ד הנמשך ממנו למפע, לא ימצאו כל אנשי היל רגליהם רגל ישרה בלתי אם יונח לציב ונכון שהבריאה היתה בששת ימים נבדלים בפשט דברי הורתנו כי או יהיה מקום לומר שהמאורות ביהוד לא נבראו או לא נתלו ברקיעיהם להחל אה הפקידם עד יום הרביעי. אם כר"י דאמר בניסן נ"ה ומיסרי העבור על בהר"ד עמדו וראו כי לדבריו צריכים הם לומר שהמולד הראשון היה ר"ט הרמב"ב, אשר בהוכיפך עליו ב"ד תל"ח שהוא יתרון חצי שנה ימצא מולד תשרי דישוב וי"ד. ובהוכיפך אורו ממנו דהיינו כמו כן הסרת ד"ה תתע"ו בעד שנה מיסמין וי"ד נמצא בהר"ד לשנת תהו. אם כר"א דאמר בתשרי נברא היינו כ"ה באלול ובכ"ח נתלו המאורות, ומיסדי העבור ננוצר עמדו כמו כן וראו כי לדבריו צריכים הם לומר בר"ה שהיה יום ו' בתחלת שעה השיעית קדש אדם את הירח כפי דבור התוספת אשר הבאנו בשני מפרקיני אלו. ובכך המולד דישוב היה או סוף שעה י"ד. כי הנה עם מה שהר"ם פ"א דהקה"ח כתב וז"ל. הלבנה נסתרת בכוף כל חדש כמו יום אחד קודם שהדבק בשמש. וכמו יום אחד אחר שהדבק כמו שזכרתו ג"כ פ"ב דיעילא ובשניעי מפרקי ר"א כאמור בפרק הקודם כתוב וז"ל. אין כח בעין לאות הלכנה עד ה' שעות בין בראש המולד גין בסופו. כבר נודע שהמונח בענין זה לרבותינו הוא כדאמר ר' זירא אמר רב נחמן פ"ק דר"ה, דכ"ד שעי מכסי סיהרא לדין [היינו נפרש"י לבני בבל] שית מעתיקא וי"ח מחדתא. ולדידהו [היינו לבני א"י] י"ח מעתיקא ושית דחדתא. אשר אמנה מאמרם זה הר"א הנשיא בשם החכם אלחסאן ז"ל השתדל [אח כי בדוחק] לקיים אותו מאמר ב' שער ז'. וכן הר"ז הלוי פ"ק

דגהה. דוחק הנשיא אשר אמנה אינו עומד לו בשעת דחקו הוא שבאר לדידהו לבני בבל ולדין לבני א"י. וזה דחוק באד, שהרי ר' נחמן בעל המאמר היה סבבל, ואפילו הוכח ר' זירא הכניד דבריו היה סא"ל הלא המצא סוגית הנמרא בכל כקום בפרוש רש"י הנזכר, כאותה שזכרנו לפעלה פ"ז לדין בני בבל חבול עלמא ולדידהו בני א"י לא חבול. ופ"ק די' טאינהו פריש בני א"י דידעי בקביעא דירחי וכולי, אכן בני בבל דלא ידעין וכולי, ופ"ק דקדושין הא לן והא דרו לעינאם ילביד אדם תורה ואח"כ ישא אשה או בהפק, כי

דר"ה והאפורי בחבורו פ"י ע"ש, באופן שהמולד היינו פניעת המאורות זה בזה היה או שש שעות קודם התשיעית אשר בה נראתה הירח לאדם כאמור, וזה מולד וי"ד הנזכר, היינו וס' ו' סוף שעה י"ד, והיה כי הנרע ממנו ד"ח תתע"ו כמשפט יצא לך סי' בהר"ד למולד של תהו. ואין ספק כי צריך אהה לשמר מאד קביעות המסמרות בזמנים אלו שהגבלנו להתחלת התנועה למאורות ורגעי המולדות כמדובר,

ולא תמוש מנקודת שיעורם מאומה, כי הנה אם תקדים או תאחר בה כרגע נמצאת הורם כל היסודות שדמית, ויבצר ממך כל היושר אשר זממת בהגבלת החגים והקביעות שיעברו מעת יוסד העבור ואשר עוד יעבורו.

אך הנה פוק הוי שני צנתרות הוהב הנו' הרב המורה הלק ב' פ"ל ורלב"ג בתהל' פרושו לתורה ובחלק השני מן הששי לספר מלחמותיו פ"ה, כפי מה שזכר ג"כ החכם

בעל העקדה את דבריהם בשלישי משיערו סוף מאמר א', כי המצא האלקי רבינו משה במקומו הנזכר מדי האשימו, אם כדן אם שלא כדן, את שני החכמים ר' יהודה בר' סימון ור' אבהו על דמותם ללמוד מן הכתובים ויהי ערב ובקר יום א' ב' ג' שהיה סדר זמנים קודם לכן. או בונה עולמות ומרהיבן. כמה שנראה לו היות קשה בעיניהם אחרי שהמאורות לא נבראו עד יום הד' במה זה שיער אורך היום מסבוב הגלגל אשר ערן לא היה. והבדיל ערב ובוקר ממאורות שיעדין לא נבראו, כתב וז"ל. אשר הביא אותם וז"ל זה המאמר הוא שמצאו יום אחד ויום שני והבינו הענין על פשוטו. והשנו מאהר שלא היה שם גלגל מקיף ולא שמש באווה דבר שיער יום ראשון וכולי, עד אמרו שהכל נברא יחד. ושלפי זה הדעת האמיתית בודאי [היינו הברא הנל יחד] יותר הספק אשר חייב להכמים הנזכרים לומר את דבריהם שכתבנו. הרי שהוא ז"ל סובר ואומר כי תנועת המאורות לא ברביעי החלה. אבל מראשית היום האחד עם הגלגל ויתר מעשי בראשית אשר כלם כדריש לקיש פ"ק דר"ה בציונים ושלמותם נבראו. וכה שוער גם אורך יום א' ב' ג' ונבדל בהם האור מן החשך. והנה אם ככה היה, כפי דעתו הוה, הכרח הוא שיתבטל כל המונח הקדום אשר יסודו הוא שלא התלו המאורות בפעולתם עד יום הד' ושהמול' היה ד"ט תרמ"ב לר"י ובס' וי"ד לר' אליעזר. וכן רלב"ג במקומותיו הנו' תראהו מכריו דעתו זה באר הויטב שכל מעשי בראשית נבראו יחד בתהלת היצירה ושאיין זכרון ששת הימים בתורה כי אם להורות על הקדימה שיש לקצת הנבראות על קצתם במדרגה ובטבע כפי מה שהארץ בוה את דבריו שמה. ופן יעלה על לב המעיין היותנו שועים בהגנת דעתם זה שזכרנו אל נא יחדל מעמוד גם על דברי החכם בעל העקדה הנזכר. כי בבאור רהב, כתב וז"ל. דעת הרבנים האלה הוא שהעולם כלו בכלליו ופרטיו בשעה ראשונה נברא, ע"כ. ובסמך, דעתם זה אשר יאמרוהו מהיות העולם בציונו וקומתו נברא רגע ראשון של יצירה הנה סתרוהו הו"ל בשתי ידיים כי עליו ולא על זולתו אמרו והלא במאמר אחד וכולי. ועל הדבר הזה הכה על קדקם בקצף עד אשר ידה זקים לומר איני יודע מה יאמינו מצדדים אחרים. וקרוב לכוף המאמר כתב וי"י יראה ללבב. ועם כי האמנה לא יחידים היו באמונתם זו שהרי גם ידידיה האלכסנדרי מבני עמנו החזיק בה וכן בנצרים המצאנה לראשון בארבעת רבניה' שלא כדעת הלאומי הגדול אצלם באחרונים א קו ינו. ובב"ר נראה שוה היה ג"כ דעת ר' נחמיה כמו שזכרתי את כלם בששי מפרקי הספר דף מ"ג. וכן יאות למשיך אל שמה זו דבר ריש לקיש אשר זה מעט זכרנוהו. הנה אני

הכמייים דאיה להו נכסים ישדות וספק בידם לעשות תרויהו משה ואח"כ לומר. ולהבי עם מה שאמרו בזמנים פרק פרת חשאת שיער שפגערת את עשיריה, כי רק עד תלהא דרי היה עשרים סתקים אמרו במנחות פ' הרי עלי דבני בכל אן להם עיל פלכות כשאר גליות אבל בני א"י דלית להו סמונות מרווחי' אן ספק דאשה הויא ליה רחום בעיאריו ככל הנראה כבאור רש"י התם. ובעל הערוך ערך רחום, וכן כל לדידן ולדידהו כנפרא כולה והאי על אופן זה יפורשו.

במהילה מכבוד כלם לא אאמיננהו כי יסופר אפילו מחכמים כמספרם וכמצולחם שבעתים. כי רק מראה הערב והבוקר הכתוב שש פעמים באצבע אלקים הוא לבדו כפי פשוטו. ובחלוקת ימי היצירה ככתבם יציב ומהיכן אצלי ברעת בעל העקדה שהבאנו. מכל מקום אין מנוס מהודות כי אליבא דידהו ענין ההחלק ששתי הימים איננו כפי פשוטו רק להעירה בעלמא על הקדימה אשר לנבראות זה על זה כאמור. והנה זו בלי ספק סתורת כל המונח בצד הקודם כמו שזכרנו. ואיש כי יגמגם בלישניה על רלב"ג הנזכר שכבר בדברים אחרים ג"כ היה כפירין את פצימיו ובגדים זולת אלה לו במסלת שדה טובס. הן אני לא אכנס עתה על אודותיו להגיד כי אלקים שופט צדיק. אכן נרוד לי הדבר כשמש כי נגד האיש משה הגדול ביקורי דורותינו לא ישמיע על פי הכנס אמתי כאלה. ואלמלי ידע כי גם המינה הראשון צודק באופן מזה אצל הדעת הנה המצויין אצלו לאמתו אין ספק כי לא נתן הכה לאמרו וכעת לא העלהו בידו על ספר. גם בעל העקדה אשר הפשי את שניהם בזולת זה ואת זה לא זכר. הלא נראה שהיה ראוי לתוכחה. והנה אין לך שתפרש דברי הר"ם הנזכר לאמר הואיל וכתב שאחרי הבריאה ביהוד נבדלו הרברים ראשון ראשון כמשל הזורע שהביא מדברי חז"ל. וכ"ש בזכרו ג"כ מאמרם האחר הן הם המאורות שנבראו בראשון ונתלו ברביעי, נמצאו דבריו ודעתו מסכימים להבדל הימים. ולכל דברי חז"ל שזכרנו. כי האמנה אם תבחן הקושי אשר היצוד שם ואשר התר להשיב את דברי התורה אל התרתו. יתנאר לך כי כל מגמתו היא שנבין כסוד חלוקת הנבראות שלא כפשוטו ושהכל נברא על תכלית שלימותו מן היום הראשון. גם יותר נאות לדעתו האמר ברגע הראשון, כמו שהיא עצמו באר שמה. וענין אמרו ראשון ראשון בהכרח איננו אליו רק בבחינת מדרגות הנמצאים ומבנים אשר אמנה לדעתו יחדו באותו הרגע נבראו. כי הלא באופן זה לבד יותר אצלו הקושי אשר יחס לחכמי' החמה. וזאת תחשוב למשפט כי אם ההכנס בעל העקדה ראה דרך לדונו לזכות היה הייב והפין בקורו כי זה כל האדם ובפרט מאיש אל איש אשר כמוהו לא להכריעו להובנה למען תפוש. ואם בדברים מה זולת אלה תמצא הר"ם הנזכר סותר ביתר ספריו על אווה אופן שיהיה את הנמצא לו בחבוריים התלמודיים כמו שזכרנו סוף פל"ו האמין כי בירוש הזה אשר לפי הנראה הררים גדולים תלויים בו היה מאד נחמד בדבריו האחרונים אם כה נאמר בבחינת הדרוש הזה שלא יתכנו.

והנה לקרב אצל שכלך אישי הקורא שוה אמנם היה דעת שני הרבנים הנזכרים רצוני שהחוקקו לודאי כי כל מעשי בראשית על תכלית שלמותם ופעלם נבראו יחד מתחלת היום הראשון, בלתי המתין להחלק זה מזה בפועל לימים נבדלים כנזכר. טוב בעיני להעיר אונך כי לפי הנראה וכמו שנגע בו החכם בעל העקדה קרוב לסוף שער ב'. גם ראב"ע ו"ל נלוה עמם בזה לחופ משולש. ואולי גם הגאון רבינו סעדיה ארח צמחה להברה ואדרבא נקדמון לכולם נראה לחם מורה דרך. וזה כי עם שתמצא לראב"ע הנזכר בפרושו לתורה פסוק ראשון שלא נברא יום יום רק דבר אחד. אשר מאמרו זה יפתר בבחינת פשט הכתובים, הלא אחרי זכרו בשם הגאון הנזכר כי הארץ נקודרה והשמים כחוט הסובב. ושאהרו היות אלה שניהם נבראים גם אשר בהונם יהיה נברא, כתב וז"ל. לא יתכן להיות הקו הסובב קודם הנקודה או היא קודם הקו. ובאמת השבת שהנר בשנת תתק"ט נכשש שנים אחר באור התורה נבראה לו סוף חומש שמות. אחרי אמרו בשער הנ' וז"ל. האמת כי

השמים הם כמו הקו הסובב והארץ כמוצק באמצע. כתב בסמוך ו'ל. אחר שהקו והמוצק נבראים הנה כל אשר בתוכם נברא בהם.

גם מה שכתב רלב"ג בפרקו הנו' על מאמרם ז"ל פ"ב דחגיגה הן הם המאורות שנבראו ביום ראשון ולא תלאם עד הרביעי. כונת הלאם בכאן היא ההתייחסות שכן התליה תאמר עליו הרבה בלשונו. והרצון שיעם הבראם בראשון באופן שיעמם שוער יום א' ב' ג' לא תלה התהוותם עד הרביעי. אשר זה מרלב"ג הוא למשך בחכמת לשונו את דבריה' ז"ל מסכימים לדעתו שזכרנו, הלא תראנו בריש מלין לראב"ע שם באגרת השנת. ומי יודע אם הוא רלב"ג לקחו הימנו כי אהרי דבריו הנו' שהביא את הכתוב אור החמה יהיה שבעתים יאמר כי פירוש שבעתים הוא הרבור הסמוך לו כאור שבעת הימים על דרך אהיה שבאורו אשר אהיה. כי על כן ימצא שהחמה האורה כל שבעת הימים, כתב ו'ל, וקדמונינו רמזוהו שאמרו רביעי נתלו המאורות. ומה נכבדת מלת נתלו לאשר יבונה, ע"כ. כלומר על האמת מתהלת היום הראשון נבראו בשלמות מדרגתם וחקם. וכזה יתכן אמרו כאור שבעת הימים על החמה הנזכרת. ואפס לסבה שרמזו תלה הכתוב ויהם תקונם ליום הר' הרי כי גם אלה הציבו להם יד בדעת הר"ם ורלב"ג שזכרנו. והנה יאות קורא משכיל שתבונן כי האמנה זה המאמר על התלות המאורות רביעי נראה בנוי על המונח המיוחס לרבותינו גלגל קבוע ומול חזורי כי בהיות עצם הכוכב גוף נבדל מן הגלגל אפשר להאמר התלותו בו משך זמן אחרי מציאת הגלגל הנזכר ואתיא מההיא שתמצא בבראשית רבה ר'. כיצד חמה ולבנה שוקעין ברקיע רבנן אמרי מאהרי כפה ולמטה ר' יהוש' בר' אלעאי אמר מאחורי כפה ולמעלה. א"ר יוחנן נראין דבריו ר' יהוש' בימות החמה שכל העולם רותה ומעינות צוננים ודברי רבנן בימות הגשמים שהעול' כלו צונן ומעינות פושרין. אמר רשב"א אין אנו יודעים אם פורחין באויר ואם שפין ברקיע ואם מהלכין כדרךן וכולי. ושאהרי עלות בידנו פ' מי שהיה לפי מה שזכר הרב המורה ח"ב פ"ח ובעל העקדה שער ל"ז שיחזרו הכמי ישראל והודו לחכמי א"ה על היות גלגל חזור ומול קבוע אשר בזה ישוער המצא הכוכב מעקר הבריאה מונח בעצם הגלגל כמו הקשר בלוח, הלא בהכרח דבר התליה הנו', יתבטל בכח ההודאה הנו' כי האמנה ביום ברוא אלקים את הגלגלי' נכלול בהם גרמי המזלות. ושניהם כאחד בלכתם ילכו. ואולם עם ההסתכלות הטוב יבאר כי לבד מאשר בפ"א מן הספר דף י"ד תפשונו את שני הרבנים הנו' על כי רץ אחר רץ כשלו איש באחיו לאמור שהכמי ישראל הודו בזה לחכמי א"ה דאדרבא עליו אמרו נראין דברינו מדבריהם לסבה המבוארת שם והודאתם היתה בלבד על היקף השמש בלילה למטה מן הכפה כנרא' הכל ברור פ' מי שהיה. הלא בשגם יאמר כדעתנו התורני

הנהה. גם בעל ספר מראות אלקים הפש
הר"ם בזה כנראה לו בפרק העשירי.
עד יום הד' אפש' עכ"ז שנקבעו בעצ' הגלגל.

אך לא תימא כקשר בלוח אשר תאומות נולדו אבל כמסמר שיתכן הקבעו בו גם מקץ יום מיומים. ויש עוד לתמוה על בעל העקדה אשר באמרו שער ג' על הכתוב יהי אור שהמאורות נבראו ביום ראשון ועל הכתוב יהי מאורות כי רביעי נתלה כל אחד במקומו המיוחד בגלגלים. הנה בשער ל"ז אשר משך הלצת הכתוב נשוא ישוא כי לא יעמדו אל מה שהאמין בחכמי האומי' גלגל חזור ומול קבוע החריש מהתעורר על הסתירה הנראית בין שתי ההגהות ולתרץ אותה אם על הדרך שכתבנו פה או

בוולתו הטוב ממנו, כ"ש באמרו שם כי הדעת האמתית של מנוחת המאורו' בגלגלי' נגלה להכמי האומות פנים הגלותו להכמינו. ודע כי החכם הנוצרי אקוינו אשר זכרתי בפ"א הנוכח לא סר הוא מהעיר עליה וחרץ אותה בשני פנים. האחד כי גופי המאורות ודאי נבראו עם הרקיע בשני, ואפס התנועה הנראית לעין אשר איננה תנועת הגלגל רק סבוב המאורות המזהירים על הארץ היא שהתייחסה ליום הדר'. והשני כי המאורות ברקיעיהם השפלים המסוגלי' אחד לכל אחד מהם נבראו בשני. ואולם הנשוא בתנועת הגלגל העליון להגביל היום והלילה התייחס ליום הרביעי. יהי מה נניח כל זה ונשוב אל ענין הפרק. כי סוף דבר כאשר הצענו כן ראינו, שהרבנים הנו' צדקו או לא צדקו בדבריהם החזיקו בדעתם הנזכרת ולא סרו ממנו. והנה לכל מראה עיני הישרים בלבותם הנו כותר את יסודי המולדות והקביעות כמו שזכרנו. ובלי ספק כל איש אשר רוח בו יעשה פליטה שאם לא נמצא מקום מה אל הדעת המיונה בצד הקודם באופן שיצדקו יהדיו לא יצאה כואת מלפני השרידים האלה אשר עם אל ועם קדושים נאמנו. וכבר יעדנו לדבר בע"ה על זה בפ"ב פסקא י"א לפנינו.

כונת הפרק. מדברי הרלב"ג שוער היותו מחזיק כלל רבן נמלוא בכטי"ב תשצ"ג.
 חכמה לא נבואה ומסורת בראותנו כי המעט הוא אם רב נטה ככנו.

פרק י. והנה עודנו מדברים בדעות רלב"ג על הדרוש לא נחלל מהזכיר ג"כ כי עם היות קבלת ר"ג מיבת אבותיו מכטי"ב תשצ"ג בין חדש אחדש אמתות בלי ספק וצודקת. ונראין דברי החכם נוזרי מאמר ב' סי' ל"ב ומאמר ד' סי' ט"ו שנתלית בנבואה משתלשלת מבית דוד. ושהמצא ג"כ להור"א הנשיא בספרו מן העבור מאמר ב' שער ב' כי בטלמיוס אשר היה בימי רבינו הקדוש שבח מאוד את האצטגנין הגדול אברכאש הנמצא כשמונים שנה אחרי מות אלכסנדר. אשר אחרי עמדו על דעת קדמוניו במדת החדש חקר ונסה בהכמתו שאמנם הוא שיעור כל כך ימים ושעות ודקים ושניים נפי השמות המורגלים אצל התוכנים, אשר הוא נשיא ז"ל מראה שם היותם ממש כטי"ב תשצ"ג כחשבון הקבלה הנו'. הנה הוא רלב"ג נפיה הימנה כמו שזכרתי ג"כ סוף המהדורא השנית בשולי הספר. כי בהנזור על חשבון המולדות והנגודים אחרי ההללו שם. וכמו שבאר גם בראשון מן החמישי לס' מלחמותיו כי מצא תמונה סותרת כמה הנחות האצטגניני' שקדמוהו. ובפרט מה ששמו גלגל היקף והיוצא מרכז. כתב בהדיא וז"ל, ראוי שתדע כי זמן החדש הירחי כשהקרונו בו מחקר שלם מצאנוהו קצר מעט ממה שהניח והו הקדמו' והוא בקרוב כ"ט יום וחצי ומ"ד דקי שעה [שהם תשצ"ב חלקי'] והלק אחד מאליף וקל"ח חלקים לשעה. וכך מצאנו תנועת החלוקה [היא שחר"ס ז"ל פי"ו כנה אותה שינוי המראה] יותר מתנוית מעט ממה שהניחה הקדומים. וראיתי לזכור לך זה שלא תתמה על מה שתראה מן החלוקה בזה בין חשבון הקדומים והשבנונו ע"ב. הרי שהחלק האחרון של תשצ"ג לא הניחו שלם, אבל חקר כשיעור שיחסר אחר

מאלף קל"ח מאחד של התר"ף, אמת כי נמייתו זאת משמיה מאור, גם פהותה ממה שבנסות העיון כתבנו עליה בסוף השניה ממהדורתנו. שהרי בקירוב איננה כי אם אחד מעשרים בהלך, יהי מה תבין מזה כי לדעתו קבלת ר"ג הנו' לא היתה נתלית בנבואה דבר הכוזרי הנזכר אבל מהכמה אנושית לברה. כי הנה הנקודה שהזמירה עליה בעצמום היא מוכרחת אין ספק, כי כל אשר יעברנה המורה והממעיט שקולים הם לאשמה בה. כעין מה שהשרישונו ז"ל. וזכרנוהו בזה פ"א האומר כל התורה משה מפי הקב"ה אמרה הויץ מיו"ד זה הרי הוא בכלל כי דבר ה' בזה. ובלי ספק אין להשוד תורני כרלב"ג אשר אמנם ספריו התקבלו בעצמו שידע את רבנו ויתכונן הו"ש למרוד במה שיורה היותו מסורת ממנו. אבל האמין דבר ר"ג הנזכר מורה על מסורת חכמה על כן ניעז להלוק עליה. ואנחנו בפ"מ דף קל"א מצאנו אין לו. לא ה"ו בפנימית הקבלה הנזכרת. אבל כי לשון כך מקובלנו וכולי לא יחויב היות הנבואה מקור לה ואפס על עקר דעתו זה של רלב"ג כבר כתבתי במהדורה הנזכרת שאין להחזיק בו. וכי מן הרין יאות לו שיאמר דברים ככהם הביאו עלי כפרה שמעתי את הירה. ולכל הפנים זכרתי פה אנב דברו האחר שכתבנו למעלה. נוסף על טעם הבריאה של מדיית פ"ק למה מוכרין דברי היחיד בין המרבינים לנמלם. שאם יאמר לך אדם כך אני מקובל יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת. יהי עזרתה לנו בדרוש כמו שתראה לפנינו פרק י"ב קושא י"ב ברצון אבינו שבשמים.

כונת הפרק. הנאונים רבינו הנאל ורבינו סעדיה רב האי היו מחוקקים חשבון העבור הלכה פסטי. ולא כן הרבה וולתם שהחוקקהו הסככת חכמינו. וחלוק דעות האחרונים על חשבון מהלכי המאורות באיזה מקים סן העולם ניכר.

פרק יא. באשר שמענו בין התנאים ר' אליעזר ור' יהושע מחלוקת על זמן הבריאה אם בניסן אם בתשרי נהיתה. ובין האמוראים שמואל ור' אדא על מדת השנה אם היא שס"ה יום ורביע או פהות מרביעי. כן ראינו לגאונים ורבני האחרוני' דעות שינות בהשבין המולדות השוים הנהוג לנו כיום. אשר לרברי הר"ם ז"ל ראש פ"ו מהלכותיו נקרא [לא סוד העבור אבל ביחוד] עבור. אם נמסר לנו ממשא או נלמד מנביאים אהריו. או איננו כי אם סדר מוסכם בהכמה מרבתינו בגלות הוה. אשר אמנה אפשר ג"כ לתארו הלכה מסיני בבחינת המצוה לא תסור מאשר יגידו. אולם ההשבוט שהיו מצטרפים לסנהדרין בעת הקדוש ע"פ הראיה. אשר הם הנקראים אצל הר"ם ז"ל פו"א סוד היבור. היינו לדעת מהלך שני המאורות בגלגל המולות שהוא האמתי אשר ממינו בעצם וראשונה יועמדו על אמתת העדות כמו שזכרנו בשני מפרקינו אלה. אין ספק כי בשגם חוברו על קצת עכ"פ אף בזמן הגביאים ספרים הרבה מהנכמת בני יששכר שלא הניעו לדינו כמו שזכר הוא ז"ל סוף פ"ו. הלא יאות להאמין כי עקריהם מסיני נמסרו. שהרי כמו שכתב החבר האלקי מאמר ג' סי' י"ו וראב"ע בתהלת פרושו לתורה ופרשת בא ואמור. הואיל

ולא תמצא בתורה שבכתב מצוה מיוחדת כל צרכה. או תבחר לשון ערומים לבלתי אמור כן רק על הרבה מהן הכרח הוא שנאמר. ובפרט על זו העקרת נאור לכל האומה היינו קדוש החדשים וקביעות כוועדי אלקינו כי סמך משה על הורה פה אל פה שתבאר כל הצורך. אשר בכללה ג"כ לדברי ראב"ע הנזכר שעב"פ יהיו המועדים תמיד מסורים לבחירת הסנהדרין ככל אשר יראו הימים ומקריהם נאותים אל החפץ. ובכן הספק והמהלוקת הנזכר הוא לבר כפי הנראה בהשגות העבור השוה הנהוג לנו לעת עתה. וכמו כן תמצא לגאונים ורבנים הנז' מהלוק' בהשגיגות המצטרפים לדיעת מהלכי המאור' אשר אמנה שעותיהם מתחלפות לפי אורך ורוחב הלקי הכדור אשר סביבו יהלכון כפי מה נעזרתו בהמישי כפרקים אלה. על איוה מקום מן העולם נועדו. הן אותם שהיו נחשבים בזמן הקדוש ע"פ הראיה לפי מהלכם בגלגל המולות כאמור. הן אותם שהם נחשבים בזמן הקביעות כסדר עבורנו כפי מהלכם בגלגל העצמי להם שהוא אמצעי ושוה. כנראה מהר"ם פ"א ובעל יסוד עולם פ"ט מאמר ד'. הן בבהינת המולות המשווערים כפי הקבלה האמתית של ר"ג, הן ארבע התקופות אשר בשיעורן דעת רב אדא מאושר ביותר. כי הנה על אודות השבוננו הנקרא עבור תמצא הגאון רבינו הנגאל כפי מה שהביא ממנו רבינו בחיי בפרושו על שני הכתובים החדש הזה ומימים ימימה כמו שזכרתי ג"כ פ"מ דף קב"ה שהוא מאמין כי השבון הסנהדרין בעת הראיה אשר ממנה הנחנו עקרו מקובל מסיני לא היה כי עם הנהוג כיום אצלנו. כנראה ג"כ מדבריו שהביא המפרש להקה"ה ראש פ"ה ע"ש. וכן הגאון רב סעדיה המצאנו על זה הדעת ממה שהראב"ע פרש' אמור כתב בשמו כפי מה שזכרנו למעלה פ"ד. כי גם בזמן הקדוש ע"פ הראיה היו סומכין על השבון העבור הנמצא בידינו. וכמו כן הגאון רב האי תראהו בזה יוצא בעקבותיו. יען כי בספר תשובות הגאונים וכפי מה שהביא הנשיא מאמר ג' שער ז' לענין השאלה למה אנשי מערב מתחילין החשבון מבהר"ד. ואך לדעתו איננו ראוי כי אם מו"ד כתב וז"ל. הוי יודע כי החשבון הזה אשר בידנו לא מאדם הראשון ירשנוהו ואין אנו יודעים האך נעשה בימיו. אבל מרע"ה למד את ישראל עקרו של עבור והגיד להם מה שכבר נעשה בעבורים מעת אדם עד העת ההיא. אשר עם מה שהוקדם או מתאחר נשאתה מצרפו יגיע אל מעמד השבון זה בימי משה. ואע"פ שנתן להם הסדר הזה הוהירם כי כל זמן שהסנהדרין קיימת יש להם לשנות המסורת ולהקדים ולאחר את העבור וכולי. ואנו יודעים כי ראשונינו כבר עברו שלא כסדר הזה וצו אותנו להיות אוהים בחשבון התקופה בכל מחזור שעה ותפ"ה הלקים. וגם בחשבון המולדות אוהים לכל מחזור ב"ו תקצ"ה. ואע"פ שהם שנו בצרכיהם אנו אוהים כסדר הזה לשנים הראשונות מלפני משה גם אחריו עד ימי ר' הלל שהיה בשנת תר"ע לשטרות. כי מאותה שעה לא הקדימו ולא אחרו אלא אחזו הסדר הזה שהיה בדם. כי סוף השבון הראשונים לזה הוא מיניע, ע"כ. גם הרר"א הנשיא עם מה שתשמע עליו בסמוך נראהו מאמר ב' שער ט' שכתב וז"ל. האומר כי החשבון הזה כלו מסורת מהר סיני ראוי לשמוע בקולו ויהי האומרה ראשונה זכור לטוב. וכן בשער ה' מאמר ג' הור לכתוב על מדה החדש הירחי והשנה השמשית כי מסיני נמסרה. ובאמת גם הר"ם ז"ל לכאורה תדין כי הולך הוא לטשה זו. באמרו ראש פ"ד דבר זה הל"מ וכולי. ובזמן שאין סנהדרין קובעין ע"פ החשבון שאנו מהשבין

בו היום . אפס ראית שכתבתי על אודותיו פ"ו ופ"ט דליליא . ובעל השב האפס
 כתב בפ"ד וז"ל . סוד העבור נוסד כאלו מתחיל יום מן הורה . וגם דעת קצת
 החכמים הוא שנמסר למשה מסיני וכולי בלשונו שהבאתי למעלה פ"ז . וכן בסוף
 חבורו כתב וז"ל . השבון העבור הנזכר יסודתו בהררי העיון האמתי . וסבותיו
 הנצחיות מורות על נצחיותו . כ"ש לדעת האומר שהוא מורשה ממש רבינו .
 ואמנה החכם כוורי עם כי מאמר ג' סי' י"ז הכריח אצל העיון כמו שזכרנו עליו
 המסר קבלה ממש על אודות קדוש החדשים בראיה והתכוין בכל מהזור שנות
 השמש והרשי הירח . הנה מאמר ב' סי' ל"ב אמר על העבור שיקרו היינו מרת
 כ"ש י"ב השצ"ג מהדש להדש . הוא מקובל מבית דוד . ולזה תאר אותו נתלה
 בנבואה כפי אשר במאמר ד' סי' פ"ו חור ג"כ לומר על שעור כ"ש י"ב השצ"ג
 שהוא מקובל מבית דוד . ואך השבון תקופת רב אדא התקבל כמוהו . אשר מכל
 זה נראה כי לדעתו נהי דמדת כ"ש י"ב השצ"ג במולדות ודעת ר"א בהקפות
 שהם עקרי החשבון הזהוג לנו התקבלו מבית דוד ושפע נבואה לא בכל זאת מסיני
 באו . דומה לדבר הערבי בן צעא"ר שזכרו בפ"מ בשם הישראלי שהתקבלו דברים
 אלו מבניאי הצדק . ואין ספק כי זה דבר החבר מבית דוד איננו לו רק ממאמר ר"ג
 אשר היה מורשו כך מקובלני מבית אבי אבא כי בלאו הכי מנין לו . וכבר דברתי על
 כה הלשון הזה בפ"מ מן הספר . וכדברים האלה למרבה האמר על הרבא"ע כי עם
 מה שהבירה גם הוא כנזכר המסר קבלה מסיני על קדוש החכמים אשר בכללה
 שיהיו כל ב"ד קובעים את ההגים כמוב בעיניהם לפי הצורך . והראה כי לפי החש'
 אשר אצלנו לא היה מן הראוי להתחיל החש' על עבור השנים מבהר"ד כי לפעמים
 ראית הלבנה קודמת אצלנו לקביעות החדש . עם דברים כאלה אשר כתב שם , סוף
 סוף כמנהגו המוחץ ורופא כתב וז"ל . הכלל הוא שהכמינו העתיקו לנו שנכסוך
 על העבור בגלות . וכן קבלנו מפי נביאים ולא נוכל לעשות דבר טוב ממנו . גם על
 מאמר הגאון שהיו בעת הראי' סומכין על השבון העבור בשפה ברורה אמר והוכיח
 שם כי איננו אמת כמו שזכרנו ג"כ למעלה . והנה לאורך גיסא רצוני שאין השבון
 העבור מסור מסיני נראה בהדיא דעת המשת החכמים אשר בפ"ד זכרנו אמרם כי
 סי' בהר"ד סודר בבבל להיותו אולי מקום מסדרי העבור . והלא מן הידוע כי דבר
 לא היה לאדונינו משה עם הגלילות ההמה . גם החכם רמב"ן נראה מסכים לאלה
 כי הנה בהשגותיו ק"ג דף י"ז מן הי"ד של דפוס יוסטיניאנו וכן הנדפסות רביע
 דפוס קרמין [זה אמרתי יין ראיתי אחד מן הדפוסים החדשים בלתי כל הלשונות
 האלה] אהרי שתפס את הר"ם ז"ל על אמרו שאין מקדשין ע"פ הראי' אלא בסנהדרין
 שבא"י כמו שזכרתי למעלה פ"ו הוסיף וכתב וראיתי לו עוד בה' ק"ה פ"ה כי בזמן
 סנהדרין שאין בא"י אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים אלא בחשבון זה שאנו
 מהשבין בו היום ודבר זה הל"מ שבזמן שאין סנהדרין קובעין בחשבון זה שאנו
 מהשבין היום . שם הדבר מסורת והלכה מסיני מה שלא נאמר בגמרא ולא הזכירו
 בשום מקום עכ"ל . ועם אשר ראיתי בפ"ו הנזכר מה שכתבתי לזכות הר"ם ז"ל .
 מ"מ דעת רמב"ן נמצא לך מבואר כפי כי השנונות הקביעות עצמם לא מסיני
 חמה . וכן תבין את דעתו זה מן הדברים שכתב עוד בהשגה החיא וז"ל . ר' הלל
 הנשיא שקבע השבון העבור הוא קדש את החדש' ועבר את השני' הראויות להתעבר
 לפי מינו עד יבוא אליהו ונהזור ע"פ הראיה . ובסמך ר' הלל עמד ותקן את

החדשים ועבר בו שנים וחדשים עד יבנה ב"ה . ובסמוך כיון שהכנימה דעת ב"ד שיהיה חדש זה מלא או חסר קורא אני בו אשר תקראו אתם . ובסוף ההשגה משעה שהכנים ר' הלל וב"ד על החשבון הוה ותקן אותו לדורות בחדשים ובשנים קורא אני בהם מועדי ה' עד יבוא מורה צדק כל אלו דבריו . אשר מהם לרעתי כל היך נקי כריר הלמות יפעם לו ויודה כי נוסף על השגתו שדמה במדרגת המקדשים הנזכרים . הנו חופס אותו במה שהוא רמב"ם שם החשבונות האלה הליכה מסיני ולרעתו הם תקן והסכמה מאת ר' הלל וב"ד היינו שנעתק מן האמתי אל השוה כמו שזכרנו בפ"ד . כי בלאו הכי לא הוצרכו ולא יאותו לו הלשונות הנז' . ובפרט ראית דבריו ההוא לפי מנינו ודעהו . וכן הר"ר יצחק בר' ברוך אשר הר"א הנשיא מאמר ב' שער ה' זכר אותו לחכם רשום . והוה ברעת הוה כי כן תראה שם דבריו אלה ראויים אנו לומר כי על החשבון הוה שאנו מחשבים קבלה היא בידנו ותקנה וסייג שסייגו לנו רבותינו כאשר נראה להם לסייג . ואנו שומרים אותו ומהויקים בו כאלו היה מסיני שכן אנו חייבים לשמור תקנותם כמצות שנתנו בהר סיני . גם הנשיא עצמו עם מה שזכרנו עליו בפ' זה תראה כינתו רפיא ביריה שהרי בשער האחרון מאמר א' כתב וז"ל . כשבאנו לחקור על מקום הקביעות בהשגת דינו נראה שהם ז"ל קבעו את החשבון המולדות והתקופות על אופק היושבים בקצה המזרח מן הקו השוה . הוא לך שיהם מקום קביעו' החשבון הנז' אשר הוא יסוד העבור לא להלכה מסיני כי אם לרבותינו , וממה שאין לספק בו כי גם רלב"ג הוא מזה הדעת שהרי בחמישי מספר מלחמותיו ובסדר המולדות שחבר ככל אשר זכרנו במהדורא השנית ובפרקינן דלעילא נטה בהדיא ממסורת ר"ג בכמ"ב השצ"ג אשר בלי ספק הוא היותר עקרי בדרוש העבור . ועם כי נטייתו שער מוער לא נביר היא רבה היא להוכיח כמו שזכרנו ג"כ בפ' הקודם היותו סובר שהכל חכמה לא מסיני במסורת . כי מי כל בשר בכותבים ידם לה' אשר יעו בהותו להלוק עליה במאומה . וכבר ראית על דעתו זה הוכחה אחרת לו ולהר"ם יחדו כמו שזכרנו פ"ט דלעילא . גם רבינו ישעיה האחרון פ"ק דר"ה וכפי מה שהביא שם בעל שלמי הגבורים נראהו סובר כן שכתב וז"ל . משבטל ב"ד הגדול אין קובעין ע"פ הראיה אלא יש הש' ידוע לכל בני הגולה שתקנו להם החכמים הקדמוני' וכלם קובעים בו על דרך אחת . וכזה בעינו תמצא גם לבעל העקדה מאמר א' שער ג' באמרו חכמי העבור הניחו מולד בהר"ד אשר לפי המבואר מרבניהם הוא מולד תהו . וכן יובן מלשון לקושי הפרסם לרש"י ; ז"ל סוף פסקא דסי' המועדות בשאלת חכם וז"ל . היכן מצאו בעלי סוד העבור סמך בדברי סופרי' שהעמידו דבריה' במקום כרת לדחות פסח וכו' . גם הלשון המכוסף של החכם יש ר א ל י אשר הבאנו פ"מ דף קכ"ט כי סימן בהר"ד נתגלה להכמינו במחקרם או מדרך הנבואה הנו בלי ספק סעד לזה כמו שזכר עוד בפ' שלפנינו . והנה עתה בעקבות החכמים האלה שהם על זה הדעת ראיתי להביא את הגאון רב אהאי בעל השאלות אשר אמנה לקדמותו היה ראוי להכתב איש בריש דפא כאשר תמיד לכבוד כבודותו אם לא לסבה מה דרכו בראשי נתתי ואחר עד עתה לדבר אשר עוד מעט תדענו . כי הנה סוף פרשת ויקרא כתב וז"ל . בומן החכמים הראשונים שהיו בקיאים בחשבון תולדות הלבנה דקדוקי סוד העבור היה יום ערב בשבת וכן פורים ומקרא מגלה ונטילת לולב . אבל עכשיו שאין חכמים בקיאים בחשבון תולדות הלבנה וקדוקי סוד העבור גזרו חכמים שלא להוציא לולב וכו' . אשר דבריו אלה

יורו היותו מדבר על הפרש הזמן הקדמון שהיו מקדשין ע"ש הראיה מומננו זה שאנו קובעין בחשבון העבור ע"ש השנה, ואם האמין זה ההשבון מקובל מסיני מה ראה ליהם בו אל הכמינו הקצור ואפילו התינוקת ידעוהו, אלא ודאי כיון אל דעת אלה שזכרנו, אך הנה כנגע נראה לי בשכתו זאת כי האמנה מהצב הרבר' האלה בנמדא הוא פ' לולב וערבה שאמרו בטיעם היות המיצות ההנה נדחות אינהו ידעי בקביעא דירחא אגן לא ידעין אשר הרצון בו כפרש"י אינהו בני א"י שידין מקדשין ע"ש הראיה היו מקיימין אותם אף בשבת לא אנהו בני בבל שמה אין יו"ט עד למחר, וכיון דלאו בהשתנות זמנינו מומנם מיירי יראתי פן נפי שובש בנסכתו הנו', וע"כ לא כתבתי דבריו אלה רק כלאחר יד כאמור, ומה גם עתה כי בפרשת בא אל פרעה יפה אמר דנהי שלפי סדר העבור ידעין בקבועא דירחא עבדין תרי יומי כאותם דלא מפו להו שלוחין כיון דשלהו מתם הודרו וכו'. והמזרחי האריך על זה בנמוקיו על ה' מגלה לסמ"ג ע"ש. יהי מה כבר הבינות מדברי האפודי שהבאתי למעלה כי באמת רבו החכמים על זה הדעת עד שתאמר כי סכומם קבוע ביותר ממחצה על מהצה, וכל זה, אם כי אין מנוס מהדוות שהאחרונים הנו' ראו גם ראו את דברי הגאונים הנו' אשר קדמו אותם ולא היו ספונים אצלם שיבטלו דעתם מפניהם, כמאמינים לבטח דכלהו אמדנא אצלם ולא מפי השמועה נינהו הלא ראית בדברי האפודי הנו' אמדנא זו מפורשת, גם החמה על מה שהוא כמתשלל על נפחיותו הפך דבר רמב"ם שזכרנו קרוב לוסף פ"ד בפרשו על מאמר שמואל, ודבר רמב"ן וזילתם, האומרים התקיימו בלנד עד יבוא מורה צדק, כי הנה עם היותו בבחינת עצמו נדאי להשמר עד עולם סלה הלא טוב לנו שנחאהו התבטלו מפני שוב ה' מחרה את שבותנו, ולכל הפנים מדי היותנו בנושא הזה אין להחריש כי אם שמעת מן הגאונים ו' ל היות השבון העבור מסיני אין לך שתצדק בדעתם זה גם ס' בהר"ד וסך השנים ליצירה אשר לא זכרוהו, כי הנה אפשר לכל השבון העבור בלתי ודי בדבר הנשיא שזכרנו בזה למעלה היות מסיני אלה העקרים מרת החריש לירח ומדת השנה לשמש, וכן הדקדק דברי רב האי שזכרנו למעלה בזה הפרק מרע"ה למד את ישראל עקרו של עבור, ועכ"ז הוא רב האי נטה לו מסימן בהר"ד, גם דברי הראב"ע על העבור שקבלנוהו מפי נביאים דייך אם על הכוונה הזאת יפורשו, כי סוף סוף בטגם יונה שנשחכה כל מספר שנים מעמנו כמו שכתבתי גם כן מאמר א' פרק ג' לא בכל זאת נהדל מעשו' הפסח, הלא מה שזכר הר"ם ו'ל וזילתו מן האחרונים ס' בהר"ד אינו אלא כדבר הסמ"ג מ"ז להקל אצל הבלתי יודע, ובהיותנו זוכים לדין זה שאין סך השנים הברחי בעבור הלא גם מזולת כל הראיות והחוקים שהבאנו בספר ובמכתב הנה יהיה השבון העבור מסיני או לא יהיה הגענו אל מהוה מבוקשנו על מספר שנות היצירה כפי הידוע, כי זה כל פרי העיון אשר בו עמלנו ועוד נוסף לזכור דברים כאלה.

ואמנה על הנושא האחר שזכרנו בראש הפרק המצא בו כמו כן לאחרוני' מחלוק, די שאזכיר לך גריש מולין מה שהוצע פ"מ דף קכ"ט ב' כי נמצאו בזה שלש דעות, הר"ר הסדאי הדין והרר"י בן רקופאל והרר"א הנשיא סוברים היותו קצה המזרח לישוב כמו שזכר הוא נשיא מאמר ב' שער ד', והחכם כוזרי ראש מאמר ב' והר"ז הלוי פ"ק הר"ה סוברים היותו אמצע א"י, אשר עם היותה באופן מה טיבור הישוב בשפת צפון באמת אמרו שאינה טיבור העולם בשלוח כמו שכתבנו

פי"א מן הספר . והחכם 'ישראל' פ"ג מאמר ד' יחס אותו למבור העולם בעצם . וכבר זכרתי לך דעה חמשת החכמים שבהר"ד נוסד בנבל או נציבין . והאחרים שאמרו א"י או מזרח . וזולתם שאמרו יבנה או ירושלים . ולשון רמב"ם סוף פי"א הוא לפי שהראיה לא ההיה אלא בא"י כמו שבארנו עשינו כל דרכי ההשבון הזה בניים על ירושלים . אפס תרגיש כי כל זה לו על השבונות הראיה . ועל מקום יסוד בהר"ד וחשבוננו לא דבר מאומה .

כונת הפרק . ראית מן הדברים שהתבארו בפרקים שלפניה לזכות המחוקים סדר העביר וכו' בהר"ד כוסכם בקרוב . והן בעצמן קושיות למחוקים אותו מסיני ככפורת . הנם חמס עשרה , והוות כל אחת יזכה עליה . בשביעית פתה הנצא חסנה על ישראל , ותיכחה אל קראי לזכות קבלת רבותי .

פרק יב . והנה בסיעתא דשמיא נתנה ראש להוציא מן הפרק' האלה שהצנינו את הקושיות הנראות מדברי הראשונים אשר זכרנו במ נגד האומרים כי סדרי העבור וכו' בהר"ד מסיני הם לנו והן עצמן תמצאנה ראיות לזכות האומר כי הדשים מקרוב באו . מובטח במשכיל שלא יקוץ בשום אריכות מדי תרגישו בו איזה תועלת . והיטבות אל לבך כי כל הקושיות האלה הן זולת הנמשכות ממה שקדם לנו פה מאמר א' פ"ב לזכות המתנגד הנזכר מכה הכתובים ודברי המפרשים ויתר הראיות על היות סך השנים ליצירה מרובה על הנמה אצלנו . אשר ע"כ לא יתהלל החכם בשגם ידמה להתיר את הכתובות בזה הפרק בלתי אם יעשה כן אף כהנה .

ראשנה נקשה על הדרך שהקשה רמב"ן לר"ם במתיחה לזה כמבוא' פ"ו דלעילא והוא דרך בעל התוספת נגד הנותנים מעם הנוזפה לשהיית המולד הראשון כמבואר סוף פ"ב . כי נאמר אל המתנגד הראני נא ברבריהם ו"ל יסדרו לנו זה השבון העבור על המהלך השוה באופן שיתבאר מהם כי מסיני התקבל ושעל מנת כך מסרוהו לנו . כי האמנה כמו שזכרנו בפ"ו הנזכר בשים רמב"ן ו"ל לא נודע מקומו או להם בשום ספר . גם דברי ר' אליעזר בפרקו על קצת עניני העבור כבר הוכחנו בפ"א כי לא כהלכה מסיני כתבם לנו . והיחודים אשר זכרנו בפ"ט שתארוהו למקובל . הלא ראית מלשונם שזה אינו להם רק מאומד הדעת . וזה מה שלא יאות להאמר על המסורת כי הוא דבר שנודע בקבלה נאמנת . ואם מן הנמצא לגאונים אשר נקבו בשמות נראה היותו במסור' . הואיל ובאמת חוש של הסד הקבלה מסיני נפסק בסוף חכמי הנמרא כמו שזכרנו בראשית תשובתנו על השג' הר"ם פרווינצאלי לא מפיחה אנו חיים להאמינו , כ"ש בהמצא עליהם מהלוקת . עד יאודו לנו בדברי רבותינו . וכיון שאינו נמצא כנו' הלא טוב שנאמר לזכות ההסידים האלה כי בקעה מצאו וגדרו בה גדר . היינו כי מדעת וכונה רצויה נאלקים ואדם אמרו בפייהם מה שלא שמעו באזניהם למען הגדיל מירגת העבור אצל המוני הארץ פן ח"ו יזולו בחשבוננו המחודש ומסורר מאת בחירתם במיה שהעתיקו אותנו מהשבון הראיה והאמתי אל השוה כמו מה שזכרנו בזה פ"ד ואנחנו עכ"ז ניצולים מהפיסת החכמים שאמרו בין

כך ובין כך עתיד אתה ליהן את הדין כמו שהוכחנו בפ' מ"ב מן הספר. גם הוכל
 יזכר כי ר"ה רוב האי יצאו אל אהריו של רבינו סעדיה נאון אשר כתב זה ראשונה
 כמו שהודיענו מדברי הרמב"ע באופן שאינו כי אם דעת יהוד כאמרם ז"ל מאן
 הכמים ר' פלוני. וכתב הר"ם בהקדמת פרוש המשנה פ"ו וז"ל יעשה זאת בהיות
 הגדה. יעיד נוסף בחתנות הנאונים הנז' המקבלים רבים שקבלו מן ההכנסה החווא.
 היכותהו בהנחה המצא על השביעית פ"ג. ובאשר בני הדעת ההוא רבים יקראום
 הכמים ואפילו היה לאיש אחר, ע"כ. ועוד נדבר על מנהג רבינו סעדיה ז"ל לפנינו
 על הששית פ"ג.

שנית. ידענו כי התחלת השבון ר' יוסי ראש המדברים במספר השנים ליצירה
 היא, כתחלת דברי פיהו בס"ע, מאדם. אשר סימן מולד תשרי ההוא הנו וי"ד
 לא מן תשרי של תהו אשר סימנו בהר"ד. וכן כל השבונות רבותינו בענינות אלו
 אם פ"ק דאלילים ופ"ב דערכין אם בכל יזר המקומות להזותם המיד נמשכים אחר
 ר' יוסי כמו שזכרנו והוכחנו כל זה גם מטעם הן הביב למעלה סוף פ"א נמנים
 למולד וי"ד לא לבהר"ד של תהו. הלא באמרם פ"ק דאלילים האי מאן דלא ידע כמה
 שני בשביעי לשייליה לתנא דס"ע וכו' והוא מתחיל מאדם. הכרה הוא שגם לדעתם
 ז"ל ההתחלה הוא ממנו לא מתשרי המדומה לפניו, דא"כ הסך יהי שנה יותר.
 גם ראינו הנאונים רבינו סעדיה רוב האי לפי מה שזכרנו דבריהם בפ"מ דף קכ"ו
 והנשיא הביאם מאמר ג' שער ז' כי שהקו ויניעו ראשם על המציירים סימן בהר"ד
 ההחלה אמיתית אל המנין אשר איננה אצלם וי"ד. וכן כל אנשי המורה לדברי
 הנשיא בתשובתו הנז' והמפרש פ"ו מהק"ה לא סרו במנינם מדרך בעל ס"ע הנז'.
 וכל עדת רבותינו אשר גם הבבליים מהם מזדהים יחשבו. וא"כ ימשך בהכרה כי
 הן מולד בהר"ד הן הילד השני וי"ד או ג"י תתע"ו אשר לדעת קצת החכמים
 יצמוד תהיו לא נלמד מסיני במסורת, אבל הוסכם מאת האחרונים כמו שכתב
 הגאון רב האי על בהר"ד בתשובה הנזכרת גם את המופת הזה לעומת זה תקח
 בידך שהתבונן כי האמנה משפט בהר"ד וכלל החשבון הנסמך אליו לא ישוב עד
 ערך רק במנותק הלקי השנים בלי תוספת ומגרעת. כי דרך משל אם שנות בית
 ראשון היו ת"י לא תשימם ת"ס או ת"א או אפילו ת"י וחצי. והנה משך בית
 שני לבד כמה שזכרנו פה עליו פ"ב מאמר א' דעות מפרשי הנהגים המרבים אותו
 למעלה בבהינת דבריהם על שנות מלכי פרס והכהנים הגדולים בתחלת הבית. הלא
 לדעת התלמודיים ג"כ עם כי לפי המורגל לא ימנעו רק ת"כ. הנה על האמת
 אצלם גם לדעת רבותינו היה תנ"א. וא"כ החשבון שאתה מושך אל בהר"ד הן
 ממנו לזמנו הן מומננו אליו לא ישאיר בו פרסה, כי הסך הכולל ימצא שנה יותר
 ותצטרך להסיג החשבון וסימני הוולת אל ראשיתה. שכן יקרה אף אם לא יהי
 הוסף הנוסף רק חדש, או חצי חדש, כמו שזכר עוד לפנינו על השלישית פ"ג.
 ואולם אמתת מה שאמרנו המשך בית שני גם לתלמודיים הכ"א תראה מסוגית
 החשבונות פ"ק דאלילים, ופ"ב דערכין אשר נבוכו בהם המפרשי והפוסקים ובפרט
 בעלי התריסין רש"י ותוספת. עד שהר"ד לוי' הביב בראותו הכרעת רוב מנין ובנין
 תכ"א ומרגלא בשימיהו דרבנן למנותו ת"כ בלבד, כתב בתשובת קמ"ג יריעת רנ"ב
 כמו שרמזתי ג"כ בפ"מ דף קכ"ו וז"ל. התרוץ היותר נכון שימצא בזה הוא מה
 שכתב בעל ספר התרומה [בה' אלילים] שלקחו השבון מכוון ושלם. אי נמי

להתכוון אל הכתוב בדניאל שבועיים היינו שבועים של גלות בבל וה"כ של משך הבית. ובהרוץ הראשון הנזכר ש' לך לסייעו ג"כ מדברי הרא"ש ורמב"ן ז"ל אשר זכרנום למעלה סוף מאמר א' עיין שמה.

ש' ל' י' ת. מדת התקופות העקרית בהשבון העבור שהיא דרב אדא יש בה מחלוקת. וכל שיש בו מחלוקת אינו מסיני. א"כ מדת התקופות אינה ממנו. ומן הפרט הזה אתה יכול ללמד גם על הכלל. כי הרדוף והאמר אם סדר העבור היה מסיני ודאי הוא שלא נתן בלתי שלם. כי תורת ה' תמימה, ומה שלא יספיק לנו בענין זה כלא היה. ואולם בהסוּך ממנו סדר התקופה נמצא בלתי שלם. א"כ אף כלו אינו מסורת. וכל זה התבאר ג"כ במאמר זה פ"א.

ר' ב' י' ת. מעם עבור שבע השנים בכל מהווור כפי סדר גר"ה הנאות באמת וצודק אל יתרוני השנים כמו שבאר הנשיא מאמר ב' שער ה' והאפודי פ"א הוא דוקא בכל המהוורים השלמים בפועל. רצוני שהמהוירות התהלכו בהם מראשיהם עד סופם. ואז כל שנת חמה יתרה י"א יום על שנת היורה. אולם המהווור הראשון ליצירה איננו כן בין למונים מבהר"ד ומעברים כפי סימן גר"ה. בין למונים כן וי"ד ומעברים כפי סימן בהו"י. בין למונים מן ג"ה התע"ו ומעברים כפי סימן אדו"ש ככל המבואר מן המפרש פ"ו מה' ק"ה. כי הנה כלם מציירים שנים אשר לא היו בס' למאוורות מהלכים בפועל. באופן שלא יותרו לשמש הימים אשר זכרו. וזהו שהמצא לראב"ע פרשת אמור בעקיצותיו שכתבנו למעלה פ"א לא הוכל לקדה יתרון שנה נוטפת כי לא היתה והנה העבור אחר שנה וחצי. והנה הדבר הזה שהוא מעקרי העבור מיניה וביה אתה מוכרח להודות היותו הסכמה מאת כתות המחשבים הנו' כל אחת בסגנו שלה כמו שזכרנו ג"כ פ"ה אצל שאר ההסכמות הנמצאות בעבור כי מדרך השבע לא יתכן. א"כ הוא והעבור כלו איננו במסורת.

ח' מ' י' ת. כפי המהלך האמתי לנו בלי ספק הנרצה אצל התורה ראשונה ובעצם, שכן בית הקדוש ע"פ הראיה היו מחשבים בו מולדות היורה, וזה כמו כן יהי לנו לאות שגם השבון התקופה בזמן הנביאים יבני יששכר היה כפי האמתי, כ"ש בהתודע מעדות ראב"ע והר"ם כי תקופת ניסן האמתית קודמת עתה אל השנה דרב אדא בשני ימים, ואין להשוב שגרע כח המסורת והנבואה והכמה בני יששכר הנו' בתקופתן מן המולדות ושלא ידעו את דיוקם ככל הוברי השמים כי בשגם תקופת רב אדא תספיק. ולא נתקופת שמואל. לשמור את האביב אל הפסח. הלא יותר נכון שנאמר כי הראשונים ההם ידעו את האמת עד כרגע, אם כן דבר רבינו סעדיה והגאונים הנמשכים אחריו שגם בימי הראיה היו סומכין על השבון העבור אשר הוא כלו כפי המהלך השנה בלבד ימצא הן במולדות הן בתקופות שאין לו רגלים. ובאמת תתמה לאמר מיה להם לראשונים לחשבון השנה והם צריכים לאמתי. אשר כל זה התבאר ג"כ בזה פ"א.

ש' ש' י' ת. אין ספק שהתורה לא הצוה דברים סותרים אפילו על זמנים שונים כאשר דוגמתה תמיד אל הכלית אחד. והנה לפעמים יתהלפו ראשי ההדשים והקביעות מחשבון הראיה לחשבון השנה כמו שזכרנו בפ"ה. וכן יתהלפו סני ההדשים המלאים או חכרים. כמו שזכרנו למעלה פ"א על אודות מחלוקתו של ר' שמעיה ביום העצרת אם כן איננו עם חשבון הראיה במסורת.

ש' ב' י' ת. ענינו רואות בסדר העבור מונה מתחלף שמונין למולדו' כר' אליעזר

ולתקופות כר"י אשר לזה בתשרי נברא העולם ולזה בניסן . וכן מצאנו חלוק העור בשעור הוּמָן שנתכסה הירח סביב למולד . כי הו"ל פ"ק דר"ה אמרו כ"ד שיע והנשיא כמו שזכרתי למעלה פ"ח לענין בעל העקדה שלשים ושיש . וחר"ם ז"ל ראש פ"א מהלכותיו אמר כשני ימים . וכמו כן ראינו מהלוקה בין האחרונים אם השבון העגור עצמו מסיני אם אין . גם נחלקו על איזה מקום מן העולם נוסד השבון מהלכי המאורות כמבואר פ"ט דלעילא . אף נשתנו דעותם אם מונים השני' אל בהר"ד דתשרי של חזו או לו"ד דתשרי של ישיב . או לג"י תתע"ו . שהוא לתשרי הראשון אחר יצירת אדם . ונפקא מינה גם לסכומם שזה מונה אחת או שתיים פחות או יתר מרעהו . כמו שזכרנו את כל זה מאמר א' פ"ג . ולשון החכם ישראלי מאמר ד' פ"ג על המולד הראשון כמו שכתבנו בפ"מ דף קכ"ט הוא מבלבל מאד . באמרו קדמונינו נתגלה להם במזחקם [וכבר נודע כי כל מחקר אנושי הוא מן המאוחר אל הקודם] , או מדרך הנבואה (וזה בהפך כי האותיות ואשר תבאנה , מן הקוד' אל המאוחר תגיד לנו) כי לדעת האומר בניסן נברא העולם היה בזמן כך . ולדעת האומר בתשרי בזמן כך . אופן בלי ספק רחוק מהתיחס לנבואה אשר היא ברה כהמה ולא נסחפק על דבר אם קבלנוהו ממינה אם אין . כמו שזכחנו במאמר זה פ"א . עד כי תמיהתי איך יצאו מפי החכם ישראלי דברים כהמה . ואולם ההלכות מסיני לא תבאנה חוברות ואחוות בשח ספקות ומחלוקות כאלה אבל תודענה על נכון הן הם עצמם הן בואן מסיני . א"כ השבון העגור אינו מסנו . והנה החכם ישראלי הנוכר הואיל ואחא לידן לא אמנע הוסיף התפלא עליו אך בספרו הכהונם יסוד עולם פ"ט מאמר ד' הפריו על המדה בדברים אשר רמותו ג"כ בכ"ה מפרקי הספר . וחר"ר לוי נ' חביב בתשובת הסמינה דף רפ"ה בלי הרגיש על נחש הכרוך בעקבם , שכתב וז"ל . כשגורה מלכות האומות הסומך והנסמך יתרג . כשני מאות שנה אחר ההרבן נקhalו חכמי ישראל וראשי האבות והזקנים והסכימו לעצה נכונה כדי להסיר המחלוקת ושינוי הדעות והסברות והמנהגות שהיו קודם לכן בין קביעות ר"ה וי"ה ושאר החגים ע"פ ראות הלבנה וחדושה . לבין קביעתם ע"פ החשבון . והסכימו ליסד לנו בהכמה גדולה וקבלה ומסורת שהיה או בידם מן הנביאים וחכמי ישראל הראשונים . והתקינו החשבון הנכון הזה המסור לנו מהם לעבור השנים וקביעות ראשי החודשים והמועדות והצימות כדי שכל ישראל המפורים לקצוי הארץ יהיו מאו ואילך נוהגים על פיו ועושים אותם ביום אחד מפורסם לכל בלי הצטרך לעדי ראייה ומשלוח צירים כראשונה עד יבא מורה צדק . וזה היה בימי ר' הלל בר' יהודא נשיאה ובית דינו אשר למדו אותנו החשבונות האלה , ע"כ . הלא מתוך דבריו הנזכרים אשר בהם סבסך על למוד העגור נבואה קבלה וחכמה נמצא הולך ומורה היות החש' שבידנו מוסכם ומחודש עם מה שהשיגוהו להשמר בו הפרטים אשר היו ג"כ נדרשים בעת הקדוש מקדם . ואמנה חזר בו אצלי מאד הוא מה שיהיה סבה לזה העשות הכל להסיר המחלוקת ושינוי הדעות והסברות והמנהגות שהיו קודם לכן בין החכמים כנזכר . כי זה ממה שיהקה את המינים קראים ארורים ויהויקם בחקותיהם . שכן נמצא לאחד מהם אהרן בר אליאל [אשים לא תכנה] בפרוש מכונה לו כהר הורה פרשת אמור וז"ל . יש מבעלי הקבלה אומרים כי כונת התורה היתה שיתנהגו על פי הראיה עד סוף חכמי המשנה . ואהרי כן יתנהגו ע"ש החשבון ,

וא"כ לא היה ראוי להחלק חכמי ישראל שלא יודו כלם לדעת אחת כי רבו המחלוקות בהיותם מבטלים את הראיה לקיים החשבון באופן כי יותר מי"ד שנים עמדו בלי תקנה עד שקם יצחק נפחא ותקן העבו', ע"כ. והן כל אלה לזה ולזה דברי נביאות והיה כצדיק כרשע בר עונשין. זה על שגגתו הפאת, וזה על זדונו כרת לנצה. כי לא כן שמענו מן הקדמונים רבינו האי בחשובתו שהביא הנשיא מאמר ג' שער ז'. ורמב"ם פ"ה מהקה"ה. ורמב"ן בהשגות קנ"ג. הנתן הסדר הוזה לקצץ בנטיעות המחלוקות שהתמידו כמה שנים. אשר מהן יביא הקראי ראייה על בלי המשך בעבור קבלה נאמנת. אדרבא מצאנו ראינו את כלם אומרים כי רק מיראת בטול הב"ד מן הארץ והמינע בגלל זה אופן הקדוש על פי הראיה באופן שח"ו יתבטלו החגים מיסמנו בהתבטל הקרבנות מאין מקדש. כלם שפה אחת ודברים אחרים נמנו וגמרו להעתק מן הראיה והשבונה אל החשבון השוה הנוהג לעת עתה. בלתי עלות בין דא לדא משאת שום קטטה ומחלוקת. והנה בהיות זה כן הקראי באפו ימחץ ראש על ארץ רבה ולא יתן תפלה במשך קבלתו. ואף האישי הישראלי הזכור אשר ודאי לא כשמועה מרבותיו אבל מאומד דעתו ופליטה גרידא כתב כמדובר ישיב ידו אל היקו ויודה כי אמנם שקר מליו ובסוד עמי (זה סוד העבור) לא לרצון יהיה מאומה. באשר האמת לאמתו הוא כמו שזכרנו פעמים רבות כי לפי מה שקבלו על הכתובי' החד' הוזה לכם ואשר תקראו אתם היה לסנהדרין כח בחוק העתים לבהור ברכים שיחפצו לשמירת כונת התורה של מקראי קדש. ולזה מרס התבטל הקדוש בראיה והשבונה כזכור הסבימו על החשבון השוה יחד כלם בלב אחד כאיש אחד עד שוב ד' לשוב עלינו. גם בעיני יפלא אם הרא"ש ז"ל אשר אחרי לכתו לטעת אשל תלמודו בספר. זה הישראלי שהיה מתלמידיו יחס לו חבורו הזכור, בראותו כאלה, וכאיש גבורתו, לא קיים בו כר' עקובא בפ' יש בערכין הוכח להכנס ויאחבך. אך נשוב אל ענינו ונאמר כי בהתייחס לבהינה השביעית הוואת השוב בעיני תעשה קורא נעים לראות מחדש ארבע ההוכחות אשר כהבנו בפ"מ מן הספר.

ש מי נית. מצאנו לתנאים שלש דעות באיזה יום מן השבוע היתה יציאת מצרים גם ספקות בעבור קצת חדשים ואחרים מלבד אלה כמבואר הכל בזה פ"ד. ואולם אם ההזיקו השבון העבור עם סי' בהר"ד או וי"ד לראשיתו נהוג מקדמי ארץ יכלו לברר ספקותם הנו' ולא עשוהו, אם כן לא היה אצלם למקובל במסורת.

ת שיעית. אנחנו רואים המשה חכמים מוהוקים לאשלי רבני מיצרים גם לפי דעתם מכריחים במופתו איצטגנינות כי סי' בהר"ד מתוקן כפי אופק בבל כמבוא' למעלה פ"ה ובהכרח גם סימני וי"ד וג"י תתע"ו לשתי השנים הנמשכות הימנו אשר בחרו להם הכתות הממאנים להתחיל מבהר"ד נמצאו מסודרים לפי המקום ההוא. ואולם אין להאמין שהתורה הנתונה בסני תישיר את נוצריה בלמוד הוזה לבבל עיר ההרס. והיא יכולה להישירם מאופק סיני עצמו או מאופק א"י שאליה התעתדו ללכת. כ"ש בהיות השעות השוות הנמנות בבבל בלתי מסכימות לנמנות בסני או ארץ ישראל מפני הפרש זריחת השמש. אם כן לא מסיני אבל מהחכמי בבל באו הסימנים הנו' לידנו.

ע שירית. מצאנו כי סימן בהר"ד וכל העומד תהתיו כנ"ל מיוחד על מקום צד ונקודה משוערת בשביל אשר רהוק ממנה אפילו מיל לא יאמר עוד בהר"ד אבל

בהר"ג או בהר"ה. ואולם העדות על הראיה לא היה מצומצם כל כך. כי זה בלי ספק נמנע אצל מראות עיני העדים כמבואר הכל סוף פ"ה אם כן איננו כמו השבון הראיה במסורת.

א ה ה ע ש ר ה . אין ספק כי לקביעו סדר העוב' כפי סומן בהר"ד או הממלאו מקימו כאמור צריך להאמין שהבראיה היתה בימים נבדלים ככל הנראה מפשט הכתובים במעשה בראשית. ושהמאורות נתלו בליל ד' והמולד שהה עד וי"ד אשר מינו למפרע יצא בהר"ד לשנת ההו'. כי אפילו רגע שנטה מזה יתקלקלו כל הסימנים האלה. ואולם מיפאנו הר"ם ורלב"ג שני מאורות גדולים בהשבונו העבור אומרים ביתר ספריהם שהכל נברא יחד בתחלת יום א'. וגם אחרים חכמי לב נלוו זמם בזה כמבואר הכל פ"ז. אם כן לא ההזיקהו למקובל במסורת. אבל יאמן שיאמרו כי הכל לא בכ"ה באדר או באלול נברא כי אם בראש החדש עצמו. ידו ניסן כר' יהושע או תשרי כר' אליעזר. ובשוב מן המולד שבימינו המולד השהה בתשרי הראשון לפי השבון השנים הנהוג לנו יום ו' י"ד שעות שהוא יום א' עצמו לפי דעתם וראו ההכמים היות בזה מולד תשרי יותר נכון לתת יומו ראש השנה. ממולד ניסן המקדים אל ליל ד' ט' תרמ"ב. כאשר גם הוא נראה יותר נכון לתת יומו ראש להשבון התקופות בבחינת החולם מעת התלייה. קבעו הסדר לתקופות כר"י ולמולדות כר"א. בשנים מנחינת הבראיה עצמה אשר בלי ספק היתה בעת אחדי בלבד לא היה לנו לשום בה התחלות שונות. וכן לא היה לנו לדמות במול' הראשון שהיית י"ד השעות ההנה. והנה אם בתוספת או גרעון שנים ליצירה הודמן אל המולד הראשון אינו קדימה או אחר היו כמו כן מחברים אל החשבון דרכים יציאו הסדר מכוון אל המולד השהה הנאות לו כמו שעשו באמרם שמולד ניסן הראשון קדם והיה ד"ט תרמ"ב ומולד תשרי שהה עד י"ד שעות בין לר"א בין לר"י. כי דרך כלל מדי החליטנו שכל סדר העבור היה בהסכמה הלא הקושי הנו' בשל מעקר. כי המנייה בזה בבחירתו איננו הורס או מתנגד לנמצא אצל העיון בעצם. ולכל הפני' אין לבוא כיורה זקים בעלילות שוא לאמר איך תקשה ותלמד על הנושא המפור' הזה מדברי היצירה אשר הם שפוני טמוני קדש עד כי לפי מה שכתב החכם בל"מ בהקדמת מקנה א ברם שלו. רשב"י הבר כ"ד ספרים על אות הבית של בראשית. ועכ"ז כל המוסף גורע. כי אמנם הקושי הזה שיעורנו איננו מן החורה הגנוזה החומה ולא ידע אנוש ערכה. אבל מדרבנן אלו אשר לא בלעגי שפה כי אם בלשון צד וברור פשוט לנו כונתם הנזכרת הטיבו אשר דברו או ח"ו העמיקו שהתו. ושאלתנו היא אליבא דידהו. כי סוף סוף אליבא דכ"ע לאו קמלי קני באמא נינהו.

ש ת י מ ע ש ר ה . אין ספק שהכלל הנתון מאת ר"ג בכתיב השע"ג הוא מעקר העבור. ואולם מפאנו רלב"ג חכם תורני חולק עליו כמבואר בזה פ"י א"כ איננו לדעתו מסיני במסורת.

ש ל ש ע ש ר ה . יודע אני בעצמי שאיני כדאי לפתוח פי נגד הנמצא לנאונים ניהי נפש. אפס על דבר אמת. בענות צדק הנני אודחו בננפות החולקים עליהם אשר רבו כנראה בפ' שלמעלה. ונוסף על מה שראב"ע. כמו שזכרתי בזה פ"ד. שפתיו ברור כללו כי דבר רבינו סעדיה אשר הזכירו ג"כ בעל העקדה שער ל"ז סמקיים אותו שהב"ד גם בעת הראיה היו סומכין על השבון העבור אינו אמת לכל

האותות והמופתים שהביא . ועוד נוסח שם עליהם מאתנו . אשר אמנה עם נפילת דבר רבינו סעדיה יסלו ג"כ דברי רבינו הננאל השוים אליהם כמו שהראנו בפ"מ דף קכ"ה . עמוד נא משכיל והתנון היעמדו דברי רבינו האי אשר בתשובתו שהבאנו ומעלה פ"ט אמר כי בענין העביר קדמונינו צו אותנו לאחוז בכל מהזור שיעה לתפ"ה הלקים ובמולדות ב"ו תקצ"ה . מיה מינו של זה אצל זה . בשלמא למולדות ב"ו תקצ"ה ניחא , שהוא מיוסד על קבלת ר"ג בכפ"ב השפ"ג אשר מהווק אמתתה לא חיוט לעולם . אלא בתקופות שיעה ותפ"ה למאי הלכתא . הלא זה כפי דעת שמואל אשר נודע התבטלו לגמרי אצל הקביעות כמו שזכרתי פה מאמר ב' פ"א . וראוי היה לו לזכור תמורתה השבון תקופת רב אדא שהיא התקופא שבשננא המאושרת ושככה הלל אותה ההכס כוזרי מאמר ד' וברי לי כי הן על זה הן על דברים אחרים שאמר שם בסוף תשובתו על יתרון השיעה ותפ"ה הנו' הוא רב האי ז"ל הרגיש בהלשת דבריו . אשר ע"כ סיים ואמר סמוכים אנו כי גאולת ישראל קרובה ויבוא מורה צדק . כמו כן פלס נא מעגל דברים אלו של רבינו הננאל ז"ל אשר הביאם המפרש לה' קה"ה ראש פ"ה . שעל יסוד אמרו כי כל סדר העבור הלכה מסיני הנה בפירוש הסוגיא של פרק ההליל במהלוק' ר' מאיר ורבנן לענין ר"ה דאקלע ביום ו' אם היו דוחין אותו בעבור אלול אם לא דר' מאיר סבר אין דוחין , הוא רבינו הננאל כתב וז"ל . ק"ל הלא היה ר' מאיר בקו בכוד העבור . ולעולם כרבנן דחין כי דיכי דמסירי להו בכוד העבור הל"מ והך הלכתא לא אמסירא לה' מאיר . הלא מלבד הודע לודאי שעקרי המסורת לא נעלמו ממנו להיות הכלל בידו דכל סתם מתניהן אליביה ראה שם הסוגיא בפ' ההליל ותמצא שם שתי משניות לזכותו אשר זכרתים למעלה פ"ה . גם טעמו הזכור שם פ' ההליל אין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים וכולי הנו מאושר בפ' ר' עקיבא . שהביאו ממנו ראה כמו שזכרתי למעלה ראש פ"ד . וכן תמצאנו לפוסקים ובפרש סמ"ג עשאין מ"ו . ואיך אפוא הוא רבינו הננאל מסברת נפשו לא מדברי הגמרא יחס אליו ההעלמה הנו' . זה באמת פלא . גם התמה על אמרו לפי דברי המפרש פ"ה הנו' כי עולא פ"ק דר"ה טעה בהבנת טעם החדוש אשר הוא עצמו הגיד לחכמי בבל שהכמי א"י עברה לאלול משום ירקייא ומתייא . ושר' אחא גם הוא טעה בזה כנראה לו שם . באמור הגאון הנו' כי שניהם האמינו העשות הדחיה ההיא מן הב"ד של א"י בהחיות עצמם מפני אותם הסבות המקריות . והם לא עשוהו אלא להיות זה דינם מסדרי הדחיות שהיו אצלם הלכה ממש רבינו . כי כל זה לגאון הנו' מהאמינו שדברי העבור כלם ובכללם ענין הדחיות היו להם מסורת החומה מסיני . ושהב"ד לא היו רשאין לעשות מדעתם מאומה כשזכה דברו ית' ל כ ס ו א ת ס לפי קבלת רבותינו . והרי הדברים האלה מעולא כמו שזכרתי ג"כ פ"ה היו כשני מאמרים נבדלים . לא אמר עברה לאלול משום ירקייא ומתייא . אבל כתב תהלה ואמר עברה לאלול . ואחר כך במימרא אחרת זכר המטק תועלת מזה לגבי בבל אשר בעמק בלתי שיתן מאמרו השני סבה לראשון . וכבר הראינוך בפ"ה הנו' קושיות דוק' על דבריו אלה . גם לא תחדל מהתפלא בו איך הוא ז"ל לא הבדיל שם בין סבת העבור מפני הצורך והאביב שזה הכרח וזה דבר תורה לסבתו מפני הגויים אשר בפרוש אתמר שאינה אלא סעד כמו שהובא מאת הכסף משנה פ"ד מה' קה"ה ותראה לו שם היותו מבאר כי טעם הקרא זה סוד העבור הוא להיות הב"ד נזהרים מהודיע דרכיו אף

לחכמי לב בלתי המומונים אל העסק, כאלו המסורת הזאת תאסר לצאת משערי ב"ד והועה. ולא כמובן מדברי הר"ם פי"א שעל רכני השבון הראיה אשר לדבריו בארץ הימים ורוב הבריקות נודעו לחכמים רבים גם בא"ה, אמר שהן סוד העבור אשר היו חכמים גדולים יודעים אותו ואין מוסרין אותו לכל אדם הלא לסמוכים נבונים כאומר שמיניעת הלימוד היתה בלבד מחמת עונק הנושא, כי בלאו הכי כתר תורה גם בזה מורשה לקהלת עמנו, ומפני העומק הנז' תאר החשבון הזה. סוד העבור, והחשבון השוה הנהוג לנו עב"ר בלי שם לווי כנראה לו ראש פ"ו מהקה"ה, ויש להביא ראיה על אמתת חלוקתו זאת ממה שתראה לאביו דר' שמלאי פ"ק דר"ה היותו שואל את שמואל ידע מר הא מלתא דהניא בסוד העבור נולד קודם חצות או אחר חצות וכולי שהוא דבר מתיהם לא לחשבון השוה רק לאמתי כנראה מדברי הנשיא מאמר ב' שער ז', והנה תאר אותו סוד העבור כדברי הר"ם הנז' אשר לדעתי יצא לנו מן המקום הזה, מה שלא תמצא על החש' השוה, כי האהרונ' הם אשר תארוהו עבור גרידא כדבר הר"ם בראש פ"ו שזכרתי, גם מה שאמר הנאון כי לא היו מודיעים אותו רק למוזמנים כנו' הלא תראה כאלו ממענהו כך דשמואל הקטן לר"ג בההיא עובדא דסנהדרין פ"א שהומין שבעה ומצא שמנה, אני הוא שעליתי שלא ברשות אבל לא לעבר את השנה אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי, מכלל (כמו שכתב ג"כ המפרש להקה"ה פ"ד) שיתכן להושיב מי שאינו מוזמן לא להמנות אבל ללמוד כי האמנה ביום המעשה אינו אלא במוזמנים כאמרם ג"כ במתיהם לזה על מנת שירצה נשיא, ושאין ראיה הירח קובעת, כי אם מאמר הב"ד מקודש כמבואר שם פ"ב, לדמיון משפטי הננעים אשר בסגולה תורנית אינם אלא ע"פ כהן, ובגלל הדברים האלה את אשר אמרתי לפנים אשנהו גם עתה, כי אין ראוי להחשב על הנאוני' הנז' רק שהשרינו על מדתם זאת למצן הגדיל תפארת העבור בעיני ההמון לסבה הנאותה שזכרנו בפרק הזה קושיא א', והרי בהיות אל כל ב"ד הממלא מקום סנהדרין רשיון וכה תורני לקרוא חרעו ושבתון כ'טוב בעיניהם לפי התכליות המכוונים בהם מאת התורה, והם ז"ל סדרו לנו את כל הנמשך מסדר העבור המיוחד בבחירתם כאמור, הרי הסכמתם זו נאמת ובהמים נד בנד תהיה כמו חשבון הראיה לרצון להם ולא (1) לפני ה' וכבר קיימוה וקבלוה עליהם כל בני עמנו.

א ר ב ע ע ש ר ה, ראה מזה שכתבנו בסוף פ"ב על הקשויות אשר תבאנה אם אמרנו כי חשבון הקביעות סודר מן הקודם אל המתאחר, כי ארכו שם הדברים ואין לך אלא לגול עמוד בלי שנטרח להביאם גם הנה.

ה מ ש ע ש ר ה, אם סדר הקביעות ע"פ השוה ושרש בהר"ד שעליו בפרט אנו דנים נמסר הוא עצמו מסיני מה היה הצורך בתורה על דעת רבותינו שיהיו הקובעי' ב"ד ובא"י כי כן אגזו מתשארים בו שתקנוהו ר' הלל וב"ד נשיא הארץ, הלא בהתנלות ע"י כל מי שיהיה איש אמונים בבחינת השרש המסור בנבואה והחשבון הנמשך אליו אי אלו הם העתים המומונים להתקדש בהם גם לדור דורים נמצא שכבר קדשום שמים, והוא לאו מילף הוא של כבישי דרחמנא אלא גלוי מלתא בעלמא, אשר כדבר הר"ם פי"א גם נער קטן נוהג בו על יושר, ואם כן

(1) גם אפשר לקרוא המלה הזאת בכ"י ולנו, כי אותיות נו בכתב איטלקים נראים לפעמים כעצרת האל"ף, המערך.

מה כח ב"ד יפה שנצטרך אליו בו . הלא יספיק היותו ככל יתרו הדברים שנמסרו בסיני אשר עליהם תמצא בהקדמת ה' ד להר"ם ז"ל נשהוא מספר והולך שלשלת הקבלה רב אשי קבל מרובא ורובא מרבה ורבה מרב הונא שהיו כלם הכמי הוצה לאר' . וכן אחרי התימת הגמרא בהכרח קבלנו מהכמי הדורות בלתי ב"ד ידוע . ומה זאת איפוא בקביעות ומאי רבותיהו שידוקק על המסר לנו קבלתם על פי ב"ד ובאדמת הקדש . ובר מן דין הלא יאות שיבהן כי בעת הרצון והמעלה אשר היו מקדשין ע"פ הראיה יורמן קביעות החגים מהסכמת בני אדם ובחירתם . רצוני מהסכמת הב"ד . כאמרו ית' לכם ואתם . שוו היתה נחמת ר' יהושע מר' עקיבא ור' דוסא במחלקתו עם ר"ג פ"ק דר"ה כפי הידוע . ואם עתה בומן הגלות והקצף ימצאו כלם מצד הבחינה הנזכרת מסודרים ומיוחדים בעצם וראשונה מפי ב"ד שי מעלה הלא כאלה שמן חלקנו ותחשב לנו ברכה עד שהאמר כי הימים הראשונים לא היו טובים מאלה . ואדרבא טוב לנו מאז עתה כי ה' מחוקקנו . ולמה יאמרו ההכמים רמב"ן והישראלי כמו שזכרנו בפ"מ גם רבינו האי בסוף תשובתו הנו' שיש לנו לדרוף את הסדר הוזה עד יבא מורה צדק . האמנה באמרנו כי הסדר הוזה שבו נעתקנו מן החש' האמתי אל השוה לאו מסיני אתמר אלא נהדר' מבהירות ההכמים לקפיצת הדרך בשעת הדחק כמו שזכרנו בזה פ"ד . וכעין מה שהר"ם ז"ל כתב בה' שבינת יו"ט פ"א על י"ט שני כי הוא מן הדברים שנתחדשו בגלותנו . ואין לנו עליו ולא על ס' בהר"ד או כיוצא בו הנסמך אליו שום הערה מאת ה' מן השמי' . רק בבחינת המיצוה הכללית של לא תסור והפרטית באמרו החדש הזה לכם ב"ד של משה הנה תמו נכרתו כל התמיהות האלה . ונמצא שהכונה האלקית נצבת על עולתה שיהיו כל ימי חגיגו הן בעת המעלה הן בעת השפלות נזכרים ונעשים ע"פ ב"ד אם בפועל אם בכח . כי מסתמא זריזין הם ויכללו דבריהם ככל הנאות מן הצורך . ושיהיה תמיד מוצא הסדר הוזה מן המקום אשר עצם קדושתו גורם לתקן . זולת הטעם שיתכן בזה כי הקדוש והקביעות יהי כפי מערכת המאורות לא במזרח או מערב אבל במצבם על הארץ הנבחרת כדבר החכ' כוורי מאמר ב' ס' ס' שבתות י"י ומועדי י"י הלויים בנהלת י"י . וזו אולי מכוונות עדותו של חנניה על הכתוב לשכנו תדרשו כל הדרישות לא תהיינה אלא לשכנו כדאיתא בסנהדרין ור"ה שניהם פ"א . הנה אלה חמש עשרה ראיות לצד האחד אשר הן קושיות לסותרו כמו שזכרנו . ס' להם הו' ד והדר פעלו . ובג' ד בוגדים בג' ד . ואם נמצאו בהן חלושות בקצת . האמנתי כי המשכיל ברובם , מעמל נפשו יראה ישבע . ודבר טוב ישמחנו .

כונת הפרק . היתר עשר קושיות הנמשכות לחשיבת השאלה שנכנסה במאמר ראשון פ"ג מוכיות הצד הסותר אשר הוצעו שם פ"א . ובחיתר השנית תמצא השנה על כהר"י קארו . ובששית אחת על רבינו סעדיה ואחרת על רמב"ן ז"ל ובשביעית על החכם כוורדי .

פרק יג . ומעתה אלקים וחסדו ישלח עורנו מקדש לבוא אל היתר הקושיות הנמשכות לתשובת השאלה אשר במאמר א' פ"ג מוכיות הצד הסותר שזכרנו פרק

ראשון מאמר א'. וזה אמנם יהיה כדברינו אלה. על הראשונה, המבוארת שם נאמר שאין המנהג הנמצא לרבותינו במנין השנים ראייה על חשבון הספקות הנופלים בו והכתובים וההוכחות אשר לזכות הצד הסותר בלתי שפונים להבהן. כ"ש בראותנו שהם ז"ל עצמם נותנים יד לזה כמבואר פ"ה מאמר א' פ"ב לענין שנות הושע. אבל אחרי התפשט סך השנים נדעת ס"ע אשר מנאם כפי מה שעמד ויפלה באור הפסוקים. ובאמת אין דרך ושיג לבוא בהכמת אדם עד תנונת זה הדרוש בעצם. כי מי יקשיב וישמע לאחור מזה שלא הוגד מראש ונדעה. אחזוהו גם הם כפי מה שהוא ולא הרפוהו. כ"ש בהרגישם ז"ל כי הוא ס"ע עצמו אשר מינייה וביה התבאר בסך שנות בית ראשון שהיו יותר. קבע מסמרות במה שהחל למנות על פי שנות המליכה או עד נשיית המלכות בגלות וייכין כשיעם ראב"ד הלוי שזכרנו פ"ב מאמר א'. וכדבר הוזה האמר בכל האחרונים אשר עם היותם לא בלבד מסופקים אבל מקוימים במספר השנים של חלקי זמנים מה איוה יתרון באופן כי גם בסך הכולל יהיב תוספת. הנם רודפים את השמחה שהחלה. ומדברים בכל מקים ובכל נושא כפי הנאות לכל נמשך אחריה. הלא תראה שכן עשו גם בחשבון תקופת שמואל ומתיחס לה עם הודע להם על אודותיה סבת הבטול ככל אשר זכרנו פה מאמר א' פ"ג ומאמר ב' פ"א ופ"ה ס' ד'. כי האמנה כן ראוי תמיד לקיים את אשר נתפשט בהמון כל עוד שלא יהו' בו נוק תורני הלילה. בשגם לא בכל זאת תנעל הולת בפני כל הבא לחקור בסוד חכמים את האמת לא להסיג ה"ו גבול ראשוני רק לתכלית דרוש וקבל שטר או לסבה אחרת שיאמן היותה לרצון לפני אלקינו כמו שזכרנו בכ"ש מפרקי הספר ועל פי הדברים שכתבנו על פ"מב במהדורא השנית סימן כ"א.

ועל השנית. עם מה שהעירונו בפמ"ב הנו' על מה שיש בו די להיתרה לא נחדל גם עתה מהוסיף באור ונאמר כי המכוון מאת החכם כיוורי בדבריו ההם קבלנו שנות הקדמונים ממש. אינו לומר כי באה מאתו על זה קבלה סתומה על פה. שאז ודאי לא תצוייר בה מיהלוקת כמו שזכרנו בזה פ"א. אבל אמר כי בספורי הקורות אשר כתב התורה מראשית היצירה עד ימיו נמצא שאנב אורחיה מנה לנו השנים עם שיוגה כי לא כוון לזה בעצם. הלא כמו שזכרתי בפ' הכ"ה אלו השב דבר עקרי ידיעת פרשי השנים היה מתחיל תורתו היום אלפים תמ"ח שנים ברא אלקי וגו' אבל סתם ואמר בראשי'. דמשמע כהרגום אינקלס בקד מין. ובהרגום יב"ע מן אולא. שהם כדבר המשורר לפנים הארץ יסרת. ובגוס' תפלותינו הברלת אנוש מראש. יצרת עולמך מקדם. ועם כי בכפורי הנו' נמצאנו יחד לומדי' מספר השנים כדבר הכוורי הנו' הנה לא יכחיש כי בפתרון הכתובים ההם, נמצאו דעות שונות בלי הכרע אשר בגללן תמוש יחד הסך הכולל כמו שזכרנו בפ' הל"ה על סך ת"ל השנים האמור ביציאת מצרים. והנה כל אחד ירמה שדעתו צודק על הסכום המתקבץ אצלו מכתני הקדש. וכמו כן סיום דברי החכם הנו' ונדע מה שיש ממשוה ועד עתה. בידיעתנו הנרידא תלה אותו. היינו מהסתכלות דברי הנביאים. אשר מ"מ גם בבאורם גדלה מהלוקת. כי האמת הוא שאין מסורת נבואה על פה בסך השנים ליצירה. אבל ר' יוסי בס"ע כמו שזכרנו בזה סוף פ"א ועל השנית בפ' הקדם. הוא שהתחיל במנינם. קצתו ממה שדמהו נוכח ע"ס הכתובים וקצתו היינו מהתימת חוון ודנה, כפי השמע אצלו מאוזה חכם אם מישראל אם מא"ה או

כפי השיזרתו הפרטית בשלשלת הדורות ההמה . ועדת רבותינו . כמדובר גם שם . לא סרה מהמשך המיד אחריו בכל ההשבונות האלה . גם מה שהוסף החכ' כוזר שאין בין היהודים מחלוקת . אין הרצון בו דכ"ע מודו היותם כיום ד"פ השל"ו אבל יפטר על ההכנמה הכוללת שיש לשנים כך מה ליצירה . כי מזה יתברר המבוקש העקרי בספרו שהוא שאין העולם קדמון כי אז שנותיו הדיינה לאין הקר . ובמכוון הוזה לא יויק אפילו ידומה המספר שבעתים . ואפס גם לדעתו אפשר המוצא בהם זה מוסף וזה גורע . הלא לכל הפחות נהי דלדין אנשי מערב המונים אל בהר"ד ועמנו הר"ם ז"ל כמו שיתברר בסמך שנה זו היא השל"ו לבריאה . הנה לפי ס"ע ועדת רבותינו כאמור . והגאונים רבינו סעדיה רב האי וכל אנשי מורה המונים אל וי"ד כמו שזכר המפרש פ"י מהקה"ה . איננה כי אם השל"ה . ולמונים מן ג"י תתע"ו אינה אלא השל"ד ככל אשר זכרתו גם כן פ"מ דף קב"ה מן הספ' . ואין ספק כפי מה שכתבתי גם למעלה פ"ב ס' ז' שאם היה על מספר השנים מסורת נביאה לא נפלו בו שנויי דעות ומחלוקות כאלה .

והנה יען זכרנו עתה כי הר"ם ז"ל הוא עמנו אנשי מערב למנוה מבהר"ד שכן אמנה תראה לו פ"ו מהקה"ה ס' ה' וי"ג הגבילו אותו ראש מהזור . וכן פ"י דה' שמטה באמרו כי מולד וי"ד הוא לשנה השנית דיצירה נמצא בהר"ד לראשונה . אני טרם אעבור מזה אמרתי לחרוש מועיל אגלה אונך בשתים זו הישרנה לדעתי בעיניך . האחת כי בראותך מה שכתב פ"ה דה' שמטה הנז' וז"ל . בשנת ב' אלפים תק"ג כר"ה שאחר מולד אדם התחילו למנות וכו' . אך כך לטעות נבגרא רבה אשר נזכרו לפנינו בהיותך הושב כי לדעתו מולד וי"ד הוא המהואר אצלו תמיד התחלה ליצירה . דאם כן תקשי לך היא גופא , שאמר תכף כי זאת שנת וי"ד היא השנית ליצירה . ועוד נמצא סותר את דבריו המכופלים בפ"ו הנזכר . אבל מעם זכרו שם התחלת וי"ד הוא מדרנו והפצו לברר השנה הרמוזה ממנו בכל סימניה . לבריאה , להרבן , ולשטרות . ומאשר ידע המצא הנכמים כמו הגאונים שזכרנו המונים לבריאה מן וי"ד לא נמנע מלזכור גם את ההתחלה ההיא . אך עם הבאור שהיא השנית אצלו כנו' . ועוד לסבה יותר עקרית והיא כי להיותו עתיד לכתוב באותו הפרק אך בשנת התקל"ו לאלף החמישי היא שמטה לדעתו . ומוצאי שמטה לדעת הגאונים , אם לא הקדים כאן לרמוז על שתי ההתחלות לבהר"ד ולוי"ד כפי הדעות השונות , היה הקורא יכול בנקלה לטעות בידחו גם אל הר"ם תחלת ההשבון מן וי"ד . ונמצאו שנת התקל"ו הנז' נופלת במוצאי שמטה לא בשמטה עצמה כפי השבונו . ולא התברר דבר המחלוקת אשר הפך שנדענו . ובכן הקדים פה לבאר היטב איך השנה הרמוזה ממנו בהחילך מן וי"ד היא נופלת לחש' כך . ובאמרו תכף שוה וי"ד היא שניה דיצירה מאליו יקרא כי לבהר"ד היא שנה יותר . והמופת שיכריח אמתה זה הוא כי במנוחך בתמ"ה אשר ער גאולת מצרים וארבעים של מדבר וכ"א שנה אשר זכר עד השמטה הראשונה המצאנה בשנת בתק"ט . ואיך אמר הוא שהיא בשנת בתק"י . אלא דואי זכרו התחלת וי"ד לא היה כי אם להרחיב הבאור ולהרים מנשול כמו שאמרנו . ואולם ההתחלה הנהוגה אצלו ליצירה דואי היא בהר"ד כמבואר מפרקן דלעילא . והרי כפי דרכו יעמד מעמו בו דק"ל פ"ק דר"ה יום אחד בשנה חסוב שנה כ"ש ה' ימים דבריאשית וכ"ש עוד ששה חדשים הואיל וק"ל כר"י דבינסן נבגרא העולם כמו שזכרתו גם כן

דברי הנשיא למעלה מאמר ב' פ"ג. וכבר שמעתי אומרים כי זכרו כאן התחלת וי"ד הוא לרמוז שהב"ד המברכי' על ספירת שנות השמיטה. בראשיהה היו מברכי' כספירת העומר אבל בסופה כספירת ימי הנדה. ולזה זכר התהלת וי"ד שהיא מוצאי שנת בהר"ד, ולא נהירא. כי הנה בשגם לא מצאתי דבר זה כמובאר להכמינו. נראה ודאי היות מן הראוי להשוות ספיר' שנים אלו לספירת ימי העומר. ויאמרו בתהלת כל שנה, שנה זו לשמיטה היא שנת כך. כבית הלל גם כן בהנחה כנגד ימים היוצאים. ועוד כי סימני התהלות האלה אין להם ענין אצל הב"ד הנז'. אבל זכר אותם למען יבטח שהקורא יעמוד על מה שכונן הוא להשמיענו. לכן מהוורתא הא דאמרן. והשנית מן השתים אשר ידענו היא כי לדעתי מאד ראוי להפלא על הגאון קארו א"ך בנמוקיו פ"ה דה' שמטה הנז' שגנה יצאה מלפניו במה שכתב וז"ל. קאמר רבינו דכשאנו מונים סך שנים ליצירה הוא מר"ה של וי"ד לא מר"ה של מולד בהר"ד. שנאותה שנה דוי"ד התחילה הבריאה ואין אנו חוששים רק על יצירת האדם שהוא עקר בריאת העולם עכ"ל. אשר מדבריו אלה ובפרט האחרונים נראה ברור כי לדעתו הר"ם ז"ל אינו מונה שנות היצירה לבהר"ד. והרי הוא פ"ו הנז' עומד וצוה שתי פעמים כי התחלה ממנו. וכן שם בש"י מה' שמטה באר היטב כי וי"ד הוא לשנית דיצירה. ומבאר כי זו של וי"ד היא למולד אדם לא ליצירה. גם כל היודע למנות ירגיש כי לדברי החכם הנה שמטה ראשונה אשר רמו רבינו לא בתק"י נופלת אלא בשנה הקודמת ככל אשר בארנו. והנה לפי שפתו היה לו להתעורר ולפשר בין הסתירות הנגלות בדברי רבינו. אם לא שתדין כי בלגנו על משה' ק"ה. יען דבר הרב"ד שם בהשגות פ"ו לא היו באמנה אחר מרבותיו נעלם ממנו את המבואר בפ"ו הנזכר. וזה דבר השמיטה אנב הרפיה הפיעהו. כי גם החכמים תקראנה אותם כאלה. או כי להגן בערו. עם שדבריו לא יורו נכה. תאמר כי הסורי מהסרא והכי קתני. קאמר רבינו דכשאנו מונים סך שנים ליצירה בענין זה של יובלות ושמטין וכולי. דאלו בכל מילי ודאי הוא שאין זו דעת רבינו כדפרשית.

ועל השלישית נאמר כי המינה שבהר"ד לבדו יורה אמתת המולדות הוא כוונ ממה שהמצא לרב האי בתשובתו הכתובה בספר תשובות הגאונים והביאה הנשיא מאמר ג' שער ד' אצל אמרו שאין ראוי ליסד השבון השני ומציאות המולד' והתקופות על סימן בהר"ד. להיות דעתו כי רק וי"ד הוא הנכון. שכתב וז"ל. כשאנו מבקשים לדעת מולד שנה אנו אוהים השנים השלמות שחלפו. כגון שבקשנו לדעת מולד תשרי ש'ד נאחו ג' אלפים תמ"ח (אשר מן היצירה עד לשמרות) ואלף ש"ד שנים [שהיו מתהלת שפרות עד ימיו] לראות יתרונם כמה הוא. וכשנבוא להשוב תקופת ניסן שאחר תשרי אנו רואים אותו כאלו הוא ניסן ש"ד. ונצטרך לאחוז אלף ש"ג עם נ' אלפים תמ"ח. וכיון שראו קצת החשבנים כי הלוף זה מפעם הלומדים שאינם רואים היות בניסן התחלה. אבל שנת ש"ג אצלם היא מתשרי עד סוף אלול וכשמלמדים אותם סדר המולדות אומרים להם למולד צנת ש"ג אחוז ש"ב ולתקופת ניסן אחוז ש"ג. ומתהלף אליהם. שמו מעמד ללומדים שיהיה תשרי שלהם אשר ימנו מזדש תשרי שלפניו ניסן זה. ובכך ימצא מולדו אלו היה בהר"ד. ומשם בתוספת ב"ד תל"ח ימצא מולד ניסן ד"ט תרמ"ב ומולד תשרי שאחריו וי"ד. ודבר זה מעמד להלמידים נעשה. אך מנין ימי

עולם לא ילמד הימנו. (כי לדבריו וכן לדברי רבינו סעדיה כמו שזכרנו בפ"מ דף קכ"ה הסך ליצירה הוא שנה פחות ממנינו) וכל מה ששמעת הלוח דבר זה בין מהמת שנת היובל¹) בין מהמת דברים אחרים אל הסמוך עליו כי דבר ריק הוא, עכ"ל. אשר ממנו נמצאת למד שככה אם עלה בלב מסדרי העבור לשים מספר השנים פחות או יתר הנדה בהשלכת היתרונות הראויים לכל סך מונה ימצא לך כמו כן המולד שתרגיש בימך. והלא ידעת שאין הפרש בגלגול הסדר בין שתמנה אלף שנים יותר, או חדש אחד בלבד כי כל הוספת וגרעון יבלע סי' בהר"ד ממקומו. היינו שעם היותו תמיד סך ישר לפי השבון השנים הנסמך אליו לא יהיה או לראש ולשר כאשר הוא לפי השבוננו. כמו שזכרנו בשנית פ"ב דלעילא. והרי ר' יהושע אשר ניסן שלו הוא דישוב נמצאו מוסף ששה חדשים על השרי דישוב של ר"א ולניסן תהי טלו יהי סימן אחר במקום בהר"ד. וכן ר"א נמצא גורע לדעת ר"י ועכ"ז מהשבי העבור תקנו את הכל בהברם אל הסימנים הנז' הסדר שיעמוד בפרץ. וכן מן הדין החשוב כי הם עצמם היו כמו כן עושים אם השבו הסך הרבה פחות או הרבה יותר. עד כי בדרכים ההם בעינים היו מביאים את ההשבון אל הגבול הראוי אצלנו. ראה כזה מציעא פ"א בריחא דאין מוציאין לאכילת פירות וכולי אשר ברצותם להקשות ממנה אל הסוגיא שם הוצרך בתהלה להרץ אותה מקושי אחר נראה בעצמה ובכן לתשובת הקושי השני אמרו לאו תרוצי קא מתרצית לה תריץ נמי בבבל הוב. היינו לכל הפנים הוצרכה לתקון ככה תוכל לתקנה באופן זה ע"ש. ואמנה בלעדי אלה התשובות קורא משכיל. כמו שננעתו בו ג"כ סוף פ"א כי לו הונח התעלם אצל מסדרי העבור השבון השנים ליצירה ושלא ידעו דרך להתברר הימנו קצרה יד הכמתם מהעמידנו על אמתת המולדות השוים ולהת עליהם איזה שורש באופן שלא יבצר ממנו התקדש ימי הגינו. הלא תראה דברי הר"ם ראש פ"א שאחרי אמרו על האמתי כי חכמינו בעת הראיה היו מהשבין אותו בדרך שהאיצטננינים עושים, כתב וז"ל. ותהלת אותו ההשבון (היינו השבון האמתי לאיצטננינים) הוא ההשבון שבו יודעים קבוץ המאורות במהלכם האמצעי. הרי שהתורנים ידעו את המהלך השוה וממנו, להקל דבר הרלב"ג בחבורו על המולד/ ידרכו אל האמתי כמו שזכרנו. ולא בלבד ידעו למצוא אותו מחדש להדש כי גם לכל יום ולכל עת כנראה להר"ם ראש פט"ו. לא למאורות בלבד כי גם לכל יתר נוכחי לכת כנראה לו פ"א. גם סוף פ"ז תראה הודאתו שכל דבריו המופלאים בהלכות ההן הוציאים מן הספרים אשר לחכמי יון. כי המהוברים מחכמי ישראל שהיו בימי הנביאים לא הגיעו אלינו. וכמו כן יתאמת לך זה מדברי הראב"ע בשער השני מאגרת השבת שכתב וז"ל. כל חכמי המולות אמרו שתהלת החדש הוא מהתחברות הלבנה עם החמה בחלק אחד מן הגלגל וזהו שקראוהו ז"ל מולד. וחכמינו השבוהו במהלך האמצעי וככה עשו כל חכמי המולות ואח"כ יתקנהו, [היינו שיביאודו על גבול האמתי]. ובסמוך לענין ארבע טעיות שיהם לרבינו סעדיה כתב וז"ל. אין מהלוקת בין מולד ישראל למולד השבון הגוים במהלך האמצעי. וכבר הבאתי דברי הרלב"ג בסוף המהדורא השנית איך הורה על דרכיו בהמצאת כלי נכון לו. וכן יתברר מן המגיסטי ברברו על המהלך האמצעי לשמש מאמר

¹ נראה כי כן היה כתיב בטכס ספר העבור אשר היה ביד המחבר ר' עזריה ולא כן בנוסח הדפוס, כי שם כתוב שנת הסביל. וכן נכון.

ג' ולירח מאמר ד' ולחמשת הכוכבים מאמר ח' גם חכמי הנוצרים עם היות המולד השווה בלתי נהוג בדתם כמו בדתנו הנה להקל מעל כל מי שיבקשנו המציאו לו שרש מעת ההגשמה אצלם בלתי שיתפארו על זה בנבואה . רק מיסודי החכמה עצמה . ואם שמעת המצא הפרש בין שלהם לשלנו סבתו היא מה שכתבתי פה סוף פ"ה . שוב עליו אם שכחת . היהשב כי התוכנים ביתר האומות ישימו שורש המולד השווה מהערה אלקית ובפרט הערניים יושבי א"י המתנהגים בחדושיהם אחריו מעולמים לפנינו כמו שזכרתי בפ"מ דף קכ"ה מי עלה להם השמימה לקחת השרש . ואם תאמר בחשכה יתהלכו , הרוש נא כיום דבר הרב המורה ח"ב פכ"ד אם נמצאו בתוכם אנשי השם אשר בחכמה הזאת לילה ויום ישימו . הרי בלי ספק כי בשגם יעלם ממך כל מולד לא יבצר מומה למצוא אחר מהמה .

ו על ה ר ב י ע י ת נאמר שכבר הוכחנו בפ"א מדעת רבים ונכבדים וכן התבאר בפרק הקודם ובפרט בקושיא י"א . כי דעת הגאונים הנו' הוא כל כך דחוק ובלתי מחזור שיכון להאמר צאתו מאתם לשכך און ההמון בלבד מן הטעם שזכרנו . וע"כ סימן בהר"ד שעליו בעצם וראשונה אנו דנים נשאר בלתי מקובל מסיני אבל מוסכם אצל המסדרים לפי סך השנים אשר לרדיפת מנין ס"ע יצאו עליהם למפרע בשגם סוף סוף אינו מהיווי שבהיות סדר העבור מסיני יהיה סך השנים ליצירה מקובל כמדה . כי הנה כמו שכתבתי סוף פ"ט ובתשובת השאלה הקודמת אפשר לסדר העבור שישמר על מתכונתו , ירבו ימי שנותיו או ימעטו . והסימנים המסכימים לבהר"ד בין לר"א בין לר"י כבר זכרנו בשני מפרקינו אלה כי לא מאתב יצאו . אבל מסררי העבור הרשום לפי המצטרך לדעת התנאים הנו' בבחינת השבון ס"ע הנררף מהמה . גם הניחנו מרת כתי"ב תשצ"ג בין מולד למולד מפי עליון כאשר היא באמת צודקת לא יחויב בהר"ד נבואי כמדה . כי אודה יך צאתו ישר מן המאוחר אל הקודם לפי השבון השנים כאמור אבל לא תכריח שהמסורת הניח אותו בכתם לראש וכי ממנו אח"כ נמשכו המולדות שבאו . אדרבא התאמת לך מהלוק הדעות אשר נפלו ברדיפתו שהוא הסכמה על כרחנו כי אם האמינדהו קבלה מסיני לא החליפדהו ולא המירדהו . אף בכיוצא בו במשקל אבן תקומה . כי הייב אדם בראיית פ"ק דעדות לאמר בלשון רבו כ"ש בלשון משה רבינו .

ו על ה ה מ י ש י ת נאמר שכבר התבאר בזה מאמר ב' פ"ג כי מולד ניסן של השנה המחזוקת אצל ר' יהושע לראשונה היה לפי הכרח חשבון מסדרי העבור . לא ביום ו' אבל ליל ד' ט' שעות תרמ"ב חלקים ועכ"ז לא מבעיא שלא נחשב ר"י פוגם בספורי הבריאה או כופר במקובל לרבותינו כי גם קימא לן כותיה בההלש באופן כי גדולי האחרונים ראו כי טוב לפתור מאמר זה היום תהלת מעשיך לא על היות העולם נברא בר"ה אבל לכוונה אחרת כמו שזכרנו פה בשם התוספת מאמר ב' פ"ג . ואח ר"א דאמר בתשרי נברא לא שמענו היותו מגבול יום המולד בו"ד . אדרבא ראוי היה לדבריו שיהשב ביום ד' עת תליית המאורות כי שמחים לעשות רצון קונם החלו תכף להתהלך באשר יתהלכו . ואולם מסדרי העבור אשר נפי הסך הנהוג ראדהו נופל מזמנם למפרע אל יום הששי בקשו סברות מדעתם איך יצוייר שישתתה המולד כל כך אחר יום ד' . אשר על כן נאמר דהוא הדין בעינו אם הודמן נפלו ביום אחר ושעה אחרת היו כמו כן מדמין עליו סבה כל שהיא אפילו בלתי הולמת מכל צדיה כדהיא שאמרו בענוב תקופת שמואל הכלם שבעת ימים

והיתרון של מ' תרמ"ב נשאר בלי טעם. וכמו כן ראשית התקופות כבר ראית בפ"ו שהוצרכנו בהם הסכמו' כההיא שאמרו המנותן מינסן לא מתשרי. והסכמת החש' מאת היצירה. עם היות ראשית זמנם מיציאת מצרים. כמו שהארץ בזה הנשיא מאמר ב' שער ד', ואנחנו זכרנוהו פ"מ דף קכ"ז כי כן כל גופן אינו אלא לשמור האביב של הפס' והסכות שיבא באסוף. והטולה על כלנה שאהא מחשב השלישית לשנת תהו מעוברת כפי סימן גו"ה נגד הראוי אבל בהסכמה גרידא כמו שזכרנו בפ' הקודם קושיא ג'. כי בגלל הדברים האלה אינו נמנע שנאמר דה"ה אם מסדרי העבור חשבו השנים יותר, הם ולא אנחנו היו כמו כן על הדרך הוזה יכולים עם איזה תקון להביא הסדר המתיחס אליו לנקודה בעצמה שנראהו היום קנוצ עליה. ועל הששית נאמר כי כבר רבו העדים והראויות בפרקיננו אלה איך דבר הגאונים על היות הסנהדרין שומרים ומחשבים סדרי העבור הנהוג לנו הוא במל מעצמו ושלא אמרו כן אלא להגבילו אצלנו. ואני הנני עוד מוסף בזה הערה אם המשכילים יאשרוה. כי רבינו סעדיה אשר אחריו נמשכו הגאונים הנז' היה מדרך תמימותו לפי הנסיון הנמצא עליו ליהס דברים אל הלכה מסיני מאומד דעתו בשגם לא נמסרה אליו שמועה עליהם מאת ראשי הדורות אשר קדמוהו. ובפרט שמועה נמשכת מחכמי הגמרא אשר בהם כל ההלכות מסיני נפסקו. ראה לראב"ע ראש פרשת החדש. אבל אמרו כי משה לבדו היה נביא התורה כדברם ז"ל אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, שכתב וז"ל. אל יעלה על לבך השיר האמור בבית י"י ע"י דוד. כי כמו תקון היה ומוסד אשר יסד הוא ושמואל. וכן כתוב באמונתם [ד"ה א ט] ולא בנבואתם. והגאון ר' סעדיה אמר שקבלה היתה בידם מפי משה כי מלך יקום ויחדש כלי שיר. וכמוהו ולא תוציאו משא מנתיכם [יזמיה י"ז] ע"כ. ואם תאמר כך היה מקובל אצלם, הלא זה לא זכרוהו רבותינו. וראה את הר"ם ז"ל בעקר הראשון מן הסמ"ק שלו נגד בעל ההלכות אשר מנה קריאת ההלל מצוה מן התורה שכתב וז"ל [לפי העתקתן א' איוב]. אני תמה ממה שישמע אמרם ז"ל תרו"ג מצות נאמרו למשה שימנה במ קריאת ההלל אשר בו שבה דוד י"י ויאמר שהוא מצוה ממש רבינו, ע"כ. ובשגם דברי הרב אלה אינם צריכים חזק נראה שנוכל עשות לו עזר מהא דפ' ערבי פסחים שאחרי זכרון כמה דעות הלל זה מי אמרו התבאר מחכמים כי תקנת האמרו על כל צרה וגאולה היתה מנביאים שביניהם, אלמא לא מסיני נצטוונו על ככה. ואשר דמה רמב"ן ז"ל להושיע את בעל ההלכות מיד הר"ם התופש אותו על אשר מנהו בכלל התרו"ג מצות שנאמרו מסיני באמרו וז"ל, מה שאמרו ז"ל על הלל נביאים שביניהם תקנהו ירמוז למשה אהרן ומרים ואצילי בני ישראל וכולי כנרא' לו בתהל' השגותיו. באמת הוא דבר אשר כל משכיל ידינו בכל מעקרו לא יחא אלא כי לפני משה ובימיו הלא כל הנביאים יאספו נהם בכל דבר מצוה ככל כוכבי אור מפני השמש והוא לבדו יגור אומר. הרי שהגאון הנז' יחס למסורת סיני הלל דוד ודבר יזמיהו אשר לפי האמת לא עלו אז במחשבה מאומה, וזה לדעתי מתום לבבו ולהגדיל הדברים אצלנו. בשגם על האמת לאיך ניסא נראה דלא מן השם הוא ולא טוב היות האדם מתנבא מה שלא שמע מרבותיו וליחס אומדנות לסיני אך שתגדלנה לשבח. כמו שהזכרנו בפרק הקודם סימן ז' בבטול דברי הישראלי הקרובים לדברי הגאון האלה. וכבר מנו ז"ל במדות החכם אף על דברי חול אמרו בכאלה לא

שמעתי. אבל יקיים אצלנו כי כל המיוחס לדבר י"י אם בכתב אם על פה נודע לנו שכן היה באמת לא מאומד הדעת ושכן נמסר ודאי באמונה אומן.

גם לענין רב האי הנזכר הסכת נא איש תבונות ושמע בדרוש זה את אשר אני דובר אליך. ואם בראשית ידמה הרחיקי אותך מכוונת הפרק הלא עם זה אנהיך אביאך באהרית לאשר נכסף לנו. והשבות אל לבבך כי יפה דבר החכם י' רש"ד בהקדמתו לבאור השמע כי מתועלות התודע שם מחבר איזה ספר ומי בעל דברים של איזה מאמר הוא עמדנו ביותר על אמתת הכונה מהכירונו ביתר ספריו ודבריו מה מינו ודרכו בהמה.

הלא זה דברי שתזכור הא דתנן פ' בתרא דר"ה שיעור תרועה כג' יבבות. וכאשר רמי עליה מדתניא שיעור תרועה כג' שברים. עד כי בענין אחר מסיק שם הלמודא דלא פליגי. אמר אב"י בהא ודאי פליגי שנחלקו בפרוש יבבא דלבריהא גנזיה גנח ולמתניתין ילולי ילול. ושם עוד התקין ר' אבהו בקסרי ק ש ר"ק ועוד משום ספקא ק ש"ק ועוד משום ספקא ק ר"ק כנראה שם. באופן שהמהלוקת באיכות המצוה הזאת ברורה כשמיש. אשר ע"כ הר"ם ז"ל איש חכם ותורני מאד כתב כהלותיו ז"ל. ח ר ו ע ה. זו האמורה בתורה לפי איך השנים ורוב הגליות נסתפק בה ואין אנו יודעים אם היא הגניחה או היללה וכו'. וכן כמ"ג טורים ויתר האחרונים לא סרו מדבריו אלה. ועכ"ז רב האי ז"ל כמו שתמצא בחדושי המזרחי על דיני שופר לסמ"ג סבל דהקים הרבה ועל הבני הטבעי אמר מקומות מקומית יש. למען הסיר מלב ההמון שנפל במצוה זו מעולם שום ספק ומחלוקת. וזה אמנה לתמימותו כאשר ג"כ לענין ד' נכנסו לפדרס פ' אין דורשין תראה לו באסופות האבובת תשובות נגד הגאון רב שמואל בן חפני וזולתו מנכותו להגדיל המופתים המסופרים על קצת החכמים בשגם לא נביאים נחשבו. והוא הלק טוב ומשובח מהמת ההמון לענין הפרק נשפוט כי גם דרכו הנזכר משיעור זה יצא כלו כאמור. ואפס בין איש ובין אהיו מיוחדי סגולה האמנתי שגם הוא יאמר כל המוסף גורע. כדבר החכם והושך מיושר אך למחסור. וד' המוב יכפר אם שלא מדעת שגיניו.

ועל השביעית נאמר כי האמנה בהתאמת אצלנו שהנביאים אשר היו אחרי משה הם הם שהמציאוהו לנו. לא בלבד אם נודע שגולה אליהם בזה העור האלקי אבל שהיה מהכמתם האנושית ושקול הרעת. קבלנוהו ודאי בסבר פנים וקבענו בו מסמרת כדבר תורני ממש. באשר ליכא מאן דפליגי שאף צעיריהם היו כדאי לסמוך על דבריהם בכל שעה ועל כל הדבר הקשה כאלו מיניו נאמרו. ואפס ראשונה למען נשדי נרנא בעקר הקושי הלא טוב שיתברר כי אין כאן שום מקום אל הנבוא'. לא תזכר ולא תפקד בזה לא היא ולא רוח הקדש. ואחר כן נזכר כי לא בלבד מדרך הנבוא' אלא אפילו מהכמתם הגרידא לא הגיע דבר מן הקדמונים ההם מענין העבור לידנו. וזה כי בטול הנביאה וכשלון כחה אצל הנושא הזה שהוא מתחכם למצות התורה וכן אצל כל אשר כמודו הלא כל משכיל יודנו בהנחה ממה שהשרישונו ז"ל סף תורת כהנים ופ"ק דמנלה וכמה דוכתי אלה המצות שאין נביא רשאי להרש ואפילו לבאר שום דבר תורה אחר משה רבינו. וככהיא דפ' הוהב בתנירו של עכנא לא בשמים היא. באופן כי אף אם בפרוש אתמר על שום דבר התקלו מן הנביאי'. אנהנו לא נהזיקהו למפורש להם על פי ה', אבל כנמצא ומחודש בהכמת של אים

ורבים אשר אמנה גדלו אצלנו מהימן ודרדע וכל בני קדם. לא כמצוה אלקית בשום פנים. כי אם לסיג או תקנת חכמים כאמור לפי העת והצורך. הלא תראה פ'ב דפאה לענין שתי גרנות שאמר נהום הלבדר מקובלני מר' מיאשה שקבל מאבא שקבל מן הוונות שקבלו מן הנביאים (ולא הספיק לו זה עד שגמר דבריו) הלכה למשה מסיני. כי להיות הדרוש ההוא מדיני התורה היוצק לעבור בו מן הנביאים אל שרש המסורת. באשר על האמת כל הנביאים יחדו אחרי מות משה בענין המצות ובאורן לא יותר מהחכמים נחשבים אצלנו. וידעת לשון הר"ם בהקדמת זרעים מה שיעשה יהושע ופנחס בענין העיון והסברה, הוא שיעשה רבינא ורב אשי. גם שם כשלוש דלתות בסמוך הוסיף להאריך בזה שכתב על אודות הנביאים וז"ל בדבר המצוה והיקש ותבונה במתיחס לתורה הגם כיתר חכמים וכולי ואפילו אלף נביאים כאלוהו ואלוהי יסברו סברא אהת ואלף ואחד חכמים יסברו הלופה נעשה כדעת החכמים הרבים וכולי עד אמרו שלא נכתב ובאת אל הנביאים אלא ובאת אל הכהנים וגו' (1). ובסמ"ק שלו עקר א' כתב וז"ל. כל מה שסדרו הנביאים ע"ה אחר משה רבינו אינו לא מדרבנן. וערובין שתקן שלמה קראוהו מדרבנן. וכן ידים מדברי סופרים, ופ"ט מה' יסודי תורה כתב וז"ל. כל נביא שיפרש במצוה פרוש לא שמענו ממשה הרי זה אצלנו נביא השקף. ובת קול דפ' הוהב הנו' הנה לא באה לחרש דבר רק לפרש דהלכה כר' אליעזר. ואפילו הכי לא התקבלו דבריה. וכל אותם הדברים שזכר החכם כוורי סימן י"ט מאמר ג' שיקבעו אדרי משה כסדרי דוד ושמואל על השירים והמשוורים. ושלמה אשר קדש את תוך החצר, והעלה עולות זולת מובד, ועשה החג שבעה ושבעה ימים, ועורא שהעמיד על קהלו לתת מחצית השקל בכל שנה ואשר שמו אבן השתיה תמורה הארון מבית לפרוכת. והנביאים הראשונים שתקנו אנשי המעמד כדאיתא פ' בנ' פרקים. ואשר תקנו את ההלל על כל צרה וגאולה כמאמרם ז"ל פ' ערבי פסחים. כלם גורות ותקונים אם לפי שעה אם לדורות אשר נעשו בהכמה אנושית רצויה לאלקים ואדם ככל זולתם ג"כ שנאמר עליהם עורא תקן, הלל תקן, ריב"ז תקן, ודכותיהו. שלא מפי הגבורה אמרו המסרם לנו. ועל מצות יהוקאל במעשי הקרבנות פרשה ח' וקרבנות עורא בבנין שני כבר העלו במנהות פ' התכלה מה שהביא הר"ם סוף פ'ב דה' מעשה הקרבנות וז"ל. כל סדרי העבודה הכתובים בספר יהוקאל מלואים הם ואין נוהגים לדורות וכולי. וכן קרבנות שהקריבו בימי עורא מלואים היו וכולי אבל בדברי התורה עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע, ע"כ. ואתה תהוה כי בחכמה רבה שכל רש"י ז"ל את ידיו בפרוש ד"ה כ"פ על הכתוב ויעמד הזקיהו את הלויים בית ה' במצלותים בנבלים ובכנורות במצות דוד וגד חוזה המלך ונתן הנביא כי ביד ה' המצוה ביד נביאיו. שאהרי בארו ט"ס כפי מרוצת הדברים וז"ל אינו כתוב בתורה שיהא קרבן מעון שיהא אלא מצות י"י שצום ביד נביאיו לשזור על הקרבן הוסיף ואמר והכמינו פרשו במס' ערכין מנין שהלויים

(1) אפשר כי העתקת הקדמת זרעים אשר היה ביד המחבר לא היתה העתקת חריז הנדפסת. כי נוכח הלשון הטובא פה בשונה כאד כנוסח הנדפס. כי כן הוא ברפוס, אבל בעיון ובסברא ובהשכל המצות הוא כשאר חכמים וכולי רק אלף נביאים כלם כאלוהו ואלוהי היו סוברין סברא אחת ואלף חכמים וחכם סוברין הפך הסברא ההיא אחרי רבים להטות וכולי עד אמרו לא אמר ובאת אל הנביא אשר יחית בימים והם אלא ובאת אל הכהנים הלויים וכו'.

פרק שלשה עשר

89

שעונים לשורר בכלי שיר, דכתיב עבודת עבודה איננה עבודה הצריכה עבור' אחרת עמה היו אומר זה השיר בכלי שיר. כמו שכתב ג'כ בפרוש הכתוב הוה פרשת נשוא. ותראה כי החכם מזרה במקום שהוא צלל להשיג על רש"י והעלה חרם בידו כי לא ידע החכמה הזאת לרש"י מאין ולאין המצא. עיין שם כי ודאי ייטב בעיניך. באופן כי בכל דרך שנוכל צריך להזכיר גם פסוק ד"ה הנו' ענין הסכמה והקנה לבלתי יתנגד אל העקר שזכרנו. ובגלל הדברים האלה לשון החכם כוזרי המובא בקושי הנו' אשר כתבנוהו ג'כ פה מאמר א' ש"א ומאמר ב' פ"ט שהעבור הוא על העקר המקיבל וכולי שהוא נתלה בנבואה. נוסף על מה שהזכרנו ממנו פ"ט הנו' כי דעתו הוא שסדר העבור לא מסיני בא לידנו. על כרחך אתה הי הפרשהו כמפריו על מדותיו להגדיל את ערכו, כלומר בחכמה אשר כמעט נבואה יאמר לה. או תאמר החכמה אמיתית המביאה לידי נבואה באהת משלש המעלות הראויות לאשר יזכה לכתרה. לא שרצה להוכיח אמיתתו מצד שהנביא במה שהיה נביא בארו לנו. וכן לשון ראב"ע ז"ל בפרשת אמור הנו' אין ספק שאם דבור וכן קבלנו מפי נביאים הוא לו באמת שלא נוסף מר' יוסף תלמידו כדברים רבים אשר זכר המפרש צפנת פענח על באורו לפרשת שמות ע"ש איננו אלא כמפריו על דרך מאמר המיו הכוזרי הנו'. וכמו שכתבנו ג'כ ראש פ"י על דברת הגאונים' נוחי נפש. והן קדם מצידי אני עלי יודע כל נעלם כי ראיתי לשונו זה מובא מאחד הקדמונים מעתיקי דבריו. בלתי המצא בו המאמר שהוא וכן קבלנו מפי נביאים. אפס יזכה שכן יצא מפיו, אם היתה כינתו כי סדר עבודתו שזכר התאמת בנבואה הלא זה יהי נגד השרש התורני אשר כתבנו. ואם נפשו לומר שקבלוהו ממש לה לא בא עד הראש לזכרו על טוב כמאמר נחום הלבלר דלעילא. ועוד תקשי לך זו מנין לו. כי הנה דבר הרמב"ן שזכרנו בפ"ו לא המצאנו לרבותינו, אדרבא כמו שהזכרתי סוף פ"א ובשנית פי"ב סימן בהר"ד אשר לרעת מי שיהיה הנו מראשית דרכי העבור איננו נאות להשנות ס"ע. וכל שאינו נאות לו בענין זה הוא בלתי נאות גם לרבותינו אשר בו חמיו אחריו נמשכו, ואיך הגיע דבר הנביאים לראב"ע בלבד שיודיענו אותו. וכבר ראית שהוא ז"ל בהגידו את דבר הגאון שאמר כי שירי דוד ושמואל התקבלו באופן מה מסיני השיג עליו מלשון הכתוב בא מונתם ולא בנבואתם. ועוד מה זה שאמר לא נוכל לעשות דבר טוב ממנו, הלא אם זה דרך י"י אין צורך שנתבונן על זולתו וגם בער וכסיל יבין את זאת כי אין מוב מאשר אלקים יורנו, ואיך הקדים שיחכמינו העתיקו לנו וכולי ואחר כך זכר את דבר הנביאים הקודם במעלה וסדר. והנה ראית בהקדמת פרושו ופרשת בא ואמור ואגרת השבת שלא יהל מלומר ולהוכיח כי מצות המלך היא שנשמע אל הב"ד בכל דור ודור על קריאת המועדות אף בזמן הראיה, כ"ש אישוא במתיחס לעת גלותנו זה אשר הנהגותינו בכבודת ולא נוכל מה שנחפזין כי בלי ספק נחפזים לשמוע אליהם ויסקי לנו ההכרהי בלתי שנתפאר לאמר טוב לנו עתה מאשר היה לאבותינו בימי קדם. גם בפ' אמור תראה זורק אבן לנו ויהי כמשיב ידו בסנסוך הדברים כי אם הקדימו שהעבור בנוי על המהלך התכון כתב על קביעות ר"ה שאינו כפי התחברות המאור' אפילו במהלך האמצעי ע"ש. באופן שתיכל לעשות פליה כי דבריו וכן קבלנו מפי נביאים אם הם לו כאמור אינם אלא להגדיל כבוד העבור הנו' עם היותו הסכמה מהודשת כי גם ליודעים ינעם היותו גדול מעצמו אחרי הסדרו מן החכמים אשר בכל המתחס

לישע נפשנו נחו אותנו תמיד במינולי צדק ואלקים דבר בקדשו לנלתי סור מכל הדברים אשר יורנו . והנה בהתאמת דברנו . זה על הגנת מאמר שני האדירים האלה כוזרי וראב"ע לא תסתבך בלשון הערבי נ' . צעאד אשר זכרתי בפ"ס בשם הישראלי בעל יסוד עולם מאמר ר' פ"ז . וכן לא תהדרו בדבר הישראלי עצמו אשר כבר הראתו לך שם צולע ומרכיב סימן בהר"ד אתרו רכשי אם שיצא מפי עליון או נמצא מאנוש כערבנו . הרי שהמונה הראשון התברר כאור נוגה . ואולם המונה השני שאף מהכמת הנבונים ובני יששכר לא הגיע בכל המתיחה לנושא הזה דבר לידנו . נוסף על אשר לא תמצא כמו שזכרנו למעלה מי ומה ואיה יורה מהם דעה לנו . ראה דרך כלל את דבר הר"ם ז"ל סוף פ"ז דהק"ה אשר זכרנוהו גם כן בזה על הקושיא ג' . כי אחרי הראותו שם בפרקו המהוכחמים את כל המתיחה לראות היריה שהוא העקר וההכרחי לרכי העבור בימים הקדמונים שעליהם אנו דנים , כתב וז"ל . מעם כל אלו ההשבונות והאיך נודע כל דבר מאלו הרברי' והראיה על כל דבר ודבר היא הכמת התקופו' והגימטריית שתברו בה חכמי יון ספרים הרבה והם הנמצאים ענשיו ביד החכמים , אבל הספרים שחברו חכמי ישראל שהיו בימי הנביאים מבני יששכר לא הגיעו לידנו . ומאחר שכל אלו הדברים נודעו בראיות ברורות אין חוששין למהבר אם היה גוי כי כל מה שיתגלה מעמו ונודעה אמתו אנו סומכין על זה האיש וראיותו שאין בהם דופי ע"כ , הרי שלא הגיע מן הראשוני' ההם לידנו בעניני אלה שום מכתב . ומן הידוע שאלו בא דבר על פה הלא זה כזה ישוה לנו . וגם אמנה סוף סוף בלתי התעצם בדבר הזה הלא כפי מה שכתבתי על אודות הנאונים במאמר זה פ"א כן יהיה דברי הנביאים . כי לא ירוחק אמרנו שלמדו את בני דורם לעצה נכונה , כי מדי המנע הקדוש ע"פ הראיה לאיוו סבה שתהיה לא יחושו לדרוף מן החשבון השוה אל האמתי נראשונה . אבל יעמדו עליו עם שמירת האביב לפסה . ויתר ההשגחות התוריות כי זו בדורת הרע במעומו עד שוב י" את שבונו . אמנם להשיב כי הנביאים מסרו עם זה סד שנים מצומצם ליצירה וכי' בהר"ד עמהם אשר גם זולת אלה לא תמצא אל החכמים ידיעת כל ההכרחי בעבור כמו שזכרנו זה מה שלא נאמינהו הואיל ורבו נגדו ההוכחות כמו רבו .

הנחה . הן אמת בנשותי עתה את ידו לכהוב דברי אלה לבי הומה לי פן לא לרצון יהיו לקצת תופשי התורה . ובכן הנאי זה הנני מתנה בראשיתם לבל יסכון עלימו משכיל עד ישמע מפי רבים ונכבדים שיאמרו פעם על פעם יישר ויישר הלא דבריו יישיבו . וזה כי להתנצלות הגאונים וראב"ע ורמב"ם עם כל זולתם אשר לדעתנו כל מה שאמרו בסדר העבור התקבלו מנביאים או שהוא הלכה מסיני אפשר היותו מהם להגדיל בשבחו כראוי אבל באמת יאמינהו מסודר מאת אחרוני האמוראי' נאות לכונת התורה כמו שזכרנו פעמים . נראה שנוכל להראות כי אף אצל הו"ל נמצא דברים מה על הדרך הזאת ובכן רך הק"ה שיקרא לה היינו יחסם גם הם קצת הלכות לסיני אשר כל בעל פליה ישפוט בההלש או יטה להסתפק שלא באו ממנו . אבל כונתם לומר שהם דברים התפרסמו מני קדם או כדומה באופן שיקרב להאמר כי מסיני חמה , יען תראה פ' ערבי פסחים כי אתא רב דימי אמר שתי ביצים ושתי קשואים ושתי אגונים ודבר אחר הל"מ מסיני ומסתפקא להו לרבנן מאי נידו דבר אחר וגזור על כולו זוגי משום דבר אחר , פרש"י ורשב"ם יש פרי אחר

שמקפידין על זוגותיו ה"מ דמויק, ע"כ. והנה יקשה איך יתכן שהכמוי בבל לא ידעו מסוד זה ולא נזדוהו בו אם האמת הוא הלכה מסוינה עד בא רב דימי מא"י, והלא כל ההלכות נמצות עשה ואשר לא העשינה ההפרסמו מאו לכל בני עמנו. כי התנאים וקדומי האמוראים ידעום ומהם השתלשלו דור לדור ביתר המסורת. והפוסקים כלם למה לא זכרוהו פה אהר עם יתר האסורים. שהר"ם ו"ל פ"ו דה' ברכות וסוף ה' מאכלות אסורות ופי"א וי"ב מה' רוצה, וכן סמ"ג בלאוין קמ"ח ועשאוין ע"ב. אשר אם באו לזכרו אין מנוס מהיות מקומו באהר מפרקיהם הנו', התרישו ממנו. ואדרבא בעלי התוספת פרק כל הנשר דבור מתחיל חתם משום שיבתא, פרוש ויה רעה השורה על הידים של נוהגי פת לתנוק בהדיא כתבו וו"ל. לפי שאין אותה ויה רעה מצויה בינינו אין אנו נזהרים עכשיו מזה כמו שאין אנו נזהרים על הוונות ועל הגלוי. דומה לאשר כתבו מאו באותו הפרק לענין מלה סדומית בדבור מתחיל מים ראשונים. כי להיותה בלתי מצויה בינינו אין אנו ניהגים מים אחרונים. רק בעל הטור א"ה סי' ק"ע כתב וו"ל. בפ' ערבי פסחים תניא לא יאכל אדם הריץ ולא ישחה הריץ מפני הסכנה, ע"כ. דנמצא מקיים אסור זה גם בימים האלה. אשר זה לו ודאי מתפשט בשטת הרא"ש אביו ו"ל כי כמוהו נרב אלפסי ו"ל הביאו בפסקיהם פ' ערבי פסחים את הברייתא הנזכר'. אשר הרי"ף ו"ל באר אותה ואמר כי בוונות היישינן לכשפים נדאיתא בפרקין. ובגלל זה נראה כי מה שהגאון קארן פרש דברי הטור סי' ק"ע הנו' ו"ל שבאותו הזמן (כלומר ולא עכשיו) היה האוכל או השותה זוגית בא לדי סכנה. מהעלותו על לבו כי בעל הטור לא יחלוק על דבור התוספת דפרק כל הנשר בענין הוונות הנו' אשר ע"כ לא ערך את ערכו בכלליו העולים על השולחן הטהור, לא טוב פתר. כי הוא בעל הטור חולק ודאי על התוס' בדפיו את שטת האדירים מלמדיו הנו' בלי תוספות ומגערות. גם ההכנס שהדפיס את הטורים בעיר קרימונה אשר ידומה כי אף הוא לסנה זו השמימי דברים אלו של הוונות מראש העמוד, מחשוף הלבן אשר ביריעה ואותיות פורחות. אפשר שאין רוח המחבר ו"ל ניהה הימנו, אשר ע"כ נזכרתו ושבתהי מה שראתיו בספר הייפילוסופים כי טימוני לאיש אשר שאל לו איך יוכל לראות אחד משירי או מירו בלי טעות השיב תקרא בספרי הקדמונים אשר לא הלו בהם ידים, מאלו מספרי ההכמים הרבה יקרה שיתחלל המתחלל להגייה חשנם, והוא אדרבא יתן על אור פניהם מסוה. הלא זה בעל הטור ביתר הדברים הנזכרים שאינו חולק לא על שפתים היה. אבל באר הסכמתו באופן לא יספק בה. שכן בא"ח סימן הרי"ג לענין שיבתא, היינו רוח רעה הנו'. וכן בריש נטילת ידים לענין מלה סדומית. גם בדבר המשקים מגולים בטור יורה דעה סימן ק"ו בהדיא כתב דבומן הזה אין לחוש. ויחוק דעתו זה בענין הגלוי הנו' באמרו שאין בזה משום דבר הנאכר במנין, כיון שלא גזרו אלא מפני הנחשים והואיל שאינם בינינו ליתא לגזירה, מה שלא עשו בענין הוונות דאדרבא קיים אסורם כמדובר, גם לעת עתה. והנה עכ"ו קושיתנו הנזכרת מעקרא קיימא אף לדעת האוסרים האלה נראה כי מה שכתבו אסור הוונות אינו אלא מטעם הברייתא שהביאו. ואת כאמר רב דימי והלכתו מסוינה בהם כמתירים הנקובים בשם לא זכרו וישכחיהו. גם יקשה הברייתא עצמה למה לא יחסה הדבר לסיני, והו"ל איך העלו שם פ' ערבי פסחים על הוונות הלא קפיד לא קפידו ליה, אשר זה נראה קצה ההנצלות

למתירים דלעילא . והרי הלכה זו לא באה עם קשר תנאי הקפדה . גם אין לנו להפש על שום הלכה מסיני מה טעם , עד שנאמר בסור הסבה יסור המסובב . כי כבר באר רש"י על ההיא דגטין פ"ק [דף י"ד א] הני תלת מלי עבדיהו [בדפוס שוינהן] רבנן כהלכתא בלא טעמא . שר"ל כהלכה מסיני שאינה צריכה לטעם , ולזה לא היה לנו לדרוש ולתור אם הוזהרות בוונות הוא כפני כשוף כמו שאמר הנאון טעם הוזהרים ג"כ פ' הרוואה מן הישיבה על הקורה לזברי בעל הערוך ערך ש ב . או לסבה שכלית כבאור רש"י ז"ל שמא יפול . כי לכל האופנים יש לנו לשמור ולעשות את כל הבא במסורת . וכבר אמרו ז"ל פ' כ"ג מפני מה לא נתגלו טעמי תורה שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן וכשל בהם גדול העולם שאמר אני ארבה ולא אשוב ולא אסור . וממה שלא יעלם כי גם הפלוסוף סטאגורה אשר לדברי קלימינטו אליסנדרי בספרו הראשון מן הסטרומיט' ודברי אבסיביאו בספרו העשירי מן ההכנה פ"ג נמצא בימי עזרא היה מזהיר על מהוש הוונות כפי מה שזכר החכם הנכרי אקויונו בבאורו לראשון מספר המדות למוד ז' , ובבאורו לשלישי מן השמע הטבעי למוד ג' ומקומות אחרים . אשר כתב כי זה פיתאגורה היה מלמד על עשרה דברים היותם משים להצלחה . כמספר הנפרד , והזכר , והימין , והמנוחה , וזולתם . וכנגדם עשרה משים אל ההפסד . כווג , והקבה , והשמאל , והתנועה וכולי . וזה להיות השניות נקבי וחמרי מוכן אל המחלוק' כמוהו , מה שאין כן האחד הכורה על הצורה שהיא אחת בעצמה . כמו שזכר גם מקריביאו בששי מפרקיו על הלום סיפיוני חבור מרקו פוליאו .

עם שתרע ג"כ איך פלוטרקי בספרו מתרבות הבנים הנכלל בחבוריו הקטני'. ודיאוגיני לאירציאו היוני , בספרו מהיי הפילוסופים וזולתם אמרו כי למודי האישה הוזה פיתאגורה היו סימבולי , היינו רמוזים שלא נפשוטם להורות על מוסרים ומדות . שכן היו גם קצת ספוריו , כאמרו שירד לגיהנם וראה את נפש איסיאורו קשורה לעמוד ברזל קודה צועקת מר לה . ואת נפש אומירו תלויה באילן ונחשים סביבותיה . לעינש הדברים אשר דמו בשיריהם על האלהות בלי הוזהרות הנדרשת . ראה אפוא משכיל אם אנהנו בני אל הי ראשוני' ואהרונים יאות לנו לשמור על אודותיו יתעלה מוצא שפתינו . וכלמודו להפסיד סוכן הקודה אחרי שהוסרה מן האש . הרומז כפי מה שזכר קלימינטו אליסנדריא בספרו החמישי מן הסטרומיטי דף קט"ו . כי בהשלימך עם מי אשר חטא לך תמחה כל הרושם מלבך . וכך היה אומר אל השב על הקיניקו . אשר לפירוש סוידה היא מדה מזון אדם ליום אחד כדבר עומר לגלגלת . והיה רומז כי עם השיגך המסתפק ליום זה אל תהי יושב ובטל על שולי המדה כי לא תדע מה יהיה יום מהר רעה על הארץ . ושאיך לאכול את הלב . הכונה להשמר מן ההפעלויות המפסידות את הלהות השרשי אשר ללב אנוש יסעד , והרבה לו כאלה . וכן יאמן בענין הוונות שרמו להוזהר מן המחלוקת , אשר לבד מהיותו חלק רע ושמאלי נמצא בו ג"כ הכנה לכשפים אצל הנפשות אשר בשקידתן על רשומים התפעלנה מהמה . ומי יודע אם הבריות הנזכרת שלא זכרה הלכה מסיני נטתה מעצמה לזה . ורב דימי בהלכתו לא כוון אלא לדבריה . יהי מה נשוב אל עקר מגמתנו ונאמר כי כן דבר ר' יצחק פרק אין בין המודר מקרא סופרים ועמור סופרים וקריין ולא כתבין

פרק שלשה עשר

וכתבין ולא קריין הלכה למשה מסיני, אם יובן מסיני ממש קשי ביה טיבא.
 הדא שהביא למופת, או סתם תלמודא בערו, פסוקי נביאים וכתובי, קדמו שרים,
 פרת דבלכתו⁽¹⁾ וכולי. אשר אמנה לא תצויר עליהם הלכה ממשה רבינו. ועוד
 כי אף הדומים התוריים שהביא אחר תעבורו, אחר תאסף, יקשו ביותר. והואיל
 ונמצאו בתורה שנכתב למה יתיחסו למסורת. ולפי האמת עם שתאמר כי הפסוקי
 הנזכרים הביאם בעל המאמר מעצמו לבאור הדבר המקובל. הלא נראה שהם
 כלם מסגולת הלשון כפתוריה ופרחיה. כי כן בכל הלשונות נמצאו יפויים עצמיים
 כ"ש בואת הקדושה וקדמונית למן היום אשר ברא אלקים אדם. כמו שהראה
 ההכח בעל ספר נופת צופים במופתי פסוקים אשר הביא על כל יפוי והלצה ממנה.
 וכן מאמר ר' סימון בב"ר א' מנצפ"ך צופים אמרום הל"מ. אשר בפרק הבונה
 וקמא דמגלה הובא בשם ר' ירמיה בלתי הסיום ההוא הל"מ. לבי אומר לי כי זה
 דבר הל"מ לצדדין מה יורש. כמו שתאמר רצותו בזה כי הן מטבע הכתב עצמו
 המאושר באותיותיו וקדמוניות נכל יתר האלפא ביתא. ויטיב בעיניו להודיענו זה
 בהיות כי לפי מה שראיתי בספר למוד הלשונות לטיס יאו פאויסי האותיות
 ארמיות הנהוגות ג"כ אצל הבבליים וערי מקלט רבותינו. בסדרם ובנינם וקריאתם
 הן הנה כמש כאותיות אשר לנו. גם יש להם נקודות וקוים לסימני הברל הקולות
 כמונו. ובפרט כל השם התאר יחיד הוא ג"כ רבים בהכתב עליו ב' נקודות כמו
 כה נא כהן אחד כהי נא רבים. אשר זה אצלי לאות כי כן הנקודות באותיות
 הקדש קדמוניות כאותיות עצמן. ואדם הראשון סדר אלה עומת אלה שלא כדעת
 הבהור אשר זכרנו בב"ש מפרקי הספר [עם כי קצת ספריהם ג"כ היינו פרושים
 ודכותיהו הם בלי נקודות כמנהג אצלנו]. אכן אותיות הארמי ישתנו בזה שאין
 להן כפל מנצפך, זולתי הכ"ף והגו"ן אשר בסוף המלות יכתבום פשוטי. בהשנות
 ג"כ בצורתן ובסימני הקולות שזכרנו. וכן בכל אותיות עמים שונים שהביא. אשר
 מהן תקיש גם לכל זולתן לא נמצא היפוי של מנצפך המסוגל לאות ברית בכתב
 הקדש. ולזה הואיל ר' סימון לברר קדימתן מראשית היצירה דלעילא. גם על
 מה שנראה בשני פרקי הנמרא הגו', כי מדוחק קושית אלה המצות אין נביא רשאי
 להדש דבר העלו דשכחום וחזרו ויסדום הלא התבונן דבור שהביאו בעלי התוספת
 פ"ק דמגלה הגו' בשם הרישבא וז"ל. האי צופים אמרום על כרחין אחר
 שנננו הארון בימי יאשיהו היה. דאלו קודם לכן הרי היו שם הלוחות והתורה
 והיכי אסקין רשכחום, ע"כ. והנה קושיתו נכונה מאד אבל תשובתו אינה מספק'.
 כי זולת הלוחות והתורה אשר עכ"פ בהיותם שפוני סמוני קדש עד שהלוקה אמר
 ספרי התורה מצאתי היו או בעמנו כלא היו. הלא גם אחר יאשיהו נמצאו כל
 ספרי הנביאים והכתובים אף בין המוני הארץ. וידענו כי גם בשנות החרבן נעתקו
 לכמה לשונות כמו שזכרתי בהמישי מפרקי הספר. כ"ש בהתאמת אצלנו כי כל ימי
 בית ראשון היו ישראל כלם אף ההדיוטות מדברים בלשון הקדש כמו שהוכחנו גם
 שם פנ"ז. ונהי דהמיון העם בבית שני היו מדברים בלשון ארמי ותאמר כי הם
 ישבו והסירו מנצפך מלבם וכתבם, איך ידומה שכמה אלפים נהנים סנהדרין ויתר
 תופשי התורה שכתבם. הלא אנהנו כיום עם היות שפתנו אתנו ללועזות בלעז.

(1) בשמאל ב' ה' ג' כתיב בלכתו להטיב ידו בנהר, והקרי בנהר פרת. עין גר"ש
 דף ל"ו ב'.

משכילי עם אשר רבו למעלה יביעו ידברו ויכתבו בלשון הקדש, מלבד דאם הסיק אדעתין שעונותינו גרמו בשום זמן תגבורת השכחה במלי דאורייתא עד שאפילו ההלכות האלה התלויו' באותיו' אשר מיטביען להשתמש בהן המיד. עברו ממשניות לבב. מה נדבר ומה נצטדק בסוד שיה שרעפינו. לא אומר על תורה שבכתב כלה אבל לפחות על ההלכות אשר לעתים רחוקות ידובר בהם במושג זקנים ויהידי סגולה בלבד. כלוג שמן להודה, ורביעית שמן לנוור, שעורין, הציצין, ומחיצין. וכל אותם שזכר הר"ם ז"ל בהקדמת באור המשנה איך נשארו הם על מינים ולא אלה. או אם גם הם שכחום ה"ו והזרו ויסרום, וכ"ש עוד לדבר הירושלמי שהביאו הבעלי התוספות פ"ק דמגלה הנז' וז"ל אותם צופים כשהיו דרדקי דרשו מ: צפך ור' אליעזר ור' יהושע היו מהם, ע"כ. הנחשוב כי התנאי' הקודמים להם כשימעין הצדיק. יוסף בן יעזר אליעזר בן ערך ודכותיהו לא ידעו בהתימת שמותם אם אותיות מנצפך פשוטין או כפופין, אבל אגלאי מלהא כי לדעת הירושלמי אותיות מנצפך עצמן מעולם לא נשכחו. ושהצופים ר"א ור"י לא הדשו רק מה שדרשו עליהן מה פועם כתוב מס מים נון וכולי ממאמר למאמר מנאמן לנאמן וכולי כדאותא בפרקים ובכ"ר שזכרנו. כי שיה ושיג לו אשר לא כנראה מדברי הנבלי הנז' שהכונה על צורת האותיות אם כפופות אם פשוטות הנה. אשר ע"כ יאמן כי זו דרך הגמרא בבקשה לתת מקום אל כל המאמרים שיצדקו יהיו הסבול הרבה פעמים שנויי דחיקי אשר יעברו לכאורה. כעין מה שכתב רש"י פ"ק דמגלה הנזכר בקושי אחר מתיחס למאמר הזה. אורחא דתלמודא הוא להקשות דבר שאינו עד דמרה ומעמידה על בוריה. וכן האמר דהאי מסקנא שכיחום וכולי אינה אלא להראות פנים כי מאמר צופים אמרו אפשר הסכימו עם מאמר אין נביא רשאי וכו', אולם לכל האופנים דברים בגו כאמור. גם הנמצא לרב הגדול רבינו מיאר מטוליתולה בפסקיו פ' לא יחפיר כמו שזכרתי בפ"ו מפרקי הספר על הכתובים ארור עושה מלאכת י"י רמיה וארור מונע הרבו מדם שכתב וז"ל אע"ג דהני קראי ירמיה אמרינהו הוו גמירי להו הל"מ, ע"כ. וזה לא הזכיר בדברי הו"ל גם לא מפיו אנו חייק על כרחך מפרשהו מפריז על המדה כמדובר. וכבר הפשתי את ההכס הזה על דבריו אלה בפט"ו הנז'. כי האמנה כל מאמר כזה לרבותינו יפוש אצל המשכילים המצאה מהכמתם לרמוז על תכלית מה יועיל במדות או בדעות והיא דרך פת גורית ואפולטונית משובחת. לא שכוננו להליטנו כי זה מעשה היה ככתבו. ואסמכוהו אקרא באשר מתוך כך כדברי הרשב"א בפרושו לאגרות פ' אין עומדין והרואה. כל הוגה בו יזכרו. ואדרבא הורות הנגלה באיזה הלק ממנו וכל כיוצא בו גלה און אנשים כי איננו פשט. כדבר הרב המורה בהקדמתו' על הכתוב תפודי זהב וגו'. וכל מי שייגמע דברי הו"ל כאלה על האופן שנכתבו ומתרגם אותם כצורתם ודאי הוא פוגם ונפגם המורת מה שהתחייבנו לכבד מכבדינו. עיין בפט"ו הנז' ומשם פ"מ כי דברינו בהם נעים כי תשמרם בלבך.

אך נשוב אל מקומנו ונאמר כי כמישפט הזה העשה גם בדבר הגאון הנזכר שהביא בעל הערוך. אשר תראנו שם מיהם אל פי השמועה ואל דברי נביאים ענין הישיבה על הקורה הנזכרת וזולתו. עם כי בגמרא דפרק הוואה הנזכר לא אמרו בה אלא תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכב חוץ מן הקרקע, יעל כל מושב שב חוץ מן הקורה. והוא פלא מה ראו השלמים האלה ליהם מדינתם וסני ולנביאים

דברים לא נחשבו. אבל האמר כי נכון הדבר מינס החכמים חרשים גם ישנים להגדיל אמרתם ולהאדירם בהתלותם באילן גדול על דרך עשו חוזק לדבריהם. אי היה זה מאתם דרך העברה בעלמא. כאמרם פ"ק דעירובין דבר תורה מקפיד עליו חוצץ. ופרש"י לאו דבר תורה ממש אלא הל"מ. וכאמרם פ' חלק מנין לחחית המתים מן התורה שנאמר עוד יהללך. ישיני אדמת עפר יקיצו. וזולתם מנביאים וכתובים. אשר בכל הגמרא וכנראה פ"ק דקמא יכנו אותם דברי קבלה בלבד. גם יבדילו בינותם לומר דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן. ובפרט לא נמצעו מדרך ההגדלה הגו' בדבר המיעוהד להתפשט בין המוני הארץ. גם המשכיל ויכל להוסיף לקה על אלה בתנאי עכ"ס שיבדיל בסכינא הריפא ובחצב שבו תחס יהושע פ' איז צדין לישראל את הארץ¹). בין ההלכות מסיני אשר דינים ומצות תוריות שאין בשום אופן לפרכס ולצאת מהן כחוט השיערה. לכמו אלה. שהן מדרשות וענינים אשר להגיון לא לעמל שוה לנאות כנוכרות נתנו. ועם הכל, הואיל ורש"י ז"ל פ"ד דגדרים הגו' פרש וז"ל כך קבל משה מסיני ומסר לישראל, יאני לא מצאתי שמין מדברי הנזכרים לזולתי שאביאיהו עד. שריר וקיים יובן תמיד מה שהעירותי מקדם. כי השיער הזה יהיה סגור עד בוא נשיאים בעמנו ורק על מנת שהם ירצו יפתה. [עד כאן ההגדה].

ועל השמינית נאמר כי האמנה קושיא זו הצענדה על דעת בעל הדברים הנגש אלינו ואפס בבחינת האמה און דברי ההכס כוורי נאותים אל המונח בה. כי הוא אינו מדבר על התהלת השרש. אבל על שיעור הזמן אשר מראשית החדש עד סופו, או תאמר בין מולד למולד. שכן בזה נהלקו הדעות ורבו הטעיות לקצת האמות מקדם. כמו שהנשיא ז"ל שער ב' מאמר ב' אחרי זכרו את המנהגים השונים אשר נמצאו לגויי הארץ על התהלת החדש. כי בקצה המורה לפאת דרום מונים מנגוד אל נגוד, ואחרים מדבוק אל דבוק היינו כפי המהלך המתחלק לא לפי השוה כמונו. ואחרים מראיה אל ראייה. כתב שהפרסיים היו מונים בין מולד למולד כפי"ב הש"כ. אשר לדעתו הבריאה דשמואל ופרקי ר"א האומרים כמו כן כפי"ב ושתי ידות טעה שהם הש"כ חלקים לא על דעתם הפרטי דברו. שלא נועזו למחלוקת הזאת על כלל רבן גמליאל.

הגדה כבר כתבתו על דבר הנשיא הזה בהנהגה השנית אשר בפאמר זה ס"א. גם לא תהדל בראיה מה שכתבתו בסוף התשובה הראשונה על י"ג השאלות.

אבל אמרוהו לסבת הפרסיים שזכרנו. ואחרים אמרו כפי"ב תשפ"ו ואחרים כחכמי מצרים כפי"ב תשצ"ב. עד שבא אברכאם סביב לשנת שמונים אחרי מות אלכסנדר ועיין בכל החשבונות אשר מצא לקדמוניו. שבדקו וחשבו על לקות הירח. והוסיף גם הוא בדיקה עליהם. וסוף דבר עם רוב המחקר נתגלה לו כי השיעור הנכון הוא כפי"ב תשצ"ג. אשר על כן דבר הכוזרי הנזכר יציב ונכון. כי הנה הטעיות בהתחלות עם היות ראשיתו מצער. אחריתו רוב הימים ישגא מאד. כמו שזכר הראב"ע פרשת בא על דבר שמואל הנזכר. כי יהיה המרחק בין ימי בראשית למולדות זמנו קרוב מחצי שנה. ואולם באמרנו על השיעור הנאות של כפי"ב תשצ"ג אשר המצאנו גם כן שזכר תמונתו מרביעיית החדש זה או מחציתו עד רביעיית החדש הסמוך לו או מחציתו.

¹ חפשתיו הפאמר הזה בפ' אין צדין ולא פצאתיהו, ומקומו בפ' חוקת הבתים דף נ"ו א, סא חיצובא אסר רב שכי תחס יהושע לישראל את הארץ, המערך.

וכן מכל עת לעת בלי ספק כל משכיל בתבונה ידע למצוא את ראשיתו ולתת עליו
 אל יושי המלאכה שורש נכון בלי נבוא' ככל אשר זכרנו בהתיר הקושיא השלישי' ע"ש .
 ועל ה"ח ש"ע ית' נאמר כי באמת ובתמים עם המצא כתוב אם כל עדת
 ישראל ישנו . והרב המורה ח"ב פט"ו כתב וז"ל . לא יחסר האמת ולא יהלש עם
 חלוק עליו כל אנשי הארץ . הלא אין ספק כי בשום אופן לא תעלה כזאת על שום
 דעת בענין זה הלילה . ובשגם יתכן להשוב על קצת אהרונים ההויקם בנמצא
 לקדמונים לתומם . בלי העמיק אל היסוד כיצד הוהל ונכשך כך השנים ליצירה
 בעמנו . וזה מה שלא יזיק כמו שכתבתי בסוף הגדה ב' מאמר זה פ"א . ודאי הוא
 כי עם חכם ונבון הגוי כלו . והאיתנים מוסדי ארץ לא פקו פליליה וכל רז לא אנס
 להו בעקרים אלו . אבל יאות שנאמר כי מה שיתואר בטיפות הוא אשר ידבר האדם
 מהאמינו שכן הוא מוכרח כפי האמת , או יעשה פעולה ויזדר ממנה להשבו זה
 הובה . ואינו אלא מנהג לקצתנו , כמו שלא יעשה מלאכה במוצאי שבת ויום
 החרש , אבל בהיותו יודע קשט אמרי אמת . ועכ"ז לבעים מה סבר וקבל . אין
 ספק שלא יתואר בטיפות , כמו שיונן מדברי הפוסקים ז"ל בשם הירושלמי על
 המאמר דברים המותרין ואחרים וכו' . אי אתה רשאי וכו' . שאין זה אלא במנהג
 ותיקין היינו שהיה בלי טעות כי אם מדעת כאמור . ובכן בהתקבל הסך הנהוג
 עם הספורים המתיהסים אליו הן אצל ר' יוסי בס"ע רשאי די הדבא בענין זה . הן
 אצל עדת רבותינו הנמשכים אחריו , על האופן שזכרנו בפרק זה על הקושיא
 הראשונה . הלא גם קושיא זו נמצאת היטב מתורצת . והנה ממשל משלים אחיה
 לך על דברינו אלה ושמתי בהם אות על ידך . וזה כי התבונן מה שכתבנו למעלה
 קרוב לסוף פ"ה איך כל מולד שיה הרשום בלוחותינו אין זמנו ההוא יציב ונכון רק
 במדינת בבל או א"י כפי הדעות השונות אשר זכרנו שמה . להיותו נחשב מהכמי
 הדור ההוא כפי האופקים הישרים בגלילות ההמה אבל בכל יתר המקומות , הוא
 וכן רגע כל מקרה רמזו יקדים או יאחר חלקים ושעות ככל הראוי לאופקי ארץ ארץ
 ארץ . כי נן לחקל ידיעה זו אצל התוכנים יעשו ספרי האלמ"ק משיונים
 זה מזה בהתחלת המדינות אצל זריחת השמש . והנה קרוב אלך הדבר שאם
 תחקור על זה אף מגאוני דורינו תמצא מהם רובא דמנכר דלאו אדעתיהו . כי כלם
 יאמינו כמו שהעיד ראב"ע בפ"ה הזכור היות רגע המולד ההוא שיה בכל מקום
 כאשר רגלוהו דבר אנוש מהולכי נתיבות יובילו הלוה האחד בעינו אשכנו וריפת
 ותגורמה או מקצה גבול איפליא של יון ועם קצתו . גם הוכל לדין כי מה שהוא
 מזה בימינו אלה הוא שהיה כמו כן בדור דורים אשר היו אחרי הנתן סדרי העבור
 הנהוג לנו . כי מדי חדש בחדשו בראותם את הכתוב בלוח סרכיהו נקטי ואתו
 והיה כעם ככתן . עכ"ז נדע לודאי כי לא אלמן ישראל מאלקו די ייב הכמתא לחכימין
 מיסדי החשבון אם בבבל או בא"י כאמור . אשר מדעת ועל מנת כך יסדוהו עם
 הזכרם מאז כי אפשר לשלשלת הומן לסבב כי לא רבים יחכמו לחנין את דרכם הנו' .
 לא ח"ו מקוצר רוח דעת . אבל כי ההרגל כמו שזכרנו בהגדה השנית פרק א'
 יעבור קצת דברים ראשון ראשון , מאין פנות אל יסוד הקדמונים ובפרט היכא דלא
 שכיחא היוקא כמה שידענו שהשלטן לפני' וכל העשוי מאתם נחם במבע' המלך .
 ועל ה"ח ש"ע ית' נאמר כי האמנה עם ההסתכלות הטוב ישוער אך גם
 רבותינו עצמם כאוהבי האמת יקשיבו באהבה את המתנגד לשתי ההנחות הנזכרו'

פרק שלשה עשר

97

כ"ש שלא ידחוהו אשילו נאחת הידים . ואין צורך לומר על דבריהם אלה אם קבלה נקבל כי כבר התבאר מתוכם ממש היות הכל אצ"ם סברא גרידא . שיכן פ"ק דערכין ושלחי זבחים הנו' ברצותם להוכיח שהחלוק נמשך כמו הכבוש שבע שנים אמרו איבעית אימא מדשבע כנשו שבע נמי חלקו . וכתב רש"י בזבחים וו"ל סברא בעלמ' היא . וקרוב שנאמר כי נהכירם הם ו"ל הלשת זאת הסברא ובפרש' כי בזל ס"ע פ"א שזכר בענין זה את השגיחה האמירה שם מהם ו"ל , ההריש מוזאת , כי האמנה אך לא נשפוט החלוק ע"פ הגורל ומרוצת הזוכים בחשוק' רבה איש לעירו ולשדהו . מהיר הזמן מן הכבוש , פנו לאיבעית אימא השני הזכור מבעל ס"ע . ואמרו מדלא משכחת לה י"ד שנים אחרי שהוכחה העיר , היינו כבאור רש"י בסוגית ערכין הנו' . שאם הרבה או המעט שנית החלוק , או שהאמר החילם למנות שממין משנכנסו לארץ . לא יעלה בידך ההשבון שהבית חרב בשלשים ושש ליובל . באופן שתוכל לפרש דבר יחוקאל פרשה מ' בר"ה בעשור לחדש ב"ד שנה אחרי הוכחה העיר , על שנת היובל . והרי אצל המבין , זה הדבר מהם ו"ל הוא באור ספק כמסופק נמיהו . כי אם יצטרך להודות כדלקמן שיפה דבר החכם דון יצחק כי אין ר"ה דיהו' קאל הנו' רק החדש אשר היה ראש לגלותם . או אם מוב פתרו הזקנים החדש הראשון לחדשי השנה דהיינו ניסן כמו שזכרתי למעלה קרוב לסוף פ"ג . הלא בצדק תשפוט שגם הם ו"ל כבר הרגישו בהלשת מה שנארו דר"ה הנו' הוא יום הכפורים של יובל . אשר על כן לא דנו המעם השני הנו' כדאי לסמוך עליו לברו ועשו לו סמיכות בראשון . על דעת כי איש את רעהו יעזורי . ואם כן נמצאנו למדין כי הן המונח הראשון דשנות כבוש וחלוק היו י"ד מצומצמות הן המונח השני שזה ר"ה דיהוקאל נאמר על י"ה של יובל . אינם קבלה . ואם לדין יש תשובה כמו שזכרנו . והנה אין לך קורא נבון להניי ראש על נשותנו לקיים את באור החכם דון יצחק או פתרון הזקנים הנו' . כי האמנה התכן באור ר"ה דיהוקאל על י"ה של יובל באופן שהחרבן יפול בשלשים ושש ליובל הוא בלבד לדעת האומר שהיובל נמנה לעצמו בלתי נכלל בשמפוט כדבר הר"ם בפרקו הנזכר . והרי המצא שם בהשגת ראב"ד שהנאונים הכריעו כר' יהודה דשנת חמשים עולה לכאן ולכאן . באופן כי החרבן לא בשנת ל"ו ליובל הו"ו היה . אבל , בלשון ראב"ד בהשגה הנו' . בשנה השלישית ליובל הו"ו . וכן הוא דעת רש"י כפי באורו לשמעתא דתנא דבי אליהו במסכתא אלילים פ"א . בראותו כי רב הונא יסד החשבון שם כפי שמתו . גם בדבור תוספת פ"ק דר"ה [המתחיל לאפוקי מדר' יהודה תמצא ר"י פוסק ור"י בהדיא וכמו כן בד"א של תוספות פ"ק דאלילים¹] המתחיל האי מאן . תראה שכתבו וו"ל בספר התרומה פסוק רבינו ב ר ו ך דהלכה כר' יהודה כי שנת חמשים עולה לכאן ולכאן . ואע"ג דבמס' ערכין ופ"ק דר"ה איתא לאפוקי מדר' יהודה , מ"מ כך הלכה , דכי האי גונא אשכחן פ"ק דתובות ושם הארתי . ובתוספת רבינו יהודה נמי משמע הכי דהלכה כר' יהודה להיותו מחשב שנת שמטה בזמן הזה מ"ש שנה לכל יובל . ע"כ לישנא . וכמו כן סמ"ג עשאיין קנ"ג פסק כותיה . ובעורתו הביא ר' י הנזכר עם הירף שני דבורי התוספות שזכרנו . באמרו המעם המצוי שם לר"י

(1) המאמר המוסגר אינו בניף הכ"י אך מצאתיהו נוסף על הגליון בכתב יד איהו מעתיק אחרון . לא בכתב הסהר . ומה ראה כי הסהר העתיק פסרו מהעתיקה אחרת . ובפסק העתיק דלג כתיבת המתחיל הא' עד כתיבת המתחיל הב' . המערך .

הנזכר וז"ל שהרי בשמעתא דתנא דבי אליהו פ"ק דאיליין הסוגיא הולכת לפי שמהו גבי האי מאן דלא ידע כמה שני וכולי, ולדעתו נכ מלבד כל אלה תמצא סמך גדול לדעת ר' יהודה שכך היא דרכה של תורה גם במנין ג' השבועות של ננעי בתים דיום ז' ויום י"ג עולה לכאן ולכאן באופן שאינן אלא י"ב יום כמבואר בשלישי דנגעים וחר"ם הביאו פנ"ר דה' טומאת צרעת וסמ"ג עש"אין רל"ש. ובהיות כי דעת ר"י היא אשר גבר באהיו כאמור. הנה באור הכתוב בר"ה בעשור להדש על י"ה של יובל כנזכר בטל לגמרי לא ישמע על פיך שהרי לר' יהודה ההרבן היה כלשון ראב"ד הנזכר שנת ג' ליובל הו"ה. ואם כן שנת י"ד אחרי שהוכחה העיר היתה לו שנת י"ז לא שנת היובל עצמה. ובבאור כתבן' הניב בתשובת השמטה דף ר"ג וז"ל. ר' יהודה לא סבירא ליה דרשא דדרשינן בהאי קרא דו"ד שנה אחר שהוכחה העיר. דאיהו דריש ליה לדרשא אהרינא לא ירעינן ליה. ואף לדעת הר"א הנשיא שטר ו' מאמר ג' דפליג דבורא ואמר שקודם גלות הראובני אשר היה בשנת ג' אלפים ל"ז דקדשו יובלות שנת המשיים לא עלתה לכאן ולכאן אמנם¹ משגלו אשר מאין כל יושביה על הארץ לא קדשו רק שממין היתה נאמת עולה, כר' יהודה. הלא מאו עד ההרבן שהיה בשנת ג' אלפים של"ח נמצאו שש שנים חסרות בעד שש היובלו' הראויים לשלוש מאות השנים הנזכרות, ובהכרח אין ההרבן נופל רק בשלשים ליובל. וא"כ י"ד שנה אחרי שהוכחה העיר נמצאת שנת מ"ד. לא שנת יובל כמו שהיה צריך לקיום פרוש הכתוב שזכרנו. והנה מכל זה ימשך כי באור דון יצחק או פתרון הוקנים של ר"ה דיהוקאל נאות היכנו. ולדעתו אפשר בו ג"כ פרוש אחר נכון בעצמו ומקובל לכל דעה. והוא דאין הכי נמי שזאת הנבואה היתה לו בחדש תשרי. אפס אמרו בר"ה לאו דוקא יום הונכרין. כי איך יסתור תוך כדי דבור לומר בעשור להדש. אבל מדי עברו להשמיעה בהמון או להעלותה על ספר עד ימים רבים אמר כי יד ה' היתה עליו בראשית השנה היינו סביב לתהלתה ופרש אחר כן שזה היה בעשור להדש. הלא הראה בירמיה כ"ו בראשית ממלכות יהויקים וגומר, ואי אפשר ראשית ממש כי בסוף הענין ההוא נגלה שמקרה אוריהו קדם לזה במלכות יהויקים בהכרח. וכן תמצא על חג הסכות בצאת השנה ותקופת השנה. וכבר התחילה אם ביום הונכרין אם ב"ה כשתי הדעות שנוכר לפנינו. גם על אודות החשבון כתוב בשבעים נפש, הספרו המשיים יום. ארבעים יכנו. ואונם אלא בקרוב כמו שזכרנו בשם הראש ורמב"ן סוף מאמר א' ובפ"מ בשם ראב"ע על הכתוב אשר ילדו לו בפדן ארם, כן הדבר הזה בר"ה. משמעו סביב לראשיתה היינו ב"ה של שנה כ"ה לגלות. אך לא בשום אופן י"ה של יובל. ולא יקשה בעיניך לפרוש רבותינו הגו' ולפרושנו [מה שאין כן לבאור דון יצחק ופתרון הוקנים]. אם זאת המראה היתה ליהוקאל ב"ה אך בספורו לא קרא לקדוש י"י הוה בשם מכובד לתארו ממש י"ה. לא יום כך להדש באחד מימי ההול כי זה אמנם נוהג אצל קדמונינו כמו שתמצא בעזרא א' ג' מיום אחד להדש השניעי החלו להעלות וגומר ובעזרא ב' ח' ויבא עזרא את התורה וגו' ביום אחד להדש השביעי. ומן הידוע כי קדוש היום ההוא לאלקינו. גם יהוקאל עצמו אמר פרשה כ"ו ויהו ב"א שנה באחד להדש. אשר מסתמא היה ר"ה. ופרשה ל"ב אמר ב"ב שנה נב"ו להדש אשר לכאורה היה י"ט של סכות או אפילו תאמר של פסח, ולא נתן עליהם הוד קדישתם המפורסמת. יהי מה הבאור השלישי הוה על דבר ר"ה דיהוקאל הנזכר

¹ בכלי כתוב אשר.

גם היא טוב האר מאד . ולכל השנים אי אפשר לפרש אותו י"ה של יובל כאשר הנינו . מלבר כי תוכל עוד למאן היותו י"ה של יובל ממה שהרצו כי זה המאמר אוהו ר"ה שהוא בעשור וכולי אינו אלא לדעת רבנן שאמרו דיובל מתהיל ב"ה כנראה פ"ק דר"ה בגמרא דמשנת וליובלות . ובפרט בדבור הוספת שם המתהיל ורבנן . והנה לעומתו תמצא שם פ"ק דר"ה תניא וקדשתם את שנת החמישים מה תלמוד לומר לפי שנאמר בעשור להרש יכול לא תהא השנה מקודשת אלא מי"ה ואילך תלמוד לומר וקדשתם וגומר מלמד דמתקדשת מתהלתה . כנאן אמר ר' ישמעאל בר' יוחנן בן ברוקא לא היו עבדים משועבדים גם לא נפטרים וכולי . הרי לפי זה התנא דאין לפרש ראש השנה ההוא על י"ה כי אף שנת היובל מתקדשת בראשיתה . ולכך האופנים בשגם תמאן מלומר כי הדברים בתשובתנו זאת ברורים כהוגן . לא תמלש מהדות דלא מבעיא לדעת ר' יהודה אשר שבעה אלה עיני י"ה החכמים שזכרנו ראו אותו כי טוב הוא . הקושיא העשירית הזאת בטלה מעקרה כמדובר , אלא אפילו לרבנן דפליגי עליה הלא היא מאד הלוישה ומסופקת . ואם ככה נוכח לדין שהקושי אשר עוררנו על משך בנין ראשון בשגם ידמה המתנגד לומר עליו זריק הוטרדה אאוריא כי רוח תשאנו . אעקרה קאי ככל האמור . הנה גם יתר הספקות הנלוים אליו בדרוש יזכו לשם . ולא במהרה ינתקו . עד הנה עוררנו י"ה ושבעה העשיריה הנזכרת והיתה לבער . וסתורתה אשר דמה איש ריבי בשלכת , מצבת בה וכתבי קדש מצבתה .

ואולם בקצוי מילין אלה לאפשויו רווחא לא נחדל גם כן מלומר כי יונח שאנחנו לא נדע לצייר איך היה אפשר להכמים מסדרי העבור לעשות שיעם רבות השנים ליצירה לא ישאנה סימן בהר"ד אשר כמוהו מהנתן עוד לשרש . יכולים אנחנו בהשקט ובטחה להשיען על הכמתם ולהאמין כי לא יבצר זה ממנה . אם עלה על דעתם שיעשוהו . וזה ממה שנישיב אל לבנו גדולה מזה אשר תאמת לנו מה רבו מעשי החכמה ומה עצמו ראשיה לא בלבד הודאית ונאמנה כאותה של המסדרים הנו' לפי הזקתם אצלנו . כי גם אותה אשר ספקות עקריים ישתרגו ונאחזו בסכנייה . הלא זה דברי כי תמצא לרב המורה ה"ב פכ"ד בענין השתדלות התוכנים לקיים את הנראה ממראות השמים . שאמר כי עם היות כל מה שכתב הלמי על אודותם מהמצא נלגל הקפה והיוצא מרכזו סותר ומתנגד למונחיה אשר בהכמת הטבע שאין הנגיפה סבובית בלי מרכז קיים ובאמצעה . באופן שיעלה על לב איש לגזור בהכוננת דבריו . ויכלה אותם כרגע . הנה בהמצא לפנינו לזכותם עדות אמתת הלקיות הנמנים בשרשיו וקדוק עתיהם וזמני השכם ושעורן . לא נוכל עם כל המבוכה אשר לנו בהם להשקיעם ולבטלם בזרע כי בא האות איך יש ויש לאל החכמ' אצל יודמי סודה לסדר דברים באופן שגם ההנחות המדומות ההרניה ילדים אשר אין בהם כל מום לפי האמת והצדק . עד כאן תורף דבריו . קל וחומר אפוא לחכמת המסדרי' הנזכר' עם כי לא נרד אל היסוד בה שתוכל לתת אמת לאמתו גם בהנחה מוסכמות אצלם בכל המתיחס לעבורנו .

כונת הפרק. העולה בידנו כן הנמצא בפרקים אשר קדמו לנו.

פרק יד. והנה אשר אני אחזה לי מכח מה שהתבאר בפרקינו אלה הוא כי מעולם לא היתה בישראל קבלה נבואית על מספר מצומצם לשנות היצירה. הספיק לדורות הקדמונים התפרסם באמת שהיה לעולם ראשית במחודש מן התהו. ובאמונה הוואת אין צורך להשבון מדוקדק. כי לא יזיק סך שנים פחות או יותר. הלא יובן זה ג"כ מימה שהקשו ז"ל פ"ק דר"ה על מתניתן דקתני באחד בתשרי ר"ה לשנים. למאי נפקא מינה, היינו מאי אנפה לן אם השנה תתחיל מעת זו או זולתה. וכ"ש היו מבקשים מה לנו כמה שנים הם ליצירה ומאי דהוה הוה. והשיבו היות הנפקותא בשנים ל ש ט ר ו ת, שהוא לענין דינא בגלל המוקדמי או מאוחרים כדאיחא התם. ואם ידעת סך השנים ליצירה השבוה נצרכת בעצמה מחמת שום דבר תורני אין ספק דלא אשתמיט תנא אם במשנה הנוכרת אם בזולתה מלדבר עליה. או אחד האמוראים ומחברי הגמרא אחריו באוזה ענין הקר עליה. וזה בעצם וראשונה, ועם באור שלם אם הוא מקבלה סתומה מסיני שאין להררר אחריה או יצא לרבותינו מעיונם. ולמאי הלכתא בדיני התורה עם כל באורי זולת זה המתיחס לה כמשפטים ביתר הדברים התוריים, וכבר ראינו גם אדונינו משה סותם דבריו לאמר בראשית ברא אלקים כמו שזכרתי פכ"ה מפרקי הספר ובמאמר זה על השלישית פי"ג. גם התנא ב"ה הכ"ה הנזכר כי כל דבר שהכתובים או הם ז"ל רצו ליהסו אל זמן היו מונים לו אם ליציאת מצרים או לביאת הארץ והתחלות זולת אלה בלתי יבחנו מני שום אדם עלי ארץ. ויהי המתחיל בהכמינו להקור על סך השנים מן היצירה ר' יוסי בספרו ס"ע קצתם לפי סברתם בכתובים וקצתם היינו הנמשכו' לחתימת כתבי הקדש. כמו שער בנפשו או שמע מזולתו בסופי הדורות ההמה. וכבר ראינו גם מזולת חבור סדר עולם הנזכר כי זה ר' יוסי האיש היה מתעלם בדיעת המאורעות וזמנם כדהיא דפ' אין נערכין ומייתי לה פ' בנ' פרקים הניא אמר ר' יוסי כשהרב הבית בראשונה מ' באב ומוצאי שבת ומוצאי שביעית היה. ומשמרתו של יהודיב וכולי, וכן בשניה. ואורך דתניא פ"ק דשבת ופ"ק דמסכתא אלילים אשר זכרנוה, גם דקדקנו בה בכ"ו מפרקי הספר. כשחלה ר' ישמעאל בר' יוסי שלחו לו ר' אמור לנו ב' או ג' דברים שאמרת משם אביך. שלה להם כך אמר אבא ק"פ שנה עד שלא חרב הבית פשטה המלכות על ישראל. פ' שנה עד שלא חרב הבית גזרו שומאה על ארץ העמים ועל כלי זכויות. ארבעים שנה עד שלא חרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות. למאי הלכתא לומר שלא דנו דיני קנסות. דיני קנסות ס"ד, אלא אימא שלא דנו דיני נפשות. וקרוב הדבר מאד שהוא ר' יוסי כבר ראה העני וחזה את כל האפשר לספק במספר ליציר' מטיבע הדרוש בעצמו ככל אשר כתבנו. ועכ"ז למען סור מנבכי הרעיונים בחר לו דרך היותר נאות לעניו כפי מה שזכרנו בל"ה מפרקינו וחכמים נמשכו אחריו עם שיערם גם הם את כל המשוער גם ממנו. ובפרט ידעו כי עם דהקיים שלא יקלע חשבוננו אל השערה אין בזה שום הפסד תורני הלילה. לא שהוא ר' יוסי מסר לנו ספרו הנזכר וחשבוננו כהלכה מיני. ולא יחכמינו קבלוהו למקויים בעד נבואה

ומסורה, הלא מלבד מה שהוכחנו זה במאמר הלז סוף פ"מ ראה ראינו כמו שזכרתי בספר פ"ד ובתשובתי על השגות הר"ס סימן א' כי ביתר מעשרים מקומות נחלקו האחרונים עליו. גם התנאים חלקו על קצת ספוריו כמו שכתבתי בזה פ"ד. והוא ר' יוסי עצמו פ' ר' עקיבא וסוף פרק יוצא דופן כתב בו דברים אליבא דרבנן וליה לא סנירא ליה. כמדובר בזה פ"ב מאמר א' מה שלא יאונה לצדיק אם דבריו הוחזקו באיזה אופן נעורי' מרות הקדש. ולכל הפנים כל מה שהודמן עליו לרבותינו יחס זמן היה לשמירה מה שהתפשט באומה ואשר באמת אין דרך להתברר עליו ביותר. וספקותיו מ"מ לא זיקו. לא סרו בו מדוך ר' יוסי הנזכר והיו סימכין על דבריו וחושקים בידיעם כמו שבא האות על זה בבקשתם מאת בני הדברים שזכרו. אשר אמנה אם התבונן אמרם ב' או ג' דברים ולא עשו עקר משלשתם. וכן מה שהקרו למאי נפקא מינה בשלישי לבר. תרגיש כי הם ז"ל לא היו מבקשים כעצם וראשונה ידיעת קורות של מה בכך. כדברי הראשון שהגיד להם ר' ישמעאל. אבל השני והשלישי היו אצלם פרי המאמר מהמצא דבר עקרי למשפטי הטומאה ושלא דנו דיני נפשות. אגב גררא התבאר מזה שהב"ד יכולין המיד לדון דיני קנסות, וכבר ראתי כי קן לשמירת המנהג לא נמנעו בני עמנו באיזה אקלים שנימצאו מהשוב המולדות השוים על האופן שיסדום המסדרים עם היות סדרם זה כפי אופק בכל. וכן ישמרו כל יתר המנהגים אשר זכרנום אצל זה בפ"ח דלעילא. וחכמינו אשר אמנה כל דבריהם משוערים בפלג ומאזני המשפט לא נמנעו מההויק לענין התקופות בפרט והמתיחס לדון בהשבון פרקי ר"א והבריתא דשמואל עם ההלשא הנודעת בו כמו שזכרנו ג"כ מאמר א' פ"ג ומאמר ב' פ"א. ויהי בימי הקדוש ע"פ הראיה לא הוצרכו הקדמונים ההם לדעת פרטי השנים ליצירה. כי גם בלתי לא יעלה מהם זמן המהלך השוה והאמתי למאורות הן בתקופות הן במולדות. ועם השרשים אשר היו בידם מעבור שבע השנים בכל מחזור אם קרובות אם רחוקות. ושאיין הרשה של לבנה פחות מכטי"ב השצ"ג ודכותיהו, יתר שאית ויתר עני היה להם הכה והמדע המצטרף לעתם בקדוש החדשים וקביעות מועדי אלקינו. אבל אנהנו אשר מפני חכמינו לא נוכל לרדוף דרך הראיה. היה מהכמת הקדמונים בסוף ימי האמוראים לסדר לנו בזה דרך קצרה. היינו כי תמורת מה שהקדמונים ירדפו לדעת החשבון האמתי ועל פיו היו מקדשין. למדו אותנו הן במולדות הן בתקופות לעמוד על החשבון השוה ולקבוע הכל אחריו כמו שזכרנו ג"כ פ"ד. ולכל הפנים גם בדרכנו זה אנהנו שומרים את הכלל הצודק בשעור המולדות הנז' ועבור שבע השנים בכל מחזור וכל דבר אחר הנדרש בעבור בלי המצא שום הכרח לעמוד על מספר השנים ליצירה רק כפי הנאות אל המתחילים לסימנא בעלמא. וכמו שמסדרי החשבון החלו התקופות מן היצירה בשגם ראשית צרכם אינו אלא מפסה מערים. ורבותינו עם מה שאמרו למולדות מתשרי כר' אליעזר העמידו את ראשית התקופות על ניסן כר' יהושע. וכן השמטיין והיובלות אשר לא החלו עד אחר כבוש וחלוק בנו אצלם ציון מקדמי ארץ. קן המולדות הסמוכים אל בהר"ד הנמצא להם אחרון בסך השנים המוסכם עליו כמו שזכרנו גם כן פ"מ ריעת קכ"ז וסימן ב' מתשובתינו על השגת הנאון פ"ו ו"ז א"י. לא בכל זאת שיהיה סימן בהר"ד של תחו מקיים בשום צד קבלת נבואה. עד שהאמר כי קן סך השנים הנסמך אליו צימצם ברוח הקדש. ואין ספק שאם היה עולה לידם סימן אחר היו עכ"פ

מחברי' אליו אופנים וסדרים ינהונו אל האמת והנקודה עצמה הנשמר' כיום מאתנו, מלבד מה שנודע כי כל מעשיהם כאשר הם התקיימו ברשיין הנתון להכמתם מאת י"י מן השמים. והנה כמו שזכרתי למעלה לא נפלאה היא מן המשכילים. כי הרבה מנהגים הולכים ונשמרים למען לא ישתומם ההמון בסורו מן המסודר היכא דליכא הפסד תורה הלילה. ולדברי הירושלמי כפרוש בעל התוס' והרשב"א שזכרנו בשישי מפרקי הספר הנביאים ג"כ עשו נואת כמזכרת השבון מה אשר לא כמשפצו הואיל שכן התפשט מקדם. ואמנה עכ"ו, כמו שהוכחתי במ"ב מפרקי הספר לא נמסרה אל השרידים הקורת האמת אשר כדברם ז"ל פ"ה דשבת ויומא וסנהדרין פ"ו הוא הוחם אלקינו. ובכלל, מן הדרוש הוה יתבאר כי הכלית מה שנודע בסך השנים ליצירה הוא שלא נדעוהו בצמצום הנכסף לכל יפה הנפש. ושאיין דרך גם אצל החכמים נלם לדעת אותו. יען היות הספקות הכרוכים בעקבותיו תלוים בזמן אשר חלף הלך לו. וכפני כל לא ישוב לנו. והנה עמדנו על אמתה המצא הספק הוה לא מעט הוא למשכילים. היינו שאין אומתנו הושפת והולכת הסך הנהוג כדבר מדוייק עד תומו. אבל כנבחר מקבוץ ספקות הנתונים בין גבולי סך של מאה או מאה וחמשים שנה כפי מה שיצוייר אפשרי להצטרף בין טעות היתרון המסופק בימי שעבוד מצרים ומשך בית ראשון וימי הכ"ג שהיו בתהלת בית שני. עד יבא מורה צדק. ואולם עוד לתוספת אמתלא אצל המשכיל על דברינו אלה, וגם על מה שנחבנו במ"א מפרקי הספר כי בשומנו שום ספק בסך השנים הנהוג אין ג"כ אצל אומה בעולם סך זולתו אשר יאמינודו ליציב ונכון בעצם. לא אהרל מכתוב זאת וזכרון כי חכם נוצרי מכת דורותים הגמון אימוניא ה בהבור הדש אשר נראה כיום לי על ששת ימי היצירה נחלק לשלשים למודים. הרבה בלמוד ההמישי אוך שתיים עשרה יריעות להקור על הדרוש הוה אם אפשר לומר על שום סך שנים שעבר מיום הבריאה היותו ודאי אצל בעלי הדעת. ואחרי זכרו כמה סכים לפי דעות שונות והביאו הרבה ראיות אמורות בו ספקות לא יתבררו לנצח. קצתם אשר זכרנום אנהנו מכתבי הקדש וקצתן מן הנמצא בספריהם וגם בחבורי החכמים של אומות נכריות ובפרט דברים נמצאו לאפלטון בשני ספריו הרשומים קריציא ה וטימיאו. בשפה ברורה העלה זה הכלל שאין חכמה ואין תבונה אשר על ידם יתכן להיות קולע בו אל השערה. העולם ודאי מהודש וירא ראשית לו. אולם הסך המצומצם לשנים שעברו ככה רבו על אודותיו הספקות כי אדם אין שידענו לבטח. ובכל הדעות שזכר אין גם אחד שיאמר לגרוע מסכומנו אבל כלם איש לפי פקודיו אם מעט ואם הרבה יכריחו התוספות. גם לענין זה האמתו שייטב בעיני המשכיל לדעת כי החכם נצרי הנזכר כפי מה שחקר בלמודו ההמישי על השנים שעברו כאמור. כן בלמודו הששי האריך כמו י"ח דלתות להקור אם אפשר להגביל אל העולם קץ אמתי בעתיד ובפרט עד זמן התהיה באחרית הימים אשר בס כמו שאנו מצפים משיח צדקנו הם גם כן מקוים שוב משיחם שנית לרכא תהה רגליו הארמילאגוס אצלם ולירות את קרנות כל מלכות של החוה הרביעית המולכת כיום עם כל זולתן אשר בארץ לתקן כפי דעתם השולם נלו במלכות רוחני כמבואר מן החכם המעתיק אצלם בפרושו לנבואת דניאל ז' בהסכמה עקרית אל האומה בכללה. ואחרי אשר הביא כעשרים דעות של קדמונים ואחרונים מנכבדי החכמים שהגבילו לתודלתם האמורה זה עת אחת וזה אחרת אשר כלם עברו בלי הראות

בעולם השתנות מאומה. ומעט מהם אשר עדין לעתים רחוקות נבאו הראה כי חלשה ראייתם ונסיון השוא אשר התפרסם בהגבלת חכמים מהם כמדובר. הם גם כן אפס ותהו נהשבו. שדא בכלהו נרגא. ובפרט במאמר תנא דבי אליהו שית אלפי שנין וכולי, אשר אצלנו. וישוגם וידבר עליהם קשות, ממש כמו שעשינו אנהנו במ"ג מפרקי הספר על מהשבי הקצים אשר אהנו. באמרו כי זה מן הדברים אשר לבא לפומא לא גליא ומי עמד בסוד האלוק. כן מקדושיו שוכני מרומים נעלם, אף כי משיכני בתי חמר. אשרי המחכה לתומו בלי העמק או הנבה. ולאחת מעדותיו הביא הכתוב בקהלת גם את העולם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלקים מראש ועד סוף. באופן כי בשני הדרושים הגו' על העבר והעתיד הסכימה דעתו לדעתנו כאמור. וישב בעיני כי על פי דבריו אלה לא יוכל איש להתל בשום אחד מחכמינו.

אפס נהזור על הראשונות ונאמר כי ממה שיחאמת אצל כל נלבב אלו שערתי המהקר הוזה דבר של מה בכך מבלי צאת מגופו איזה חומר מועיל. בודאי ההשיתי מעולם הזאפקתי ממנו. כי מי האיש, ומה יתרון לו, שיעמול לרוח. וכבר במקומות לא ימנו מרוב. חכמינו נקובי ראשית המשכילים העירונו ויסרונו למשפט לבל יהיו דברינו משוללי התועלת בהקדם כמו שזכרנו בסמוך על כל הלכה אשר אין לכאורה נמוקה עמה למאי נפקא מינה, גם אצל הנצרים הראשון ונכבד בארבעת רבניהם בפרושו למומור בך י"י חסיתי שנודמן לו שם לזכור את החקירה על אור הלבנה אם הוא מעצמה או מן החמה עוב הדבר עם כל הנמצא בו לקדמונים מסופק בעצמו ובלתי מועיל. באמרו העמוקות אשר יציאת העמל יתרה בה על שבה התועלת. הלא כל משכיל יסוג מהם תחת שלש. אם כי נפשו מרצון פשוט בחלה בה. או מחוסר לבלתי אבד הונמן יקר הנמצאות. או לשערו בהם ידיעת האמת נמנעת. ואפס כבר הודעתי בכ"ט מפרקי הספר כי החקירה הזאת בלי ספק התן לנו פרי עיץ חיים בהגנת קצת כתבי קדש אשר גם העולם כלו כדברי ר' חייא בירושלמי דפאה והקרוב אליו מאמר ר' לארטבן. אינו שוה לדבר אחד מהמה. ועלתו כמו כן לא יבול במתיחס לענין עקרי כיום בעמנו אשר זה מעט נגענוהו. עיין שם אם יערב עליך שיחי כי די שהדרכתך במעגלי יושר. והן יאות להאמן כי על הדבר הזה של תוספת השנים שהוכחנו כאמור. בהמצאנו יותר קרובים האלף המקווה למנוחה ישמחו השמים ותגל הארץ. ובפרט אם כר' אליעזר פ' הלק ימי שנותינו אינם אלא ארבע מאות שנה שנאמר שמחנו כימות עניתנו וכתוב וענו אותם וגומר. או כר' דאמר שס"ה שנאמר כי יום נקם בלבי. בשגם טוב מזה ומזה נראה דבר אבימי שבעת אלפים שנה דכתוב ומשוש התן וגומר. הדומה לדבר שמואל כמיום שנברא העולם דכתוב למען ירבו וגומר. כימי השמים על הארץ. כי הנה במנוחה שלמה כזאת נדע כי ישוה אלוך מעמינו את כל העמל אשר לכבוד שמו סבלנו. ולא יהא אלא התקרבו יותר אל העת הרשום בוזה וירא פסוק ויעש י"י לשרה. בשית מאה שנין לשתיאה יתפתחון תרעי חכמתא וכולי אמן כן יעשה י"י בגודל חסדיו אשר מעולם המה.

הגהה. הספק על אור הירח שנודמן לי לזכור בשם החכם הנצרי כבעמוד העירני להוסיף עוד בלמוד זכות על דברים נמצאו לקצת רבותינו במתיחס לשמים וטבאותם לנד מאשר כבר עשיתי בי'א מפרקי הספר שיראה המשכיל כי אם באמת

הסרו מידעיה מה שדמי האחרונים התאמתו אה"כ בנסיונות הוכן. סבת זה היתה כי בימים ההם נדברי הרב המורה שזכרנו בפ"ז הנזכר ירדן הלמודיות לא הגיעו אצל שום אומה לתחום השלמות אשר חכמו הדורות האלה אמרו שהגיעו. ובכן מהם ככל וולתם שנמצאו או ראויים להתנצלות. עם כי לכל הפנים כפי הנלמד ג"כ מן המורה הנג' ח"ב פכ"ז אפשר עוד לומר בדרושים האלה כי הנסתרות לה' אלקינו. הלא זה דברי להוכיח כי הדעות או המחלוקות או הספקות שנמצאו להם ז"ל בנושאים הנזכרים נהיו כמו כן לא בלבד אצל פלוסופים רבים כאמור בפ"א הנזכר אבל אצל חכמי הנוצרים ג"כ אשר זכו לשם באומתם מקדם. ותחלה אומר כי האחרונים בח"מי הלמודיות, כמבואר במרגלית הפלוסופיאה ספר ז' מאמר א' פל"ה קיימו וקבלו היות אור הירח מאת השמש. אשר ע"כ מן המולד עד הנגוד קרינה יתנו עורף לנצוצי השמש מצד זה. ומאו עד סוף החדש מצדה השני. נדבריהם ז"ל מעולם לא ראתה חמה פנימה של לבנה. ובהתמצע הארץ בין שניהם נקו ישר באופן שהירח לא תוכל לקבל אור השמש תשאר לא אומר השוכה בהחלט אבל פניה כנהלי אש. ומי יודע אם הנביא רמז לזה באמרו ורמות ההיות מראיהן כנהלי אש וגו'. כי בגלל האור המועט הוזה המסוגל לעצמה אמרו הצפדק האר"מ אור גם לה. ועם היות ג"כ כוכבים אחרים מאירים כמיה ויותר מימנה הנה לגבהם ומרחקם לא יתראו לנו כירח הקרובה אלינו אשר ע"כ היא ולא הם נקראה מאור כמו שזכרנו. ובאמת אלה דברים מיהשבים מאד אצל השכל. ואפס החכם הנצרי הנג' שהיה כנ' מאות שנה אחר החרבן זכר בפרוש המזמור הנג' דעת רבים ונכבדים לקיים את הנראה במקרי אור הירח וקרנותיו הנג' בלתי התיחסו אל השמש. והוא הליץ בידם לאמר כי כל תוספת וגרעין אורה מראש החדש עד סופו יתכן בלי קבלת אור הזולת כשנדמה איתה גוף כדורי אשר חציו השוך תמיד לא יקבל אור לעולם. וחציו האחר מאיר תמיד לא יחשך לנצה. ושוה הגוף הכדורי סיבב סובב הוא עצמו בגלגלו הנצב קבוע, ומעט מעט מדי יום ביומו הולך ומתהפך נוכח הארץ, אשר ע"כ מן המולד עד הנגוד יתראה החלק המאיר הנג' עם קרנותיו נוכחות לצד זה ומן הנגוד עד סוף החדש הנם הפניות בצד אשר מנגד. וישא משלו לבאור זה, כדור קטן חציו שחור וחציו לבן הסובב קו לקו נוכח עינינו כנרא' מדבריו שמה. אמת כי על הלכות לא דבר מאומה ואשאל את רבים מהחכמי הנצרים ואין מגיד לי איך לפי הדעת הוזה יתנצל ממנו, ידי מה נסכה לזכותו כמו שזכרנו. והנה בדרוש הלז תמצא גם להכמינו מאמרים יורו כמו כן היות לה האור מסגולה עצמה. שכן יובן מלשונו פ"ק דשבועות וב"ר ו' לכו ומעמי את עצמך. דבלאו הכי לא יפול ערך רוב ומעוט בינה לשמש, כ"ש לדברי ר' אליעזר בשישי מפרקו לא זה גדול מזה וכולי מה עשה הקב"ה הגדיל את האחד והקטין את האחר. ובאמת תאר מאור שבכתוב אף לירח יהוק זה כמו שרמז גם ראב"ע בפרוש דיו מאורות ועל הלכות לא זכרו רק סנה טבעית קשת ההבנה או יחסוהו לרצון האלוק. שכן בשביעי מפרקי ר"א נחוב בשעה ששלחבת לבנה מגעת לחמה ביום במעלות ששיות עובר בתוכו ומכבה אורו ובשעה ששלחבת חמה מגעת ללבנה בלילה במעלות ארבעי' עובר בתוכו ומכבה אותו. ר' נהוראי אומר גורת מלך היא במלה מפורסמ'. ואולם מצד אחר לענין אור הלבנה תמצא בזה בראשית פרשת המאורות בדמיון י"ה שיהסו הירח אצל השמש כאשר אצל בעלה אמר לה הקב"ה וילי אועירו גרנך.

ומתמן ליה לה נהורא בר משמשא . ומאמר פני משה כחמה וכולי בפרק הספינה
 אין בו הכרע . או שהוא נוטה אל הדעת הראשון להורות בלבד על המעוט כנראה
 מבאר רש"י שמה . וכן כל דעותם ו"ל שזכרתי בפ"א הנזכר על המתחם לשמים
 ונסליהם בצורתם חמרים ומקריהם אשר חכמי האחרונים יכהישום . המצא א'
 לא' אל החכם נצרי הנז' בנאורו לפרשת בראשית כפי פשטה . גם תראה לו שם
 דבר נוסף כי בהנחת הדעת המסכים לדברי הו"ל כאמור זכר ג"כ לעומתו הדעת
 המתהלף . כמו שתאמר אצל אמרו כי השמים הופפים על הארץ בלי היקף תחתיה
 כתב אף דעת רואי הכדוריות . והביא ראיה אל הדעת הראשון מנוטה שמי' כיריעה .
 וימתחם מאהל לשבת . וכן בכל דרוש שם מערכה לקראת מערכה . ועכ"ו לא סר
 משמתו או קיים השערה מסופקת . וההנמון מכת הדורשים שזכרתי בעמוד הביא
 בלמוד הו"ח מהנורו הנז' המהלוקת אשר גם בין חכמי הנצרים על אודות הכדוריות
 הנז' . ובלמוד הו"ט מהלקתם על הדרוש אם צנאות השמים בעלי היים אם אין .
 אשר עליו זכרתי מאמרים מתחלפים לרבותינו בשני מן הפרקים האלה . ובלמוד
 הכ"א הביא מהלקתם על דרוש אור הלבנה הנז' , וכן רבים . באופן שהתברר אצלי
 כי הדעות השונות או הספקות הנמצאו' לרבותינו נמצאו כ"כ לולתם הן בפלוסופי'
 הן בחכמי הנצרים בשגם יודע אני כי האחרוני' דמו בראיותם לפסול את הראשונים
 בהוכיחם הכדוריות מן הלכות וסמוכי¹) הנוכבים שתמצאנו במרגלית הזכרת ספר
 ז' מאמר א' פ' מ"ד וכדומה . יהי מה לכל הפנים כבוד חכמינו מונח במקומו כאשר
 חשקנו כי הן רבים אשר אתם בנכבדי הארץ .

כונת הפרק . אם לאיזה סבה דרכי תשובתינו לקשיות שהעירונו על הדרוש לא יתכנו .
 ראוי לכל משכיל למצוא התורחן מה שיאות לא להתעלם מהנה .

פרק טו . ואולם אם לאיזה עלה שתדומה דרכי תשובתינו אלה כלם או
 קצתם לא לרצון יהיו לפניך קורא משכיל חשבתי בדבר המשפט כי אהרי התקיים
 אמתת הנוסף בסך השנים ליצירה . מפי סופרים וספרים כמדובר , או לפחות אליבא
 דמאן דהוה בהכמים האחרונים שזכרנו . לא עלינו המלאכה לגמור בהיתר הקושי
 הנמשך מצד הקביעות וסימני העבור . ולא אתה בן הורין ליפטר הימנו כי כמך
 כמוני וכל חכם לב בעמנו חייב בבקשת דולמותו . הואיל והאנשים האלה אשר
 בבחינת דבריהם יצא הערער הזה שלמים הם אתנו . ומדי היות שור שחוט לפניך
 אין לומר כיון שאין לנו צד להעלות לו ארוכה ומרפא הכרה הוא שיטמד חי אף
 באהיות עינים , הלא טוב לברי לבב אם ישפטו תשובותי צנומות דקות להשוף הם
 איש ורוע וימלא חסרון או ימצא בריאות וטובות מהנה . לא להסיס מורסא ולפעור
 פיה בלי יגהה את מזורה . הלא כל משיגא כזה הדחקות הציו דולקים יפעל . ואם
 לא במחיה תפל נסתפק ברפא את השבר על נקלה צריכים אנו למודעי אשר ממנו נקח
 לברר את המסופק באמרי יושר , לא שכאמר אם אין דעת בהיתר אין בינה בקושי .
 ובאמת כל העושה בנפשו שקר לדמות כי אין האנשים ינקר בשינוי דחיקי נמצא
 (1) אפשר להקרא ג"כ וסבובי .

אדרבא אצל המשכיל מוסף בהם אל הדבר הקשה אוימן וחוק נקדוה אש המסים בהנרע עליו נמפי מים .

והנה את אשר מצאתי ראיתי להכם הר"ר שמואל ק' הבון בפ' האחרון מספרו יקוה מים לא אהדל מאמרו פה לצרכי גם אני שכתב וז"ל . על כל הדבר אשר ימצא בחבורי זה רחוק אל יודעי דעת לפי המורגל להם הן בפרוש פסוק הן בבאור דבר נמצא לחכמים הן בהודיעי את סברתי בענין מן הענינים הנני נשבע להם באלקי אמת כי לא דברתי רק נפי מה שנראה לי אמת ויושר . ע"כ . וזה אמנם התנצלות גדול , ונאמן למקובל . אצל הבוחן לבות וכליות שופט צדק . ויהי כי ירא הוא ק' תבון על איזה הפרש בין מה שנספטו על ספרו החכמים יושבי מחוזות הנצרים . לאשר בין הישמעאלים כתב שם בסוף הפ' וז"ל . וראיתי החכמות האמתיות שהתפרסמו מאד באומות הנצרים אשר אני תחת ממשלתם ובארצותם הרבה יותר מהתפרסמם עתה במדינות הישמעאלים , ומחריפים אותנו בסכלות וכולי . דבר אשר באמת היה כמו כן על לבי תמיד כי יראתי בהתפשט חבורי אל החכמי יושבי תוגרמה והנלוה אליה אשר לא נוסו להכיר בא"ה מרבית חכמי לב . ובפרט הנמצאים בארץ הקדושה צפת וגבולות פיס אשר פיהם לא יפיק כי אם מרגליות של חכמי האמת תקף להריחם בו יחטמו לו ויתנו אליו עורף . מ"מ בטחתי כי גם בעדתם הקדושה לא יחסר מי שיעמוד ויפיל את הראוי בכל מאמר . והוא ובני גילו יהיו שם פרי עמלי . ישמח חבורי זה בהם והם ישמחו בו . בשגם סוף סוף ככל הנרא' מן הספר עצמו לא סמכתי בשום דבר עקרי על חנם מאיזה אומה שהיה זולתנו . ואפס לגלויי מלתא ותוספת סיוע הראיתי בקצת דברי החכמה היותם אליבא דכ"ע . ולפי אומדן הדצ' ייקר בעיני כל משכילי עם דאפילו חימא אויבינו (אשר באמת אינם) יהיו פלילים ומודים שהמודוק לנו , איננו כי אם דבר צדק . והרי ראש פ' מי שהיה לא נמנע מהלל את חכמי א"ה על דבר רשום באמרו נראין דבריהם מדברינו . ולכל הפנים כבר העידותי שניתו ושלשתי בחבורי הנז' שאיננו רק כנושא ונותן באמונה לפני השרירים בעלי העיון לכבוד אל אמת לא לקבוע הלכה ולא כנזור שיהיה ככל היוצא מפי . כי להם לבד המשרה הם יורו יורו ידיו דינו . וזאת התעודה הלא היא נאותה בישראל כדבר המתרגם פסוק לא תענה על ריב לא תהינע מלאפא מה די בעינך על דינא . עם כי סוף דבר , בהר סניאי שלם דינא . ומדויקנא טיבוחא לרישי דכרע מגרמיה ללמד תמיד זכות על המהוכמים וז"ל ולהראות שלא טעו במאומה . אדרבא הם העירוני לעמוד על האמת ככל הנראה במשך הספר . ובפרט בכ"ח ל"ה ומ"ב מפרקיו . אשר ע"כ האמנתי כי המפיים עקלקלותם להשהיה עץ בלחמי ולירות זקים כמתלהלה אם באיבה ואיזה חלק רע , עתידים המה ליתן את הדין לפני אלקינו . והנה אמרתי אודה כי מקל וחומר הנמצא כתוב לדיאוגיני לאירציאו על אפלטון אשר לידיו המבקש ממנו קצת חבוריו השיב עדין לא הזרתי עליהם כרצוני גם זאת השוקתי לא תגיע לעולם אל תכליתה מ"מ שלזתים כמו שהם . כבר היה עם לבבי למכב חבורי זה מצאת החוצה עד אפקדנו עוד לרגעים . ובפרט לעתים רחוקות כי כן הראיין שאין לו שיעור ישיב ביותר המשפט ער צדק . וכמרנלא בפומיה דזיני בספר היי הפלוסופים לא מעט הוא עשות הדבר הישב מעט מעט . והרי חכמינו אשר כל פרים למאכל ועליהם כדרש פ' הישן לא יכולו הורונו כזאת פ'ב דשבת מן הכתוב או ראה ויספרה . גם על דין כל שהו

צו הוו מתונים דארבע מאה וזוי שוי , עד כי אף על היות א'ה אחד מטיובי משורריהם [אוראציאו בשואיטיקה] אמר שלש טל שלש שנים יהיו חבורך ערלים וכמוסים עמך לא יראו החוצה כי גם יוכל איש לתקן את אשר עתו . והדבור שכבר יצא נמנע להשיבו אל פיהו . אפס היורע העלומות ית' עד נאמן כי מהלשת מזגי ורפיון הרכבתי עם קצת פגעים אשר מורכב להתחדש . כי הולך האדם אל בית עולמו אימת מות המיד עלי . ואם אין אני לי י' יודע מי יקום לי שלא יפסל בלינה . ע"כ מהרתי להוציא לאור משפטי בהסד אל גומר עלי המבורך לנצח . ובאמת אנכי הרואה ומשיער איך מטבע החבור עצמו אשר בקצת המקומות יקשו דבריו אצל קצת . יקרה כאשר עם לבני שהמשכילים בלבד והיודעים בטיב הדרוש הזה בפנים מאירות יקראוהו . ולהם אפוא יאתה לורות ולהבר את תבואתנו . בלי המנע מתת אצלם מקום אל ההתנצלו' הראוי לכל נפש עמל להשכיל ולהיטיב . שכן ידעו כי כל ארץ ממנה יצא לדם . גם בין כליות הטה קרץ ודרדר תצמיח . וקרוב הדבר מאד כי זה היעוד לאבינו הראשון היה על כל היוצא בוצת אפו הן חמרי הן שכלי . כי נדבר בעל העקרים פ'ה מאמר א' ברית כרוחה והנסיין יוכיח שכל החכמי' גם אם יאמרו לדעת , בדברים אחרים יבערו ויכסלו . ולכל הפנים הוחלתי כי בבוא אחר קן לידם השגות איש ריבי אשר אמנם כלליתים גם הוספתי עליהם והרחבתי בהליצתם בזה פ' ראשון מאמר א' יכירו וידעו כי אם שאל כענני השיבותי כהלכה ואיך פעמים רבות הרהרתי וילד קש . עד שהוא עצמו בהשיבו אל לבי דברי אלה אשר גם לדעתי התברר האמת מתוך הוכחה אפשר כי על מכתבו המכונה מאוני צדק יודה ויאמר כההיא דאמור רבנן אין משגיחין בקף מאונים כל עקר אם לא לתת בקף שניה את השובותינו . וי' הטוב יאיר עיני כלנו במאור תורתו וימהר יחיש אל עמנו תשועת עולמים בהמון רחמיו אשר מעולם המה .

שלם לברכה תהלה לאלקינו בימי הפורים שנת פורים פה פיררה .

ויהי מקץ חבורי זה וכבר נודע כי כל מזה
 יכסוף תמיד לכלל עולה . על האמור און יגלה
 רחש לבי כי זה שירי יספיק יעש הוא כדברי
 לכן מליץ ולפה שמתיו לקרוא בשמי הן צויתיו

שירי קרא בשמי ואל עדים אמור לקנות בסודר ממך קנין
 כי אין לדעתי שום נבואה על ימי עולם להנביל במ סכום מנין
 וכזאת דבר שמצה עלי תורת אמת בכתב ועל פה אין בשום ענין
 חלשת השגת חולקים הן לי זכות הן לי סתירתם תהי בנין .
 ותנאי לכל פנים יהי עם זה לבל תמוש יתד משפט בני אורין .

הערה לספר מאור עינים

אמר הצעיר עזריה מן הארזים בין יתר מוסרי השכל אשר למדנו מדברי רבותינו הנה באמת גדול ומהולל להגיה אדם את עצמו בשגם לא יתפש מן הוולת על כל מלה נגאה דקדים אמרה כעובדא דרב במה שצוה לרב אבי לענין נדה המקשה פ' גנות כותים עד כי להרהיבו לזה שנעשהו בשמחה לבב אמרו פ' כל כתבי ופ' אין דורשין ורביעי דגשין אין אדם עומד על דברי תורה אלא א"כ נמשל בהם ההלה והציבו בזה להם ציון קרא דכתיב והמכשלה הזאת תהיה ירך . ע"כ אמרתי אגלה אונך קורא משכיל כי מה שכתבתי פ' מ"ד רף קמ"ד לענין הנא דבי אליהו שזהו אליהו הוא הרשום בהקדמת זרעים לרמב"ם אצל הוני המעגל סוף פ"ז, שגגה יצאה בו מאתי . כי הזכור שם הוא אליוני בין היקף . ונוסח מופעה שהיה לפני מדי כהני הדברי' ההם הוא שהטעני , אפס כי עור תהיה תפארתי להודיעך איך לענין מה שכונתי שם להורות כי זה הנא דבי אליהו אינו אליהו הנביא דקים לן הראותו לפעמים אל קצת הנמינו . עמד טעמי בי . כי כמה שמיצאתי להכם דון יצחק בספרו נחלת אבות פ"ד שרש י"ד על הא דאיתא בפ' הלק' הנא דבי אליהו מתים שעתיד הקב"ה להחיות שוב אינם חוזרים לעפרם , שכתב וז"ל . זהו דעת יחיד אשר במדרשו של הכס אהר יקרא אליהו היו אומרים כן , ובצמרא הקשו וכו' , עכ"ל , והוא הנראה ג"כ מדברי הרב המורה ה"ב פכ"פ באמרו על הנא דבי אליהו שיתא אלפי שנין וכולי שהוא מאמר יחוד . וכן מה שכתבתי בפ' מ"ה דף קמ"ה לענין הבאור היפה של עקילס הגר על מלת שבעתים יוקם קין שפתרונה כשבע פעמים . ואמרתי כי מלת היונית היא איפסילוס תמהוק איפסילוס ותכתוב איפסילאבה , כי זאת היא המלה יונית המכוונת למלת סִפְסִימְפִילִיפִיור הרומיית שנתב בהגמון הזכור שם אשר פתרון שתייהן אצלנו הוא כשבע פעמים , או תאמר כשבעה חלקים . והוא שאמר למך לנשיו כי שבעתים וכו' כמו שזכרתי שמה .

מאמר צדק עולמים

תשובה על שלש עשרה שאלות הר"ר יצחק פנצי
איש פיסארו בדרוש ימי עולם ועל שמץ דברים אשר לקחה אזני
שכתב באגרת תלוונה הנקראת ג"כ מאתו יסוד עולם .

הכנס לנב אהרו שהסכמתי ושכתבתי לבלתי השיב על שאלותיך עד אראה
עמם אגרת התלוונה למיץ אשר זכרון אחד יספיק לכל בלי הכפיל הטורה עלינו ועל
המוכיחים בנותינו בחרתי לשאת פני מעליך עם בטול רצוני . והנה העתקתי בזה
השאלות כלם והשובתי בעד כל אחת מהנה . באופן שימצא הכל יחד עולה יפה
וידי אלקינו עמנו . כתבת אפוא וזה לשונך .

מאז בא לידי הספר שחבר כ"ת קנא
קנאתי אשר בעפז ברזל ועופרת רשמת
בכתב מפורסם את הקורתך על מיץ
ימי עולם עם שנזגלגלו הדברים לקעקע
סדר העבור יסוד מוסד ועקר אמת
מקובל אשר בנאחזים כל מועדי אלקי'
ואני כבר יסדתי אגרת תלוונה בהקרה
זו . וגם שפתיך אתה לראות את הכל
עתה באתי להחוכה עמך בכתבי זה
ואדעה מלין הענני . ומתוך הוכחה
יתברר האמת , ובחרתי להציב לפני
מעלתך שאלותי אלה .

תשובה לזה מן הדין באשר לא איש
אתה ממשיבי דבר בטרם ישמעו קראת
בין יתר פרקי הדרוש את הל"ה שבו זכרתי
יראי אלקים אנשי אמת אשר פתחו זה
השער . ואשר לא נמנעו מהוסיף סכים
שונים על מספר שנים אשר פרסיהם
התקבלו מקדם . אם כן קנאת סופרים
נגדי בזה היא נפלאה בעיני . כי הנה כתר
תורה מורשה לכל קהלה יעקב אשר ברוך
יוצרי גם אנכי ממנה , אני בריה כמרגלא
בפומיהו דרבנן דיבנה פ' היה קורא וחברי
בריה אב אחד לכלנו . ובמהדורא השנית
אשר מקרוב הוצאתי על חברי יראה כ"ת

ברור כי הנמינו אף במה שישובה אצלם ההצנע לא יקפידו רק בהדרשו להמון על
פה . לא בהלותו אל המשכילים על ספר . גם האשם המושב מהתקעקע בחוספת
השנים סדר העבור כבר התבאר מן הפ' המ' והמ"ב ומן התשובה אל השנת האון
פרוינצאלי שהוא בטל מעקרו לכל הדברים אשר זכרתי שמה , הלא הם כתיובים .
ותפוכי כמרתא גם פה דין הוא שלא יהיה מן הצורך , אך הנה תאר אגרת התלוונ'
אשר יסדת אם אמת הנמינים יגידו כי טבע המינוח יודע בכניו יאלצני לבטוח שאין

לי לחוש עליה. כי כן בכל כתבי הקדש לא המצא תלונה אשר הצדק בדבריה אבל כן הרעומות שוא לא באמת ולא במשפט. כדבר וילינו וילינו והכל תלונתם ודכתייהו. גם הכתוב ביהושע ט' וילינו העדה על הנשיאים לא נבדל הוא מהבריו יען כי שר הצבא יהושע כבר נשבע מעצמו לגבעונים אם כן נקו הנשיאים מכל פשע. וכמו כן תאר יסוד עולם אשר הוגד לי כי תכנהו אם לא יהיה צדיק כדינו אפשר ח"ו ערות יסוד שיהווהו לתהו. ואני לעומתו קראתי מכתבי זה צדק עולם מים מכל מקום איש ממנו החוגר לא יתהלל עד יפתח. ונבוא אל השאלות. שאלת וזה לשונך.

א. אם הלוקה השעה לתת"ף הלקים השיבה. הן אמת כתבתי בש"מ דף היא בהסכמת משכילים להיותה נקלת התשבורת הנה הלוקה התש"כ כמודה. מפני שאני אומר שהיא הלוקה הנרחית כמו ע"ו רגעים לחלק. ולא היה אפשר לחלוק בדרך אחרת. ואם אין אתה אומר כן גם אני אודך כאשר תודיעני הלוקה אחרת שיצא החשבון מכוון.

ד' פ"ג. על היות מדה החדש הירחי

כ"ט יום ול"א הלקים מששים חלק ליום והמשים הלקים שניים מששים בכל חלק ועוד שמונה חלקי שלישיים ועשרים חלק רביעיים. ושהחלקי האלה יהיו י"ב שעות שלמות וששה הלקים מתשעה בשעה ועוד שלשה חלקי' מחמשת חלקי' בתשיעית השעה והלק אחד מארבעים בשעות הומש השיע השעה, כתב וז"ל. וכשאתה מתיר החלקי' הנו' גדולים לקטנים עד שיעלה בידך מנין שאתה מוצא בו כל השברים האלה. אי אתה מוצא כי אם אלף ושמונים. מפני שאהה מוסף לו תשיעית לשעות והומש רביעי ושליש וחצי. והמצא לחלק התשיעי ממנו הומש, ולהומש התשיעית שתות, ולשתות הוזה רובע. ואי אתה מוצא מנין שיהיו בו כל השברים האלה אשר אמנה הצטרך להם פחות מתת"ף. וכמודמה לי שמפני זה חלקו רבותינו השעה לחלקים האלה. לא מפני שלא היו יכולים לחלקה למנין פחות מזה, אלא כדי שיהיו כל השברים האלה מצויים בו. כל אלו דבריו. והר"ם ז"ל שהיה אחריו כתב ראש פ"ו מיהק"ח ז"ל. השעה נחלקת לתת"ף חלקים, ולמה חלקה למנין זה, לפי שיש בו חצי רביעי ושמינית ושליש ושתות ותשע והומש ועשור. והרבה חלקים יש לכל השמות האלה, עד כאן דבריו. אשר אמנה עקרם (הוא המשים לאל מלהך) הוא במלות האחרונות שאמר והרבה חלקות יש לאלה השמות, יען המצא ד"מ כי תשיעית התת"ף היא ג"כ יש לה בין יתר חלקיה שלישי ושתות אשר אינם לשמונים שהם תשיעית התש"כ. וכן להומש תשיעיתו שהוא כ"ד יש שלישי ושתות רביעי. אשר מאלה להומש תשיעית התש"כ שהוא י"ז אין כי אם הרובע. ומוזה נגלה כי לתת"ף עצמו יש כ"ז נ"ד קל"ה ור"ע אשר אינם להש"כ שונות. גם בעל הסמ"ג עשאין מ"ו הביא את לשון הר"ם הנו' ככתבו מאשר באמת טעמו בו כאמור. ודבר ההכס אפורי פ"ט מספר העבור שלו הנקרא חשב האסוד הוא זה. הומן אשר מהבור לחבור אצל קדמוני היונים הוא כש"ב ושש תשיעיות שעה ושליש חמישיות תשיעית, רביעי שתות הומש תשיעית שעה.

ולהקל השבין זה חלקו חכמי ישראל השעה לתת"ף חלקים ועולים השברים הנז' מחשבון זה תשצ"ג . ויהיה שיעור החדש השווה לפי זה כפי"ב תשצ"ג , ע"כ . והנה התש"ב אין לו רביעי שתות חומש תשיעיתו שהוא שמונים כאמור . ע"כ ייטיבו דברי בחלוקת השעה לתת"ף חלקים שהיא יתר מכל סך מוקדם נקלת ההשבורת . והנה לחכם האיזוטגנין ר' אברהם זכות בעל ס' יוחסין מצאתי בסדר העבור שלו פי"ח שכתב וז"ל . טעמים רבים יש למה חלקו השעה לתת"ף חלקים . הא' כי בסך הדשים כאלה היינו תשיעים שנה פשוטות (אשר למטה בסמוך תאר אותו המחזור הגדול לירח) נותרה שעה אחת והוצרך לתת חלק אחד לכל הדש . הב' בעבור שזה המנין מתחלק אל חלקים רבים במספר ששים . הג' כדי שלא לחלק השעה לשני חלקים כתוכנים (אשר תפשו סך ששים) שעושים דקים שניים שלישיים ורביעיים גם יותר ויתבלבל ההשבון . וכן הוכרח רב אדא לחלוק החלק לע"ו רגעים למען יחלוק החלוקים שנותרו לשמואל בין ע"ו תקופות המחזור , כאשר מן הטעם הזה פ"ו ע"ל חלק הדק לז"ו בעבור המ"ז ס"ב ב"ס , ע"כ . אשר ממנה בין יתר הטעמים הנז' מנה ג"כ הצורך . ואשם כי תתכוון דבריו עם דברי הנשיא הנז' שאמר לנו מפני שלא היו יכולים לחלקה אל מנין אחר פחות מזה וכולי . תכיר היותם שוים ומכווני' לדברינו וכלם כאחד יכונו . כי הנה הלשון הזה אשר שמת בפ"ך חלוקה הכרחית איננו נאות בנושא שאנחנו עליו . יען כי החלוקה שיצדק בה תאר הכרחית היא המוכרחת מעצמה בביחנת אופני החלוקות הנפולות בנושאה . כאותה שזכר הרב המורה ה"ב פ"א עיין ג' וז"ל הנמצאות המושגות בחוש לא יכלו בהם הענין מאחד מג' חלקים והיא חלוקה הכרחית . אם שיהיו כלן בלתי הוות ובלתי נפסדו , או כלן הוות ונפסדות , או קצתן הוות נפסדות וקצתן בלתי נפסדות , או החלוקה שהביא בעל הפקרים פ"ו מאמר ג' . הפעולות האנושיות וכולי . מה שאין כן זאת ואותה של ע"ו רגעים אשר זכרת . כי מה ימנעך בה מאופן אחר . ואיזה גרעון ונוק יפול באמתת שעורה הן אם תגבילה בחלקים שלמים הן בשבר על שבר , הלא כמו כן תשוער בצדק כי תאמר השעה היא סך פלוני על דקים ושברים כדבר האיזוטגנינים שזכרנו , או כולתם שאמרו ששים דקי יום . הגידה נא לי בקנמון הבשם מה הפרש בין מהציתו המשים ומאתים . לכלו חמש מאות . הלא ידעתי שלא תפרשהו כהעתקת השבעים ובאור הקראים יאבד זכרם מהציתו של מר דרור דלעילא . אלא מהציתו הבאתו של הקנמון עצמו כפרוש רש"י הנכון מדברי חכמינו . אבל שם ההכרח אשר נשא פה על שפתינו הוא בהעברה לנחת רוח המחשב בלבד . כי נבקש לבל ישריד דמיונו בדקה מן הדקה והיינו הכרח הקלת החשבון שאמרנו . גם לא אכחד כי לחכם אשר לסבה לא אוכרחו מצאתי שאחרי אמרו על חלוקת השעה לתת"ף חלקים הטעם שכתב הר"ם הנז' , הוסף וז"ל . והנה לבר מן הטעם האמור יש ג"כ זה . והוא שהחכמים היו מקובלים כי משך החדש הירחי הוא שתי ידות שעה וע"ג חלקים על כפי"ב . וכשתכפול שתי הידות וע"ג החלקים שהם תשצ"ג לכמה פעמים ב' ג' ד' ויותר לא תבוא לכלל שעות כי אם בסך התת"ף , ע"כ . ואם כי הבריתא דשמואל לפי מה שכתב ראב"ע פרשת בא לא הוכרחה הע"ג חלקים רק שתי ידות השעה גם הששי מפרקי ר"א כתובים באצבע זה עיין ועדנים אשר אצל אחד מיקירי פיררה ראיתי ונתן אל לבי היותו משונה מאותם שברפוס בכל המתיהם לשתיקת הע"ג חלקים . בהשתנוחם ג"כ בסיומי

הפרקים וענינים אחרים. והנם מכיונים לדבר שמואל הנז' באופן שתדיר כי שמואל האחרון לקחו ממנו. הלא זה דאי משניהם היה בלבד להקל אצל ההמון כמו שעשו ג"כ בהגבלת התקופות למספר ימי השנה שס"ה ורביע. האמת הוא כי במאמר רבן גמליאל פ"ב דר"ה בהדיא הזכירו. ויהי מה בהמצא החכמי אשר זכרנו כי שקטה נפשם בדבר הקלת התשבורת שכן יורה לשונם הנז' אין לך להרחיק אחר מדתנו.

ת ש ו ב ה . בימי הרפי שמעתי הקרא

ב . כתבת הנה נדעתך מולד שוה בימך מולד הקביעות שוה יען היות מועדינו וכולי, הודיעני נא מהו מולד שוה המקדשים בחשבוננו שוים לכל ועוד שאני אומר כי בלי קבלת עקר סימן ישראל. ואל זה יסכים לשון הנשיא אחד אשר עליו יכנס החשבון לא הדע מאמר ב' שער ה' מדברי הר"ר יצחק מולד שוה בימך. בר' ברוך שכתב וז"ל. חכמינו התקינו לנו העבור בהכמה ומסורת כדי שיהיו

כל גלות ישראל שומרים המועדים ביום אחד בכל מקום. וכן יסכים לו לשון רמב"ן בהשגותיו קנ"ג ר' הלל ראה תקון הכל בחשבון זה אין מקדים ואין מאחר. גם לאחרים מלבד אלה תמצא כדבר הזה. הלא בזמן הקדוש ע"פ הראיה שהמקומות הרחוקים היו פעמים מקדימים ועושים שני ימים קדש כמו שזכר הר"ם בהלכותיו פ"ג. ואפס עם היות זה טעם נכון. הלא טוב הימנו וזולתו לדעתו אשר כמו כן שמעתי. וטובו הוא מהיותו נתלה במולד עצמו לא בדבר הוצה לו כראשון שזכרנו. וזה כי מראש פ"ו להקה"ח ומפי"א סי' י"ג וז"ל התבאר איך כל אחד משבעה כוכבי לכת יש לו שני מהלכים. אחד בנגלו ואחד בנגלל המזלות. ואשר בנגלל המזלות הוא פעמים יתר פעמים חסר. כיה שאין כן מהלכו בנגלל שלו כי הוא שוה לעולם. מהלכו היום כמהלכו אמש וכמהלכו למחר. והנה המולד השוה לירח בפרט הוא קבוצה עם החמה במהלכם האמצעי הנז'. ובין כל מולד למולד מזה המין יש כפי קבלת ר"ג וכן כפי התוכני אשר זכרנו בתשובת השאלה הקודמת כשי"ב השצ"ג. ובהיות זה השיעור בלתי משתנה לעולם יקרא באמת שוה. ויכון להמצא בו כל המולדות שתמצא אחור וקדם. כמו שזכרנו ג"כ בפ"מ מן הספר. מה שאין כן האמתי הנז' אשר יבוא פעמים בארוכה פעמים בקצרה בלשון רבותינו. ואם באמת לא יכון על הקבוץ השוה הנז' שם מולד כי אין עמו אור אשר לירח סוגיין דעלמא היא לחארו כך כמו שתראה ג"כ בכמוך לזולתנו. ואולי היה זה להיות גם השוה התהלה להולד האור בה. ותראה הר"א הנשיא מאמר ב' שער ב' אצל אמרו המנהיגים השונים אשר לא"ה בהתחלת ימי החדש כי בקצה המזרח לפאת דרום מונים מנגוד אל נגוד ואהרים מדבוק אל דבוק ואהרים מרא' אל ראייה שכתב על הכת השני וז"ל. אינם חושבים מהלך המאורות על המהלך השוה כאשר אנחנו חושבים אבל אל מהלכן המתהלך וסומכין בזה חשבונותיהם על בעלי האומנות ההוא. ודבר הסמ"ג עשאין מ"ז הוא. אומר רבינו משה כי חש' העבור שאנו מחשבין עתה את המולד' היא השעה שיתקבץ בה הירח עם השמש במהלכ' האמצעי לא במהלכם האמתי. והר"ר מרדכי פנצי שער ז' מלוחותיו כתב וז"ל. הדבוק האמצעי והוא הנקרא בפי ההמון מולד הוא כאשר יהיה מקום השמש והירח האמצעי במקום אחד מגלגל המזלות. והחכם אפודי כתב וז"ל הדבוק או

המולד הוא היות מרכז גוף הירח נוכח מרכז גוף השמש במקום אחד מגלגל המולות ואפשר שהיה זה כפי מהלכם הכתהולף ויקרא אמתי כי או יצדק בו נדר המולד באמת. ואפשר שיהיה כפי מהלכם השיה ויקרא הדבוק או המולד השיה, ע"כ. והחכם אשר רמותי עליו בתשובת השאלה א' כתב בספרו מן העבור וז"ל. הבור המאור' האמצעי נעשה בהתחבר קוי תנועותיהם האמצעיות בארך הגורת המולד'. ובסמוך היהודים יסתכלו בירח לפי המהלך האמצעי אשר הוא שיה הסדר לא לפי התנועה האמתית. ע"כ. הרי דבר החכמים כלם כדברי הנז'. לא כשבוש אשר הוגד לי היותך בודא מלבך באגרת הלונתך השיה נקרא כן שהוא סדר חכמי ישראל אשר נתנו רשבון השיה בין מולד למולד והוספת כי השיה ראוי לקרותו אמתי בשויו לא האמתי יען נמצא בו השתנות עם דברים אחרים מרבים הבל. והדבר אשר אמרת כי בלי קבלת עקר אחד שעליו יבנה החשבון לא תדע מולד שיה. הוא אמת ויציב לאותם אשר לא ידעו במיב מולדות והתקופות רק מחבורי העבורים שאין עינים ציור שכלי וידיעה אלא מן השפה ולהוץ. כי בגלל הדבר הזה רמב"ם ז"ל כתב פי"א וז"ל החשבון שאנו מהשבין בו היום אשילו הנקודות של בית רבן יגיעו עד סיפם בג' או ד' ימים. אבל ליודעים דרכי האיציטגנין אשר גם חכמינו ודאי בלתי הגהה. טרם עשותי הכפרה לכסף היו נוסלים מהם לא יחסר הרך לדעתו מיניה. בסכתה זה דברים אשר אחרי כן שפתיים בו וביה בלי מסורת שרש מקדם. כאשר לעת לכן לעת עתה זכור לפעמים אוקרטו. עתה תמצא שהארכתי על זה במאמר מ צ ר ה ל כ ס ה על השלישית פי"ג. גם שמעת פה דבר הנשיא שאמר וסומכים בזה השנונותם על בעלי האומנות החוא. ודעהו.

ג. שאמרת על סימן בהר"ד איכה נדע תשובה. הלא זכרתי במאמר את הדבר אשר לא דברו י"י. שאני מ צ ר ה ל כ ס ה פי"א כי שפתי חמשת אומר כי בומן שהיו יודעים מנין ימי עדים כשרים ישמרו את הדעת הזה עולם האמתי גם התנוקות ישיגוהו בלי וברור מללו איך ס' בהר"ד יוסד בנצ'ביץ קבלה כי אם בחשבון לבר. סמוך לבבל בימי האחרוני' היו מי שהיו. גם שם הבאתי את דברי הרב נחמני ז"ל כי ס' זה (והוא הדין ס' וי"ד או ג"י תתע"ו לדעת המהוקקים גם) לא נאמר בגמרא ולא הוזכרו בשום מקום. ונטיית רלב"ג ויהר כל הכתוב שם הנו לזה אמתלא וסיוע והדבר אשר יצא מפך לאמר בומן שהיו יודעים מנין ימי עולם. נדמה אצלי כנבוא' קטנה. דימכללם אתמר כי לא כן אנחנו כיום ידענוהו. ואם כן נמצאת מודה במקצת הטענה. דור לי, אפוא על שאריתה בהיי ראשך.

ד. שהבאת בשם הר"ם כמה פעמים תשובה. צאת האמתי מן השיה כי מוצא האמתי מן השיה. ובתשובת כי יקל בו אצל מבקשיו התבאר ראש ההשגה כתבת כי הרך הראשוני' יקעקע פ"ו מהק"ה והוא לשוני אשר הבאתי כל יסוד ר' הלל. הודיעני נא איך במצרך לכסף על השלישי' פי"ג. היינו, המסודר יקעקע את יסודו. ותחלת אותו החשבון (רצוני האמתי) הוא החשבון שמהשבין בקרוב ויודעין שעת קבוצן במהלך האמצעי. וכן מדברי רלב"ג ראש פ"ג מחבורו במולדות

שכתב וז"ל אחר שידעת את המולד האמצעי או הנגוד ומקום הירח מהנועה החלוף בעת ההיא יקל לך למצוא את האמתי כי הבקש בלודות התקין וכולו. וככה יורודברי הראב"ע שהבאתי במאמר הנז' ע"ג וז"ל. הכמינו השבו המולד במהלך האמצעי וכך עושים כל הכמי המולות ואה"כ יתקווהו. היינו כי ממנו יהשבו האמתי כלשונו ג"כ בפרשת השא על תקופת ר"א הבנויה על השוה ועריכה בגלל זה לשני הקונים עיין שמה.

ח. אם ר' הלל שהיה מן המקדשים ע"פ תשובה. הלא אמרתי כי דיעת הראיה הוייב שידע גם המולדו' השוים השוה אפשרית לכל איצטגנין אם הנה לא נעלם ג"כ מכל הראשונים הש' מישראל אם מיתר האומות הן בזמן המחלף השוה. ולמה נהבאת לפרש הקדוש ע"פ הראיה הן בזמינו כי הכמ' קבלת ר"ג כ"ט י"ב השצ"ג ממי למד. היא בלי הכרה נבואה. ובכן בהדיא לא בסתר דברתי על הנשיא פ"מ דף קל"א שאין מדבריו ראיה לומר כי האיצטגנין אברכאם למד מבית אביו של ר"ג. ולא בכל זאת גזרתי שר"ג למד הימנו. אדרבא האכתי כי אדבר שיעם הודאתם ז"ל בקצת עניני התכונה נצחו הכמי האמות כמו שכתב המורה ובעל העקדה אשר הבאתי בדריחם בי"א מפרקי הספר. היו בחכמי עמינו יודעים את כל האפשר בה. גם באו לידם קבלות המתיהם לעניני העבור אף ברברים אשר עמל החכמה יספיק בהם. כי רצה המקום לזכות את ישראל. וכההיא דאמרינן פרק האשה נקנית ופ' אינהו מקומין מלתא דאתיא בק"ו, וכן בבנין אב או בהקש, טרה וכתב לה קרא' ככה רבו גם בתורתו שכתב הערות על אמתה לקרים שהעיון האינשי לברו יכריחם אצל המאמתיים במציאותו ית' והשגחתו ודמותיהו. וזה למינן יעריך לפניהם שולחן יתענגו על טובו בשובה ונהת, כ"ש בדבר אשר יתכן עליו הלוף דעות. וזו של ר"ג נאחת מן הקבלות ההנה. ומי בעל סברא שאין עיני שכלו פרוימות בליה נכרית. היטב יכיר מדברי שם כי לא כונתי אלא לעמוד על האמת כלפי מה שכתב הנשיא כאמור. אכן לבי רואה הרבה כי סייעתא מן שמיא היא אל הכותב שהקוראי' יטו בהבנת דבריו כלפי הסר.

והנה לכל האופנים שאלתך זאת דאתיא לידן הרדיבתני לצאת לקראת נשק לזכא תחת רגלי אחד משונאי נפש הכמינו. הוא הקראי [אשר לא תכבה] ההוקק לו חקקי און בספר המבחר. כי על פרשת החדש בסדר בא כתב וז"ל. דבר ר"ג אין חדשה של לבנה פחות וכולי נראה שהיה מחכמת התכונה. שאם יונה מסורת להתנהג בן בירה ראוי להיות ההשבון מן קרמת דמא ולא היו העדים מהללים את השבת השקולה כנגד כל המצות, ע"ב. אכן על כל המובן מדבריו אלה עפרא לפומיה דאויב עם צואה רותחת. כי הקושיא אשר זכר בסיפא [שכן בדינו זה נתחיל מן העד] כבר קדמוהו רבנן ניהי נפש בה ובתרוצה. וזה כי פ'ק דר"ה איתא שלחו ליה למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעול' הסר, מתוב רב נהמן על שני חדשי' מהלחין את השבת על ניסן ועל תשרי, אי אמרת בשלמא זמנין הסר זמנין מלא משום הכי מהלחין, אלא אי אמרת לעולם הסר אמאי מהלחין. ותרצו משום דמצוה לקדש ע"פ הראיה. הרי שאם הוא קראי שתום העין ראה ראיה אהת הם ז"ל אשר עיניהם שני המאורות ראו שתי ראיות לרצון לפני אלקינו. ואולם על

חלומותיו שרצה להוכיח כי דבר ר"ג הנו' חכמה לא מסורת, ימלא כמו כן פיהו חניף כאשר יתכן עכ"פ היותו קבלה והוא כסול לא הבין את זאת כי לא יוד לטוף דעת אומרה. והנה לברור דברנו זה הלא טוב לנו שנציג פה גופא דעובדא אשר מחמתו נתעורר ר"ג להגיד קבלתו הנו'. ועם זה נתיר קושי נופל בדבריו על מה שהם טראים בלתי מתיחסים אל העסק. אולם מעשה שהיה הוא זה פ"ב דר"ה תנו רבנן פעם אחת נתקשרו שמים בעבים ונראית דמות לבנה בכ"ט לחדש, כסבורים העם לומר ר"ה ובקשו ב"ד לקדשו, אמר להם ר"ג כך מקובלני מבית אבי אבא אין הדושה של לבנה פהית מכ"ט יום וי"ב שעות ושתי ידות שעה וע"ג הלקים. ואותו היום מתה אמו של בן זוא והספידה ר"ג הספר גדול לא שהיתה ראויה לכך אלא כדי שידעו העם כי לא קדשו ב"ד את החדש, עד כאן. ושם באר רש"י וז"ל שידעו דלא קדשו דהא אין מספידין בי"ט. היינו לדעתו בר"ה. דלענין בטול הספר י"ט מקרי.

והן קדם יש לנו להתבונן כי ר"ג לא אמר היות זה שיעור קיים ושוה תמיד בין מולד למולד בעת ההשגו ע"פ הראיה. באופן שההשבון לברו יספיק אצלם בלי הראיה כמו שייספיק לנו עתה החושבים כפי השוה אשר לטולם לא ימוצי. אבל אמר אין פחות. ולמען נעמוד על אמתת הכונה בלשונו זה יאות שנזכיר איך הר"א הנשיא מאמר ב' שער ה' כתב וז"ל. פעמים שהלבנה הולכת במרוצה והחמה במתין ותדבק הלבנה לחמה בפחות ממדת החדש השוה. ובשנה ההיא יהיו שבעה חדשים חסרים והמשה מלאים. ימיה שנ"ג ונקראת חסרה. ופעמים הלבנה הולכת במתין והחמה במרוצה ואין הלבנה עם החמה אלא ביותר ממדת החדש השוה. ואז יהיו שבעה חדשים מלאים והמשה חסרים. ואם השנה מעוברת או שהיא עורפת יום ותלתין שנין (הוא המבואר פ"ק דערכין והובא בדבור תוספות בר"ה פ"א) יהיו בה שמונה מלאים. והוא שאמר רב הונא לא נראה להכמים לעבר יותר על שמונה חדשים. כלומר לא מנצאו מדרך מהלך הלבנה לעבר יותר ע"כ. וכזה יובן מדברי הראב"ע בפרשת החדש אשר נזכר בסמוך. וכמו כן מדבריו באגרת השבת שער ב' שכתב אין יכולת במשכיל לדעת מתי תראה הלבנה עד עשותו כאשר אפשר וכילי ויראה אם מהלך השמש בקצרה או ארוכה וכן מהלך הירח וכילי. גם לרמב"ם ז"ל תראה כי עם מה שכתב ראש פ"ו וז"ל משיהקבץ הירח עם השמש עד התקבצם שנית במהלכם האמצעי יש כמ"ב תשצ"ג והוא הדושה של לבנה. הנה בפ"א באר איך המהלך אשר להם בלגל המולות שהוא האמתי פעמים יתר ופעמים חסר. וכן ראש פ"ה כתב שאנחנו הקובעים על החש' האמצעי לא נחוש אל הראיה אשר פעמים היה בו ביום או ביום קודם או ביום מאוחר. וכמו שתראה שם למפרש ז"ל אשר יאמר כי הוא זה דבר הכמינו פעמים בא בארוכה ופעמים בקצרה, וכבר העירותיך בקצת פרקי המאמר כי צ"ר ה' ל' כ"ס ה' על דברי הר"ם הנו' במקומות רבים מהק"ה ובפרט פ"א פ"ו פי"א י"ז וי"ה כי החשבון שהיו הסנהדרין מהשבין. לדעת אם דברי העדים יתכנו הוא השבון האינצ'ינטיים כפי המהלך האמתי למאורות בלגל המולות לא כפי מהלכם השוה בלגל עצמים עם היות כמו שבאר ראש פ"ו הנו' תהלת החשבון האמתי כמנו. ולמעלה במאמר זה סי' א' ראות גם דבר החכם אפודי שכתב וז"ל שיעור החדש השייה הוא כמ"ב תשצ"ג, דמשמע לא כך שיעור החדש האמתי. ואמת הדבר

כי בהקבץ יחדים רבים על השבון אמתי וינהנו זמני הקדימה והאחר זה בזה יצא
 לך גם האהר מהם במדת השוה. אולם בבחינת ידה ירה לברו שזה היה או הנדרש
 אצל ר"ג ישתנו דאי איש מרעהו. ובנקלה תוכל לעמוד על זה אם תעריך בינותם
 האמתיים של לוחות הכנסת. וכן עוד יש לנו להתבונן כי דמות הלבנה הנזכר
 במעשה שהיה על כרחין נראה בעוד היום גדול. שימות הרבה לפני שקיעת החמה
 של יום כ"ס. כי הוצרך שהיה להמית העם וליכיה הב' ד והסכמתם, ולגורת
 ר"ג. והאסף ההמון לספור לאשה ההספר הכרובה. ואם קצר המצע של יתר
 יום כ"ס מה שתדע בו כל אלה באופן שבין כך נכנס ליל המחרת הלא טעם אין
 מספדין ב"ט יעלה בהתו. והנה על פי הדברים האלה ראוי לנו לומר כי ר"ג
 אשר היה או מקדש על פי הראיה בהכרח היה ג"כ הושב כפי המהלך האמתי
 הנאות לה אשר פעמים יעדיף על השוה ופעמים יחסר כאמור. וא' יקשה כפי
 הערתנו למעלה מה ענין קבלתו וזה שהיה על השוה אצל ההשבון האמתי, שהוא
 הצורך. ואפס התרוץ הנאות לדעתו הוא כי עכ"ז יפה הוכיח בטול מראית הלבנה
 הנז' מן הכלל המקובל לו על מדה החדש השוה שאינו פחות מכתי"ב תשי"ג.
 יען היה ג"כ בידו להודיע עם זה דבר נמשל ומתיחס אליו. והוא שיער הונקן אשר
 לכרבה אפשר להמצא בין השוה לאמתי. היינו מה שזכר ראב"צ בפרשת החדש
 אשר הוא מאמרו שרמונו עליו בסמוך וו"ל. פעמים יהיה בין מולד העיבור שהוא
 כפי המהלך האמצעי ובין מולד האמת שהוא בגלגל המולדות פעם להוסיף ופעם
 לרצוע קרוב מ"ד שעות. ובאגרת העיבת שער ב' דקק יותר שאמר י"ג שעות.
 כי האמת כן הוא לפי מה שכתב האפודי פ"ב ואלמוני האצמנגין דף ק"ז. וזה
 המרחק אינו אלא לזרבה כאמור. והיינו בהמצא כל אחד משני המאורות בקצה
 דרכו הארוכה. ואפס על הרוב ההפרש בין המולדות ימעט ביותר. כי על כן בשמוע
 ר"ג הסכמת העם והב"ד לומר מקודש. והנה הדמות הנז' נראה כאמור אף קודם
 שיער כל דו"ג שעות מאו עד סוף הכתי"ב תשי"ג. בסוב טעם ודעת חוכים
 מקבלתו הנז' עם הבחינה הנמשלה לה כמדובר. כי בשום אופן לא יתכן היות
 הדמות שהוא עצם הורה. מלבד שאפשר ג"כ התחבר לכלול הנז' בחינה שנית
 נמשלה כמו כן אליו. והוא שזה המעשה אירע בהדשים אשר דברינו למעלה פ"ב
 השוה יקדים אל האמתי. ולזה היה הכלל שביורו בכתבו ובלשנו בלי הבחינה
 האהרת מספיק להעמידו על ברור האמת כי דברי ההמון לא יתנו. אמנם לכל
 הפנים אין שום הכרח להמיר הקבלה בהכמה כאשר דמה הנבטר מדעת שזכרנו.
 והנה להיות השעור הזה של ר"ג בלתי קיים לפי המהלך האמתי כאמור. היו
 הסנהדרין צריכין בכל פעם לחשב כפי המהלך האמתי כנו'. לא נדבר רבינו סעריה
 והגלוים אליו שאמרו ההשב מהם כפי סדר השבון העבור שהוא במהלך השוה.
 שכן ראית הראב"ע מכה על זה בשבט פיו כמו שזכרנו במאמר מצרף לכסף.
 ולפי מסורת הו"ל על הכתובים החדש הזה לכם ואשר תקראו אתם גורת מלך
 הא שהכל יהיה ע"י ב"ד סמוך ושהצא תורה זו מציון. כי על כן עכשיו אשר
 דברי עונות גברו לנבל הסנהדרין מארץ ישראל, נטלה ג"כ הראיה לדמיון התבטל
 הקרבנות כמו שזכר הר"ם ו"ל בסמ"ק קנ"ג, מאין לנו עוד כסא כבוד מקום
 מקדשנו. אף המה הקראים משנאי נפשם עם נפשות הסידינו יכחשו לזה בלשון
 הר"ם במקומו הנז' שכתב ובוה מינו המינים הנקראים בארציה המורה קראים וכו'.

משרש המרי הפורח להם לענה וראש לכפור בקבלת רבותינו . ולזה כערער בערבה לא יראו כי יבא טוב ולא יהיה לדבר שיעשו ראש לזנב כי כדבר הכוזרי מאמר ד' במרבית הספקות הנראים ברבות ממצות התורה דעות הרבה להרבה מהם ואין להם על מה שיוסמכו . ואני יקר בעיני לזכור דבריהם כאלה ולבטלם כההיא דעדות פ"ק למען לא תהיה להם תקומה לפנינו הורם ורוח השאם וכאלילים ורברי תהו כליל יהלופו .

ו . אם אמת מיה שכחבת בשם ר' אליעזר יכ"א ר"ד יתרים שנות החמה על שנות הלבנה והעבור נכנס להשוותן . אם טעה ר' הלל וחסר שנה אחת במשך ימי עולם . אותם יכ"א ר"ד היתרים באותה שנה באיזה עבור נכנסו להשוותן .

ז . ואם טעה בחמש שנים כמו שכחבת יהיו שנים מעוברות ושלוש פשוטות צא וחשוב כי אין כאן יתרון רק ה' פעמים יכ"א ר"ד ואך ישתוו לעבר שתי שנים .

מה נעשה אנהנו לחיספת או הסרון אשר זכרת . כי לא עלינו המלאכה שנחכם עליה . ואפס על הפרטים האלה אשר נגעת הודיעני נא אתה את דרכך , איך נמשך בסימני המעוברת נו"ח לבהר"ד . הלא נדע כי י"א הימים לחמה לא נוהרו בפועל משנת תהו . ואך אפוא נתעברה השלישית לה . וראה כי בגלל זה ראב"ע בפרשת אמור כתב וז"ל . לא נוכל לקחת תוספת שנה נוספה כי לא הייתה . והנה העבור אחר שנה וחצי , ע"כ . וכך יקשה סימן בהו"י למונים מן וי"ד אשר יעברו השנית . וסי' אדו"ט למונים מן ג"י תתע"ו שיעברו הראשונה . אבל עכ"ש תורה על הסכמה בהכרח .

ח . אם בזמן שנצטוינו על שמירת חרש האביב קבלו לעבר שבע שנים בי"ט שנה . איכה נדע באיזה שנה החלו המחזור ? ואם ר' הלל אחר כן ידע ושנה , או לא ידע וטעה .

איננו נאות לגמרי כיון שלא נוהרו י"א הימים משנת תהו כמו שזכרנו בסמוך . אפס על צד ההסכמה החלו ממנה כי בנפול עם זה ב"ד זי"ב ה"ה הגו' לזמן הנאות לראשית המצוה כאמור לא יזיק מאומה . והוא הדבר אשר נענוהו גם כן בתשובתנו על השגת הגאון פרווינצאלי סי' ב' שכתב הנשיא וז"ל . חכמינו קבעו עבורי השנים מיציאת מצרים ומסרו לנו סימנם מבריאת העולם . ונמצאת למד שלא נמנעו מתת לנו סימן גו"ח הכוזב בקצתו אחרי כי לעת המצטרך יולד לנו הצדק . וכמו כן לדברי הנשיא במקומו הגו' השמיכות והיובלות עם היות שישראל

לא מנו אותם רק מי"ד שנה לכניסתן לארץ . פ"ק דאלילים מסרו לנו השבונם מן היצירה לדעת ס"ע שאמרו מאן דלא ידע כמה שני בשבועי לישיליה לתנא דס"ע וכולי . הרי כי בהשבונות האלה נמצאו הסכמיות בלתי שיקפידו על אמתת המונח כמו שעשו ג"כ בהניהם מולד בהר"ד של תהו הואיל ומן העו יצא מתוק כמו שזכרנו . ולכל הפנים בזמן הראיה לא היו משועבדים לשום סימן במעבורות כמו שכתב ראב"ע בפרשת שמות . ודיים לענין האבי שיעברו שבע שנים כל שהם בכל מחזור מהמה .

ט . אם רל"ה חדשים של כטי"ב תשי"ג תשובה . להפקת רצונך אשיב הם י"ט שנות כמה בלי תוספ' ומגרעת כמו שזכר ראב"ע פ' בא . ותקופת ר"א היא חלק אחד מע"ו במחזור למה כתב פר' תשא שהיא צריכה לשני תקונים . דף קל"ב והוא היות שתי התקופות הן דשמואל הן דר"א בנייות על המהלך האמצעי לא על האמתי . וכנן זה כתב גם ראב"ע פרשת אמור וז"ל . העבור בניו על המהלך התכון . ובכן שני אלו ההכמו' הסכימו כי אף תקופת ר"א היותר קרובה אל היושר היא צריכה לשני התקונים אשר הוא ראב"ע רמו בפרשת תשא . ובעל מקור היים והמוכזז מפרשו העלו אותם בסגנון אחר על ספריהם אשר מן הדין אין בית מדרשך חסר אותם .

י . אם חק המה ולבנה שבי"ט שנה מהתקופת החמה נכנסים רל"ה ירחים בכוזן ושל זה יסוד וסדר הראשונים עם האחרונים הוא שנכנס שבע שנות עבור בי"ט שנים אך סדר הראשונים יקעקע כל יסוד ר' הלל אחר שביסוד הם שוים . ועוד אך יוכל קעקע חק המה ולבנה . הלל סדר לנו . ובכן בראותך עבוריהם בשנים וקדושיהם בחדשים משונים מסדרי ר' הלל , הלא האמר התקעקע מהמה . לא מסדרי ר' הלל בעצמם אליבא דידהו התקעקעו . כי גם הראשונים יודו דבר הראב"ע פ' בא אך בזמן הזה לא נוכל לעשות דבר טוב מן המסודר לנו .

יא . אם תקופת ר"א נבנית על סוד העבור ותקופת שמואל יתרה על תקופתו י"ז ימים מעת היציר' עד היום למה אמרת שהיא היתה נהוגה לב"ד הגדול . ויהותי נעור מדברי רבינו האי ז"ל . ואך בסופם כתבתי וזה לשוני . אפשר אין דעתי נוחה להתקיים על הדעת הנה בראותנו כי עתה תקופת ניסן לשמואל בשנים הסמוכות לעבור נופלת אחר הפסח וכולי . ולמה אפוא עשית עצמך כלא שומע , להרגיזני . ובאמת נראה שהיינו ג"כ יכולין לסייע מאי דאסיק אדעתן כנ"ו ממה שר' אליעזר בשטיי מפרקין אמר . ימי שנות

החמה שם"ה ורביע . וכל תקופה צ"א יום וז' שעות ומהצהה . והוא כמו כן לשון הנמרא פרק כיצד מעברין . וסימן יכ"א ר"ד הנתון מאת ר' אליעזר הנזכר בשביעי מפרקיו הוא על דעת שמואל . ומאלה אפוא נרא' אפשר להוק היותו נהוג לקדמוני' מ"מ אחרי היות דברי הר"ם בש"ה הנז' . לענין יזכור השנה . אמרתי מן המיעם הנזכר כי איך הם יאותו .

יב . אם תקופה רב אדא היא על סדר ת ש ו ב ה . מקום שאלתך זאת היא העבור למה אמרת שלמד מבטלמיוס . בש"מ דף קל"ב מן הספר . אך כמו שזכרתי גם כן על שאלתך . החמישית המביט בעין וזה יכיר איך כונתי שמה אינה אלא שאחרי היות תקופת שמואל והסדרה לא"ה מאת ציסאר אננוכט אדות בעינה . וכן תקופת ר"א והאמורה מתלמי אדת בעינה . ותלמי קדם לר"א אמרתי שם כדורש האמת נגד הנשיא שאם באנו לומר כי זה למד מזה יותר יקרב שר"א למד ממנו . ולא בכל זאת גורתי שלא יכול רב אדא לשאוב מים בששון ממעיני הישועה בישראל בלתי יכתת רגליו ללכת ולהצוב לו בור מגוי אשר לא ישמע לשונו . והוא רב אדא בבלי ממזרח שמש . וזה תלמי אלכסנדרי בפאת נגב הימנה .

יג . אם קריאת המועדים לב"ד אפילו ת ש ו ב ה . מה שאמרתי בש"מ דף שוגנים אפילו מוידין למה בפסח הוקיהו קב"ד שאפילו יונה פיעות בהשבוננו נאמר שאכלו את הפסח בלא נכתוב . אשר אמנה איננו כבר התקיים מאלקינו . ולמה הוצרכו כפרה ורפואה . כל מועד שיקראוהו ב"ד אפילו שוגנים וכולי הוא דבר אשר חכמינו אמרוהו

נהדיא בש"ב דר"ה ובירושלמי ומכילתא כפי מה שזכרתי שם . והר"ם ז"ל הביאו לדין פשוט סוף פ"ב דהקה"ח והסמ"ג עשאין מ"ו ובעל השאלות פר' החדש והוא ברור גם כן מדברי הגאון רב האי שזכרתי בפ"א . עד שאין לך לשום במונח הזה שום ספק . כאשר ראיתי לחורשי און שני הקראים שהיקי טמאי אשר זכרתי פעמים כי בפרוש הכתוב וידבר משה את מועדי יי' כחשו בקבלתם ז"ל הנוכרת אפילו שוגנים וכולי . וכמו כן על מה שקבלו פרק קמא דסנהדרין כי מזולת מעם האניב הכתוב בתורה מעברין מפני הצורך היינו מפני הדרכים והגשרים ותנורי פסחים וגלויות שניעקרו . באמרם שנקראו מועדי יי' נשבת לי"י הכתובה שם לראש ארבעה . וכשם שאין כה באדם לשנותה כך לא ישתנו אלה . אף כי באר לאמר תקראו במועדם ושמרת במועדה . הלילה לאדוני אשר עם אל וקדושים נאמן מהתורה בזה את הסוסים האלה . אשר כבר נכח אמיץ הכס אריה מיער הר"ר יהודה הלוי במקומות רבים מספרו הכוזבי ועל כלם מאמר ד' סימן י"ח . ובמעמים לשנה הראה עד כמה יבערו ויכסלו . וגם אנחנו נשיב אמרינו להם על הפרטים הנז' כי הנה פסח הוקיהו שאנחנו בו יקהה את שניהם בהיותו מעשה רב לסתור את סברותם . שהרי עבר את השנה זולת מעם האניב . לא כשגנה שיוצא , אבל בעצת חכמים ובהירה . וראינו שהתקבלו מעשיו לאלקינו . אם כן המועדים הלזים בב"ד . ובגלל זה כדבר הנשיא מאמר ב' שער ח' פה קדוש וברוך תאר אותם יום שמהתכם ומועדיכם . ורב נהמן פרק קמא דר"ה יפה דקדק אמרו ית' מועדי יי'

צדק עולמים

אשר תקראו אתם אלא הם מועדי . הם יאמרו מועדי . כדבר ר' אילא בירושלמי דמס' ר"ה אם קראתם אתם הם מועדי ואם לאו אינם מועדי . וכדברי פי חנם הר"ם ז"ל פ"י דה' שממיה הקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה ובהם ראוי להתלות . יהלו הם וכל משנאי י"י על עין ובשרם מעליהם יאכלוהו בני נשר . וכ"ש אתה אדוני המבורך לא תוכל להעיר הספק שוכרת מענין פסח הוקיעו . אשר אמנה לפי הנראה לי מדבריך לא חשת לבוא עד תכונתו . כי הנה צורך הכפרה והרפואה הנזכרת היה לסבות אחרות שנוכח אומריהם בסמוך . ולראב"ע פרשת בא ואמור , ורש"י ד"ק ורלב"ג בפירושיהם לד"ה ב' כ"מ היה מפני שקצתם אכלו את הפסח בטומאה . עם שיחסו גם אל הוקיעו לשגגה קטנה כלשון ראב"ע פרשת בא הנו' דעבר ניסן בניסן או טעה בדשמואל לקראו ביום שלשים לאדר כמבואר בסנהדרין פ"א . לא שאם היה קובע אותו קודם לכן ישל קביעותו הלילה . כי הנה נה ב' ד' יפה ברשיון אלקינו .

ואולם פסח הוקיעו הואיל ואתא לידן , עם כל הנמצא עליו למפרשים הנו' לסמ"ג בשם רבינו משולם עשאין מ"ו שיעשוהו בחדש ניסן עצמו כדעת רשב"י אשר נזכר בסמוך לא אחדל עם רצון המשכילים כלומר כי עינינו רואות שעם הנמצא בתוספתא אשר הובאה פ"ק דברכות ופסחים פ"ד . מקום התבארה מאת הר"ם ז"ל בכלל פרושו למשנה עם כנוי תוספתא כי הוקיעו בכלל שלשת הדברים שיעשה ולא הודו לו עבר ניסן בניסן , ולהיותה סתמית בלא גברי יראה שזה דעת מוסכם לכלל רבותינו . הנה פ"ק דסנהדרין ענין עבור השנה כשהזכיר פסח הוקיעו ותפלתו וסבותיה . בעל הגמרא עזב מהביא את דברי התוספתא סתמית הנזכרת וכתב את הנמצא בתוספתא דסנהדרין פ"ב . היינו מהלוקת הנאים פריי"ם בזה . דר' יהודה אמר שהוקיעו התפלל על שענר את השנה מפני הטומאה היינו טומאת הקהל ואין צבור נדחין . ור' שמעון סתם דהיינו לפי הכללים שבידינו רשב"י אמר דעבר ניסן בניסן . ור' שמעון בן יהודה אמר שהשיא את ישראל לעשות פסח שני . ובירושלמי פ' מי שהיה תמצא דעת אהרת מאי בלא ככתוב דגלגלתו של ארונה היבסי מצאו חחת המזבח . באופן , שתברר מזה כי טעם עבר ניסן אינו דעת כללי לרבותינו רק סברת יחיד כאמור . אשר ע"כ דין הוא שנאמר , על אודות התוספתא סתמית הנו' הא מני רשב"י היא . והנה מלבד יתר ההולקים עליו כדלעילא , בסוגית סנהדרין הנו' מצינו ר"ש בן יהודה גם כן לעומתו שאמר כי בלי שום עבור נועץ שיעשו הקהל חקה אחת פסח שני . אשר מצותו אמנם איננה כי אם ליחידים הנדחים כפי הידוע . ובכן בתנאי הנו' אשר הוא באמנה אוי שעכ"פ מחמת דברי באיזה רדוש שיהיו לא תהי האמת נעדרת . אומר כי יהחלל מאד לדעתי אשור וקיום מאמר ר' שמעון בן יהודה הנו' שהשיא את ישראל לעשות פסח שני , היינו בהודש אייר . וזה להיותו באמת כפי קוצר שכלי נראה פשט הכתובים ומרוצתם בלי התעות אחר מהם עלינו . כי הנה שם ד"ה ב' כ"מ ספר אך הכהנים לא כלו לקדש את הבית עד יום ששה עשר לחדש הראשון . ושאחרי מזהרתו באו והגידו למלך . והוא ביום המהרת השכים ויאסוף את השרים ויהנכו את המזבח . ושאחר כל זה נועץ לעשות הפסח בחדש השני . וכן על יום המעשה כתוב בהדיא שהיה בחדש השני . ולמה אפוא לא נחשוב שזה היה באייר אשר זה תארו . לא בניסן אשר פי י"י תמיד , ראשון יקבנו . ומזה זה יכעס אותנו באמנת שום עבור

והרי לכל הפנים אם אמרנו שעבר את השנה היה זה צריך להעשות קודם י"ו בניסן הנו'. והכתוב ויועץ המלך ושריו וכל הקהל הוא מבואר שהיה אהרי התקבצם יום ה' ה' הו' הו' שמה. ובאמת עשות ההמון את חג המצות גם באייר שבעת ימים אינו ממה שיקשה כמו שיכתב לפנינו. והנה לכל הפנים בא האות ני עם היות כל מעשיו אלה של הזקיהו אשר לא כדת ובפרט שגם הממאי' אלו בהסכמתו את הפסח היו לרצון לפני האלקים וירשא את העם. היינו כפרוש רד"ק מחמתהם כאמרו רפאה נפשי וגומר. או ירמוז לאיוו מכה שהקדים לקצתם על התרשלם במצוה זו והנלוה אליה. ואתה תהיה הרד"ק בפרושו הנו' שתמה הרבה על דברי הו"ל בענין זה ובפרט על אמרם שלא הודו לו והרי כל הקהל הסכימו עמו. גם האריך למעניתו עליהם. ואם איננו מכוון ממש לדברינו הלא נמצא מאד עזרתה לנו. והנה ממה שאין לספק בו אם הא מלתא דעבר ניסן בניסן היתה דעת חכמים ומקובל אצלם. גם אנחנו קבלנו מהם ורצונו מפני רצונם יתבטל באלה. אכן בראותנו סתם תלמודא דסנהדרין הנו' מביא את המחלוקת אשר בין פרטי התנאים כאמור. ולא את הנראה מוסכם בתוספתא, גם שמענו דברי הגאונים רב שרירא ורב האי בנו על אודות המדרשים כאלה שאינם אלא אמדנא כפי מה שזכרנו בזה סוף פ"ג. אמרנו ודאי זה דעת יהוד ואמדנא כמדובר עם ההתנגדות רבים כנו'. ושפטנו את ר' שמעון בן יהודה בר סמכא וכדאי מאד להטות בזה אליו לבנו. כ"ש בהראות ששם הכתובים מתישב היטב לשבתו כדלעילא. ובאמת הסברא אשר הניעה את רשב"י הנו' והנמשכים אחריו לומר דעבר ניסן בניסן ולסבול בזה הפער מה בכתובי'. היא נכרת ומשובחת, דהיינו למען ימעט נטיית הזקיהו ממצו' הורחנה. אולם לא ידך גיסא יאות אצלי יותר שנדן כי אררנא שבח גדול היה לו בעת ההיא תוקף בהירחו ואת לעשות גם דברים הרבה בלא ככתוב. והיה זה מופת אמתי על בטחונו בי"י השוב כי יקבל טוב כונתו ורצון יראוי יעשה. ולזה לא הש על הקרבת הפסח והתקדש חג המצות אחר עבור החדש. אף לא האכילו לטמאים את הפסח וגם על יותר מזה לא היה חושש אם הודמן לו הצורך. יען בדברים ז"ל סוף משנת ברכות עת לעשות לי' ונו'. כי הנה הכתובים מעידים בספיר ההוא כמה היו או ישראל שקועי' בעבודת הבעלים וההמנים וכמה פתאם לפתע ובמעשה נסים משכם הזקיהו אי עבודתו ית' באמרו כי נפתאם היה הדבר. והוא אפוא כהחכים להרהיבם תכף אל התכלית הנכסף הוזה שתקבע בלבם עבודת הקדש היה ממש צריך לו ומתאוה הודמן או לפניו סבה מה להקרבת זבחים הרבה ולקדש ימים הכופים לכבוד אלקינו. שכן מפורסמות כאלה הנעשות בקהל רב עם השתדלות ושמהיה פעם על פעם הן הנה המשתרשות ונרשמות פתודי חותם בלב האדם ובפרט המוני הארץ. ויהי בהמצאו על זאת המחשב' וכבר חלף הלך הומון הראוי בתדש ניסן מבלי העשו' הפסח וחג המצות בהמון. עם החשב כי השרידים לא עברו מאכול את המצה בעתה. ובא אייר אשר ב"ד בו יש זכרון הפסח השני ככל הידוע. הנה בחכמה רבה נועץ וצוה להעשות הכל בעת ההיא. גם בהר לכפול את שבעת ימי החג, כשלמה אשר כמו כן עשה את חג הסכות שבעתים. והכל למען יתקדש המבוקש על שרשי לבם כמו שזכרנו. הלא נודע כי בפועל האנושי הוזה לעבור בהוראת שעה על דברי התורה למען הוסיף אחר כן בקיומה. והיות הצדיקי' בומידים שיקיבל טוב רצונם כאמור. הוא מצוי להם הרבה ולכבוד שמם יקר יתן. כדבר אליהו

בהר הכרמל ושלמה אשר קדש לזבחים את הוך החצר והשומת אנשי בית שני כמו שזכר הכזורי מאמר ג' אבן השתייה המורה ארון הקדש. גם השיען משה באלקיו על דברת אם בריאה יגרא וקנאה פנהם במעשה זמרי ויהושע בהצמיחו שמש וירח זבולה ושמואל באמרו אקרא אל יי' ויתן קולות. ואליהו בהשבינו אם יהיה השנים האלה וגו', ומאמרו אם איש אלקים אני וגו' כלם באמת מזה המין של הוראת הבטחון המשובה מאד בעבור אלקינו. ואדרבא לדבר בעל העקרים מאמר ד' פ' כ"ב זאת תורת החמטאת לשני האחים הנשאים במריבת העדה כי תכף לתלונתם היה להם להשיען ביכלתו וקרבתו ית' שיקום דבר עבדיו ולהוציא להם ממצמצים מים מסלע כאשר כבר עשוהו במסה. כ"ש בהתפשט מאו האחד מהם על המניעו מלבטחה שיעשה על פיו נס פתאם כאשר אמר לו ית' מה תצק אלי דבר וגו' להיות אמנה בדברים כאלה ועתים רחוקי הסבוב. העזות הנחפו מהולל ומשובה מן החזירות המאוחר אשר יורה כי לא ייהם לבנו כהוגן. ובאופן מה זה קרוב לדבר הירושלמי פ' בתרא דיומא שהביא סמ"ג לאוין ס"ה ודר"ן ביומא פרק יום הכפורים לענין פקוח נפש, הוריו משובה, והנשאל מגונה, והשואל שופך דמים. ואין ספק

כי פועל רשום כזה היה נהשב להם קדוש השם וסבה להביא את ההמון הרב ההוא לבטחה בו ולשמור מצותיו בלי מרד ומעל. אשר בהמנעם ממנו נהפכו בשניהם חצי כל אותם האשמות מעלתם מריתם לא האמתים לא קדשתם כמו שהיה ראוי לאנשי קדש. וכבר מצאנו מדת הבטחון הנו' מופלגת בחזקתו כי לבר מן האות שנראה בו עליה בענין סנחריב אשר כל ישראל רגזו וחלו מפניו והוא אמר להם חזקו ואמצו כי עמנו יי' וגומר שעל זה אמר המגדף רבשקה אל יבטח אתכם חזקתו. הנה כתוב הדר הוא לשבחו מלכים יי' בה' אלהי ישראל בטח מכל המלכים אשר היו לפניו ואחריו כי בגלל הדברי' האלה סמך לבו בטוח היות גדולה עבירה לשמה. ושדחמאים האלה כרובם כן יחשבו לו לצדקה בשעה נחפות כמותו, וכבר עזרו הו"ל תורה דברינו אלה במאמרם אלה כשתור ופרח נמצא להם פ' שתי הלח' אשר זכרנוהו ג"כ לענין כזה בנשי מפרקי הספר. והוא אמרם פעמים בטולה של תורה זהו סדורה שנאמר אשר שברת,

הגדה, הנשאל כגונה כיון דהפא איכא נמי השואל. אין זה כמו נשאל באירים נשאל בנלגולת שהוא פועל כמו נלחם נשבע, אבל נפעל בהכרח. ולדברי הר"ר ישראל ד"ל בכרבינו סי' קנ"ז חזיבאם ההר"י קארז על ט"ה סי' שכ"ה הוי החכם כגונה יען לא הקדים להודיע דין זה לבני עירו למען יחיש כל אחד מעשהו בהצלח לעת הצורך וזה דומה בקצת לההיא דרוב"ל פ' הגולן דהוה אליהו רגיל בהדיה ונשפט זמן מה כשארע להתוא נברא דאכליה אריא שהיה לו לבקש על בני דורו, כמעט עד מות הכהן הגדול. ומפי כורים שמעתי היות נזוהו כמה שניה השואל להניע כל גופא דעיבד"כ כ"ש אם ירבה הוא עליו חקירות כי פן הנאות לו לפהר לשלחו מתחלת דברי מיהו. שכן בקלק בכל ספק מועט של פקוח נפש מדבר הכס"ג לאוין ס"ה משובה ר"י וטור א"ה בס' המן, ולי נראה הטעם כי כמו שהשאלות העפוקות ננס אל הנשאל לכבוד ולתפארת. בהיותן רואה על עיבק חכמתו, ולהו אפרו זה צריכה לפנים כלומר להכנס בעדה אל חכם הדר בחרו, כן הנקלות בעצמן אשר גם בהחובות עוד ירבו עליהן כשיבי טעם ננאי הם לו כי השופע ואמר מן הנראה שהכמה סכסן זה לא התפשט רק בכאלה. כיפן לדבר, כל הדבר הקשה יביאין אל משה וגו'.

יישר כחך, ששברת. ועם היות לורא אצל רשב"י הנו' להאמין דצבור אשר אינם נדחים עשו את הפסח שלא בחדש ניסן. כי על כן באר החדש השני על ניסן כדלעילא הלא בטוב טעם ודעת יכול ר' שמעון בן יהודה לומר לו כדבר ההוא

מרבנן ריש גמרא דתמיד נשחט . אשר מפני סתירה נגלית על הכתוב ולא ילין לבקר וגו' או קמיהו לדרשא ורא מאד ככל הנראה שם . וכשהוקשה לקצתם איך תתקבל לנכונה . השיב החכם הגו' שבקוה לקרא כיון דהוא דהיק מוקי נפשיה . כלומר הואיל ודרשא זו הכרחית בעצמה הנה היא מתקיימת מאליה . ועל כרחק תודה בה , האנ נמי כיון שהיות הרמז במלת החדש השני על אייר הוא כמוסרה מיניה וביה כאשר אמנם זה תארו בכתבי הקדש ותאר ניסן אינו כי אם ראשון . נב מפשט המקראית הוא לברו הנראה אמתי הן בבחינת הספור של עצת הוקיהו, הן מן הנמשך בהעשות הפסח כאמור . שבקוה לכל חד מהני קראי דאיהו על כרחין מיקום נפשי לההפרש על אייר ואין לנו להאמין אלא הכתוב בספר . כ"ש בהמצא עליו המעשים לשבח האמורים למעלה . ואע"פ שאין זה אשר אומר ראה לדבר למיהש ליה מיבעי . כמו רושם וזכר , כי בשני מספרי ההשמונאים פ"ו וכמו שכתבתי ג"כ בנ"א מפרקי הספר דף קס"ג תמצא אך היהודים בכ"ה לנסליו קבזו את הנכת המזבח שמנה ימים תמורת ימי חג הסכות אשר קודם לכן מעט לא יכלו עשותם להיות או כלם ברוחים על ההרים הרמים ובסעפי הסלעים מפני המת המציק היוני אנטינוס איפיפאנוס . וכן אפשר לדמות כי בימי הוקיהו שלא יכלו ההמון לעשות הפסח וחג המצות בעתם מפני טומאת הגוף והנפש . הואיל המלך הנכבד הוזה לסבות האמורות שיעשו הכל גם אחרי עבור זמנם הקבוע . ובחזן לבות אלקים צדיק נתן לו מופת כי כל מעשיו היו לרצון ונבדו לריה ניהוה . ואפס נחזור למקומנו ואומר כי מה שראיתי עוד למעלה בכתב מנלה טפחים משאלתך הגו' וז"ל . אם מפני שהוקיהו עבר ניסן בניסן נכתב עליהם שאכלו את הפסח בלא ככתוב והוצרכו נפרה ורפואה משם נראה שזמן הפסח כתוב ונודע . באמת לדעתי שתיים הנה בו שגגותך . האחת כי כמו שזכרנו החטא היה למרבית הקהל מפני הטומאה וטענת הוקיהו שזכרו ז"ל לא מכתוב זה . יצא כמבואר מדברי הראב"ע פרשת בא שזכרנו . והשנית כי לדברך נמצאת סותר את הנרצה במלת ככתוב על סדר עבורנו אשר לדעתך היה נהוג גם בימים ההמה . ולא די כי אדרבא המפרשים הגו' ובפרש הראב"ע הוכיחו מפסה זה היות קביעות ההגים ביד הסנהדרין כנראה להם מן הטוב . הלא בשגם תמצית לומר כי סדר העבור הגו' מסיני בא ודאי הוא שאינו ראוי להקרא כ ה ו ב . ומפורש אמרו ז"ל דברים שעל פה אי אתה רשאי לאמרם בכתב . על כן רואה אני כמוכיר היות מן הנאות לכ"ת שיהזור לשקול דבריו במאזני צדק .

ברכי נפשי את יי' וכל קרבי את שם קדשו יהי שם יי' מבורך מעתה ועד עולם .

אמר עוריה מן האדומים מדי הרימי את ידי מהתימת חבורי זה כרגע נראה לי אחד מנכבדי השועים ויאמר הטה נא לי הסד לחבר הפלה בשיר שקול לבקשת משתוקק לשאת רגליו מן הגלילות האלה ללכת אל ארץ הקדש ושאל מה אתן לך , עניתו אנכי אעשה כדברך ולא תקן לי מאומה אם תעשה לי הדבר הזה . שהנכבד זהו ידור להביא את חבורי זה אשר עתה בין ידי אל האדירים הכמי צפת למען אם יש מליץ ישיבוני עליו בשוב טועם . תקענו זה לזה כפנו על כן שלמתי נדרי . ולזכות ג"כ לכל אשר כמוהו הואיל ועל חבורי זה נתקלקלו הדברים כאמור חברתיה אליו בשם ולהדלות אלקינו .

אל חי ארון עולם תמים הדעת	חנן מחולל כל בצדקתך
הן בוש וגם ירא מאד מגשת	באתי להודות למעלתך
איך כל ימי חלדי לך אשמתי	אשמה עלי אשמה במצותיך
כי אחרי יצרי ועיני תרתי	ואחדלה מסור למשמעתך
אף עד אמונים לי אלקי אתה	כי לא להמרות עין שכינתך
גם אהבת עולם לך צפנתי	נכסף בסוד נפשי לקרבך
כי יאתה לך תאות כל נפש	הטוב וגם מטיב בנדבתך
ובכן בלב נשבר בכ בוטח	נחם ושואל את סליחתך
מאחרי הבלי כהיום שבתי	נכון לעבדה את עבודתך
הכן פעמי נגדך רב הסד	יצוא ושוב תמיד בעקבותיך
וברוב שעפי בי לכה הורוני	בזאת עשה אפוא לטובתך
תבחר לעזבה ארצך הלזו	גם כל מחוז שבתך ותחנותך
וגלה בראש גולים אלי הארץ	הנדרשה מאל ישועתך
יען גאון יצרך אזי תכניע	גם תאזור חיל יהידתך
ואחזה כי טוב אשר דברו	ואומרה לי זאת תקומתך
כי באמת עם כי מלא הארץ	צפוי לעיני רום גדולתך
גם אשרי האיש אשר לא הלך	בו רק תמים לבב בתורתך
הן יתכנו לי כה עלילות צדק	מבאשר כלתה במלכותך
כי רק אשר היתה נוה קדישך	יביא להכנע ליראתך
אף כי בזכרי מה עליתי שמה	רק בעבור אדבק בעדותיך

לצאת בגין חשקך ואהבתך
 דרך נתיבתי בברכתך
 אל זאת אשר שמת סגולתך
 אף כי תהי כיום זעומתך
 נוכח פני טובך וענותך
 נשען עלי משען חנינתך
 עד לא יהי זכרם בספרתך
 אל נא רפא נא לה בחמלתך
 וידי תשוקתי באמרתך
 שוקט ובוטח לאדמתך
 קרוב ככל קראי לעזרתך
 שובה בנויה עם מעון ביתך
 זבת חלב ודבש נעימותך
 תמיד ופי יגיד תהלתך
 לקרוא באזניהם עלילותיך
 רבה ונפלאות לי אמונתך
 מרבה לכל חוטא מחילותיך
 עם כל מקודשי קדושתך
 ישתוקקו לאור ביפעתך
 ובתחנון יצעק לעומתך
 אשמור דרכיך ומשמרתך

ובכן אלקי על לבבי שמתי
 מדי אהי מוכן ואוכל לדרוך
 מכל גבול ארצי וממולדתי
 המעטירה עוד עטרת קדש
 לכן תחנתי אלקי אשפוך
 ובכל לבבי אשאלה ממך
 למחות כמו ענן פשעי כלם
 יגהה מאד נפשי ומכל חולי
 תמוך אשורי בהליכותיך
 וכאב בנו ירצה רצה לנחותי
 גם שם היה עמי ברוב חסדך
 מגדיל ישועתי להראותני
 כימי היותה נוף משוש הארץ
 ובכן לשוני תהגה צדקך
 ובסוד ישרים אז שפתי אפתח
 איך לא בצדקתי ויושר לבי
 רק באשר רחום וחנון אתה
 רופא לכל בשר ומפליא לעשות
 אז קל מהרה נאמני ארץ
 גם יעזוב רשע אזי את דרכו
 אנא ה' כי אני עבדך

* *

לכפר את פשעי ועוני
 לדבקה בכ בכל און רעיוני
 מחוז חפצי אשר בו מעוני
 במקהלים אברכך ה'

שמע קולי ברוב חסדך אלקי
 ומלא נא לבבי אחרריך
 ואל ארצך נחני נא בשלום
 ושם כי תעמוד רגלי במישור

מצרף לכסף :

המתיחס לחבור מאור עינים אשר לי אני עזריה מן האדומים
מוגמתו לבטל השגות שכתבו על חלק ימי עולם. ועם זה השתרגו
עיוניים עקריים לבאור וקיום דברי חז"ל. והשגות על קצת האחרוני

נוחי

נפש ובעקבותיו

תשובות י"ג שאלות

מתיחסות לחשבון העבור הנהוג כיום אצלנו. גם במתקוממינו

הקראים שחיקי טמא

בקצת מקומות

אתקוטט

לאשר דברי חכמינו אשר עכ"פ לעולם כבוד ינחלו. ואת כל אלה
ירי עשתה כההיא דר' עקיבא פרק יוצא דופן לחדר את התלמידים
בדברים נאותים אשר האמנתי כי גם חכם ישמעם ויוסף לקח.

[כפי שהעתיקו החכם ר' דוב גאלדבערג

מאת כ"י המחבר הנמצא באוקספורד]

Mich. 308, Bodleian Library

עם כל המעות אשר טעה המעתיק

מתנת חנם.

אמר צבי בן יהואל הספר הוה מצרף לכסף נעתק ביד ר' דוב גאלדבערג
בשנתו בעיר אוקספורד מתוך כתב יד המחבר עצמו. והמעתיק הזה הבטיחני כי
אחרי כלות מלאכתו חזר ושנה לבדוק במעש' העתקתו בהשוותו אותה עוד פעם עם
גוף הכ"י, ותקן כלו כראוי. נוסף לזה, שלחתי אליו העלים טרם עלותם על
מובח הדפוס, להגיה אותם עוד פעם שלישית לפי גוף הספר. ואחרי השיבו
אותם אלי נדפסו כלם. אמנם להיותו אז דואג מאד, אם באמונה העתיק דברי
המחבר, כי במקומות אין מספר לא יכולתי הבין את דבריו, ויהיו לי לספר חתום.
ירדתי בעצמי אוקספורדה, ואשים עיני על גוף הספר. ולראובן נפשי מצאתי כי
כל הס"ד עמודים הושחתו עד מאד, מעוות לא יוכל לתקן. עד כי עלה בהם
מספר המעות עד שש מאות וששים וששה! ע"כ גורתי לתת אותם
מתנת חנם. למען הראות לעיני משכילי עמנו, עד כמה יכשלו בני אדם.
ואשר מאד כי כמור"ד הנו' שגו פליליה רבים מן מעתיקי ספרים ישנים.

לדוגמא אשים לפניך קורא נעים ששים וששה מן המיעוט אשר נעשה ר' דוב .
והשש מאוח עונתי .

והנה ברך אברך את יוצרי כי עורנו לתקן את כל הספר במהדורא חדשה . וכל
קורא משכיל יוכל להשוות שני הדפוסים וימצא ההבדל שביניהם .

סימן . הוא להורות על מספר השורות אחרנית .

צד שורה מעות	תקון	צד שורה מעות	תקון
28 1	אלי	3 2	במרינת חסר
29 2	שזכרנו	13	לכהוב
14	כ"ט י"ב תשצ"ג	11	מהביאם
31 7	כיצד מברכין	9 3	שבא כבר הדרשה והבא כבר הדר
32 1	המאמין	7	זרות
2	ויגרש	15 5	אל הפסח
1	ועיין ממש	5 6	בהכרח
39 20	הנהוג לא	14 7	וגבול התורה
45 14	סך החלוף	5 8	בשנת תמ"ח
48 12	ומאחר	7	וראה לו בפרטי
49 12	הנה בחסד עליון	10 3	מן לבבו
50 11	אחרונים הה	11 2	ששים וששה
1	תקניו	1	קל"ז שנים
51 7	יצרף	12 16	הששה עשה
6	השנה	9 15	בהגה' לחש' פרס למלכות פרס
4	אחרש	15 16	היה יוצא בכינוי היה אצלו מסיני
53 3	לעמקם	17 7	ואך תתרוץ
5	החש'		וכי למשך
55 8	לנו	18 13	הרבה סכומו
17	התפש	2	נחשו אין
20	לבי	20 13	יום ויום נושרים יום ויום ספריה'
20	מהסס	8	שיכנוו התורה
56 8	מתאימות	22 13	להתלונן
20	לשמר	23 19	רבינו
6	הזירות כההיא	13	יודע
3	עשיית הפתח	24 17	בהגה' מן חברים
59 3	זמן	19	ושפתים ישיג
60 1	איסורות	17	הכס לב
3	במאור	11	מתחלבנים
6	בפרט בהגהה	3	כ"כ
18	כדרש ילקוט	25 19	בהגהה רא"ש
62 8	לתופרות	26 1	ומנהגנו
10	האומר	27 16	בתקופת

תכונת הספר

הנה ראיתי כי מוב להבדיל החבור הזה לשני מאמרים, וכל מאמר לפרקים, וכי פרק יהיו על מצהו המיד פרטי כונותינו באופן שיודעו על נקלה בלי הקדים פה עליהם לוח, אשם ההשגות שנמצאו בהם על קצת האחרונים בהרתי להורות מעכשו באצבע על מקום תהנותם, אולי יחס לבב המשיכיל, גם ברכות יעמה, בקנאו את קנאתו להגן על כל אחת מהנה.

במאמר שני פ"א, השגה על הסמ"ג, ואחרת על הגאון קארו, ואחרת על החכם נוורי, ואחרת על רמב"ם, ובהגהה השנית אחרת על הר"א הנשיא, זכר צדיקים לברכה, ובהגהה הראשונה תוכחה לקראים (שם רשעים ירקב) מכהישי קבלת רבותינו, בפ"ב השגה על הנשיא וסמ"ג, והחכם נ' שועף, ואחרת על בעלי התוספת ז"ל, בפ"ג השגה על בעל הטורים ומהר"י קארו.

בפ"ד השגה על הר"ד לוי נ' חביב.

בפ"ה השגה על החכם בעל העקדה, ותוכחה לקראי ירוש מארץ היים.

בפ"ו קיום השגה קרומה על רמב"ם ובעל עקדה, והתהדרש על בעל העקדה שניה לה, ובהגהה השגה על הר"א הנשיא.

בפ"ז סימן ז' השגות על החכם ישראלי בעל יסוד עולם, ותוכחה לקראי שהיק טביא, ובסימן י"ג השגה על רבינו האי, ואחרת על רבינו הגנאל נוחם ערן.

בפ"ח סימן ב' השגה על החכם קארו, ואחרת סימן ו' על הגאון רבינו סעדיה, ואחרת על הרמב"ן, ואחרת בסימן ז' על החכם מורחי, ואחרת בהגה' על הגאון קארו, ואחרת על הר"ם מטוליכולה, ושם בהגה' הגו' תמצא עיון על אמרם ז"ל בקצת דברים שהם הל"מ, ובסימן יו"ד עיון אחר על מאמר נמצא להם בפירוש דבר יחוקאל, ובהשובות י"ג השאלות סימן ה' עיון אחר על הקבלה האמתית של רבן נמליאל במדת ההדש הירחי, ובסימן י"ג עיון אחר בענין פסח חוקיהו, אשר גם באלה יבינו המשינלים אם דברי ישיבו. ובהשובות הנזכרות נמצאו כמו כן תוכחות לקראים נפשם ברעה החמוגג סי' ה' וסי' י"ג.

ובמאמר הראשון פ"א יש זכרון עשר קושיות לצד אחד מצדי הדרוש, אשר בפ"ג מאמר שני תמצא היתר כלן, ובמאמר שני פ"ב נקבצו חמש עשרה קושיות לצד הסותר יוצאות מן הפרקים הקודמים שהן מלמדות זכות על הצד הקיים אצלנו, ובהם ככל פרטי כונות הפרקים אשר להערה אל הקורא כמורובר דרכם בראשם נתתי. כל היד המרבה לברוק באמתתם הרי זו משובחת.

עורנו בשם ה' עושה שמים וארץ

אמר הצעיר עזרה מן האדומים אודה ד' בכל לבב כי עזרני חי לרצוני ית'. קמו בעלי החצים גבורי כח מגאוני דורינו לירות במריבת הסד שנה ושלוש לעמת דרוש ימי עולם הנכלל בהבורי מאור עינים אשר זה כארבע שנים הוא ברחמיו זכני להוציאנו החוצה, ראש מסיבי בתום ויושר היה מהר"ם פרווינצאלי איש מולדתו מן טובה אשר השגת מעלתו עם תשובותיו בצדס כבר נדפסו בשולי הספר, ואחריו יצא הר"ד יצחק פנצי איש פיסארו הרשום ביודעי בינה לעתים על כל הכתיחה לסדור לידות הכנסת' הוא נער הצנו וכליותיו השתונן להשיג עלי ברוש הנז', אם בי"ג שאלות אשר יחד לי אם באגרת תלוכה אשר כלאחר יד פרסם אותה לקצת מאהביו, ואני לא יכולתי לראותה עד הגיעי לידו את תשובותיו על שאלותיו הנזכרות במכתב קראתיו צדק עולמים אשר ברוך אלקים עם כי מדי דברי בו לא שמעתי את תלונתי הנזכרת הנה טבע האמת ומשך הדברים הניעוני לכלול בו מבטולה מדי שיספיק למשכילים הרואים את דברינו אלה עומת אלה. ושלישית על כלו הוא פנצי מלא עוד את ידו נגדי בקונטרס קראו מאוני צדק שהור בו על הראשונות של תלונתי הנזכרת עם דברים נוספים כמדומה שיבטל או יחלש את תשובותי ההנה, על כל זה אמרתי טוב להודות לאלקי חסדי שנהיה כלו עוד מלה בלשוני כמדומה שהוא ית' הסיתם בי למען יתבררו ויתלבנו דברי ביותר, אשר על כן ידה מנחה וגם כי יתנו בעמינו בכוחם עוד נשמתי בי דין הניין לי ועם ליות דין עזרו הטוב בשמחה לבב אפא לקראת נשק על דעת כי מלני רבנן שכלים נבדלים מהפעלות ומופשטים מכל צורה קודמת לאפוקי כל זולתם אשר פסלתים לדין זה בשני מפרקי הספר וינחזו וישפטו הם על כל אשר ימצא שם ברק מאופן כי עד צדק ישוב משפט כאשר אהבתי. ואמנה בשומי את פני לדבר הוה זר אצלי מעשהו של איש ריבי הנז' כי נפרצו השגותיו במלואם לא השתרגו עלו בקנה אחד שאוכל לעבור בהם על הסדר הלא מלבר מדי שגרם לי בקונטרסיו הנז' לכתוב בתשובותי דברים הרבה אשר אם ראה אותם בהבורי הנז' כראוי תהלה לכל משיג בדין היה שיחדל מהביאם שנית להפוכי משרתנו. הנה עוד בבהינת וצרופי י"ג שאלותיו ותלונתו ומאוניו הנז' טרח מרייה להחוא גברא כי בהעלותי כפלי זכרונות רבים לכאן ולכאן מוקדמים בקונטרס זה ומאוחרים בוולתו הלאני וילאה הקורא גם לבו יסכך על תשובות באנשי צדק.

ובגלל זה אנכי הרואה כי טוב אשר נאחו בקצור ובמה שיביאנו לראות דברים ברורים בסקירה אחת, השיבותי כיום אל לבי כי האמנה עם רבות מופתי השגותיו הלא עיקר כלם והקוטב המעיוין אשר עליו יסובו כל רביו הנזכרים הנה הוא האשימו אותי על מה שחקרתי אם הסך הנהוג לנו בימי עולם מסודר מקדמונינו לאמתי ודאי או למוסכם על צד היותר טוב לכשיונח מסופק ככל הרשום בספר ויאמר להכות אותי במה שלדעתו חקירה זו היא חז'ו כפירה בדבר שהיא הלכה מסיני ונטיה מן הכתוב על היצירה בתורת אלקינו ומה גם עתה כי כל המוסיתף או גורע אפי' יום אחד בסך הנז' הנו פורץ

גדר הקביעות העבור הידוע למועדי יי' בהיות סימן בהר"ד הקבוע לשנת ההו יתד נאמנה וכוכב דרך לישראל בקדוש החדשים וימי ההג באופן כי אפי' חלק אחד מאותם של התר"ף לשעה אם ימצט מדויות קודם הצות נוהגים בר"ה אותו היום קודש ואם יגיע להצות הוה ליה מולד זקן ואין מקדשין שד המהרת כפי הידוע והשני מן הנראה שכל המעלה על לבו להרבית סך השנים יבלע הסימן הנז' ממקומו וכי ימירנו באחר יהיה כל זולת הלוקיה למנהל המורת בהר"ד משנה אותו בדרך לקרוא מועדי ה' שלא במועדם ולא לרצון יהו היללה. והנה בהראותנו העמים והשרים יושבי על מדין באמור את יקר תפארת הקיותנו ושהיא תורנית ונאותה בעצמה הלא כל הומת השנה והלונה אשר בנה על יסודו הנז' לארץ תפול ותו לא מידי * ובכן להפליה בעזרת שדי הפץ זה בידנו ושהיה מאמדתו הלז יוחר כולל מדרוש ימי עולם הנכתב בספר כי יוחרו בו הספיקות שהוסיפו לנו כאמור הנה נא הואלתי לחקר בו שנית על יושר סך השנים הנהוג לנו ליציחה עם גלוי הלקי הסותר וצדי הבעיא כמשפס היינו להודיע מה יקח לבנו אל החיוב ומה אל השלילה ובאיוו השובה נכריע ובטול כל מודעי ערער אשר יצוירו נגדה כי על כן תארנדוהו מצרף לכסף הלא עם זה קוה קוינו שכל הרואה אחר כן את השגותיו כפי מה שהם אשר אמנה לא סרנו גם כן מהרבות פה אליהן והוסף בקצתן אומץ ימצא שכבר הותרו בטעמים לשבה וכי הוא שגה בהרבה דברים השגם ליסוד אשר גם תולדותיהם כיוצא בהם אפס והו, ועם שכבר נמצא בחבורי דברים הרבה המפלים גם בזה כאמור הנה משך הכונה היתה נכבתו ולכל הפנים התקבצם שנית עם החדשים האלה לא יחיה רק מתוק לנפש, וע"כ לא יחמה הקורא אם במקום שהיה ראוי להארך פעמים רבות יקצר בהעמידנו אותו על הכתוב בספר והוא כדורש אמה לאמתו אל נא יעווב מהתבונן שם כל דרוש במקומו פן תמלט מידו כונתנו ויויק אותנו כמו תהת הנכסף להועיל גם לו גם לנו * אך לא נבוש אם מכח מכתבנו זה ישונו קצת דברים הונורים שם מווקקים ביותר כי כבר הרחיבנונו לזה אנשי השם ו"ל באמרם אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונהו מאה ואחת שבא כבר הדרשה בקצת מקומות לשם ולתפארת והנה כל עוד שהמהבר ישמור כונתו הכוללת הלא שגגה אשר יצאה מאתו לראשונה באיזה פרש לא תחשוב לו כי אם זרות בשויו ממנה וקדתו עמו דברים זולתיים אשר יטיבו, ובכן אמרהי גם אני טוב לי כי עונתי מן המשיגים למיען אהכם באהריתי לא לחזור מעיקר כונתי הנראית לי ברוח כשמש ואשר בהיי ראשי הייתי הויר ממנה אם השבתה הו. אבל לעמוד כיום על דברים יכנו יותר אל אמתתה. יין לא כל אדם זוכה להביט מראשית איזה דבר חדש אשר אלקיו יורנו את כל הצריך כי עד אחרי שלמותו לכל הפץ: אולם פן אורך ההצעות מכאן ואילך יהי אל הקורא לפזרח נדגול אל הדרוש בשם אליהנו.

המאמר : הראשון

כונת הפרק

הצעת השאלה ופני ההראות אל צד התשובה מדוכה אשר באחרית של דבר אמת נטה מכנה.

פרק א הנה אנחנו היום כפי הספירה הנוהג' אצלנו בשנת חמשת אלפי' של"ז ליצירה . בקשנו לדעת אם הסך הזה הונח מאת הקדמונים לדבר אשר זרחה עליו שמש צדקה ואמתי בעצמו , או מוסכם בו קצת ספקות לאיזה טעם ? כי לכל הפנים לא יתידם שום מעות אל היוצא מאתם ז"ל כאשר נודע שהכמתם גדלה על כל שבה . ונברר עם זה אם בהתלות בו ספק מה נפיק מיניה שום פגם בדבר תורני הלילה , ואמנה תועלת המחקר הזה כבר בארנוהו בכ"ש מפרקי הספר .

תשובה עולה על הדעת .

לכאורה . נאמר כי האמנה הונח לחשבון צודק אשר עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע וזה לסבות .

ראשונה , שכן תמצא רבותינו בסדר עולם ובמקומות רבים מן הבבלי ירושלמי ומדרשים מונים את השנים מאדם עד יציאת מצרים שני אלפים תמ"ח כסימן הר"ם ז"ל באגרתו לתימן בתמ"ח גאולים . ומקרא מלא הוא כי בשנת ת"פ לגאולה הנז' נבנה הבית . אשר לכל דבריהם ז"ל נמשך ת"י שנים . אחריו היה גלות בבל שבעים שנה . ובנין שני עד מנין שמרות ארבעים , אשר כלם עד הנה ג' אלפים תמ"ח . וכן אמרו פר"ק דאלילים המשך אלף שנים מגאולת מצרים עד מנין שמרות הנז' , כפי מה'שוכרנו על זה באור רש"י ז"ל בפכ"ג מן הספר, והנה מאז והנה [ר"ל כפיין שמרות] אליבא דכ"ע נמשכו אלף התפ"ח שהם יהוד כלם השל"ז כאמור . הרי שהמנין כלו מראש ועד סוף יציב ומהימן ככל הנגלות לנו ולבנינו .

שנית , תא חזי מאן גברא רבה בעל ספר הכוזר קא מסהיד מאמר א' שאנחנו קבלנו שנות הקדמונים ממשה , דמשמע קבלה על פה ככל יתר המסורת אשר לא ימצא תורני מהרהר אחריו , ושאינ במנין הנהוג לנו מהלקות בין שני יהודים מקצה העולם עד קצהו .

שלישית , כי מצאנו מולד בהר"ד היוצא לשנת תהו ממולד וי"ד של יום הששי ליצירה מכוון בצמצום אל כל המולדות אשר היו ממנו והנה כמספר השנים הנהוג בעמנו , וכן אם תחשבם למפרע מן האחרון שבימך עד ראשון הבריאה תגיע אליו בלי הפרש מאומה . ולזה הוא בהר"ד לברו הוצב מאת מחשבי העבור לאות ולמופת על אמתת המולדות כלם מעולם ועד נצח , ועתה אם תדמה מספר שנים יתר על הנהוג ואפילו פחות מחדש נמצאת מהלך בשנת תהו סימן בהר"ד לוולתו והפסדת לגמרי אופן העמידה על אמתת מולדות הירח , ומסימני מולדות כוונים ימשך בלי ספק קביעות החנים שלא בעתם ולא לרצון יהיו הלילה .

רביעית . כי כבר נמצא לרבים ונכבדים מהכמינו הגאונים ז"ל כמו שיתבאר עוד בפי"א אך החשבון שאנו מהשבין היום לקביעות החרישים וההגים סודר למשה

רבינו ילזה גם סימן בהר"ד ההוה לו לראש וכן סדר השנים המסנים אליו נמצא מסיני במסורת כ"ש כי בשנים תראה ר' אליעזר ור' יהושע פ"ק דר"ה הולקים אם בניסן או בתשרי נברא העולם הלא ימצא לשיניהם מולד בהר"ד להשרי של תהו, כי לר' אליעזר אם תהסר ד"ה התע' ו' ממולד וי"ד הגז' יצא לאשתקד בהר"ד ור"ג' כ כי תהסר ב"ד תל"ח שהוא יתרון ששה חדשים מד"ס תרמ"ב שהיה מולד ניסן תגיע כמו כן למפרע אל בהר"ד של תשרי הגז', ועם כי סימן בהר"ד לא הווצר מחכמינו בשום מקום הלא בהתאמת בשביעי מפרקי ר' אליעזר סי' כפי"ב תשי"ג המקובל מרבין גמליאל הוא בהר"ד צודק על פי דרכו נמצא כי שני הסימנים הגז' יחדו התקבלו אצל רבותינו.

חמישית : שכל ישראל במוסף ר"ה אומרים היום הרת עולם זה היום תחלת מיעשך, אשר עם זה יעירין יגידון כי בתשרי נברא העולם, היינו יום הששי שבו נברא אדם היה בר"ה תשרי. כי הבריאה החלה בכ"ה לאלול כדברי ר' אליעזר, ובכך יצטרך כי כל מספר שנים אשר תמנה למפרע ישול מולדו הראשון ביום ו', כי בלאו הכי נמצאה נופר בדברי רבותינו ומסנך ג"כ מן הכתובים במעשה בראשית, ולא עוד אלא שהמינן המרומה הוא צריך שיהיה כולל מהחורים שלמים לא מקובעים באופן כי יום הששי הגז' יהי ג"כ ראש מחזור, דבלאו הכי השבון האביב על השסח והאסיף אל חג הסכות לא יבוא כסדר, והנה כל הנוטה מאומה מסך השנים הנהוג לנו לא ימצא מולדו האחרון של אווה מספר שנים נופל בשום פנים אל יום ו' לא לר"ה ולא לראש מחזור בלתי אם תביא ראיה על היות התוספת ההוא שמנה מחזורים שלמים שהם קנ"ב שנים לא פחות ולא יותר.

ששית : כי לבד מן ההריות הנזכרות אשר פרצים תצאנה אשה נגדה בימי הקביעות המסודר לבני גלותנו הלא כפי מה שזכר הר"ר בחיי בפרושו על פרש' החדש ופסוק מימים ימימה בשם הגאון רבינו הננאל, גם בזמן הסנהדרין שהיו מקדשים ע"פ הראיה היו מחויבים לחשוב את החשבון הנהוג לנו, ואם כן הכרה הוא לאמר התקבלו להם מסיני על סך השנים וסדרי המולדות ככל העשוי אצלנו, והבא להוסיף שנים כאמור נמצא פוגם גם כל מה שקדשו מסיני ועד עתה.

שביעית : כי אפילו תאמר שלא מסיני בא העבור לדינו הלא בהמצאו והמסור לנו מנביאי הדורות הרי יתקבל אצלנו לנכון כדבר תורה עצמה וכבר כתב החכם נוורי מאמר ב' סימן ס' ומאמר ד' סימן כ"ט שהיעקר המקובל על מולדות הירח נתלה בנבואה, וראב"ע פר' אמור כתב וז"ל חכמינו התיקו לנו שנסמך על העבור בגלות וכן קבלנו מפי נביאים ולא נוכל לעשות דבר טוב ממנו.

שמינית : יונח שהדע באמת כפי הקבלה הנכונה של ר"ג כי בין כל מולד ומולד יש כפי"ב תשי"ג באופן שהונל מן המולד האחד לעמוד על רגע כל העוברים והעתידים אפילו לשנות אין מספר, אך בלי הקבלה היוצאת מן הנבואה תהלה למצוא אמתת המולד האחד שהוא אשר קצרה בזה יד החכמה האנושית כלה, עד כי האלקי בעל ספר הכוזר בהציעו את שבח התורה על פה כתב וז"ל : מן המושלא שבח העבור על העקר המקובל מבית דוד מן תקופת הלנה אשר לא נשתנה מכמה אלפים ומאות שנים : וכבר נשתנו קבועי הקובעים מיון וזולתם והוצרך בהם לתקן ותוספת אחר מאה שנה וזה נשאר על אמתתו מפני שהוא נתלה בנבואה : ואלו היה נכנס בו שום השתנות מהלק (ברפיש שניי בלק) אחד בעקר היה היום הזה [נורם] הפסד גדול לרוחק מה שיהיה בין המולד והראיה : (בחורי מאמר ב' סימן ס')

תשיעית • אם אתה מיסוף או גורע שום סך שנים על ההוגו באומתנו נמצאת אומר שטעו רבים ונכבדים הנאים אמוראים וגאונים • ובכלל יעלה הנך קובע לשגגה הגוי כלו ובדבר שנכתב עליהם רק עם הכם ונבון וגו' •

עשירית • כי הספק אשר שמת בספק על משך בית ראשון הנו ח"ו פגם בפרט את דבר הנביא יהוקאל שאמר ראש פרשה מ' כי בכ"ה שנה לנלות ייבין היתה שנת י"ד אהרי שהוכתה היצר וראש השנה בעשור להדש , היינו בהכרה שנת יובל . כדברם ו'ל פ"ג דערכין ושלהי זבחים הלוקה מסדר עולם פו"א • איזהו ר"ה שהוא בעשור זה י"ה של יובל . ובכן ימצא שהדורבן היה בשנת שלשים ושש ליובל די"ז אשר ספורתם לפי הוכחת רבותינו בשלשת הפרקים הנו' התחילה אחר י"ד השנים של נבוש הארץ והלוקה , כמבואר ג"כ הכל בהר"ם ו'ל פ"י מה' שמטה כי לדברך י"ד שנים אחר שהוכתה היצר לא היתה שנת יובל הואיל ולא בשנת הל"ז ליובל הוכתה , גם בכבוש והלוק הנו' ימצא בסך השנים פחות או יותר מן הי"ד שזכרנו , והנה בהמצא הערער אשר שמת במשך בית ראשון שוא ודבר כזב הלא יקל ללמד בסתם ובלי הוכחה אחרת כי גם כל מה שנסתפקת בענין גאולת מצרים ומשך בית שני הוא אפשר ותהו •

הנה שמענו עד כה הקשיות אשר קצתם לקטתי מדברי בעל הריב וקצתם היספתי גם הרחבתי להשמעות אנשים . והנה מעתה אורייעך קורא נעים כי היתר כלם על הסדר המצאנו לפנך מאמר ב' פי"ג . ואך אם רחוק יראה בינך לבינו הלא פרקי אלו אשר בתוך יעבורון לאט לך כאני שיט על מי מנוחות וכעגלות צב לרוח היום יובילוך עד הגבול בלי הרגו עליך הדוך' כי המה לדעתי ישעשעו נפשך . ובכן בעזרת שדי נביאה נרדפה את מגמתנו .

כונת הפרק • הוכחות וראיות לוכות הצד הסוחר •

פרק ב • ואפס לאיך גיסא נאמר כי האמנה הנמוני לא הנחודו בחשבון אשר ודאי יצדק להם בעצמו , שהרי לא בלבד נראהו מסופק בהלוקים רבים אצל הרבה מן האחרונים ו'ל אשר הוסיפו על הנמנה בהם לרבותינו כמו שיתבאר , אבל מצאנום ג"כ הם ו'ל עצמם מיסופים באיזה חלק מהם מהכרח הכתובים שנים מה על הסך אשר להמשיך אחר מנהג שכבר הונח לאיוו בהינה בלתי נותנת אמתו מניחו פחות הימנו , ואחרי שהם ו'ל וכן האחרונים הנו' עם הרביהם בפרטים הנו' הגם מודים ביתר ההלוקים שאין לגרוע מהמה באופן שלא נוכל לשים היתרון אשר כאן ממלא החסרון שהוא עד ישוב הסך הכולל שוה • נמצא אפוא שהמספר הכולל יעדיף על אותו שנמנה מצד המנהג הנו' בדברים , ובכן יאמנת שאין עליו קבלה על פה מסיני כי לא יעו אנוש מוראי ה' וחושבי שמו לחלוק על שום דבר מתיחס לה • והנה תראה כי בעי' ס'ע שאחריו נמשכו רבותינו כמו שיתבאר בקצת פרקי המאמר השני השתדל להוכיח אמתו מספריו הפרטיים עד זמן מה מן הכתובים , וכפי אשר לנו נמנעו האחרונים מיהלוק עליו בהרבה דברים מתיחסים להננת כתבי הקדש וזולת הדרוש הזה כמו

שהוכחנו בספר פי"ד, כן מצאנום חולקים באלה י אשר ע"כ בעל השב האסור סוף פכ"ז
 אהרי הניחו גבולי זמנים רבים הנכללים בסך הנהוג לנו כתב וז"ל כל התאריכים (מלה
 ערבית מורה גבולי זמנים) הכתובים בפרק זה התנארו בס"ע מן הכתובים לפי דעת
 המחבר אותו, ע"כ, כ"ש באיזה חלק מן הסך אשר אין בכתובים זכר ממנו, כמו
 שהאמר מראשית בית שני עד המנין לשטרות שלא סרה מאליו המחלוקת י
 ולהרבה הדבור אומר שאם המספר הנהוג לנו ראוינהו מורגש מעת משה
 והנביאים אף כי המסורת התומה בלי התודע מעמיו והתגלות משפט פרשיו ואין כל
 חלק וחלק ממנו אהד באהד יגשו, אין ספק כי לא ימלא לב אדם משלנו לדרוש ולתור
 בכל חכמה מה זה בדינו, בשכבר נודע כי חקת החורה אם בכתב ואם על פה אין לך
 רשות להרהר אהריהם י אמנה לא כן הדבר, כי כמו שהראנו בכ"ה מפרקי הספר
 הקדמונים נלם ממתן תורה עד רוב הזמן שיעבר מגלותנו זה יחסו ספירתם מהתחלות
 שינות אין גם אחת מהנה ליצירה אבל ליציאת מצרים לבנין הבית להרבנו למלכי אומות
 כדריש וכורש למלכות יון ומנין שטרות אשר גם בימי הגאונים ורמב"ם היו מונים
 אהריו, וגבול התורה מעולם לא נזכר רק בגלותנו זה כשנים מה והנה, לקוד מסגנון
 ר' יוסי בפרקיו אשר בהכמינו הוא יצא ראשונה למנות השנים מאדם ועד נח והאבות
 וגאולת מצרים ובנין שלמה וזמן המלכים לגלות בבל בעשות לו סמיכות כפי דעתו
 מספורי הכתובים בקורות הימים להראות כי הוא ישפוט סדרי תבל בצדק י ואסא להיות
 קצת הכתובים סובלים נונות מתהלפות ודבריו היו בפליה נאמור לא במסורת נמצאו
 בהם נגדו סברות מתהלפות כפי סגולתם היודיעה כי דעות הרבה להרבה בני אדם וכן
 מראשית בנין שני עד המנין לשטרות אשר סך השנים מיוסד מכל קורות מלכי פרס
 ומספר הבהנים הגדולים שהיו מאו עד מלכות יוני' ומנין שטרות הנו' נמצא הפרדה
 רבה בינו ובין רבי' אהרוני הכמינו כמו שהראיתי בקצת פרקי הספר ויזכר עוד בזה
 לפנינו י אשר ע"כ אין לתמוה אם ההגבלה הזאת ליצירה תרומה מסופקת. בשגם
 אמנה מן הזמן לשטרות הנו' והנה סך השנים ברור ומקויים לכ"ע, ולא השתהל ר'
 יוסי או כל סופר משלנו ולזהו לבקש עליו ראי' י הן כי בכתבי הקדש איננה, הן להיות
 הדבר בלתי צריך לעדות כי כן ישראלים נצרים וסופרי יתר האומות. נלם דבריהם
 אהדים בסך האלף תתפ"ח שנים אשר אנו מונים לו כיום בלוחותינו, הלא כן תמצא
 בסדר תנאים ואמוראים לרבינו יוסף טוב עלם וז"ל מברייתו של עולם יש לנו היום
 ד' אלפים תרמ"ז, ולמנין שמרות אלף קצ"ח, ע"כ, הוסיף אתה תרפ"ט שנים
 לזה ולזה נמצאו של"ו לפ"ק י ולשטרות אשר אנו מבקשים אלף תתפ"ח כמו שזכרנו י
 וכן יתברר מהשובת רב שריא גאון לק"ק קירואן על שלשלת הקבלה אשר היא נדפסת
 מקרוב בקצה ספר יוחסין הנגלה לנו מן העיר הקדושה קוסטנטינה, וכמו כן מראשית
 ספר הכריתות לרבינו שמשון מקינון, גם מכמת מקומות לרמב"ם בידו החוקה ובפרש
 ה' ק"ה פ"א, כי האמנה כל הדעות בזה משולבות אשה אל אהותה, והיה כל מבקש
 הצעת ההשבון כלו לפי דעת ס"ע הנו' מאדם ועד לשטרות יקה לפניו ס"ע זוכא אשר
 כפי הנראה מראשית הובר מאחד הגאונים, ותשובת הר"ר לוי' ה'בי ברבר השמטה
 סי' מ"ג כי שם ערך לפי הקוראים שלחן לא בהדש אשר ברא מלבו, אבל בדעת נמשך
 מדברי ס"ע לרבותינו

והנה לאשור וקיום הדברים האלה אתה עתה ברוך ה' עמוד קורא משכיל והתבונן
 כי נשלשה מקומות בפרט מחלקי הס"י הכולל אשר בעל ס"ע דמה להוכיחם מן הכתובים

יצאו עליו עסיקין ומשימוי עלילות דברים וכלם בגזרה שוה ולדבר יציב ונכון יאמרו להוסיף ולא לגרוע, הלא המה האדירים אשר זכרתי בפרקי ימי עולם ביהודי בל"ה סן הספר, אשר אמנה לא אהדל גם עתה לפי משך הדברים מנגזע בהם עם קצת באור ותוספת, וזה כי הגאון ר"ה וכן ההכם דון יצחק אמרו כי סך ארבע מאות השנה האמור במזאת הבתרים הדל כלות יצחק ונשלים בשנת תמ"ה, ואפס מהמזאת ישראל במצרים כמבואר בגזרות יחזקאל נשתחו שם עוד סך שלשים השנה האמור בפר' בא ומושב וגו' ת"ל שנה י' ורמב"ן ז"ל גם הוא מזה הדעת וראה לו בפרטי הכתוב הנו', אשר מתהלה בהגיהו את באור רש"י וזכר את דבר ס"ע שסך הת"ל הדל מהיות אברם בן שבעים, והוא אחר כן בבחינת הפשט נטה ממנו אל אחד משני דרכים, אם שארבע המאות החלו מלדת יצחק והשלשים נוספו אחר כן בעונות ישראל במצרים כאמור, שכן על חמא המרגלים נשתחו במדבר ארבעים שנה, מהלאה ליעוד ודור רביעי וגו'. ופרש כי לפי זה סך רד"ו השנים נמשך למאתים וארבעים, ושזה התוספת נרמז גם הוא לאנחה בדבר ודור רביעי וגו', כלומר לנד הארבע המאות שאמרת, עוד נשתחו עד הדור הרביעי, או שכל סך הת"ל הדל ממזאת הבתרים אשר כבר מראשית דבריו שם באר שהיתה לא בהיות אברם בן שבעים רק ימים רבים אחרי צאתו מהרן בן ע"ה, וכי לפי זה סך הרד"ו לא נהארך כי אם למאתים ועשרים או קרוב. כי אלו העשר שנים יותר מרד"ו הם לדעתו קבוץ החמש שנים הראיות להחשב אחרי השבעים והימים הרבים שאמר התאחר מראת הבתרים לע"ה השנים אשר נזכרו, ובאר כי לכל אחד משני אלו הדרכים אם הרמז במלת רד"ו היה מסורת בידם יפורש על יודי מצרים עם יעקב מהלאה לי"ז השנים שהיה במצרים שתוכלנה א"כ לעלות גם עד סך רכ"ו. כי לא בכל זאת ימנע התארך הזמן לגלות בכללו אם שלשים השנה אם העשר, ואני אעשה לו עזר בדרכו הראשון הגו' מדבר עדיות פ"ק כי לענין אמרו ז"ל שאין הקצין נחשבים לפניו ית' במספר שנים רק במספר דורות כמו שזכרנו ג"כ במ"ג מפרקי הספר בארו ז"ל ואמרו אע"פ שכתוב וענו אותם ת' שנה פרט אחר כן דור רביעי וישנו הנח, הרי שדבור ודור רביעי יסבול כדברי רמב"ן היותו רומז אל זמן מה נוסף על ת' השנים שזכרו, והנה שם בפרשת בא הכריע את דרכו השני על הראשון ובאמת מן הכתוב שלקח את הגר ונולד ישמעאל מקץ עשר שנים לשנתו בארץ וי"ג שנה ישמעאל בהיות אביו בן ק' אפשר שהגיה את דבריו ז"ל שהעשר אשר זכר לתוספת על רד"ו לא היו רק שש או שבע אפס לכל הפני' כלל זה מדעתו בידנו כי החשבון אשר בעל ס"ע אמר החילו משבעים לאבר' באופן כי כל סך הת"ל נשלים בשנת ב' תמ"ח, הוא רמב"ן אמ' בפרוש כי לפחות התחיל כמו עשר שנים אח"כ, וכי לפי זה סך הרד"ו נמשך למאתים ועשרים

הג"ה. לא אהדל כדבר אלק קורא כשכיל כי הוא רמב"ן בהתלה השנתיו על הר"ם עקר א' כתב לענין מה ת"ל. ת"ל השנים החלו כעת צאת אברהם ככונן בפעם הראשונה דאודא בהא לטעמיה של ס"ע פ"ק, כי מדאת הבתרים היתה לו ככונן בן שבעים שנה. סאו יצא כאור כשדים ובה לה, ולאוו כבה ירד ככנה לחרן ושהה חכש שנים וחור אליה. באופן שזה צאתו ככנה פעם ראשונה אשר זכר הנו ודאי שלא כדרכו האפורים כי אם אליבא דס"ע, ס"ם דבריו אלה לא יבטלו את הנפצא לו בפרש התורה בוכרה כפסטי הכתובים, וכה שתראה לפניו קרוב להחלת פ"ג על הקכחי כי עם הגידו בהחלט את דעתו נגד הדרש של אזה דבר במקומו לא בכל זאת ימנע כרדוף אותו ביתר הפקומות כן האמר בענין זה על רמב"ן י' ובפרט כי שם בהשנות דבריו ההם כסכים [בכ"י סכים] לו אל נכון. הלא אנשי תבונה האלה אם בסודם לא האמינו את דעת העצמי כעת לא השכיעה אלינו.

או קרוב, ואחרי היות קץ הר"ו וקץ בתמ"ה נשלם יחד נמצא כי בהוסיף עשר שנים
 באחור השבון תמ"ה ישוב תנ"ה או קרוב בהכרח, ולדברי ר"ח דון יצחק הנז' ישוב
 הנ"ח, ולדעת כלם כן ירבה וכן ירויץ הסך הכולל לימי השמים על הארץ, והר"ד
 משה לטיף את ירושלים העמיד הרבוי הנז' על שמינה שנים, ורשב"ג הגדיל אותו
 עד המש וארבעים כמו שהתבאר דעת כל אחד מהם בל"ה מפרקי הספר ולרמבם ז"ל
 תמצא באגרתו להימין ברצותו להוכיח כי קץ גלותנו זה אשר לא פורש הוא מסופק מאד
 מקל והומר קץ גלות מצרים המדומה למבואר, שכתב זו"ל: דע כי אפילו הקץ אשר
 התבארה מדתו והוא אמרו ית' וענו אותם ארבע מאות שנה, לא נודעה אמתתו
 ונפלו בו ספקות רוב שקצת אנשים יחשבו אותם הארבע מאות שנה כרדת יעקב
 למצרים, ואחרים מתהלת השעבוד והוא שנים שבעים לדרתו הנז', ואחרים ממראת
 הבתרים, וכאשר שלמו לה ארבע מאות שנה יצאו ממצרים קצת מישראל קודם עמוד
 משה כשלישים שנה יתן השבו שכבר הם הקץ, והמצרים הרגו אותם והכנידו העבודה
 על העם כמו שהודיעונו התנכמים ז"ל (פרק חלק) ועל זה אמר דוד בני אפרים נושקי
 רופי קשת וגו' כ"ש אפוא קץ גלותנו וכו', והחכם בעל העקדה בראותו את עצמו
 נבון בהגבלת ראשיתם השליך סוף שיער ל"ג על ה' יהבו ובסמך המאמר שהק"בה
 מחדש עת הקץ כתב זו"ל התחילו מעת הבשורה או מעת וולתו עד שצדק אמרו שהיו
 במצרים כל הת"ל שנים, הרי שאין מיום מיהדות המבוכה והמתולקת במשך גלות
 מצרים, וכל המשנה ידו להוסיף ולא לגרוע.

נבואה למשכנותיו של בנין ראשון, ראב"ד הלוי והחכמים קמחי, דון יצחק,
 וזולתם אשרו וקיימו המישכו ארבע מאות ושלישים שנה שהן עשרים יותר על סך
 הארבע מאות ועשר המנוי לרבותנו, כי הם זכרונם לברכה לפי הכרעה בחרו ליסד
 המנין על שנות מלכי ישראל, והאחרונים האלה יסרוהו על שנות מלכי יהודה כמבואר
 מאתנו בפל"ה הנז', בשנים ראב"ד הנז' כמו שהבאתי דבריו שם פל"ה אמר כי סך
 ת"י השנים נשלם להם ז"ל במלך יהויקים, ושלא מנו את העשרים אשר מאו עד
 ההרבן יתן כי מן העת ההיא מלכות יהודה השפל ומשוועבד נחשב לאין וא"כ גם רבותנו
 לא יבדשו כי שנות הבית כלם היו ת"ל: ומי יודע אם דבר איש האלקים שמהנו כימות
 ענייתו היה בנבואה או בשגגה שיוצא. כי מספר שנים זה תהי שפחת הבית כמושב
 ישראל במצרים לענות נפש, וכן מי יודע אם סך ת"ל השנים אשר עליהם צוה ית'
 את יהוקאל שש שנים סמוך להרבן שכב על צדך השמאלי ש"צ יום לשאת יום לשנה
 את עין ישראל, וארבעים על הימני לשאת את עין יהודה שהם יחד ת"ל, וימות גם
 הוא למספר הזה בשנות הבית, ובפרט בראותנו זה הסך כולל בצמצום שבעים
 שמימות ויובלים כפי השבון רש"י פירשת בהקוית, והרד"ק שם יהוקאל ד', וכבר
 הסכימו המפרשים כלם שכנגדם היו שנות גלות בבל, באמר' בסוף ר"ה למלאה שבעים
 שנה עד רצתה הארץ את שבתותיה, ואשר מרדה הרד"ק שם למנות פרפי השנים
 של בשול השמימות מעת השופטים, הלא תראה דבריו אמרנא גרידא בלתי עולים לו
 בשלמית ובלתי מוכרדים בעצם, גם תקשה עליו הואיל ושנות החטא בימי השופטים
 היו אף ליהודה למה לא נמנו כי אם הארבעים אשר על סמך אגדה דמה המשכם בלבד
 מקצת נ"ה שנות מנשה המכעים כל ימיו, עד הרבן הבית, אבל תתבונן כי סך
 הארבעים הוא מסוגל אצלו ית' כנראה מגשמי המבול, וענין הלוחות, והתנפל משה
 על חטאת ישראל, ודבר המרגלים, והמלקות, וכה אכילה אליהו, ויעוד הפיכת ניכוד

וזולת אלה באופן שאין להפש מספר הארבעים שנה מצומצמות להצאת יהודה ויעם התקן ג"כ כי בתהלת הבית בימי שלמה לא חסרו מלוקים אוו שמימה , הלא מזולת שאף הוא כפי ששט הכתובים עוד מעט החמיץ בהמות נשיו מן לבנו ירבעם המהביא בא אחריו תבף , וכן כל המלכים מרעה אל רעה יצאו , אשר ע"כ טלש או ארבע שמשות שידומה העשותם מאו, אפשר התבטלם בחשבון המריבה . אשר בנמדה דברים תוריים נראהו בולע את המועט כמו שזכרנו בפ"מ דף קכ"ו והנה בעדן והדא נגזר על אודות המרגלים שנה ליום גם על ימי המהדך בנסעם , עם השיט מן הראוי שהימים הגורמים אל החטא לא יחשבו , ואדוננו משה אשר ודאי דבר שקר טנא אמר לישראל ממרים הייתם מיום דעתי אתכם , והרו על ים סוף בידו מלא לאמר ויאמינו בד' וגו' . מלבד הכתוב לשבחה וזכרתי לך חסד נעורך וגו' . וה' אלקים אמת אמר לשמואל ככל המעשים אשר עשו מיים העלותי אותם ממצרים עד היום הזה ויעזבוני ויעברו אלהים אהרים , והנה רוח הקדש מעידה וייעבד ישראל את ה' כל ימיו יהושע וכל ימי הוקנים אשר האריכו ימים אהרי יהושע , ומקרא מלא הוא בירמיה ל"ב כי על אפי ועל המתי יהיה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה עד היום הזה והלא על שנים השומיות יוחם לה תאר קרה נאמנה וגו' צדק ילין בה' וה' ב"ר ל"ה לשם ולתהלה על צדקת דורו של הוקיהו אמרו שלא נראתה בו הקשתי . כי כל זה משטף קצף מרת הדין אשר עכ"פ אין להרהר אהריה שהיא בתמימות היושר , ואדרבא מיטכילי עם יורו בבהינה זו לה' הסדו דקים ליה בדזומר , לבלתי בוא במשפט את עמו שהיענישם רק על השנים אשר אמנה בהם ולא מאו הגיעו אל תכלית הישוב והתקין הנכסף לבנות לו בית וכול מכוץ עולמים , ואשר בגלל זה היה מן הראוי שישמרו ביתרון עזו הקיו ותורותיו , ובפרט על השמשות שהן ערות נאמנה מאתנו על אלקותו והשגחתו על יראו והיותו לצמיתות אדוני הארץ , ותהי להפך , וכמלה אפוא יצא לנו כי הרבה מסך הת"י יקרב אל השכל מספר הת"י . אך נשוב לענין הכמי האחרונים המרבים את שנות זה הבית . רל"ב ז"ל גם הוא בבאורו לספר דניאל הוסף על הת"י תשע שנים והצי , שהן לדעתי הקדומות למלכות הושע אשר גם רבותנו בהכרח השבום נוספות על סך הת"י כפי מה שיחבאר עוד בהה הפרק . ואני לבד מאשר דרך כלל הראיתי דעתם זה בל"ה מפרקי הספר . הגני גם עתה לרווחא דמלתא מבאר את פרטיו ומוכיח שכן הוא אצלם על כרהנו , כי באמת העיון הזה הנו עקרי בנדרש לנו , ובו יתברר כי סבוב ת"י השנים המנוי במשך הבית אינו אלא בבחינת שנות המלכות לכל מלך . כי אהרי שהודל לקרוא הסך בשם הבחינה ההיא לא השו להחליף את הנהגו מפני בחינה אחרת עם כי צדקה ממנה , אולם הומן אשר התמצע בין מלכות למלכות , ובפרט תשע השנים שעברו מעת מיתת פקה לראשית ממלכת הושע הקם תחתיו לא נכלל גם אצלם ז"ל בסך הת"י . באופן כי עם המשך להם הסך אהר הנמנה לפי המלכות עצמים כאמור , הנה הראוי והכרחי בעצמו אף לדעתם הוא שיצרפו אליו גם השנים אשר בינתים , כי האמנה אופני הזמנים ירצו תמיד ואף בעוד העם נדון ונלהם על המלוכה (אשר זה קרה הרבה בישראל להיות שבט הנוגש בו נע ונד אף ממטה אל מטה כפי מאן דאלים) כנפיהם לא תרפה והימים לא ישבתו , ועם זה אין מנוס מהודות כי סך השנים ירבה למשך הבית , כ"ש בראותנו שנות מלכי יהודה לעומתם מניעות למספר הת"ל כוללילא . ואולם הדבר אשר החילוני בו לברר וללבן כי מיניה

וביה דס"ע התבאר הוכיחו מן הכתובים סכום ת"י השנים למשך המלוכה בלבד בלי התבונן על הזמן הנמשך בין מלך למלך שום השים עתה אליו לנך י הנה שם פי"ז ובר כי שלמה אשר בנה הבית בשנת ארבע למלכו מלך בין הכל ארבעים שנה נמצאו כי נמשך לו המלוכה בפני הבית שלשי' ושש שנים או האמר שלשי' ושבע, כמו שזכרתי בפרק הל"ה בקצה היריעה קי"א י וירבעם מלך אחריו על ישראל שתיים ועשרים שנה ונדב בנו שתיים, ובשנים הקמחו ו"ל אשר קמחו כולה מנה את אלה של נדב עשר י לא נשים עתה אל דבריו לבנו י ובפי"ז הוא בעל ס"ע כתב כי בעשא מלך כ"ד שנה י אלה שתיים, עמרי י"ב. אחאב שתיים ועשרים. אחזיה שתיים י יהורם שתיים עשרה נמראה מלכים ב' ג' ובפי"ט תמצא יהוא מלך עשרים ושמונה, יהואחז שבע עשרה יהואחז שש עשרה, וירבעם אחת וארבעים, זכריה ששה חדשים י ובפכ"ב שלום בן יבש חדש י מנחם עשר שנים י פקחיה שתיים י פקח עשרים י הושע היינו שנות מלוכותו החפשי תשע, שהם עד כה רע"ז ושבעה חדשים, או גלו עשרת השבטים ובו בפרק היתה שנת שש להוקיחו, והוא הוקיחו התבאר שם סוף פכ"ג מן הכתוב מ"ב י"ה שמלך כ"ט שנים, נמצאו אלו אחר גלות הושע כ"ג, ובראש פכ"ד זכר את הכתוב על מנשה שמלך כ"ה שנים י ועל אמון שמלך שתיים. ועל יאשיהו שמלך אחת ושלושים, ועל יהואהו שלשה חדשים, ועל יהויקים אחת עשרה שנה, ובפכ"ה זכר את הכתוב ביהויכין שמלך ג' חדשים ועשרה ימים. ובצדקיהו שמלך אחת עשרה שנה שהם יחד קל"ג והצי, ועם הרע"ז ושבעה חדשים הנו' הנם באמת י"ט חדשים יותר על ת"י השנים, אפס נעבור על זה באמרנו כי נבלנו באיוו שנה מנויה אשר לא נשלמה, עם כי לדעתו רלב"ג המונה שנות הבית ת"ט והצי השב גם כיהרון הזה חלק ראוי להכמות, כי על התשע הנוספות מעבדות הושע כמו שיתבאר עתה צרפו את ההצי נעבור קצת החדשים שזכרנו. ידוי מה עיניך שם בס"ע פרק כ"ב התוינה את דבריו אלה, אשר מכחם ימצא היותו כרבה שנות הבית על הת"י הנימנין לפי המלכויות שנחבנו, כי הקשה ו"ל, כתיב בשנת י"ב לאהו מלך הושע תשע שנים, אפשר לומר כן והלא הוא מלך משנת ד' לאחו י אלא מה ת"ל תשע למרדו. ע"כ, יען תמצא מלכים ב' י"ז כי האחרונה לפקח הקודם אל הושע היתה רביעית לאהו, ואהרי כי התשע של מלכות הושע לא התחילו עד י"ב לאהו המולך שש עשרה שנה וסיימו נשטיה להוקיחו, הנה בהנרח משנת ארבע לאחו עד שנתו הי"ב שבת כסא המלוכה מישראל, וזה אמת בבחינת היות או הושע עבד מלך אשור, לא בעל בעמיו הפשי, לפיכך לא נמנו בשנות המלוכה תשע השנים או תאמר שמנה הראשונות אלו אהרי פקח, וזהו המבואר מדבריו ס"ע בהין צדק, אשר בדרך הוואת בעינה תראה לו ג"כ ראש פכ"ה על הכתוב בהחלת דינאל בשנת שלש ליהויקים בא נבוכדנצר וגו', שהקשה ותרץ למרדו כדלעילא, והנך רואה כי מ"מ לענין שנות הבית וכמו כן לענין ימי עולם כמותם אתה צריך כפי דעתו אשר אחריו תמיד נמשכו רבותינו למנות גם תשע השנים הראשונות להושע, כי מה יי עבד מה לי מלך, וכך ת"י השנים ירבה לפחות כהנה י

כל זה לענין בית ראשון, אך נעבור לנו אל בית שני, מציאנו רלב"ג מאריך זמנו שבע עשרה שנה על הת"כ הנמנות לנו, כי מן הכתובים שבועים ששים ושנים תשוב ונבנתה וגו', ואהרי השבועים ששים וששה יכרת וגו' עם צרוף חצי השבוע הכתוב בסמך העלה כמשך הבית אל קל"ו שנים והצי, וקרוב מהן החכם דין יצחק גם

רבינו סעדיה וראב"ע בפרושיהם לספר דניאל ודר"ז הלוי בפירושו פ"ק דר"ה הואיל
 ושלשתם כתבו כמו שכתב ג"כ רלב"ג הגו' בפרוש דניאל ב' וי"א ובפרוש עזרא ד' כי
 כורש דריש ואתהששתא מלכים נפרדים היו לא שלשתם אחד כדרש רבתינו, ומצאנו
 ארתהששתא לברו מולך יתר מול"ב שנים וזוה שאר המלכים הנמנים לפרס, בהנחה
 נמצאו מרבים את סך ל"ד השנים אשר שם בעל ס"ע למלכי פרס בפני הבית, ונבאר
 כתב רלב"ג בהקדמתו למגלת אסתר וז"ל ארתהש' מלך לכל הפחות ל"ב שנה יבעזרא
 ד' על הכתוב ובימי ארתהש' וגו' כתב וז"ל אין לומר כי ארתהששתא הזכור אחר זה
 בדברי עזרא ו' ונחמיה ב' הוא דריש שהרי אמר ומסעם כורש ודריש ואתהש' : גם
 התיירים הגדולים רש"י ובעל ההוס' כמו שהראונו ב"ה מפרקי הספר יאמינו כי שלשת
 המלכים הגו' איש מרעהו יפרדו : ואפילו חז"ל עצמם נטו לזה : כי מדי השוותם פ"ק
 דר"ה הגו' אחרית שלשת אלה למדרש הוא סיהון הוא ערד הוא כנען שהיו ודאי נפרדן
 נמצאו מבמלים את דרש ס"ע במלכי פרס הגו' כ"ש בראותנו כי בעל ס"ע עצמו בפ"ל
 כתב הוא כורש הוא דריש וכו' כבר הבדיל בפ"ם סיהון מערד וכנען : גם בפרק הלק
 אמרו תנא הוא בעור הוא כושן רשעים הוא לבן הארמי ומה שמו לבן שמו אשר כל
 דובר אמת בלבבו יאמר שאין הדברים אצלם ז"ל כפשוטן : הייתה לבב אנוש כי עם
 היות יתר על ת"ק שנים בין לבן לכושן יאמינו שהיו לבשר אחד ורוח אחד לכלים ואם
 היו ד' יאמרו אכן לשקר נשבעו הלילה להם מרשע אך זה אצלם אם ע"י גלגול הנפשות
 או כאחד מיתר הדרכים שזכרנו ב"ה מפרקי הספר : והוא רש"י ז"ל המקיים בפרוש
 נחמיה י"ב ששה כ"ג כלם אבות על בנים בין ישוע ושמעון הצדיק התנפים אצל
 רבותינו כנראה בפ' הל"ו דף קי"ז נמצא גם מזה הצד מרבה את סך ל"ד השנים הגו'
 כמבאר בפרק הל"ו, כ"ש אם תצרך לזה מה שכתב הר"ם בהקדמת ידו ודר"ע
 ברטנורה על מסכת אבות פ"א וגם ראב"ע בהשגותיו מדי עברו בשתיקה נראה כמודה,
 כי שמעון הצדיק היה כ"ג אחר עזרא : אשר ראיתם אצלי היא מה ששינו פ"ג בפרה
 לענין העשות בין הכל תשע פרות אדומות : השיטה עשה עזרא, שלישית ורביעית
 שמעון הצדיק, וא"כ על ששת הדורות הגו' יש להוסיף גם דורו של עזרא : אשר בלי
 ספק כמזהו ככלם לא את פושעים קצרי השנים תמנהו : ובהיות מדיני התורה כמו
 שזכרתי בפ' הל"ו שהבן בכל הגדולות ימלא את מקום אביו : הכרה הוא לפי זה לומר
 כי ידוע כ"ג הששי לא היו לו בנים : אשר ע"כ עברה הכהונה לעזרא, מה שאמנם
 אינו נראה מפשטי הכתובים בעזרא הנקרא סופר מהיר, הכהן הסופר, לא כ"ג י
 והלא כידידיה האלכסנדר ויוסף בן גוריון הכהן שכתבו היות הגוי מבי שמעון הצדיק
 בנו של ידוע, והנה קיום שלשלת השיטה כ"ג אלה מן הכתוב ודברי רש"י הזכור
 עם רמו כפול דברי הר"ם והבריו תמצאנו ג"כ להר"א זכות סמוך לתחלת ס'
 יוחסין ראש דף י"א א ב' (*). ולא ידא אלא כי כמה אשלי ררבי מן העיר הגדולה
 קוסטנטינה החמו בשולי הספר לזכותו הלא ימנה בכלל מי שדבריו יבחנו, וכבר
 השמעתוך בפ' י"ד וסוף הל"ו את דברי רש"י בתחלת סדר וארא : כי בפרוש
 הכתובים לא יחוש לרשות רבותינו, גם לחוק דבריו הגו' ראיתי מקרוב כי רלב"ג
 בפרוש לספר עזרא ב' י"ב על הפסוקים וישוע הוליד את יויקים וגו' כתב כ"ב
 ז"ל. כל אלה היו כ"ג דור אחר דור. והנה כל ההנמנים הגו' דמו להוכיח את דעהם
 מאמתת כתבי הקדש בלי שיהושע על דברי ס"ע שכן בוולת זה המ' יהם להבנתם לא

(* דפים קראקא ראש דף י"ג ב'.

ישאו שנים לזקן כמו שזכרנו למעלה • יהי לי חדש ראוי להעיר עליו • כי לדברי סתם תלמידא פ' ר' עקיבא • ר' יוסי גופיה הגודע מפרק יוצא דופן למחבר ס"ע לא הייש למילי דסתם ליה בס"ע • שכן המצא שם במחלוקת ר' יוסי ורבנן אם בשטה או בשבעה לסיון נתנה תורה דמקשה ת"ש דתניא בס"ע ניסן שבו יצאו וכו' קשיא לר' יוסי • ומשני אמר לך ר"י הא מיני רבנן היא • וכן סוף פ' יוצא דופן לענין תרומה המצא לו כיוצא בזה כמו שזכרתי בפרק מ"ב בקצה היריעה ק"ו • עד כי מהיות זה לי למנהג שידבר כפי דעת החולק תראה סתם נמרא מיחס איתו אליו באמנדא • כ' פ"ק דמציעא על אדות מצא שטר כתובה • ופ"א דנדריים לענין נדרי עיניו נפש אמר דילמא רבי יוסי לדבריהם דרבנן קאמר וליה יא סבירא ליה • אשר ע"כ גם במתיחס אל דרושתו מאן לימא לך שלא סתם דברו לדעת וזלת בלתי הסכימו בהם כמו שדמינו •

הנהגה לבד מכל דברי האחרונים הנו' מפרשי פשט הכתובים המצא עוד לפנינו פ"ב סו' ד' אך הרבנים ג"כ תופשי תורת הנמרא מודים בהכרה המשך שנות בית שני לשחית תכ"ט • וכבר ידעת כי אפילו הרש בלבד ימיש את יחד סימני המילודות ממקומה ועל הכל תתבונן כי כל הראיות האלה שהבאנו מדברי האחרונים הנו' הם מלבד כל אשר בפרק ה"ה הוכחנו את רבוי הסנים על סך ה"ד שהגבילו ז"ל מבנין הבית עד מלך אלכסנדר בבהינת מה שספר נחמיה הן על סך הכ"ג הנוצר הן על סך מלכי פרס ומשך זמן כל אחד מהמה • והם ג"כ מלבד כל מה שהעירונו עליו בפרק ה"ט משלשלת נאצאי יכניהו • אשר עוד נוסף על מה שכתבנו שם יאות אצלנו אל המשניל שיבין בשרש הוה אשר כרע נראה לנו • והוא שתמצא כי ב"ו דורות שהיו מאבינו יעקב עד אקף המפורר בימי דוד • וכן ב"ו אשר נמשכו מיעקב עד איתן אחיו • נראה הכל בד"ה א' ו' • נמשכו יותר מת"ה שנים • וב"ו דורות שהיו מאהרן הכהן עד עזרא כנראה בעזרא א' ד' נמשכו יתר על אלה • ובהשעית הדורות אשר נמשכו אחר כן מהולד עזרא עד הולד ר' אליעזר בן עזריה דאמרינן בפ' הוראה ופ' כל המנחות שהיה עשירי לעזרא והוא היה אחר החרבן כנראה בהקדמת זרעים להר"ם פ"ד נמשכו לכ"ע יותר מת"ס ובשלשלת בית דוד עצמם הכתובה בד"ה א' ג' המצא כי מיום הולדת את דוד עד הולד יכניהו שהיו י"ח דורות נמשכו יתר מת"ע • ולחשבון ס"ע שאינו מונה שנות מלכי פרס בשני הבות רק ל"ד • הנה בעשרת או האמר בתשעת הדורות הנמנים שם תקף מהולד יכניה עד קצת ימי ענני השביעי לאביו • שהם יכניה • שאלתיאל • פריה (לדעת המפרשים וכו"ש לרלב"ג נפרשו לר"ה שהוסף שם דור אחר ננתיים • יען אמר כי אסור היה בנו של יכניה ושאלתיאל בן אסור •) ורובבל • חנניה • שכניה • שמעיה • נעריה • אליועני • ענני • לא נמשכו כי אם קל"ג • היינו כ"ט ליכניה עד החרבן • שבגמים של גלות • ול"ד של פרס • בשני הבית • ובחסוך מיכניה המולך בן י"ח כמו כ"ג שנים שהיו לו לכל הפחות בהולידו את שאלתיאל בסוהר כדרש הו"ל • נמצאו ק"ו שנים מעת הולד שאל זיאל עד תשעת הדורות או תאמר שמנה אשר זכרנו • ולכל הפנים לא תניע אל הסך הוה כי אם באמק שיעורא המתין לכתוב את דבריו הנומרים בספר ד"ה עד יום נפילת דרויש ביד אלכסנדר • מה שאינו בלי ספק • כי אף נחמיה אשר האריך ימים אחריו • כמו שזכרו ז"ל פ"ק דבתרא • וכן יוסף הכהן לרומיים בקדמוניות פ"ה ספר י"א • לא ראה ולא ידע את אלכסנדר • ושקול הדעת הלא יורנו כי אם ראהו • ודאי לא החריש את אשר הני' ד' לעשות בזמנו עמנו • יבשרו שהודיע בעמים כי נאמן דינאל לגביא על נפחוננו לדרויש • גם קרוב הדבר שהוא עזרא כתב בספר ד"ה את

החלק אשר יחסו לו פ"ק דבתרא שנים מיה לפני מותו, כמו שזכרנו את כל זה גם בל"ט מפרקי הספר, ועתה אנשי לב צאו נא וראו ומדדו המשינולים את תבנית אם ערכי הדורות האלה יכוננו יחדו מדה כנגד מדה אף מן הנזכרות הפחותה שבהנה. והלא מן המופת שלפנינו על הזמן אשר בו נהיו יתר הדורות שזכרנו. משך ק"י השנים הזכור צר הוא מהכיל את העשרה או התשעה האלה. מלבד כי גם בלי השקפה על המצוי בזולתיים קרא נא אתה איש תבונות בפך מיה שזכרנו על זה ב"ז מפרקי הספר ותדע ובהנה כי אך רחוק הוא מאד הצטייר בנפש שהעשרה או התשעה אבות על בנים הזכורים יולדו זה על ברכי זה במדת ק"י השנים הזכור באופן שהוצרך כל אחד מהם לשמור הקה זו במיעד מצומצם שיווליד קודם שנת ה'ד' . התשפוט בן אדם התשפוט בדיונות צודקות כאלה אפס ותהו. האלקים! כי לדעתי כל העובר עליהן בשאט בנפש על קדקדו ה"ז ירד המס כתבי הקדש. וכבר הגדיל הרב המורה ח"ב פ"ה להרהיב את בעל העיון הישר לבלתי סור בשום אופן מזרכי הטוב למען ישמור לו איוה מנהג או דעת בטל אשר גדל עליו מיני קדם. כי ה' אוהב משפט ולא לרצון יהיה הלילה. וכן תתבונן כי כל מיה שאמרנו לראות תוספת השנים כדלעילא הוא מלבד כל הנמצא לשני הסופרים הקדמונים באומתנו ידידה האלכסנדרי ויוסף הכהן וכל סופרי האומיות אשר אמנה הנם קרובים לדרכיהם וכלם מרבים את השנים לפס קודם הבית ובפני הבית לעשירות רבות. וזה מהם אגב ארדהוידו בהגידים קורות הזמן לפי תומם, לא לפשוט לנו את הרגל, והנו ג"כ מזולת מיה שכתב תלמי ואחרים מראשי התוכנים על סך השנים אשר נמשכו בין נבוכדנצר לאלכסנדר. הרבה יותר מן הרשומות בסנים הנדוגים לנו. כי האמנה בחלק הזה מן הזמן הוא עקר מבוכתנו אשר כל אלה הוולתיים השבנום כלא היו וקשתותם תשברנה כי אמרנו אגן בדין. ואינהו בני הנכר לא יבואו שיערנו, עם היות אמנה גם שיהיה האיציטגנינים הזכורים

הג'ה' עם שמעת שקצת חכמי הנצרים מאשרים את השבונות היהודים בזה הדע שאין תבונה מהם רק כבלל נוכח השבועים אשר הוסיפו מאדם ועד נח ככה מאות שנים, כנראה מדבריו ההנחין ס' ט' ב' ק' ו' במהדורת פר' בלק, אבל בחתימה כתבי הקדש ותנה אינם מסכימים אתנו כי יוסיפו שנים רבות, וגם בחבנת כתבי הקדש הזכור אינם מסכימים בכלם לדברי הו"ל כמו שזכרתו כל זה גם בפ"ח ול"ה סן הספר, ובפרט איבסיביאו הנצרי חכם קדסון בעשירי מהכנתו פרק ג' בקש השבונות רבים על פי הארליס פיא די, אשר כל אחת היא בשך ד' שנים, ולדבריו כצא כי שנתם שהים לדרוש הפרסי בונה הבית אשר היתה רביעית לאולוכפי' ס"ה. עד ט"ז לטביוריא קיסר שהיתה רביעית לאולוכפיאדי ר"א, אשר כאו עד התרבן ארבעים שנה. נמשכו הקמ"ח שנים, והחכם הנזיל סרסיליאו מיקינו איש פירונצו אשר כסדו לא נהיה בקי בעניני אפלטון כתב בראשון מאנורתו פ"ב חלק ד' וז"ל. אפלטון נולד אחרי הרבן טרריוה השנ"ז שנים אחרי הוסד רומה ט"ג קודם הלידה הרשימה לנצרים הכ"ג.

לפי תומה כמבואר היטב במהדורתנו השנית על פמ"ב סימן מ"ט דף קל"ז, שהם לא כוננו בעצם וראשונה לזכור ימות עולם אבל בהנו את הזמן הנמשך ממחבר' כוכבים ולקויות זו לעומת זו, אשר הוצרכו לדקק בו למען דעת צדקות הליכותם ברקיע השמים, כמו שתמצא לפנינו פ"ג על השמינית בענין אברכא"ס, והנה עין ראתה את דבריהם העודני כי בכל אלה לא היה איש ממשע סך השנים בשום חלק, אבל פה אחד לכלם מוסיפים זה יותר מזה איש ואיש כפי הנראה לו מן היושר, ואמנה מיה שתשיב על הוולת לא אהדל מהודיע כי כבר הקשה לי אחד מהחכמי הנצרים לאמר הנה בשני מן הרביעי למבשרים נמצא איך רבני המהנים אמרו להוא גברא ההיכל הוה אשר בנינו נמשך מ'ו' שנים אך תהפאר שאם נסתר אותו

תהרשהו בנ' ימים? ופרש הנאיטאנו חכם גדול אצלם וו"ל מורובבל שנה ראשונה לכורש שאו הוחל, עד הששית לדרוש שאו נשלם אם נאמין לחשבון חכמי היהודים נמשכו מ"ו שנים, וא"כ ירבו הימים בין שבעים שנות הגלות לת"כ של משך הבית, עניתו אנכי לא ידעתי מאין זה למפרש הננ' כי לדברי הראב"ד בקבלתו דור ראשון י השבועים שבעה של במול

הרברי ידוע שהוא היה רבו של ארסטי, והסופר היוני דאוגני לארציאנו בספרד כתי' הפילוסוף' כרב על ארסטוטילו אך בשנה השנית לאולימפ' ק"ט הלך לעבוד עם המלך פיליפ'ו ללמד בנו אלכסנדר, אשר כעט אחר כך סלך תחת אביו, והרוי פן השנית לדרוש הנזכר עד זה אלכסנדר המכה את דרוש אחרון נמצאו סביב לק"ע שנים תחת הל"ד אשר הנחיו הם ו"ל לחשבון פרס בפני הבית, ס"מ נטינו ככלם באמור, וחשבנו כי כל אחד פאלה לנרמיה הוא דעבד בחשבונותיו לאויה סבה אשר אלצהרו.

הבנין האמורים בדניאל התחילו לא מורובבל אבל מגלות צדקיהו י ע"ש.

כונת הפרק י תשובה על השאלה המיועצת. בהכרעת זה הצד השני הזכור בפרק הקודם, ובטול סותרו אשר לכאורה הוא לצורך בפ"מ.

פרק ג. ובגלל הראיות הנזכרות הן המובאות מן הכתובים בספרי הכהנים הגדולים, ומלכי פרס וצאצאי יכניה, הן המובאות מדברי האהרונים שזכרנו, ובפרט מן הס"ע עצמו בשנות הושע, נשוב על השאלה הנזכרת כי האמנה סך השנים ליצירה באומנתו לא התקבל מתורה שבכתב ולא ממסורת סיני גם לא כמונדה מהת'דעו בעצמו לאמתו ובלתי מסופק עד שלא יתכן להרהר אחריו. אבל מאשר בעל ס"ע שהיה קדמון מעת התנאים כתב בההלש לפי מה שנדמה לו כי גאולת מצרים היתה בתמ"ח, ומנה שנות בית ראשון לא יותר מת"י אם מבחינת שנות המלכות ובר כאמור, או מן הפיעם האחר שכתבנו בפ"ב משמו של ראב"ד. וכן לפרס בפני הבית אם מסברת אווה מהכמי העתים שבימיו אם מסברת עצמו לא מנה כי אם ל"ד שנים אשר לפי סגנון דבריו אלו הסך כלו ליצירה עם הנמנה לשכורות הוא עצמו הנדוג מאו והנה, הנה הו"ל כלם הבאים אחריו עם מה שלא נעלם מהם בלי ספק וראיה והודאה שיוצויר אל כל חלק מן הסך לפי הראוי לו כנזכר, כאמרנו ג"כ בקצת פרקים אלה שר' יוסי עצמו אף הוא הרגיש בכלם, הואיל ובהנו וראו כי אין בזה כפירה והריסה ח"ו בדבר מתיהס לדת כמו שיבוא בעו"ה, לא השו לעקור נטוע ומשנה ראשונה לא זוה ממקומה, וכפי מה שכתבתי על החכם קמחי בפל"ה דף קי"ג כי עם היותו סובר ומכריו על בית ראשון המשכו ת"ל שנים לא נמנע בהמצאו על באור אויה כתוב מהמשך אחריו סך הת", כן יהיה דברי על כל יתר האהרונים. כי סוף סוף עם היות רבוי השנים אמונה קיימת אצל מי ומי שיהיה לא יפתה לבבו לשנות את המסורד שזכה לשם על פני הוץ, ובלי עשות מהיצה לעצמו, משך בלי ספק אחריו בכל מה שיודמן לו שיג ושיח, הן ס"ע עצמו בשגם הוא ולא אחר גלה לנו את השנים היתרות בהושע, הואיל ולפי משך המלכות הנמנות ממנו באמור או מן הפיעם שכתב ראב"ד החלו שנות הבית להמנות ת"י גם הוא גם כל רבותינו הנמשכים אחריו נקיטי ואתו סרכיהו,

הלא תראה שכן עשו גם בתקופת שמואל, כי הגה מודעת ואת שהיתה נחשבת בפני התנאים הראשונים כנראה מפרקי ר' אליעזר ששיי ושניני, וערוכין פ' כיצד מצטרין ופ' הרואה על ההיא דהמה בתקופתה ותעניות פ"א, ועם היותה לדעת כל הכמי לב המונית ובלתי מדויקת ואי לו האחד שיקבע מועדי אלקינו אחריה כמו שיתבאר בעזרת אל די מאכר ב' פ"א כיון שנמצעה מומיעה הן בימייהם ז"ל הן בימינו, ושאלת המטר אשר עכ"פ או אפשר לראשיתה שיהיה בוכן שוה לכל, יען כי כל גליל צריך לו כפי הנאות לשבע הארץ לא נמנעו קהלות הגולה מלשמיר בה מדה אהת תשעים יום אהר התקופה הנזכרת, כמו שנכתוב עוד מאמר ב' פ"ה אם הפץ בנו השולח טובו מקדש. אמת כי בדברים העקריים לפי התורה בשמירת המועדות לא התנהגו רק לפי תקופת רב ארא שהיא המאושרת וכמו שיוכר עוד בפרקים לפנינו, והן כל זה לא מהעדר ידיעה דז"ו ולא לשגגה אשר בשום אופן יצאה מאת חכמתם כי רבה, אלא לשמירת הנהוג בדבר שלא יורגש הויקו אותנו, וכן אמנה תדין על סי' בהר"ד הנהגן מאת האחרונים כותבי סדר העבור, כי הגה יש לנו להתבונן שר' הלל וב"ד אשר בהרו וסדרו להעתק בדבר הקביעות מחשבון האמתי אל השוה כמו שיוכר עוד מאמר ב' פ"ד לא היוצרו בהם למצוא ולהמציא לנו שורש מיעת היצירה לא בעד המולדות ולא בעד התקופות שהן כלל צרכי העבור. כי גם מבהינת מצרכת המאורות בומנם כמו שזכור עוד בפ"ג סי' ג' היה אפשר אצלם לדעת אמתה ולהדיעה אלינו.

אשר על כן תשפט כי זה סי' בהר"ד המוצג כיום אל המחשבים למצוא את המולדות לא יצא מאתם, אבל מאת האחרונים אשר לא סרו מלבקש דרכים שיישמו החשבונות קלים ופשוטים לכל, ויימג בעיניהם לתלותו בראשון היצירה לפי סך השנים הנהוג לנו, כי על כן תראה דעותם שונות זה מתחיל מבהר"ד שנת תהו, וזה מן וי"ד יום ברוא אלקים אדם, וזה מן ג"י תתע"ו * שהוא מולד תשרי הבא אחריו כדבר המפרש פ"ו מהק"ה, מה שלא היה קורה אם סי' בהר"ד סודר כר' הלל עצמו כי אז ודאי כל רוחות האחרונים לא הניזוהו מן היוצא משיו.

ואם לא נתעצם בזה ונתרצה ג"כ אל בעל הריב לומר שהיה ר' הלל וב"ד הממציאו אלינו, אין מ"מ לומר כי סך השנים שאליו נסמך הסי' הזה היה יוצא מסיני במסורת, אבל אפשר להאמר אחת משתים, אם שר' הלל אשר ודאי ידע את כל הספקות הנזכרות במנין שנות עולם תלה השרש הוה בראשית הסך הנהוג יען ראשו נותן לנו אמתת המולדות והמהיחס להם, אשר אם חשב ג"כ ליחס אותו ראשית סך פחות או יתר היה מחבר אליו סדרים ואופנים יביאו כמו כן את החשבון ההוא אל התכלית הוה עצמו המובא עם סימן בהר"ד, או סוף דבר אפי' תאמר כי על ידי שורש אחר היה איזה קביעות לאיזה שנה משתנה באופן מה אל יום אתמול או מחרת וכיוצא, הלא בהיות הכל מתוקן ומצווה מפי ב"ד של מטה הנו בלי ספק קיים וישר גם בב"ד של מעלה ככל אשר זכרנו בפ' מ' דף קכ"ד מרבירי ר' עקיבא לר"י ומלשון הירושלמי והמכילתא פרשת החדש, וכמו שתראה לפנינו בפ"ה דברי אחרונים רבים לענין קדימת

(* דבר נפלא הוא ולרא חשב בעיני, כי הסימן ג"י תתע"ו הנזכר פה הוהו מולד תשרי שאחריו מולד וי"ד, נזכר כן פעמים רבות בפי החסבר. כמו בספרו מארז עינים דף קכ"ו ע"ב (דפוס מנטובה). גם להלן במאמר ב' פ"ב ובמקומות אחרים ובאמת היה מולד תשרי דשנת ג' של תהו ג' כ"ב תתע"ו. כי בהוסף ד"ח תתע"ו שיעיר שנה פשוטה על וי"ד דשנה היצירה יצא לך נכ"ב תתע"ו ולא ג"י תתע"ו.)

או אהור ראשי חרשים מזה בגלל הדחיות נגד הנראה לעין כל מדרוש הירח י ואעפ"כ הכל שריר וקיים בצאת סדרו מקדמוניו, ובירושלמי דמס' ר"ה גם במדרש תנהומא להווק העקר הזה המציאו ספור מרומה ומליצה נאה כאותה שזכור גם כן לפנינו מאמר שני בהגהה פי"ג, כי בער"ה אומר הקב"ה למלאכים הבינו בימה וספרים ליום מחר שאדין את בני, נמלכו ב"ד של מטה ודחודו, אמרו לפני רבונו של עולם לא כך אמרת אהמול שהיום ר"ה לישראל, אמר להם הקב"ה ההשבון הוא בידם שנאמר החדש הזה לכם, אני ואתם נלך אהריהם י ועל הכל אתה קורא נבין תשכיל דעתי עד סופו והעלהו בידך י כי אני בהתעורר איזה ספק שיהיה על סך השנים אינני דה"ו אוכר אבותינו הפאו בסימני הקביעות בואו ונעשה סולמות כפי הראוי לספירה אחרת י אבל אומר שהם ז"ל עצמם אשר המציאום היו כמו כן מסדרים סימניות זולתם על אחד מסיני הפנים הנזכ' לרצון לפני אלקינו, כי לא בהניחנו היצירה קודמת או מתאחרת, או שיעייר כי ההשבון ליצירה, כמו שזכר ג"כ לפנינו סוף פי"א ועל השלישית פי"ג, נשכח זכרו בהחלש, קרוב לענין התרועה לדברי הר"ם בה' שופר פרק א' העולם יחוס אצל חכמתם מהביא אותנו עד תנונת המולדות והתקופות כפי הצורך י

ובשגם המצא גאונים מהאמצים אם נצדק אם בלא צדק לקיים כי סדרי העבור הנהוגים לנו היו נשמרים מעת משה רבינו מה שלא הורו להם חבריהם בכל אשר יזכור עוד בפי"א, הנה בשמוך את מרת המולדות כפי קבלת ר"ג ועבור שבע השנים בכל מהזור על דרך ר' אדא לשמירת האביב אל הפסח והאסיף לסכות שהם עקרו כאחה אפשר לכונתם שתנשגה בידך אם כי סך השנים ליצירה ידומה פחות או יתר י

כונת הפרק יונח שהמפרשים הנזכרים לא דברו מאומה על הכתובים אשר הניעו אותם אל כפי פרטים שונים י הלא יאות שנחבונן איך נחרצם אנתנו, ואם יושר הסך הכולל עקרי בדתנו יקשה איך ניעונו לרבונו על שום חלק כפני מה שיקלקלנו, ובשגם חם לא סיימו להראות כי בהקדמותיהם וילד ערער י בכללו איך יתנצלו והוא נפשך בהבחר .

פרק ד • ואמנה למען נוסף לצרף ולשחר את הרוש בבחינת דברי האחרונים האלה הנני שואל לכל מתקומם יונח שהגאונים הנזכ' בקיימם את סדר העבור מתחיל ע"ס מסורת סיני מן היצירה נמצאו מאשרים את סך השנים אהריה בלי הפרש כרגע, ושארן אצלי ע"ז השנובה מספקת רק הוכחת הסתירה בדבריהם שאין מנוס ממנה, ואך תתרוץ אתה את הכתובים אשר הניעו אותם לפרושיהם שזכרנו, וכי למשך מנין ששת הכהנים גדולים המבוארים בנחמיה אשר רבותינו כמו שהוכחנו בפ' הל"ז דלגו אותם אם על בלי נודע משך זמנם או לסנה אחרת, וכן הפרד כורש דרוש ואתה' לשלשה ראשים בהודאת כל המפרשים אשר זכרנו הלא בהכרח סך השנים לפרס בפני הבית ירבה על הל"ד שמנו רבותינו, וכן כל כתוב זולת אלה הנצב מננו כאמור עד שאתה מכריחני להלום אליך דברי הגאונים הנזכרים הנמצאים להם במקומות פרייים על היותם מונים הלקי הסך בחשבונם ז"ל הלא כי תרוץ עו אכריחך אני על

הולמות הכתובים ולא בבוקי סריקי כי אם בפיב מעם דעת, והנה מן הדין יש להודות כי האחרונים הנזכ' כבר עשוהו אם ראו הדבר קרוב אל השכל, עוד אשאלך והודיעני אם ככה מנין השנים הנהוג לנו הוא הכרחי בצמצום ומעקרי דהנו בבחינת הקביעות המשתלשלות הימנו, החכמים האלה אשר נקבו בשמות ובתוכם גאונים ובעל הקבלה ראב"ד והאלקי רמב"ן וכל עדתם קדושים ובתוכם ה', וכי נבערים מדעת היו או שתויי קורש של הלתית נכנסו לדרוש הוה דלא חשו לקמחיהו ושמו תואנה וספקות במספר השנים המסור לנו, ושעל פי מדותיו המצומצמות סודרו הימים אשר לנו בהם הפץ, השיב אמריך לי כאשר שמיעתי מתהלל במתת שקר שלא היתה כונת האלופים ההם באותה המקומות לדבר שיאות לקבוע בו אצלם מסמרות רק לפרש את הכתוב כפי מרוצתם לטביעות עין, אבל זה בלי ספק איננו מענה רתוי לדובר אמת בלבבו על כמו אלה, כי על כל זה היה להם לחוש גם במקומות הנז' שמא מתוכם ילמדו הקוראים אל שקר כאשר אחרי כן ימצאו על הדרוש בעצם, הלא נודע כי הרבה יקשו הו"ל או יביאו ראיה מתנן התם ומשמועה אשר לאיזה מעם הובאה שלא במקומה ומה זאת שלא יחושו על הנראה מפשט הכתובים הנקל מהיותך לו עבר משכיל ימשול במכוון ראשונה ובעצם, ולמה זה לא נמשך כל מתנגד לו אחריו לא בהפך שנעות בגללו כל מה שיהיה את הכתובים עלינו, ואם חשבו הנושא הוה פנה עקרית ושימשך מכל חלוק שבו אפי' בדרך רחוקה צל הקיקון של הריסה חלילה, הלא היה להם להשמר מאד מהוציא עליו כל ערער, אדרבא הם בשומרי תורה יתגרו בכל, זולת אשר תקח אונם עליו שמץ מנהו, ומה שלא עשו הם זה לזה באמור, היו עושים מרבית חכמי הדורות שבאו אחריהם להם ולכל זולתם להכות אותם על הלחי בשבט זה של השבון השנים והמולדות אשר על דקדוקי זמנם נקבע את כל ימי חיינו, האף אין זאת אם הנוגע בו כנוגע באישון בת עין, או לפחות בדין היה שיהיוקי דרך הראב"ע בצצית וקנמון הבשם ודומיהם לומר היה נראה לנו כפי הפשט בזה ובוו אבל בשמיצנו את דברי הו"ל אמרנו שהקבלה הנצח, אך הכיה בהרו בדרכיהם שנה ושלוש וברבר שלא דנוהו אבן נקף בשום בחינה החוקין בדעתם ולא הרפוהו.

והנה אין לך בשום אופן להחבא בסתר קנה וביצה שתאמר אין הכי נמי שכל אחד מן האלופים הנזכ' הרבה במקום הפרטי הנז' אפס לא בכל זאת יחסר מהודות על יושר הכלל הנהוג, כאשר לדעתו נמצא כמו כן לאורך גיסא מיתר הלקי הסך הריצים וגיאות אשר ימלאים ברכסים שאצלם והיה העמק שיה וכל עקוב למישור מדי הצבחה הכל יחד, כי אלה ודאי דברי תהו ונדרי היתר פורחים באויר אשר בינת פקודתם יהיו לרוח. יען תש"ל ראשונה כי להיות הפרצה כפי האמור קרובה להגלות מכלל הרברים, בדין היה שהחסיד רמב"ן ד"מ בהגידו את דעתו הנוכרת על רבי השנים לא יחסר מרפא לשעתו את מחץ מכהו, ויבאר שהעודף לו כאן ישתוה בהסר כאן כי אין לצאת מדרך הקדש, ואדרבה תראה לו בהשגות ס' קי"ג כמו שנזכר עוד בפ"א כי הוא ירה החצי בלשונו זה שאמר ר' הלל עבר את השנים הראויות לפי מניני, מכלל שהחשבון ההוא לדעתו היה מסוגל אצל ר' הלל בפרט לאיזה טיפס, ואם תאמר הוא רמב"ן וכל כיוצא בו מקום הניח לנו לעשות לו גדר השליך בזה את יהבו עלינו, הבה אחי עמוד ונעשה מלאכתו, הלא נחנו אין כי היא לא הצלח בשום חלק. וזה אמנם לך האות, אהה קח לך עשר שנים בין כל פקודי העירופים

בהם ועבור נסך מן הקצה אל הקצה כי לא תמצא להם שום מנוח, להיות הכל מחוקק ומלא אין רקות נמצא אם מאדם עד נח וכל אחד מן האבות עד הגיענו אל סך ב' אלפים תמ"ח בגאולת מצרים, ומאו עד בנין ראשון על פי הכתוב ת"פ' וממנו עד ההרבן ת"י, ושבעים דגלות בגל, ול"ד של מלכות פרס בפני הבית ושש למלכות הכללי של אלכס', ואלף תתש"ח מנויות וגמורות אליבא דכ"ע לשטרות כמו שזכרנו קושיא א' פ"א, ולכל ההלקים האלה סבה וראיה אצל ס"ע על פרטיהם באופן שאי אפשר להפקיע זה למען הת מקום לזה ולא הוכל לפרנס ולצאת מן המבוכה בזרוב פרשיות מאומה, וכ"ש יבצר זה ממך לדעת רמב"ן הנזכר אשר זמן התאחד מראת הבהרים לצאת אברם מיהרן בן ע"ה שנים, לא התברר באופן שהוכל למצוא הסרון יתמלא בכרה העודף הלק בהלק, וכבר שמעת בפ"ב אמרו שאם ארבע המאות ההלו מהולד יצחק סך הרד"ו על נרחין נמשך למאתים וארבעים, ואם סך הת"ל החל ממראת הבהרים סך הרד"ו נמשך למאתים ועשרים או קרוב. וא"כ אף הסך

הכולל ליצירה גם לו גם לכל יתר המוספים בהשבונות ההלקים ירבה בהכרח. גם לרווחא דמלתא הוכל לבהון את המספר על זמן יותר קצר מן הכלל כלו. וזה כי כבר כתבנו למעלה ראש פ"א ובספר פכ"ג את דברי התייר הגדול רש"י ז"ל אשר ברצותו לחשב על דעת רבותינו אלף שנים מיציאת מצרים עד החש' לשטרות כתב וז"ל. ת"פ עד בנין ראשון, ת"י עד הרבנו, שבעים דגלות בגל, ל"ד של מלכות פרס בפני הבית ושש ליונים בעולם שהם בין הכל אלף, ועתה הודיעני אם הת"ל דביני ביני הם ת"ש אף לדעת ס"ע כאמור, או ת"ל לדעת המפרשים אשר זכרנו וכן מספר השנים לפרס בפני הבית הם יותר מל"ד. איך ימצאו כל אנשי חול ידיהם לבלע את היתרון ההוא ולהסיע על קצתם אחור או קדם, הלא הן מוגבלות ונרשמות במשך הבית עצמו, ואיך לא תמצאנה לפי זה מיציאת מצרים עד המנין לשטרות יתר על אלף, ובבוא הסכים הפרטיים לידי יותר כאמור איך הוכל החלט מהסעת ג"כ הסך הכללי יעבור עליו מה, ואפילו תאמר שהאחרונים האלה לא העלו על דעתם דבר זה והות בשגגה שיוצא, ובפרט ר"ה המחזיק את כל המתיהם אל העבור מקובל מסיני ותצרך ג"כ עם המקובל ההוא סימן בהר"ד, אשר לדעתנו אפשר שמקובל הנזכר בלתי כמו שיבוא. ודאי הוא שעל הכלל לא ירבה לו שנים ואפילו חדש, מה לי אם בגלל זאת הוי כתוהא על הראשונות והדבר יצא מפי המליד בטוב טעם ודעת כי שבולת הכתובים שטפתחו, הן אלה קצות משפטי ודיני בריש מליץ עם שמירת כל יתר הדברים אשר כבר נכתבו ונחתמו בספר, ועד אשר לא אשמע על כל פרט ופרט מן הקושי השוכה נצחת לא משאות שוא נחק לאוהבי לנום האומרים קבלה החומה היא זו אין לנו להרהר אהריה בלי שיחושו ליטול מבין עיניהם קורות בית הבד של דברי הרבנים הנזכרים וכתבי הקדש אשר כלם בראש הומיות יקראו, הגה אהשוב אותי לבשר לא ידע אם אתן תודה במקום האמת אל הנראה רחוק ממנו.

כונת הפרק. שאין לחשוב ברא הכסורת נגד הכתוב בספר, היות כף השנים ליצירה פכה שלא תבוא עליו קבלה פכסה או פיתר נביאנו.

פרק ה. ואמנה זאת השבתי גם לקהה אוני שמיץ מהיות זה למונה אצל אשר לו הריב, כי יגש בעל דברים ויאמר, אמת הדבר שהכתובים מראים פנים לסך שנים ובפרט לפי הנראה מפרושי האדירים שזכרנו, אבל עכ"פ דין הוא שלא נחוש להזיז כי הן לא יחסרו דברים זולת אלה שהתאמתו מצד קבלה בדולף הנמצא עליהם מכתבי הקדש, כגון מצות הספרו חמשים יום וארבעים יכנו וכדומה אשר זכר אותם הש"ד מקוצי בהקדמתו אל הלאוין, אכן על דבר אמת וצדק יתושב הנגש הזה ויסתכל שאין הנידון שלנו דומה לראיתו הנכרת, כי אלה כלם דברים שהתורה עצמה אם כסתה עליהם במקום אחד גלתה אותם במקום אחר, כמו באמרה שבעה שבועות, לפניו כדי רשעתו ואחריו כדי שותים, וכדברי פי הכס הראש ז"ל שלחי מס' פסחים שכתב ז"ל. יש מקשיין כיון דקרא נאמר הספרו חמשים יום למה אין אנו מונין רק מ"ש, ונדחקים לפרש הכתוב עד מחרת השבת שהוא יום חמשים הספרו, או נמי חמשי' יום קאי על התקבתם דבתריה וכו', ולי נראה שאין אנו צריכין לדחקים הללו, כיון דכתוב בהדיא שבעה שבועות הספר לך אין לספור יותר י וחמשים יום לא קשי מדי שכן דרך המקרא כשמגיע המנין לסכום עשיריות פחות אהת מונה בהשבון שלם. כמו כל הנפש הבאה שבעים, וארבעים יכנו, עד כאן דבריו הנכונים, אשר כיוצא בהם המצא ג"כ לרמב"ן בתהלת השגותיו של הר"ם עקר א' או הדמה יותר קרובים לאלה כפי משך הוותו של הנושא יוכיח, אבל בענין שאמחנו בו כל המשנה כנוטר דמה בנפשו להראות אמתת דבריו מכתבי הקדש שאין אצלו בהם דבר מנגד והנה בר מן דין כל אשר נשמח באפו יש לו להרגיש כי בבואנו ללמד מן הדברים הנזכרים לדרוש הזה הלא נשם שלא יראה ולא ימצא שום תורני שולח פיו ה"ו נגד אותם הקבלות ושיעור לקיים אחריהם את הנראה מפשט הכתובים כי בגלל הדבר הזה ספרי המינים הקראים ישרפו, כנה מן הדין יהי נשמר ונעשה בכל המתיהם לדברי ההשבונות האלה, וא"כ תמה על עצמך מדוע ה"ו לא יבשר הסנה בדולקים שזכרנו למה זה אנהנו עוברים כי בכל יום ויום נושרים לדינו מדויק כלנו, הלא יענה המשכיל אם יש דברים אשר שפתים ישיקו, והרי בלאו הכי נאמר לו מטיבך ומדברך אלה עצמם ראיה הוקה לדעתנו, כי במקום שהקבלה מסיני תתנגד או תחלק באופן מה אל הנראה מן הכתוב לא תבוא עליה מאת כל תורני מהלוקה, וכן נמצאו עדת אבירים חולקי' עליה אם כן לא מסיני באה, ומה יפו ונעמו דברי החכם כוורי מאמר א' סי' ל"ז הלילה שיכנו התורה מה שהשכל ירחיקהו, וכן נאמר אכחנו חס למקובל מסיני אשר גם הוא תורה שימצא בכתבי הקדש מה שינגדו, כי האמנה שני שדינו אלה תאומות נולדו ומשפטיהם אמת יצדקו יחד, וגם את הדבר הזה ישיב כל איש תבונה אל לבו כי הנה המקומות אשר מהם הצאנה ההערות לאמתת הקורתנו אינם גופי תורה ודינים אשר תאות על ברום המסורת, אבל כולם ספורים של קורות הזמן ותולדת הימים שהם נכתבים והולכים לתומם כפי השמעות אונים ואף אם תמצי לומר שהקבלה מסיני נארה לנו ספקות ישנים אשר בשעבוד מצרים הנכתב בתורה, ודאי הוא שלא תחכן לך תשובה זו בספקות אשר על שנות מלכי

בית ראשון והכהנים הגדולים ומלכי פרס של בית שני אשר בנביאים וכתובים, כי משה רבינו לא מסר לנו קבלה רק על תורתו לא על דברי הנביאים שבאו אחריה, ואם למדנו המסר על פה דברים לבאור מה שנכתב מאמרו ית' והתורה והמצוה וגו' לא שמענו כזאת על הנביאים שגם הם יביעו ידברו הלכות על נבואותם ובפרט לבטול הדברים שהמה מידם נגזרו, הנה כי כן המתעסק בטלית חשובה זו של קבלה נגד הנמצא כתוב, ודאי הוא שאין לו להתברך בלבנו עליה, ורבותינו עצמם כאוהבי האמת לא יאמרו:

גם הנה סוף דבר נתרצה לאיש ריבנו שיאסור את אשר יחפץ במלתא דלא רמיא עלן, אך שיודה כפי הישר והיבוס כי סימן בהר"ד ומספר השנים ליצירה אשר אליו נסמך, לא התקבל במסורת, כי זו בלבד אנו מבקשים באופן שיחכן להרבות סכומם בלי המשך ה"ו שום הריסה בדבר מתיחס לתורה, שכן גם אנחנו נעבוד את ה' כי הוא אלקינו המבוך לנצח:

שלם המסר הראשון

המאמר השני

ואמנה היתר כל הקשה לתשובתנו הכתובה בשלישי מן המאמר הקודם בנתינת הראיות אשר הובאו לזכות הצד סותרה יתבאר כפי מה שאחשוב אחרי הציפי פרקים יכללו היצרות יקרות בעצמן אשר מהן תמשכנה קושיות חזקות אל הצד הסותר הנזכר ויתאמתו דברים יאותו למבוקשנו.

כונת הפרק

כל דבר שיש בו לרבותנו מחלקת אינו הלכה מסיני, והשנה בענין זה על הסמ"ג ואחרת על מהר"י קארו, ושכל ההלכות מסיני התבררו בספרי רבותינו באופן שאם אוהו אחרון יאמר בשקול דעתו על דבר חדש היותר מסיני לא יתקבלו דבריו רק כדברי פי חכם בהיותם בס' טעם לשבח ובפרט [לפי הנשוא אשר אנחנו עליו] לא יתיחס לסיני, הדבר שבו נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע אם בניסן או בתשרי נברא העולם, וכן מה שנחלקו בו שמואל ור' אדא על סדר השנה והקופותיה, ואיך דעת שמואל בזה המוני ובטל, והשנה על החכם כחזרי בדבר החקופה שבצנעא, ואחרת על הר"ם ז"ל בדבריו על תקופת רב אדא ובהתאמת כי תקופת רב אדא בלתי נמונה מסיני ישך כי גם סדר עבירתי עם היותו באמת חכמה עד סאר ספוארת אינו מסיני והמצא דברי ר' אליעזר בפרקיו על סגנון שמואל הנו לאות כי הוא ר' אליעזר לא כהלכה מסיני כתבם לנו, וזה תדון נ"כ על דברי ר' יוסי בס"ע אשר בקצתם רבו הנוטים מהם, ואיך היה חכמת רבותינו לרדוף מנהג שכבר הוחל בהפון עם הראיות פנום מקצת כל עוד שלא יהיה בי הסדר תורני לבלתי הקים מחלוקת וכל הנמצא להם

בחשבונות השנים הוא מהמשכם אחר ר' יוסי בס"ע וקרא והם גם ראשי הנאונים וכל אנשי מורה מונים תמיד למולד וי"ד שהוא תשרי ויצירת אדם לא לבהר"ד של תורה אשר מעולם לא זכרוהו, והתנצלות על המצא בשרק זה ואולי גם בוולתי מן חבאים איזה דבר כביאר בעצמו אשר העסק לברר אותו גם כן החוץ נראה ללא צורך.

בהנ"ה הראשונה המצא שבח כה למסך קבלתנו, והיבחה בגלל זה לקראים שחוקי טמיא בחיים ובכוח, ובהגהה השנית המצא איזה התנצלות על כר שמואל בפנימת תקופתי, והשנה על הר"א הנשיא שאמר כי הוא שמואל לא על דעתי הפרטי רק כנניד דבר הפרסיים נתן במולדות כדה בלתי כספתי.

פרק א. כל אשר יקרא בשם ה' ימלט מהניח שום ספק בזה כי ההלכה מסיני היא סלת נקיה ממחלקת יען היותה על פה תורה המימה כאותה שכתב לנו י והנה מלבד מה שזכרנו עליה בספר מאור עינים ראש פ"ד מדברי חכמינו, וזולת מה שיפיה כתב החכם נורוי סוף מאמר ג' וראב"ע בהקדמתו לפרו' התורה על הכרח מציאותה ונאמנות מגידה אשר עם אלה ודאי אין מקום להתלונן הלא יאות להתבונן כי מדי הגיעם לידינו זו כזו לא יד ליד מאתו ית' אבל מידי האבירים ראשי סנהדראות ובהירי אבות העולם אשר במשך הזמנים מסרוהו אלו לאלו י אם להשך אדם לומר במה שיעל פה הדבר הוה לא כן יצא מפי חמלך אלקינו ככה יוכל להאמר גם במה שבכתב וכשזה נופל מערער אחד אפשר לזולתי שיקום בכמוהו ונמצא שאין חלק מהם אשר תאמר עליו לבטח זה דבר י"ל לנו ולבנינו ולהיות הצעה זו כמו שיתבאר ג"כ בסמך אמונה אומן, נדע לודאי כי כל נושא שהמצא עליו מחלקת בדברי חכמינו אין בשום אופן ליחסו אליה והנה לכאורה ידמה שיאות להוכיח עוד אמתתה מהא דתניא פ' הליק האומר כל התורה מן השמים חוץ מפסוק זה ואפילו חוץ מן מקדוק זה ק"ו זה או ג"ש זו, זהו כי דבר י" בזה, והלא במקום המחלוקת כל אחד כופר בדבר חבירו ובאופן מה בזהו, וראינו כי התנא לא שם פדות בין הדבר שבכתב לאשר במסורת, אולם אם יהיה עם לב המשכיל לחשוב דאין הגרון דומה היטב לראיה, כי האמנה זה פרש לרשעו וזה לתומיו, הן לנו דבר ר' אבא פ' הערל כל תלמיד חכם האומר דבר הלכה ובא שומעין לו, היינו כנראה שם הלכה מסיני, ואין ספק שאם תביא אונך לשום מחלוקת לא ישמע בחוץ קול החכם הראשון כי בא זה ואבר את זה ובפניו יענה איך דבריו תהו, מלבד כי הנסיון מדברי פי חכם הר"ם ז"ל, בהקדמת באור המשנה יפה הוכיח כי מעולם לא נשמע מחלוקת מימות משה רבנו עד רב אשי בבאור עין תחת עין, וקצותה את כפה, שהוא ממון, פרי עץ הדר שהוא אחרוג, ובת איש כהן כי תהל שהיא ארוסה ודכותיהו שזה יאמר לי"א אני יש בפרושם הנו' אם למסורת וזה יאמר אין המקרא אלא כפשוטו לא תגרע ממנו, אדרבא מדור לדור ראינו תמיד הלכה למעשה כפי הבאור הנו' שהתקבל אצל רבותינו, ודברי הר"ם שמה על הפנה העקרית הזאת ארוכים מהביאם הנה אבל במקום הנו' יראה הרוואה איך כלם נכחים וישירים למוצאי דעת, ופללתי כי מהשענו גם על דבר ר' אבא שזכרנו כתב שם על הראשון מהמשת חלקי המשנה קרוב ללשונו הנו' היינו כשיאמר האחד כך קבלתי אין משיבין עליו ומכללא לדעתי נראה כי מאמר ר' אליעזר פ' הנהנקה בין דוקן ממרא אפילו הוא אמר מפי השמועה והסנהדרין אומרים כך נראה בעינינו נהרג, וכן הלכה שלא ירבו מחלוקת בישראל שמועה זו לוקן ממרא לא מסיני תפטר אלא מרבותיו כמו שבאר הרם ז"ל בה' ממרים סוף פ"ד, וכן משמע בנמרא המביאה שם לענין זה

דברי עקביא בן מהללאל לבנו במס' עדיות חוזר בך מארבעה דברים וכו' שאני שמעתי מפי מרובים ואתה מפי יחיד דהיינו אלופים רבים שהורונו מאימד הדעת אשר על בן יאות אנלי לתפיש את בעל הכמ"ג שהביא בלאוין ר"ז את מאמר ר' אליעזר הנז' כך שמעתי דנראה אפילו מסיני, עם היות לפניו באור הר"ם הנז' אשר גם פעמים רבות ידעו לנו למורה צדק כי למעמיה קשיא הלכתא דר' אבא פ' הערל הנז' מהלכתא זו דנחנקין לר' אליעזר. אך נתנה ראש לרמבם ז"ל וזכור בו אהר הדברים והאמת אשר כתב בפירוש המשנה כאמור קשר לו אבן יקרה זו במשבתה ההוגנת רעוני בירו ההוקה ה' ממרים פ"א שכתב וז"ל. דברי הקבלה אין בהם מהלוקת לעולם וכל מה שתמצא בו מהלוקת בידוע שאינו קבלה ממששה רבנו ובוה אין עליו השגה לא מראב"ד ולא מרמב"ן בדברו על זה הדרך לענין העקר הראשון והשני אשר הניח רמב"ם בסמ"ק שלו ולא משום הנס וזולתם שאם כן היה זכרונו ראוי להמצא על ה' ממרים הנז' במיקוי הגאון קארו וזנה אין שם איש, אדרבא הר"ר ישועה הלוי בהליכות עולם לו פ"א הביא את דברי הר"ם הנז' לציב וכוכן בין יתר דרכי הגמרא המפורסמים לנו, וכן ראב"ד הלוי בתהלת ספר קבלתו קבע בזה מסמיות ככל הנראה ממנו, גם מבאר רש"י ודבור תוס' פ' הערל נראה אמתה זה על ההיא דאר' שמיעין נקבות מצרי ואדומי מותרות מיד אמרו לו הנמים אם הלכה נקבל ופרש"י אם הלכה שמעת מרבותך ע' כ' דמשמע אפילו אינה מסיני, והתוספת כתבו וז"ל הלכה אני אומר לאו הלכה מסיני קאמר דא"כ אמאי פליגי עליה ר' יהודה אלא הכי קאמר כך קבלתי מרבותי ע"כ אלמא בהל"מ ליכא מאן דפליגי, וכן יקיים מדברי רבינו שם על מאמר ר' אבא שזכרנו, ואתה תהוה כי ארבו ונעמו (גם הר"ר ישועה הלוי בספרו הנז' שער ג' פ"א הביא דברי הוספת הנז' וקיים אותם) אשר על כן בעיני יפלא אך מהר"רי קארו שאחת מכוונות נמוקיו על ספרי הר"ם הוא להודיע ג"כ איזה מקום כונת ההלכות בדברי רבותינו ולמד עליהן זמות שבקיה עתה בריש ה' ממרים הנז' לשפר ארג שפתיה כי בפנה הגדולה הזאת הפסיע פסיעה גסה נובלת מאור עיני הקורא אשר תערוג נפשו לדעת זו לרבינו מנין והלא יכול היה להביא ג"כ עזרתה לו האחרונים יחידו סגלה שזכרנו יוכל הפנים הכלל שהפענו יציב ומהיכן כי האמנה כל מהלוקתם ז"ל, ורבו כמו רבו, אינן ה"ו בעקרים המקובלים רק בענפים והולדותיהם שהכנס זה יודעם מתיחסים לאיזה מן השרשים הנזכרים וזה לא יודע לו, או במיני דרושים אחרים אשר נקבו מאת ראב"ד הלוי והר"ם והר"י איש על מקומו הנז' בהוכחות ומופתים וזיהרו כוונה הרקיע אבל ההלכות מסיני ודאי שאין על אדותם אצל רבותינו מהלוקת גם מדי היותנו בעקר זה לא נחול מלזכור דבר מתיחס אליו אשר עכ"פ נעטף לדיעתו במשך פרקינו אלה והוא שאין בשום אופן ליחס הלכה למיני מאומד הדעת כאשר תמצא לקצת האחרונים כפי' א' י"ב וי' ג לפנינו כי הנה האמנדא אף לפי האומרה עצמו ה"ק בעד מה עליה כ"ש רבים זולתו אשר לא ידנו בה כמוהו והרי זה בלי ספק מין ממיני המהלוקת אשר בררנו התרחקה ממנה מלבד שכבר כתב הר"ם ז"ל הגדה. מדי דברי ענין קבלתנו הנה להיספת הגדה והדרה אשר גם וולת זה ירבה לשעלה שפ"ן לא אבלא פהתיק בלתי ואת עליך אישי הקורא ותהי לך הערה בעלמא כל עומת שבאה כי לפי מה שכתב החכם נצרי ציליאו וודיענו בספרו: מן הלכות הקדמונים אמר

עשירי פ"א גם חכמי האופות המחוקקים את הרביעי דעורא הנכבא אצלם לפאושר באוהותו הנם מודים ומכחיבים מספרי עורא שם בכל פ"ד הכסר מאו לאדניט משה דברים עתיקים ללמדם את בני ישראל על פה קצתם בפרסום אל תסוטי הפעשים וקצתם לחכמי לב בסוד שיה והצנע ויהי בהשתכחם מעכבו אם להתרשלות כי ישבו והסידום מלבם כאמרו ותשכח תורת אלקיך אם בדוחק הצרות והנלוות אשר הכפוני, האלקים בחסרו חזר וכסרם לעורא ברח הקדש לחדש ידיעתם בישראל אך בפשפש הראשון אשר זכרנו והנה מבחינת החלקק הלמודים ואופניהם כאמור כי זה לאלה בפרסום וזה לאלה בסתר יחשב אצל הפשכילים בהם שהדברים הנו' אשר נספרו הלא הםה הקבלה המחמשת החלק הפעשי שהיא רצויה להודע אל הכל והבחינת החלק העיוני אשר יאות להבחין עליו' בוד כן הדברים מקטובים כלם עכ"פ שוים לטובה בלי פלייליה אנשית ובלי כחלוקת גם קרוב לזה כתב החכם הקדפון ונדול אצלם אורינינו בפרשוו לאנדות ראש שלחיהם מריוק דבריו אל הרומיים פ"ג שנפסרו אל אפונת היהודים דברים כאת האלוק, וזה דבר אורינינו תמצאנו בשמו גם שם לצלאו, ועתה יראה כל מבין עם תלמיד עד סה הקראים אנשי ביגדות ראיים להנחת כנולה וחבת כלך מלאני פות כי גם אשר לא פבני ישראל הכה וקיפיה בדינו.

והבא לחלוק במיוב טעם אין מוניחין אותו אך שיהיה מסיני ושפתים ישיג, לךך אל ימחר להאמינו כי לא מפי שום אחרון אנו היין כמקובל ממשה רק מפי רבותינו הלקם בחיים כמו שזכרנו. אולם הערתנו זאת תהי לפקדון בלב כל הכם לב עד בוא תבואתה. ונשוב אל המונח הכללי שהוצע ראשונה ונאמר כי בענינים אשר דברינו אלה סובבים על קשבם יתאמת לנו איך הפרט שבו נחלקו ר' אליעזר ור' פק' דר"ה אם בתשרי או בניסן נברא העולם לא היתה עליו אצל שום אחד מהם הלכה מסיני כ"ש בראותנו אותם מתאמצים להוכיח צדק דעתם מן הכתובים וזה לעמת זה או סתם תלמודנו בעדו סותר ראיותיו של חברו במה שיראה להם פנים לכונה אחרת גם תלמוד הדבר מענינו כי תראה איש איש מהם נקיט ואויל כי רוכלא מחרואו של דברים מתהלבנים נברא העולם, נולדו אבות, מתו אבות, נפקדו אמהות, יצא יוסף מבית אסורי' ואחרים מלבד אלה, אשר להיות כלם או רובם ככלם, דרושים בלתי מתיחסים למצות או דינים שיעשם האדם וחי, לא ידומה בשום אופן דסיני (פה קדוש וברוך) שדי עליהו הלכות בכדי, ותדין איפוא כי כלם סברות לבם הנה, וכמו סברות בעלמא לא דברי קבלה תראה את הבאים אחריהם מכריעים את הדעת האחד על המתחלף לו כמו שנזכר על התקופות בפרק זה ועל זמן הבריאה בפ"ג שלפנינו, וכזה ג"כ מה שתמצא בין שמואל ור' אדא מחלוקת במדת השנה ותקופותיה כי כן הר"ם ז"ל פ"ב מה' ק"ה אחרי הצינו שנפל כ"כ חלוקי דעות הן להכמי ישראל הן להכמי האומות כתב דעת שמואל שם במחיצה לעצמו ודעת ר"א בפי שאחריו כמבואר לו באורך, וזה לאות על ידך שאין גם אחד מידעותם להם הלכה מקדם, והנה עוד יתברר לך כי אמנם דעת

וספרי ותבאר כל מדה שהעתיקו איש מאיש מפי משה רבנו ובסמוך. נמצא מחברי הגמרא סוף המעתיקי' תורה שבע"פ ובכל זאת אין עליו פוצה פה להשיג, אדרבא שתיקתכל נתן בקולו הודאה וחר"ה' הלו בפרט קיים את דבריו בחבורו הנו' סוף פ"א באופן שיהלכה אשר לא תמצאנה הרוחה על לחות רז"ל כאמור כל מיחס אותה לסיני נראה היותו כמתנבא מה שלא שמע הלילה וכפי מה שעל הכתב נאמר בפירוש מאת החור' אשר שם וגם כן בלי ספק כל אמרת אלוק מסיני היא צרופה ודאית בעצמה ולא ניחס אליו דבר משקול הדעת, כנרמז גם כן באמרו ית' ישמע העם דבריו עמך, וכבר דקדקו ז"ל, אף על דברי החכמה ובארו האי דר' פלוני לאו בפירוש אתמר אלא מכללא, על כן אם תמצא לאיזה אחרון יחסו דבר לסיני אשר לא התברר בגמרא השתרושו ממנו, אלא שנראה כי כן עמד הוא ויפלל אם זה דברו תורני אפשר שיתקבל כדברי פי הכם הן והבא לחלוק במיוב טעם אין מוניחין אותו וזה היין כמקובל ממשה רק מפי רבותינו הלקם בחיים כמו שזכרנו. אולם הערתנו זאת תהי לפקדון בלב כל הכם לב עד בוא תבואתה. ונשוב אל המונח הכללי שהוצע ראשונה ונאמר כי בענינים אשר דברינו אלה סובבים על קשבם יתאמת לנו איך הפרט שבו נחלקו ר' אליעזר ור' פק' דר"ה אם בתשרי או בניסן נברא העולם לא היתה עליו אצל שום אחד מהם הלכה מסיני כ"ש בראותנו אותם מתאמצים להוכיח צדק דעתם מן הכתובים וזה לעמת זה או סתם תלמודנו בעדו סותר ראיותיו של חברו במה שיראה להם פנים לכונה אחרת גם תלמוד הדבר מענינו כי תראה איש איש מהם נקיט ואויל כי רוכלא מחרואו של דברים מתהלבנים נברא העולם, נולדו אבות, מתו אבות, נפקדו אמהות, יצא יוסף מבית אסורי' ואחרים מלבד אלה, אשר להיות כלם או רובם ככלם, דרושים בלתי מתיחסים למצות או דינים שיעשם האדם וחי, לא ידומה בשום אופן דסיני (פה קדוש וברוך) שדי עליהו הלכות בכדי, ותדין איפוא כי כלם סברות לבם הנה, וכמו סברות בעלמא לא דברי קבלה תראה את הבאים אחריהם מכריעים את הדעת האחד על המתחלף לו כמו שנזכר על התקופות בפרק זה ועל זמן הבריאה בפ"ג שלפנינו, וכזה ג"כ מה שתמצא בין שמואל ור' אדא מחלוקת במדת השנה ותקופותיה כי כן הר"ם ז"ל פ"ב מה' ק"ה אחרי הצינו שנפל כ"כ חלוקי דעות הן להכמי ישראל הן להכמי האומות כתב דעת שמואל שם במחיצה לעצמו ודעת ר"א בפי שאחריו כמבואר לו באורך, וזה לאות על ידך שאין גם אחד מידעותם להם הלכה מקדם, והנה עוד יתברר לך כי אמנם דעת

הנהגה ב' לא נמצאת בהביא את לשון הר"ם הנזכר כעמוד לראיה על חית השתנות דברי האמוראים האלה מחלוקת יען שפעתו אומרים כי שמואל לא כוון לחלוק רק להרחיב השמעות אומים להפך, בעון התבולות ראב"ע עליו פר' תחשט, אפס לבי בהפס על זה. כי הנה כדבר הר"ם שם פרק ט'. תמצא טעם בין יתר האובות. כהלוקה זו פסורסת, וכנראה ברור מדברי הנשיא סאמר ג' שער א' באפרו. בו חכמי הורו יאמונו אך השנה שם"ה. וגם התר מרביע וחכמי יון פחות מרביע, וכלפדי הכפת. החזיון שם"ה ורביע, אשר ע"ב כוף שער ב' סאמר ג' כתב ה"ל רבותינו נתנו לנו בימי השנה שתי מסורת, האחת לדעת כלפדי ההכמה האומרים שם"ה ורביע שלם זהו תקופת שמואל, והשנית לדעת המרדקום שאמרו. פחות מרביע זהו תקופת ר"א ולא זכרו את הדעת השלישי כי לכל הפנים היא אפס והתו, וכן סמ"ג עש"ן ס"ג והאפורי. סכ"ד וחכו דעת זה לשמואל עם היותו בטל אצל הסאכמים כנראה מה בנקה הפרק, הלא עוד המצא בזה על השכינית פי"ג דבר הנשיא: ה"ל כי דבר שמואל בבולרות כ"ט י"ב. הש"כ הוא דעת הפרסיים, וכן כדברי רא"ש. פי"ט הנז' סאחר המצא מחלוקת בין חכמי יון ופרס במדת השנה, וידענו בו הוניה יאכרו פחות מרביע, ויבן אף הפרסיים הם האומרים שם"ה ורביע, ועם היות שתי הדעות האלה, להם על הבולרות ועל התקופות בטלות לפי האמת כאמור, הסברא נותנת כי שמואל אשר גדל ביערות לכדם מהם, כי הנה מן האמת בפי' המיעלים שמואל בוכן ר' ואמיה הוה, עם שאו היה כולך אנטונין פאיום קיסר רומי הגדע לדיד רבי בכס' האילוי ס"א, הלא במדינות הצפוני' בבבל נהרדעא שוכבדיתא ודכותיהו מכותיהו וכולדותיהו של כר שמואל, היו תחת שבויר כלכא אשר כפרס"י פי"ט נחלין וכמה דוכתי מלך פרס היה, ומציעי בפי' חלק א"ל שבויר מלכא לשמואל אמרתו דמשיח אתי על חסרא אשרד ליה סוסא ברקא א"ל סוסיא [צ"ל חמרא] בר חזויר גווי מי אית לך, ופירש"י חזויר בלשון פרס מאה, ופרק החליל שמואל היה מטייל קמיה דשבויר מלכא בחכמיה מוני חמרא, ופי' אלו הן מנלחין א"ל שבויר מלכא לשמואל חותי לי דלא קמלית יהודאה בן עלם, ואשר תמצא גם כן שבויר מלכא בימי ר' יוסף פ"ק רבתא וימי רבא בתענית פ"ג ובחיים פרק דם חטאה, האחרונים מאד לשמואל, הלא תחם זה לאשר כל מלך פרס לבד משמו הפרטי, כאונדור שמכור בככרך, היה מתואר כן כמו ציפאר אבנטט קיסר רומי, או להיחם כשותפים בשם ההוא, וכבר כתב הנשיא שער ט' סאמר ג' והחכם זכור כספרו, מן העבור פ"ח, כי תחלת מלכות הישפעאלים אשר תפשוהו מיד אונדור הפרסי היה בשנת ד' אלפים שם"ב כנראה ג"כ בובחיים פ"ב שהו אונדור היה בימי הונא בר נתן עמיתו של רב אשי סביב לימים ההמה, ושמואל הנמצא בימי רבי הנו' תראה. מקבלת הראב"ד ותכזיר סאמר ג' וזילת מן הכותבים ומן חברי הפשנה. היותו לפני תום אלף הרביעי, זה הכלל שמואל אשר בלבד החצוניות כהכונה והרפואה יולד על ברכי חכמי פרס וגם אבלט מידע שלו פ' מי שהתחשך היה מהם לא ירחק אצל בעל סליליה לדון שרדף

שמואל אי אפשר היותו מסיני יען כי בבחינת האמת איננו אלא המוני ובלתי מדוייק, אשר ע"כ גם רבותינו כדבר הנשיא שער ה' מאמר ג' תארו את התקופה היוצאת נפי' השנונו תקופה שבפרהסיא, לעומת תקופת של רב אדא אשר תארוה תקופה שבצנעא, ועל אודותם כתב הנשיא בשער הנו' תקופת ר"א שהיו חכמינו מצניעים אותה היא המדוייקת ועל יסודה בנו יסוד העבור ופרסמו את תקופת מר שמואל נפי' מה שהיא מפני שרוב האומות הושבים את שנותם עליה, והחכם כוזרי מאמר ד' סי' כ"ט כתב הו"ל: התקופה שהיא נהוגת אצל החמוץ אינה הגרורה אבל היא על דרך הקרוב, כל רובע שנה צ"א יום ורביע, ויש אשר יהיה הפסח בחשבונם רביעית החורף, וכבר טענו האומות על היהודים וחשבו כי עקר חוררתם אברושאין אנחנו על עקר העבור כאשר יפל לנו הפס' קודם הכנס פרק האביב נפי' חשבון התקופה שהיא בפרהסיא, ולא שמו לב אל הגרורה והאמתית שהיא בהצנע, ועל חשבונה לא יפול הפסח בשום פנים עד הול השמש בראש מלה וכו' וראב"ע ז"ל נוסף על מה שכתב נגד זו של מ' שמואל בפ' החדש ותשא ע"ש אמ' באגרת השבת שער א' כי אין בדיעת' תועלת האפורי סוף פכ"ה מספרו בעבור כתב כי להיות הדעת הזו לשמואל בטל מעקרו לא רצה לזכור מתקופתו רק המצטרך לשאלת

את דרכם בשתי הדעות המכרות, ולזה לא צדק אצלי הנשיא הנו' באברו בפרקי הנו' כי שמואל הקצור כבולדות לא אבר כן רק לדעת הפרסיום וכבניו את דבריהם, ולזה לא כבירא ליה, כי פרסיום מאן דכר שכיחיה ולכה זה יצב גבולות עמיס למספר בני ישראל, או לפה לא יאבר בהדיא זה דרכם כפל וזה דרכנו ולכל הפנים אין אשמה לבר שמואל על זה כי בלבדו החצוניות כחכמי הנזים בדורותיו, את אשר ראה הנזר, באופן שיאות לטפוט האמיתי כל מה שאבר בשני הדורותים הנו' לציב ומהיכן. האולם סוף דבר לא אהעצם כזה, גם שבה אני שנידן את שמואל הגדול בחכמיו לכף זכות כדבר הראב"ע הנו' כ"ש בראותי לדברי הנשיא בפרקי הנו' כי גם איבארמאש נעשה סניגור לבלבדו ההכמה המוכרים באמרו שהיו עושים כן להקל הלבד, דיקא נכי זה הארם מלבדו ההכמה, אך אין בטוס מהירות כי הר"ם הנו' יותר החכמים אשר נקבו בשמות שכו הפרט הדברים לשני האמוראים מחלוקת נבירה כאמור, ולכל הפנים בפראת הנסין התודע כי זה כהליכות העולם שהיו הקדמונים סניגורים ואומרים דבר בטל או פנים באופן מה לפכה מועילה בהסן וברב הימים תמצאנו נשאר קיים אף להרהר כן המשמילים ונח אש שאבר הנכס מן האחרונים לדעת ולהודיע האמת יצא בו כי המורגל עשה רושם יקשה להוציאנו החוצה קרוב לכה שזכור עוד על התשיעית פ"ג *

ממר ומנהגנו אהריה, והר"ר לוי נ' חגיב בתשובה קמ"ו דף ר"ע אחרי שומו לוח מודיע תקופת ר"א באר הימב כתב וז"ל עם המצא ג"כ לוח מיוסד לתקופת מר שמואל לכ"ה שנה וחזור חלילה לא ראיתי לכותבו, כי הוא בנוי על השבון תקופת החמה וחדשיה לאומות, לא כאלה חלק יעקב רק בתקופת ר"א ואמנה לא מבעיא כי דעת שמואל הנו' אינו מסיני, אלא אפילו דעת ר"א שעל פי מדותי' הפסחו שב באמת אל נכון באביב וזג הסכות באסקף, ושנות החמ' וחדשי הירח ישתוו בסוף כל מהזור בלי תוספת ומגרעת, עד שהוא מתואר כאחד מיוסדי

קביעותינו כמו שזכרתי עליו מקרוב את דבר הנשיא הנוכר שעל תקופתו נבנה סוד העבור וכזה התקיים ג"כ מן האפורי בפ' הנו' ומן הר"א זכות בפ"ה וכל הדברים בענינים אלו, אינו בלי ספק מסיני כיון שהוא דבר הבא במהלוק' כאמור, ומצורף לזה תדע כמו שיתברר לפנינו פ"ד כי יסודו ואמתו אינו אלא נפי המהלך השוה האמצעי למאורות, וכבר התבאר כי תקופת ניסן האמתית קודמת לו בשני ימים נפי המובן מדברי הראב"ע פרשת תשא וכמו שכתב רמב"ם סוף פ"ו מה' ק"ה, ולשון הזכות על כך בפרקי הנו' הוא זה תקופת ר"א שהיא בצניעא כל מהזורנו מתוקן עליה אע"פ שהיא נפי המהלך האמצעי, ובראש מלה תקדם האמתית על האמצעית כמו שני ימים וההסך בראש מאונים, אבל בראש סרמך וגרי הם שוים, ע"כ, ועם שהחכם כוזרי מאמר ר' סי' כ"ב כתב עליה איך זה החשבון שבצניעא מסכים לכוון האצטניגין אל בתאני כבר הודעתך בפ"ה דף קל"ב כפי מה שאונדך ג"כ תשמענה דבר הזכונים כלם, והרוצה יראנו ברור לסמוכיאיו הנכס נוצרי בספרו האחרון פ"א כי באמת זה השבון ר"א מסכים לכוון תלמי כמו שהשבון מר שמואל נמצא שוה לאותו של ציסארו אך לא אל לוחות אלבתאני. כי אדרבא מיהם ומלוחות המלך אלפונסו אשר הוברו מאות שנים אחריו התבאר שגם תלמי לא עמד על האמתית בעצם וכי היא קודמת לו כמו שזכרנו. וא"כ אפוא יהי נראה מן הדין להשוב כי בני ישיכר בומן הנביאים אשר תמיד נפי מצות התורה היו מהשבין את המולדות אחר הראיה הבנייה על האמתית לא נפלו גם בתקופות מן התוכנים האלה, ושעל אודותם ג"כ היו מהשבין אחריו. אולם עת להפזין זה בסמוך, ולא נסור עתה מהמשך אחר הר"ם שכתב סוף פ"ו כי לדעתו היו הסנהדרין סומכין על השבון תקופת ר"א ולא נבדיל בין זמן הסנהדרין שהיו בימי בית שני לתנות הנביאים אשר זכרנו, והנה לכל הפנים נראה שיש להרהר אחר דברי הר"ם הנו' איך היתה כלה זו של תקופת ר"א עלובה הימנו בהופתה, כי בקצה

שנחה מהיות הסנהדרין סומכין עליה גזר אומר שע"פ הדברים המבוארי' באיצטגנינות (אשר בגזירה שוה אם מצניא אם מגוי נאמרו הגדיל סוף פי"ז לספר בשבחה) אינה נוגעת באמת רק לערך תקופת שמואל' וכי אמנה אמתית ניסן קודמת לה, הלא זה יורה היותו מאמין בהחלט כי השבונה וכן הגלדה אליה בענין העבור לא מסיני המה כפי מה שזכור עוד על אמרותיו בפ"ו לפנינו י' יהי מה מן הדברים האלה יעלה לנו בתחלה כי השיען השבון התקופה לעת כיום על דעת ר"א היא הסכמת חכמים לא מסורה, שכן תמצא בדרוש העבור כדביעין למימר קמן פ"ח הסכמת רבנן אשר בלי ספק לא מסיני נאמרו. ובאמת שכלן מתאימות להתהלל וזו בפרט נאותה מאד כי מלבד שיקלו בה מעלינו דיוקי האמתית דלאו כ"ע גמירי' להו כמו שמסדרי החשבון הקלו ג"כ במולדות להעתיק אותם מן האמתית אל השוה ככל אשר נזכור עוד בפ"ד הנה היא כפי הבנתה על המהלך השוה קודמת לעולם (דלא כתקופת שמואל) לחג הפסח באופן שהוא בא תמיד באביב וזה מספיק במצות תורתנו בלי שנחוש אם האמתית הנזכרת קודמת לו גם שני ימים יותר אשר לא יתנו לנו במכוון ולא יוסיפו' אך זה מקום העיון הנז' אשר אמנה אין עוד המלט ממנו, כי הנה מהנחתנו שתקופת ר"א אינה מסיני נראה שימשך כי כן לכ"ע סדר העבור כלו הנהוג לנו אינו אלא הסכמת חכמה מאשר לא נוכל עתה ללכת בהקופת הראיה כימי קדם, הלא תולדה זו יאות לקיים אותה מסברה כי הפרט למד על הכלל וג"כ מהכרה כי להיות חשבון תקופה זו אחד מיסודי העבור ובלתו לא יגמר המבוקש בו מאתנו אין ספק שאם תראה אותו לוקח משולי הבנין ימצא גם הכל נופל מהלכה אל הסכמה על כרחינו, והנה יעזור כמו כן לזה מה שנמצא פ"ק דר"ה מחלוקת שהוא תנא בענין החדשים מלאים וחסרים על ר' שמעיה אשר אמר כי חג השבועות יבא פעמים בה' בסיון ופעמים בו' ופעמים בו' בבאור רש"י ו"ל שמה המוכיח גם הוא היות נושא העבור להם ז"ל הסכמה בהחלט לא סדר מקובל ממשדה רבנו, אך נשוב אל מר שמואל ונאמר כי מלשון דבריו בתקופות הנז' יחאמת לנו כמו כן שהנמצא לר' אליעזר בששי מפרקיו אך ימות החמה שס"ה ורביעו אשר מזה נמשך לו שם היות ראשית כל תקופה באחד מארבעת רבעי היום ובי המהווה גדול לחמה הוא בכ"ח שנה והקפן בארבע, וכן הנמצא לו פ"ג יכ"א ר"ד תרים ימי החמה על ימות הלבנה אשר כל זה לו כי הולך הוא לשבתו במדת השנה הנזכרת בלי ספק לא כהלכות מסיני כתבם לנו, שהרי כל אלה הרברים כמבואר פ"ט מה' ק"ה ומן האפורי פכ"ד ומכל המחברים בזה הדרוש הם על סגנון שמואל הנז' גם באמת האמר כי הוא שמואל האחרון לקדם הימנו, וכבר זכרנו היות דעת ר"א לכ"ע עולה על גביהם כשמין הטוב על המים, ועם התנצלות ראב"ע בפרשת החדש על מר שמואל יקובל שלא היו דבריו ההם רק אל המוני הארץ כ"ש נקבלהו לזכות ר' אליעזר המוהוק לחכם ממנו, ושבה אני כי טרם עברך מזה תקרא מה שכתבתי בסוף הראשון מ"ג תשובותי אשר בקצה חבורי זה על מדת המילות גם לר' אליעזר הנראה שוה לדבר שמואל והשבות אל לבך גם לכל האופנים תכיר מזה ולענין נדרש לנו שימיהו כחותם על לבך שחכמינו בפ' כיצד מעברין ופ"ק דתענית וכמה דוכתי אשר זכרנו למעלה מאמר א' פ"ג לכתחלה ובהשכל החזיקו לענין מדת השנה ותקופות על כל המתחם להמין בדרך התנא ר' אליעזר והאמורא שמואל הנזכרים עם הודיע אליהם בחלשת זה הדעת מה שלא נעלם כאמור מעין כל חכם הואיל וראו שכבר החל להתפרסם בעמי הארץ, כי כן היה מוחוק אף בא"ה ע"פ ציסאר אבנוסס כמו

שכתבנו בספר ס"מ וגם פה למעלה ולא רצו לנצות ממנו מהולמים לשטת גורתם
המשובצת לענין המנהגות בספרים ס"ד אל ישנה האדם מפני המחלוקת הלא עוד
תראה פ"ב לפנינו דבור תוספת ופ"ג לשון רש"י מדברי הו"ל בפרקי ר"א ובפ' כיצד
מעברין הגז' על היות כל תקופה חלה לעולם באחד מארבעת רבעי היום מה שודאי לא
יכון לדעת ר"א המאושר רק לדעת שמואל הונכור לעילא, כי עם היות זה בלתי
נכון בעצמו כיון שקנה לו שם ואין בו הפסד תורני העלימו עיניהם מן הפגם שבו
ולא סרו מדרוף את דרכו כמו שזכרנו, ועל פי הדבר אשר כתב הרב הפורה ה"ב
פמ"ו כי מן האיש האחד תלקח ראייה על כל אישי המין הלא תשפוט כי גם דברים
אחרים במתיחס לעבור נמצאו בפרקי דר"א הנוכח אשר עם היותם אמתיים לא
כהלכות מסיני אבל כפי דעתו כתבם לנו ובפרט יש לך להאמין זה במאי דפסיק והני
ראש פ"ח שהמאורות נבראו בכ"ח באלול המכונה אל האמור בשמו בברייתא של מ"ס
מדות שהעולם נברא כ"ח בו דאורא נהו לשעמיה על אודות מהלקחו שזכרנו בזה
הפרק. והנה עוד מעט תמצא לפנינו פ"ג את כל ההיים המהוללים ביום למעלה
מהשמש עם בר פלוגתיה ר' יהושע, ואחה קורא משכיל גם מזה אל תנה ירך
מהקיש אל דברים אלקיים נמצאו לו שמה ובפרט עוד בפ"ח ופ"ט לפנינו תראה נטייתם
ז"ל מדבריו במה שאמרו כ"ד שעי מכסי סיהרי וכולי דלא כפר"א שמונה שמונה.
והשבות כמו כן אל לבבך כי אף השנוי מר"ב בס"ע הוא גם הוא לא נמסר מסיני
כתב אותו אבל כמחודש מהנחתו ופלילתו אשר אמנה אם כי רבה היא ראה ראינו
שלא נמנעו רבים ונכבדים מן האחרונים ואף מן הקטנים להלוק עליה כמו שקתבנו
בפ"ד מן הספר, גם לענין זה חדע ותשכיל כי כל החשובות הונכרו' בגמרא ומדרשים
בכל המתיהם לשלשלת הומנים ומקריהן המדוקדקת אבל נמשכ' אהרי ר' יוסי בס"ע
אשר יצא ראשונה להעלותם על ספר וכאוספים את שפתו כל עומת שהוא בהיותו
מוחזק אצלם למשכיל על דבר ומעלה מכל הלקוי את הכלל הנאות לפי העיון האפשר
לנו, הלא תראה בפ"ק דמס' האילנים אמרם ז"ל הרי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע
לישייליה לתנא דס"ע וניספי הדא וכולי ובסמוך אי פיעי תנא לישייליה לספרא ואי פיעי
ספרא לישייליה לתנא דס"ע וכולי הרי שיחסו לו המחקר הזה כלו ותוצאתו כאשר עוד
נדבר על אלה בפ"ד לפנינו והנאני שכן לדידי הוי לי אל הר"ר לוי ג' חביב השובות
קמ"ו דף ר"ד וז"ל ההקדמה החמישית היא מבוארת מן השכל שכל החשובות הגז'
פ"ק דמס' האילנים כגון שיצ"מ היתה שנת בתמ"ח וכן כל יתר הסכים האמורים שם
אינם קבלה אבל ראוי לנו לבאר את כלם או רובם מהנחה הנהגוים כמו שנמנה
שנות אדם עד הולד בנו ושנות בנו עד הולד בן בנו ונחבר הכל עד שתצא לנו השנה
הנדרשה. ועל זה הדרך פרש"י בסוגיא ההיא את כל החשובות הנהגוים שמה
ע"ב, וכן עוד בסמוך אהרי הוכיחו כי מנין ס"ע הוא למולד וי"ד יום ברוא אלקים
אדם לא למולד בהר"ר של תהו אשר יקיים כי גם בזה נמשכו רבותינו אהרי וכמו כן
בכל זולת זה המתיהם לחשובות אלו, ועוד נדבר על הבהינה הואת השנית פ"ב
ועל השנית פ"ג, גם שם יתברר כי כן הגאונים רבינו סעדיה ורבינו האי וכל אנשי
המורה מונים לסמך וי"ד הנוכח לא לבהר"ר אשר לא הוהוק אצלם מאומה, והנה
לבי ראה לבלתי אמנע מהגיד לך קורא נכון כי כבר הרגשתי היות ראוי לי להוש פן
שחוק למשכילים אהיה מדי הרביתי בפרק הזה ראיות בלתי צריכות, היות המחלוקת
שזכרנו תלויות בסברא כאמור לא בהלכה מקדם, וכן יקרה אלי גם בקצת פרקים

לפנינו , ומי הנם הגל ייגע להוכיח אור השמש והוא כהתן יוצא מדופתו על הארץ , אבל עוד תראה כי בגלל ההשגות שזכרנו על קצת דברי אשר הירוחי אליהם בזה פרק ראשון מאמר א' נמקדה ההנכר רמב"ם ז"ל גם אני קראני , שיעל מיוצא בזה כתב בעקר הראשון מן הסמ"ק שלו וכן בפרושו לתוספות' דננו ספר רפואות שהביא בבאור המשנה סוף ס' מקום שנהגו איך שגיאאות הוולת הכריזוהו להארץ במה שהדבר ג"כ נראה תוספות על דרך אמרם ז"ל בהחולץ וכמה דוכתי כאן שנה רבי משנה שאינה צריכה להוציא מלב המתנגדים וכולי , אולם הירחתי זאת תספיק עד אשר בעזרת שדי נגיע אל המקומות אשר גם מעצמך אישי הקורא תבין את פרטיה :

כונת הפרק : סיפני המולדות והתקופות הנמצאים לדעת ר' אליעזר ור' יהושע לא סאתם הומחו וכן רבים מן המחשבים לדעת שמואל ורב אדא , אבל מן האחרונים נאמרו , והתעכב מולד הירח לפני נוספתה כדבר הנשיא והסמ"ק ר"ן שועיף הוא טעם מדומה ובלתי הנון , ודבר תוספות ע"ז והשנה' גם על' טעם שהוא בלי מלח התברר אף מאלה כי חשבתי המולדות יסוד מן המאחר אל הקידם לפי סך השנים המיחד לנו .

פרק ב . ואמנה עידנו מדברים במחלוקת הנזכרות ראינו כי טוב ג"כ להתעורר על דבר יאות להודיע בסימנים והפעמים אשר נתנו מאת האחרונים לדעת בעליהם שזכרנו , וזה כי אתה לא תמצא בשום מקום לא לר' אליעזר ולא לר' יהושע שיאמרו הם עצמם מולד ניסן ותקופתו או מולד תשרי ותקופתו היה ביום ושעה והלקים כך . גם שמואל ור"א לא באו אלא פרטי פרטות הנמצאים על אודותם האחרונים בענינות אלה . כי התנאים הנזכרים לא דברו אלא על זמן הבריאה בכלל והאמוראים על מדת שנת החמה אבל הבאים אחריהם ברצותם לתת כפי סך השנים הנהוג לנו התלות להשבונם בסימן כ"ט י"ב תשצ"ג . עמדו וראו כי לפי דרכם זה תקופת ניסן היתה בהחלת ליל ד' ותקופת תשרי יום ד' ג' שעות . ומולד ניסן ליל ד' ט' שעות תרמ"ב הלקים ומולד תשרי יום ו' סוף שעה י"ד ועל כן הראם נוהגים את הלשון הזה בכל הנמצא לרמב"ם בהלכותיו היינו לפי חשבון זה יהיה כך ולפי חשבון זה כך כדבר בלתי אמור מאת ראשי המחלוקת אבל כי לפי דרך המחשבים יהיו גזו ובה . ובהתאמת לנו שלא החכמים הנו' עצמם מסרו את הסימנים ההם אבל המבני מן האחרונים כפי הנדרש לסכום השנים הנהוג אצלנו יתברר ג"כ שהטעם הנמצא בענינים אל רבנים שונים כמו הנשיא בספרו מן העבור מאמר ג' שער ד' סמ"ג בעשאין מ"ז וזולתם על התעכב המולד אחר תקופת ניסן לר' יהושע או אחרי תקופת תשרי לר' אליעזר יען חפרה הלבנה ושהתה בנוספתה על חטא הקפרוג שזכרו ז"ל בשבועות פ"א אין ספק שלא תמצאו בשום מקום מן הגמרא . אבל היא סברא מדומה לאיזה-מקדומי האחרונים אשר נשאה חן גם בעיני קצת בני גילו עם כי רבותנו באגדתם הנזכרת מעולם לא כונו אליה והאמת יש לתמוה על אדירים האלה איך דבר שכתוב לתהלתו כי היא חכמתכם ונזכר חשבו הרמזים אשר הם ז"ל המציאים

לענינים זולתיים כמו שזכרנו בפ"ו מפרקי הספר דף ע"ח כמעשיים אמיתיים ובעלי כח לגרום עובד הלבנה בפועל, עד שהחכם נ' שועיף האוחז את דרכם כתב בפרשת ויקהל וז"ל. לפי הפשט בעין הלבנה שקטרגה נענשה ונתמעטה עד זמן המשיח שידיה אורה כאור החמה שם הדבר פשט גמור עם כי כתוב הדר הוא נגדו ונגד חבריו הנו' עושה שלום במרומיו שאין תחרות בצבא השמים מלבד כי בב"ר' נמצא מדרש מתחלק למאמר הגמרא הנוכרת והוא אמרם כי סבת החרונה היתה שנכנסה לתחים השמש, ובששי מפרקי ר' אליעזר וכן בוחר בראשית פסוק די מאורות יחכו החטא לשניהם כאחד באמרו נכנס תחרות ביניהם זה אמר לזה לזה אני גדול ממך מה עשה הקב"ה הגדיל את האחד ומעט את האחד כעין מה שאמרו ג"כ בב"ר ג' על האור והחושך שהיו מדיינים זה עם זה עד שקבע הקב"ה לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה אשר כל דבר כזה לרבותינו אינו על דעת שיאמן כפשוטו אבל הוא מליצה נאה שצ"ר בה כאלו היה כך וכך למען הגיע הקורא לאיזה כונה הוגנת והנה עוד אין ספק כי לדברי שלשת האחרונים הנו' והנלוים אליהם צריך שיחאמת על צבא השמים בקטרוגם שהם חיים משכילים ואתה עם כל מה שכתב המורה ח"ב פ"ה תמצא הן בין הפילוסופים הן בין נקובי ראשית חכמי הנוצרים לפי מה שזכר החכם הגדול אצלם אקווינו בראשון מדרושיו פרק ע' עקר ד' מחלוקת אשר עדין במקומה עומדת כי רבים אמרו שאין החוכמים רק אבנים אשיים או שהדבר בספק. והנה מאמרי ז"ל בירושלמי דר"ה ומדבר רבה י"ג ושיר רבה פסוק צאינה וראינה שהרקיע מים והכוכבים אש נוטים לדעת אלו גם הראית לדעת איך מהיות הוא שועיף הנוכר איש שותה כמים פשטי מדרשים כאלה לא נמנע אנב ארזיה מספות לו שוגג על משגה. כי אה המקרא הנו' של תוספות אור הלבנה אשר בהכרח אצל המשכיל אינו אומר אלא דרשני כדבר הרב המורה ח"ב פכ"ט שהוא משל על תשועת ישראל בימי חזקיהו הבינו ככתבו שיתעתד השתנות בטבעי צבאות השמים נגד אמרם ז"ל פ' חלק וכמה דוכתי אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד אשר מכה דבריהם אלה כתב הר"ם בראש הפרק האחרון מירו החזקה. אל יעלה על הלב כי בימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם, אך נשוב אל מאמר הקטרוג הנוכר ותוסיף עוד התפלא על האחרונים האלה כי התשוב אם ראשיתו האמור יובן כפי פשוטו הלא גם אחריתו הביאו עלי כפרה בהכרח יהיה כמיהו ואיך איפוא יתנצל באמת אצל התופשים עלינו בטוב טעם מעופניתא דלא מעליא כלפי דשמיא גם באמרנו כי בעל המאמר ממשל משלים הוא, אם אנהנו המפוארים לגוי שומר אמונים יפחה לבבנו תועות כאלה לדברי חכמינו, איך באמת ובהמים נשחוק להמון המשוררים כגוי אובר עצות לימים קדמונים על היותיהם שאילן תותים התאדם מרם הללי וזג העוגבים הבליים, הנה"ה. דבר העונבים פיראמי וטיפי הוא לאוידיאו ברביעי מספר השתנות דבר אפוללו, ורפי בראשון פכני.

רוח השמש וכיוצא באלה מן הטעמים של תהו אשר דמו על פעולות הטבע עם כי האמנה לא חסרו אצלם מידחים לכמו אלו פתרונים יתכנו, שא נא עיניך וראה כי החכם האמתי רמב"ם ז"ל עם כי התשובה הובאה מאת המפרש פ"ה מהקה"ח (אשר בלי ספק אם היא לו היתה בלבד לפי דעת השואל) וזכר את דבר הנויפה הנוכרת ובפרט למען יבאר בו ענין ומעטי את עצמך רומז בלבד למועט ותוספת אורה, הלא בחבורו המפואר אשר שם לפני בני ישראל כלם בחכמה החריש ממנו והנה להזכירך

הפרט הוזה של פנימת הטעם הנו' עם ברור דברים אהדים אשר זכרנו לא יכבד עלינו להצתיק פה ברור של תוספת במס' ר"ה פ"א' וגם אתה קורא משכיל אל תקוץ באריכתו כי לפום צערא יהא לך אגר טב אם תשים אליו לבך' כתבו שם וזה לשונם לתקופות כר' אליעזר, ומונין מולד הלבנה והתקופה מאחד בתשרי' ור' יהושע מונה מניסן' ויש נפקותא רבא בדבר שמונין זה קודם למנין זה הצי שנה. והא דק"ל פ' כיצד מעברין דאין תקופת ניסן נופלת אלא באחד מארבעת רביעי היום אם התחלת היום וכולי היינו משום דהתם כולחי כר' יהושע דהניא גבריתא כותיה' ושמואל נמי סבר כר' יהושע. דלר' אליעזר בכ"ה באלול נברא העולם ולר' יהושע בכ"ה באדר היינו רכשנברא אדם בשישי קדש את החדש' וזה טעם למהשבי העבור לאחר שצרפו כל השעות והתפ"ה של כל המחזור מסימן ז"ט תרמ"ב פ' ז' ימים ט' שעות תרמ"ב חלקים. שרגילין לומר הטעם לפי שהיתה הלבנה נוספה על ידי שקטרגה ונהגה נוספה בעצמה ז"ט תרמ"ב' ולא מצינו טעם זה בשום מקום אלא זהו הטעם לפי שהמונה מבריאת עולם אינו מונה ר"ה עד יום ו' שבו נברא אדם ובשעה השיעית נצטוה כדאמרינן פ' אחד דיני ממונות ומסתמא או קדש את החדש, ומשקדשו על כרחך היה המולד ו' שעות קודם, דשיה שיעי מנסי סיהרא ונמצא המולד בתחלת שעה פ"ו דהיא השעה ג' של יום ו', סימן ו"ד פ' המולד היה יום ו' סוף שעה י"ד' ומאחר שלא היה ר"ה עד יום ו' שאז קדש אדם את החדש נמצא שהעולם נברא כ"ה באלול, ואותה שנה של תהו שמונין היינו משום דיום אחד בשנה חשוב שנה וכשתדקק על מולד ניסן של תהו [היינו תהו לר' אליעזר. דלר' יהושע הווי דישוב] שלפני תשרי דישוב שבו נברא אדם. תמצא מולד ניסן ד"ט תרמ"ב שאתה צריך להשליך ב"ד תל"ה אחריו, ומולד תשרי דתהו שלפניו נמצא בהר"ד ולתקופה מניסן של תהו מנינן (היינו תהו לר' אליעזר, דלר' יהושע הווי דישוב כאמור) שהיתה התקופה בתחלת ליל ד' ונמצאת תקופת תשרי דישוב אחריו יום ד' מ"ו שעות כדאמרינן פ' כיצד מעברין אין בין תקופה לתקופה אלא צ' יום ושבע שעות ומחצה. נמצאו לשתי התקופות ט"ו שעות, ונמצא שקדמה תקופת תשרי אל המולד יום אחד וכ"ג שעות ותקופת ניסן נמצאת קודמת את המולד ז"ט תרמ"ב דלחצי שנה התקופה עודפת על המולד ה"י תרמ"ב פירוש ה' ימים י' שעות תרמ"ב חלקים. וכשתצרף ה"י תרמ"ב יום וכ"ג שעות הנו' עולה ז"ט תרמ"ב וחרי עכשיו נהגים למנות מתשרי של תהו כדפרשית דיום אחד בשנה חשוב שנה. ולתקופת ניסן מונין מולד תשרי בהר"ד וזקוקין להסיר ז"ט תרמ"ב, ודבר היסוד הוא במה נחלקו ר' אליעזר ור"י דהניא לקמן מונין לתקופה מניסן ולמולדות מתשרי, והלא היו יכולין לברר את הדבר דכ"ד שעי מנסי סיהרא בין עתיקא לדודתא כדאיתא פ"ק דשרכין והם מרחיקים את המולד זה מזה ב"ד תל"ה כולי האי אין ראוי לשעות דאין יטעו בשני ימים עכ"ל' הרי מדבורם זה שנים בפ' כיצד מברכין התבאר כי הנריחא וסוגית ההכמים ודשמואל היא כר' יהושע דבניסן נברא העולם, וזה יועיל בפ' שלפנינו שלא מצינו טעם נופת הלבנה לשהייתה בשום מקום, כי בלי ספק כאמור בעלי התוספות לא ראינו היא ראייה. ושהסימנים הנו' ד"ט תרמ"ב, וי"ד, ובהר"ד, ודכותיהו לא מר' אליעזר ור' יהושע ולא משמואל נתנו רק ממחשבי העבור ככל אשר הציענו. ואולם אהרי שקבלנו עדותם על היות טעם השהיה הנו' תפל מבלי מלה נאמר כי במחילה מחדר גאונים אף טעמים פגום ביותר, וזה כי לברר ממה שמאמר חז"ל בתשיעית נצטוה היא אנדה

ביעלמא אשר אמנה המאמין ששמה לא יהשב לכופר, ואם אמרו נצטוו בכלל לא אמרו, כי אז בפרט פתאם לפתע ראה נוגה הירח ויגרש אותה, הלא יונה שכך תארו השמע אחי לאונך את היוצא מפך, כי לטעמך אי אפשר היות זה בתוך השעה התשיעית או בסופה, דא"כ הצטרך כמו כן לומר על המולד המסויים בתהלת שש השעות היותו בתוך השעה השלישית ביום שהוא שעת פ"ו או בסופה ונמצא מולד בהר"ד בלתי צודק, שהרי בהכרח מולד אשתקד לפי זה היה מאוחר לרגע בהר"ד כשעור התרחק הראיה והקדוש בתשיעית מראשיתה: וא"ת כי הציווי על כלל המצות ופעולת הקדש היה ממש ברגע הראשון לחשיעית למען ישוב צמצום שש השעות בסוף השעה השנית ביום שהיא שעת ה"ד, הנה בתהלה יש לך להתבונן כי בהשבון מדוקדק כזה אשר רגע כמימריה ימיש בהר"ד ממקומו אין לקפח את ההלכה ולהזכיר תהלת השעה התשיעית במקום סוף השמינית הראוי: כי הנה סכינא הריפא נורת בנתיים וזה בלבד יספיק להחזיר בהר"ד לתהו ובהו, אף אם לא יצוייר בהר"ג או בהר"ד בהכרח, אחר זה השיב אל לבך כי לאדם שפעולותיו כלם בומן נמשך לא ברגע קטן הוצרך במעשים האלה עת לכל הפך, ואפילו האמר שהכל נגמר בתלק של התר"ף הלא נפגם בהר"ד כמו שזכרנו והקשה על הכל כי המאמר שזכרו משיית שעי דמיכסי סיהרא איננו הולם את המבוקש כהוגן, כי מולד תשרי דישוב הנופל מכל צדיו אל וי"ד הוא כפי השבון המולד השווה, ומאמר התכסות הירח קודם הראות הדושו כנו' יש לו להחשב כפי האמתו כנראה ברור מה' ק"ה ראש פ"ז, וכמבואר ג"כ מבעלי השב האפוד פ"ו אשר בהשיגו על הכוזרי והר"ז הלוי בפרושם למאמר נולד קודם הצות כתב וז"ל: יש להפלא עליהם ז"ל איך לא השגיחו למולד האמתו בזה הענין כי האמנם הוא עיקר ויסוד לראיה וממנו יוגבל הזמן אשר תהיה הראיה אפשרית בכמהו, ע"כ. והנה בחדש תשרי פוק חזי כי האמתו קודם תמיד אל השווה בכמו עשר שעות כפי אשר בניסן השטה מתחלפת, כי לסבות ידועות בתכונה אשר זכרם האפודי פ"ה ופ"ו מספרו השווה יקדמהו. כמקרה התקופות ג"כ אשר בין השוות והאמתות יפול ההשתנות שזכרנו מדברי הר"א וכות בפר' הקודם לנו, וא"כ הנה שית שעי דמכסי סיהרא לאדם החלו עשר שעות קודם ה"ד ויונה ג"כ שיקדם בתשרי המולד השווה אל האמתו הלא תראה רמב"ם ז"ל כפי מה שהובאו דבריו מאת המפרש פ"ז מהלכות קדוש החדש שכתב בנאורו למס' ראש השנה פ"ק וז"ל: הא דאמר ר' זורא אמר רב נחמן כ"ד שעי מכסי סיהרא לדין שית מעתיקא ותמני סרי מהרתא ולדידהו שית מהרתא ותמני סרי מעתיקא. גם זה שאמר אבוב דר' שמלאי נולד קודם הצות וכולי לא נתברר אצלנו יפה, וכן אחרי התוכחו עליו כתב בסמך כללו של דבר הך מימרא קשיא לן טובא כי לפי הנראה אודא לפעמייה אשר כתב בה' ק"ה ס"א הלכנה נסתרת כמו יום אחר גם אחרי שתדבק השמש ותראה במערב (שהיא וכולי) בערב באופן כי לפי האמת אם הראיה היתה בתשיעית אין לצמצם המולד לסוף ה"ד וכי תימא אין לבעלי התוספת לבקש רק התישב דברי חז"ל, גם פתגם זה איננו נעשה, כי על כרחין המולד שזכרו נופל בתהלת שית שעי הוא לפי האמתו המשתנה פעמים בארוכה וכלי, אך זה של וי"ד הוא כפי השווה שכן אתה מונה ממנו לבהר"ד ולג"י תתע"ו עד סוף העולם על הסדר כמו שזכרנו למעלה: אבל עם שוב ההתבוננות אלה הדברים הורים יביאו אותנו להכיר בדרוש הזה מה שיקרה ג"כ בכל פועל, ועיין ממש כי תקונו וקלקולו יעלה בידינו כפי הצד הנאות או

הבלתי נאות אשר נאחו בו מדי נתחילוהו כי הנה בהיות ההתחלה מן הראש האמתי כל אשר תדוף בו וישהרנו ממנו יכון ויצליח באמרו ראש דברך אמת או לעולם כל משפט צדקך הפך הכתוב על הפכו אולת כסילים אולת שהאחת גרמא לאחרת י כן באמרנו מה שלא יאות. היינו כי אנו מתחילים השבון המולדות מן הומן הנחשב אצלנו ראשית היצירה יצן היותה קבלה מסיני. כי כך השנים לה הוא כך ושהמולד ראשון אם בניסן היה ס' כך ואם בחשרי סימנו כך ושהמולד התעכב אחר התקופה לדעת זה כשך זמן כך ולדעת זה זמן כך והגולה אליה כפי הידוע הן קדם נמצא כהולמים ומתנבאים מה שלא שמענו ביחסנו למסורת סיני מה שהכמינו אבות עולם לא ספרו לנו, אחר כן דין הוא תקשי לך יונח מה שלא יכון במתואר למקובל מסיני שנפל הלוק דעות בין ר' אליעזר ור' יהושע אם בניסן אם בחשרי נברא העולם, מה טעם מתליית המאורות לתקופה ומן התקופה למולד נפל הומן ההוא אשר דחינו. ולמה זה נשתנו הפרשיות אליה בין הבראו בניסן להבראו בחשרי, ולשמואל על שיעור אחד ולר"א על מדה אחרת, הלא מן הראוי היה שמהלכי המאורות אשר לא יעצם הגשם, וכן ערכי מקריהם איש באהיו ישתוו בהחילם מעת אחת להחילם מעת זולתה, ולמה זה בניסן לר' יהושע לא שהה המולד אחר תליית המאורות רק ט' שעות תרמ"ב הלוקים, ובחשרי לר' אליעזר שהה מתחלת ליל ד' עד יום ר' שעה י"ד, ולמה אם נברא בחשרי כי שהתה התקופה אחר התליה ט"ו שעות שכן לשמואל היתה יום ד' ט"ו שעות, והמולד שהה אחר התקופה יום אחד וכ"ג שעות כמבואר בדבור חוספה דלעילא. ואם נברא בניסן היו הדברים האלה משונים לשטה אחרת, ואם יודמן בניסן לפי דעת שמואל הכלם הלבנה שבעת ימים, הני תשיע שעות תרמ"ב הלוקים כמו שכתבתי. בפ"א מאי עבדיהו, ויהי דבר מרים שנתרצה הקב"ה למשה בהירו על האמור דיו לבא מן הדין להיות כנדון וכו' מי להשך היות זה משפט כל גופה של מעלה עד יספיק לירח כי שבעת ימים תהיה בנדהה יואך אדרבא על כל הטאיה לא קרה אותה כעוה ועואל הזוכרים בזהר בראשית פר' הנפילים ומדרש רות הנעלם. או האמר שמהוא ועואל כפי גרסת יומא ופר"א שנפשו מן השמי' והלא דין הוא שילמד גבוה מגבוה ולא מן השפל על הגבוה, והעולה על רוחם של נותני הטעמים הנו' בשהיות המולד ללבנה כבר הראות לדעת כי היו לא תהיה, והכמינו המחוכמים באמת לא כך אמרו לנו, גם ר' אליעזר ור' יהושע לא פרצו שום דבר כי אם מהלקתם גרידא הנוכרת י והם רצוני, הטעמים הנו' בבחינת עצמם התודעו במראה כי האף האהרון החביב של בעלי התוס' אין להם שחר והן כל זה גם יחר ממנו יאונה מהחילוני הדרוש בצד אשר לא יאות כמו שזכרנו האמנה בהדילך מקצהו אשר מנגד כראוי באמת לכל איש דעת תמצא הכל מתוקן ומקובל ועולה יפה אין בו שום הויה וקושי, וזה כי החשוב למשפט שכל החשבון הזה הוא נמצא מיוסד לא מן הקודם אל המאוחר אשר לא לו כי אם במסורת רוח הקדש, אבל מן המאוחר אל הקודם בהנמה אנושית אשר כך מנהגה. עם כי בארך הימים שב אצל המון המתלמדים כאלו תהלתו מקדמי ארץ. ועם זה יתברר לך כי לא באה שום קבלה מסיני לנו על כך השני' ליצירה ולא על סימני המולד' והתקופות כנו' אבל באמת ובאמונה סבת התיחס המולדות והתקופות של ימי קדם לסימנים המתחלפים הנו' אינה אלא המצא החשבון נופל אליהם כמדובר מומינינו למפרע כאשר מיסדי העיבור השבו, כמו שיוכל גם לחשוב כל מבין עם הלמיד איך מאיזה

מולד שזה אשר תצייר מימיך עד קץ ההשבון המסוגל אצלנו לשנות היצירה הכרח הוא להשרי הנחשב דישוב ישול המולד אל וי"ד ובניסן הקודם לו שהיא תהו לר' אליעזר וישוב לר"א אל ד"ט תרמ"ב ובשל תהו לכהר"ד, וכן התקופות על זה הדרך ובהיות הדבר כן איך צריך עוד בשום פרט לשאול עליו מה טעם, כי טעמו בו, ומפורט מיניה וביה שכן ההשבון בהכרח, וכזה כל ישרי לב יכירו וידעו שכל ההגבלות והסימנים הנז' לא הונחו כי אם מדעת החכמים שבאו בעקבות ההנאים והאמוראים הנז' בנהינת מספר השנים הנדרף מהם על האופן שהחילוהו אשר עוד בע"ה ידובר עליו בפרקינו אלה.

כונת הפרק: קיימא לן כר' יהושע דבניסן נברא העולם, ובאור מאמר זה היום תחלת טעשין, ובמקום שהנמרא חולקת על הוהדר דבריה לבדם יקובלו אצלנו, והיות הסקיקתא ופס' שמחות ופס' סופרים פן הספרים החצונים, ומה הלשון הוה כעלין האידיא והראב"ע אחרי אמרו דבתשרי נ"ה הראה דרפא בידיה וגיטת שבבא בניסן ובאור פסוק של יחוקאל ותשובה על קצת דברים נכצאו ננר ר' יהושע.

פרק ג' יתבאר לך קורא משכיל שיעם היותנו אומרים בתפלת ר"ה זה היום תחלת מעשיך היום הרת עולם כר' אליעזר, הדעת הנרצה להכמית הנאים ואמוראים גם לאחרונים היודעים בטוב דבריהם ודאי הוא דבניסן נברא כר' יהושע וזה כי עם כל מה שהלצנו בפ"מ דף קכ"ו בעד ר' אליעזר אשר עוד בסוף זה הפ' השמע דברינו על כנה תראה לאורך גיסא דברים שיש להם הכרע גמור כר' יהושע, כי הנה במקום מהחלוקת שהוא בפ"ק דר"ה איתמר ת"ר הנמיי ישראל מונין שנת נח ובריאת העולם ושנות הדורות כר' אליעזר דמתשרי תחלת השנים ולאן משום דסבירא להו בתשרי נברא העולם אלא דתשרי ר"ה לשנים ובניסן נברא כדקתני ולהקופה כר"י כשמונים תקופת חמה ולבנה מונין מניסן לומר דמניסן נברא, ונתחלת ליל ד' שמשה חמה בניסן, לפיכך אין תקופת ניסן נופלת אלא בד' רביעי היום לפי שלעולם יום ורביעי בין תקופת שנה זו לתקופה שכנגדה לשנה הבאה, וכן מולדות הלבנה מונין מולד ניסן ראשון ליל ד' ט' שעות תרמ"ב חלקים אף למבול כלומר למנין שנות הדורות מתחילין מניסן ומבול באייר ירד על כן משתאמר באהת ושש מאות שנה לחיי נח בראשון חרבו המים ניסן הוא, שהרי משפט דור המבול י"ב חדש ע"כ. הרי פרש לנו כי הכרעת החכמים כר"י, וכן בעלי התוספת כתבו שם וו"ל • למבול כר"א ואע"ג דסבירא להו כר"י דבניסן נברא העולם מדמוינין לתקופה כר"י כ"מ מונים שנות היצירה ושנות החמה מתשרי משום דהוא ראשון לשמימין ויובלות ע"כ וכבר ראית להם גם בדבור אשר העתקנו בפ' הקודם שנכתבו וו"ל בפ' כיצד מעברין • ק"ל שאין תקופת ניסן וכולי דכולהי התם כר' יהושע דתניא בביתא כותיה ושמואל נמו סבר כר"י ע"כ. והוא דשמואל הוא לו באמת סיוע רשום, דלענין מדה השנה ותקופתיה סבר כר' אליעזר, ועכ"ז לענין ראשיתה נטה ממנו לר", ובפ"ג דר"ה דבור המתחיל כמאן מצלינן האידיא אמרו וו"ל הימא הא ק"ל כר"י כדאמרינן בפ"ק

לתקופה כר"י ואמר ר"ת דזה החלת מעשיך לא משום ברייתו של עולם הוא אלא משום החלת מעשה דין שהעולם נדון בו אם להתקיים אם לאו ומה שיסד הקליר בגשם דעצרת כר' אליעזר ובטל של פסח כר"י כתב ר"ת ד"ל בתשרי עלה במהשבה ולא נברא עד ניסן ודכותיה פ' עושין פסין גבי אדם עלה במהשבה להברא שנים ולבסוף לא נברא אלא אחד ובהכי אלו ואלו דברי הקליר יתכנו ע"כ. גם הר"ן ז"ל בפ"ק דר"ה סוף דברו על ההיא דעוברין לפניו הכריע כר"י, וכן סמ"ג עשאין מ"ז כתב וז"ל ק"ל דבניסן נברא העולם כר"י והר"א הנשיא שהיה בשנת ד' אלפים התס"ה קדמון לכל אלו שזכרנו בספרו מן העבור מאמר ג' שער ג' כתב וז"ל דעתי נוטה כי בריאה עולם היתה בניסן ומדומה לו שדעת רבותינו הסכימה לזה דמשם היו מונים לתקופה ומנו למבול ולבריאה מתשרי מיום אחד בשנה השנה כ"ש ששה חדשים ע"כ אשר מסוף דבריו אלה אגב אורחין אתה למד לודאי כי ניסן דר"י הוא דישוב לא של תהו ובשער ז' הוא נשיא כתב בההלש וז"ל י כבר התאמת שדעת החכמים הסכימה היות העולם נברא בתקופת ניסן ע"כ. והר"ר לוין' חניב עם אשר בתשובה קמ"ג דף רנ"ג הקדמה א' היה נכונה לדעת ר' אליעזר שכך טוב לו שמה הנה בתשובת קמ"ז דף ר"ע כתב וז"ל סדרתי דברי הנוכר שהעולם נברא בניסן כי כן נפסקה הלכה בר"ה פ"א, הרי אלה איפוא שבעה קני מנודה האירו אל עבר פנינו על הכרעת חכמי הגמרא עם הכרעתם שהוא בההלש כר"י. והנה מלבד הברייתא והכמיה ושמואל שזכרו החוס' בדבור ערוכין הנו' לזכות ר"י כאסמא לפחלא יחזק את דעתו ג"כ מה שנמצא פ' הרואה על ההיא דחמה בתקופתה אמר אביי (דהוי בהרא) אימת כל כ"ה שנין דהדרא תקופת ניסן וזו באמת הלכתא רבא למעשה שמברכין על מעשה בראשית בניסן כפי הגמרא בקצרה לרמבם ז"ל בה' ברכות פ"א הרי כי בסוד ישרים נאווה תהלה לר"י ובהכרח מן הדברים הנוכרים אתה למד כי דעת ר' זירא פ"ק דר"ה דפרשי מתניהן באחד בתשרי ר"ה לשנים לתקופה ור' אליעזר היא לומר (כפרוש רש"י ז"ל שם) דמונין לבריאה ותקופת החמה ומולדות הירח מתשרי הוא בטל לגמרי, כ"ש דסתם הלמודנו כבר פרש לשנים למא נפקא מינה לשמרות, גם אחרי הביאו דבר ר' זירא הנו' כתב ור' נחמן בר יצחק אמר לדין דכתבי מראשית השנה וגו' מר"ה אדם נדון מה יהא בכופה ופרש"י ז"ל רב נחמן סבר דר"ה לשנים דמתניהן הוא לדין שהקב"ה דן את בני אדם על הקורות אותם עד תשרי הנא עכ"ל, וזה כמש דכבר ר"ת שזכרנו מלבד כי אם יעמדו דברי ר' זירא דמתניהן ר' אליעזר היא וכבר התאמת דלא ק"ל כותיה, גם מתניהן נמצאת דלא כהלכתא, והלא טוב לפרשה על אופן שדבריה יכנו והמשכילי' יבינו עוד כי לשון הגמרא כמאן מצליגן האידנא בר"ה זה היום החלת מעשיך כמאן כר"א הוא עצמו יורה אך הסנמה החכמים באמה כר"י, כי בגלל זה יתעורר החוה מרבנן לבעיא ההיא דכיון שהתפרסם אצלו כי לא כן הוא הדעת המוחזקת לכל תמה, ואמר אם כן האידנא [המורה ולא לשעבר] אליבא דמאן מצליגן וכולי, והביק בדרכי הגמרא הלא יכיר כי כל לשון כזה יחידאה הוא כאמרם ג"כ פ"ק דר"ה כמאן מצליגן האידנא אקצירא ומריעי (פרש"י אמרינן בגדרים קוצרי הולים מריעי ת"ח שהם תשישי כח) כמאן כר' יוסי דאמר אדם נדון בכל יום ויתפלל שידונו אותו לזכות ולא יקנסוהו מיתה, דאי כרבנן דאמרי אין אדם נדון אלא בר"ה הרי כבר נקנסה, וכאמרם ג"כ פ' כל כתבי כמאן אולא הא דאמרי שמואל הצבדא עמודיה שבעה אלו ז' ספרי תורה, כמאן כר' יוסי דאמר ויהי בנסוע ספר תורה לעצמו, וכבר

נודע דסוגין דעלמא היא למנותם המשה הן במספר כ"ד בנחבי הקדש הן בהרבה ממדרשי רבותינו וכן בסנהדרין פ"ק כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא אסילו לרשיעא בר צדיקא כמאן כי האי תנא דאמר את אביה היא מהללת וגו' שנהוגים חול וביוון ואומרים ארור שזו ילד וכו' והרי מקראות מלאים הם לא ימתו אבות על בנים אב לא ישא בעון הבן, ואם תמצא בזהר בראשית פסוק וישם ה' לקץ אות בראש השנה התילד אדם וכו', וכן בזהר אמור פסוק בחדש השביעי א"ר אבא אדם בר"ה נברא וקם ברינא וכו', וכן בויקרא רבה פרשה כ"ט המובא ג"כ בפסיקתא כדלקמן לעולם י"י דברך על אתיא דרב כההיא דתני ר' אליעזר דתנינא בתקיעתא דרב [פרוש ג"ל בשיבה מקום קביעות כמו תוקע עצמו], זה היום תהלת מעשיך וגו' בר"ה שעה ראשונה עלה אדם במהשבה שניה נתייען וכו' אמר הקב"ה לאדם כשם שעמרת לפני בדין היום הוזה כך עתידין בניך וכו', לךך אל ימחר להביא את המאמרים האלה דמיד נצחת נגד ההכרעה דלעילא כי תזכור כיה שכתבו אנשי השם אלפסי והרא"ש ז"ל בשלהי ערובין בדין מוקש על תרעא בשבתא, כי הכמי הגמרא ידעו את דברי הירושלמי יותר מדעתנו, ואם בשרשים אשר נפל בהם הפרש השבוע נאותים אין ספק שהחזיקו בס ולא נטו לדעת אחרת, וכן ודאי תאמר על מדרש הרבות אשר כדברי רש"י פסוק ומקצה אהיו לקח הם אגדת א"י ומדרגתם אצל הבבלי למטה בלי ספק מן הירושלמי, וכן תאמר אף בזהר מהיות הסבה הנו' אורגת בד בבד גם עליו: ולזה מנהג העולם לאכול בשר אחר גבינה ולא כזהר משפטים הואיל ובפ' כל הבשר התירוה, ומברכין על התפילין שתים ולא כזהר פניה ומניחים אותן בזהר"מ ולא כמדרש הנעלם דשיר השירים בפסוק לריח שמניך אשר הובא מאת קארי מור א"ה ס' ל"א וכו' ישב זה על הפסיקתא אשר נביא לפנינו שהתוס' סוף פ' כל שעה תארוה מן הספרים ההצונים כמו מס' סופרים אצל הרא"ש בה"ס"ת כפי מה שזכרתי הרבה מדברי אלה בהנורי פ' כ"ט: והרי בשני הדינים הנ"ל גם כל יתר הפוסקים ז"ל מקיימים את דברי הבבלי כשני האדירים שזכרנו, וכבר ידעת השובת רב האי אשר הבאתי בפכ"ה כי האגדת שלא נקבעו בגמרא אינן מקיימין, כ"ש איפוא זאת של בריאת עולם אשר בהדיא ככל האמור היא הולקת עליה ובשרב תראה הר"ן שעם הביא בתהלת דבורו דר"ה פ"ק הנו' את לשון הפסיקתא אשר הוא עצמו מאמר ויקרא רבה דלעילא כמראה פנים לזכותו: הנה באהרונה נטה הימנו ופסק בהחלט כר"י, ובאמת לפי דיוק מלת האידנא שזכרנו יפתח שטר עיון מהו זה שידומה התחלק המנהג בהשתנות הזמנים החכמה ונראה דו"ל אחת משהים, אם שהרצון עתה אשר תפלותינו סדורין בתקון שוה לכל, מה שלא היה לפני כי האמנה מומן משה עד הימים ההם מצות ולעברו בכל לבבכם זו הפלה היתה משתמרת כמה שכל אחד אם לתחנה אם להודאה כפי נגע לבבו או שמחתו היה צה הלשון ואיש שפתות לשאת רנה לפני אלקינו: או יאמר האידנא שהמין העם להיות תאר מקרא קדש הוזה ר"ה מדמה שכך זה הומן בעינו היה ג"כ ראש לשנת היצירה בעצמה או יתור לו המשכיל באור נכון מאלה, כי הלא זה איננו עקרי למבוקשנו: ואמנה על אודות ראב"ע שזכרתי בפ"מ סוף עמוד קכ"ה כי כמה שכתב בפירוש בוא ובהר סיני נראה היותו סובר דבתשרי נ"ה, אמרתי אגלה אונך איש הקורא כי אחר כן באגרת השבת שער א' בלבל דבריו שכתב וז"ל מצאנו כתוב בהג הסכות תקופת השנה ובצאת השנה והנה יום צאת השנה שיעברה הכנס הבאה אהריה

ובסמוך כתוב ב"ה העבירו שושר וקדשתם את שנת החמישים שהיא יובל ותחלת השמיטה ג"כ הוא או כמו תחלת היובל ואל השתומם על מה שלא תחלה השנה ביום הזכרון כי אם השננו שהיה ר"ח ניסן יום תקופת האמת (היינו דבניסן נברא העולם כדמונין לתקופה כר"י) צריכה התקופה השלישית באמת (היינו תקופת תשרי השלישית וניסן) להוסיף בעשרה ימים בעבור תוספת מהלך שנת החמה על שנת הירח גם בעבור היות מהלך השמש מתמהמה. על כן היתה תחלת השנה ביום נסור או סכות. ע"כ כפי מה שכתב בפרשת תשא תקופת השנה וכולי זה לאות כי השמש הננס במול מאזנים סמוך ליום העשור ע"ש הרי מדברי ההכנס הוזה שלא מיצא לקף דעתו הראשון מנחו. דנהי שנחשוב תשרי ראש לשנים מהיותו כלשון התוספת דלעילא ראש ג"כ לשמיטין ויובלות. ולדידה איננו מתחיל מיום הזכרון עצמו. ודאי הוא דבניסן נ"ה וכ"ש יתברר לך היות זה דעתו ממה שכתב פר' אמור כי העבור הראשון היה אחר שנה וחצי ובאר הר"ר שמואל בי"א בפרשו עליו וז"ל דעתו הן דבניסן נ"ה כר"י, עם כי בפ' בהר סני לא כתב כן, ואנו מוינין השבון העבור מתשרי הבא אחריו שהוא שנה וחצי אחר הבריאה, ע"כ כי מניסן של ישוב דר"י עד תשרי של ו"ד יש חצי שנה ומאז עד תשרי הבא אחריו שהוא ראש לשנת ענור גר"ה יש שנה אחרת גם מפרשו האחר צפנת פענח הביא בפרשת אמור עריות מדבריו בענין השרשים הנהוגים לאצטגנינים אשר כל בהינת גלגליהם ומשפטי העולם יהלו אצלם ממול מלה. כי הראש האמתי לשנה הוא ניסן, ועתה יודע דבר יהוקאל מ' בכ"ה שנה לגלותינו בר"ה בעשור להדש שהתנאר פי"א דס"ע ומשם הונא פ"ג דערין ושלחי זבחים איזהו שנה דר"ה שלה בעשור להדש זו שנת היובל ואהרי שההכנס דין יצחק בנאורו שם רמו דחיית פרושים זה מטעם אמרו דר"ה אינו נקרא בתורה כי אם יום תרועה ובאר שהכונה בר"ה החדש אשר היה ראש לגלותם כסליו ד"מ או זולתו על הדרך שבאר ג"כ ראש פרשה זו ומקומות אחרים שם באמרו כי החדש ההוא כלו יקרא ראש לשנה ההיא יתכן אולי יותר שנאמר היות הרמז להדש ניסן המתואר ראש לחדשי השנה. ויהיה אמרו בר"ה בעשור להדש באמרו במקומות רבים בראשון בכך להדש, ובאמת כן ראיתי בהתקפה היונית המיוחסת לשבניים הזקנים שפתרו את שתי המלות ההנה בראש השנה אין טו פריטו מיני שר"ל בהדש הראשון כי בדבר רש"י על תרגום אונקלוס פסוק כי ערות הארץ וזולתו שמרו הפעם כפי דעתם לא המלה עצמה, ועוד תראה על זה דברים עקריים בתשובת הקושיא העשירית לפנינו פי"ג גם דבר יונתן ב"ע שזכרנו בפ"מ על תשרי דעתיקא קרו ליה קדמאה וכען הוא שביעא' יפירשי היטב וכען אשר בהתודע האמת על זמן הבריאה מצד התורה נחשוב ניסן ראש חדשים הוא תשרי שביעאה. מלבד כי לא יבצר ממנו לומר על דברי יב"ע אלה כעין מה שכתבנו זה מעט בדבר הזוהר ועל מרשי האגדה אשר הבאנו בפ"א הנו' נאמר כי כבר זכר הראב"ע ז"ל בנסחתו השנית על פירוש שמות לענין כניו על ארזינו משה י כפי מה שכתב בעל צפנת פענח הנו' על נוסח שמות ראשון הכמיו לנו, כי דבר המאזנים הוא שאין מקשיין באגדה לא עליה ולא ממנה ובפרש הביא את דברי הגאון רב האי שכתב בפירוש הגיגה שלו וז"ל דעו כי דברי האגדה לאו כשמייעה נינהו. אלא כל אחד דרש מה שעלה על לבו כגון אפשר, ויש לומר לא דבר התוך לפיכך אין סומינין עליה ע"כ וכמו שזכרתי ג"כ בפ"י מפרקי הספר את דבר הגאון רב שרירא אביו שכתב במגלת סתרו וז"ל הני מיילי דנפקי

מפסוקי ומקרוי מדרש ואגדא אמדנא נינהו . וכן שם זכרון רבנים זולתם המקימים את דבריהם אלה , ומה אוסיף דבר לזכות ר' ודחי כמו שזכר הר"ן בדבורו הנז' אף בדינים שהם גופי תורה כלל זה המיד בידינו ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר' כ"ש אפוא שנצטוו פנים לדבריו בעיני אנשי גרידא בזה אשר לא יגע בכל קדש גם בעקבות כל אלה כי יהודה ועוד לקרא , יכול אהה לזכר מזה שהתאמת בראש זה הפרק מעדות רבותינו שכל חכמי א"ה סוברים כר' יהושע כי כן אמנה לקיום דברם אשר לעולם נצב מצאתי סאמוכ"א או חכם נוצרי פ"ב ספר א' והמיסטיאה בספרו מן הלמודים השונים פכ"ו ח"ג שאהרי הקצות דעת המאמינים קדמות העולם אשר עם זה ודאי לא יראו כל ראשית לו , זכרו קבוצות הונכים והכמי קדם מן האומות . ועוד בה עשיריה פרטית מנקובי ראשית חכמי הנוצרים אשר גדה שקטמה הסכמה כלם על הדעת הזוה באופן כי קרוב הוא להאמר עליו היות רוה כל הבריות נוהה הימנה .

כונת הפרק , הוכחה טכנה בריתות שהתנאים לא היו מחשבים : כפי העבור אשר אצלנו ובלתי מחזיקים סימן בהר"ד ור' הלל וב"ד הם בבחירתם על צד היותר טוב העתיקו אותנו מחשבון האכתי אל השוה הן בסולדות הן בחקופות וראיות עוד לראב"ע כי בעת הראיה לא היו חוששים אל סדרי העבור אשר לנו , וכן ראיה על בלתי החשב לקדמונים סימן בהר"ד מבהונת היום שבו יצאו ספצרים והמיהה על בעל הנורים והחכם קארו בענין זה והמנע נ"כ החשב לקדמונים כפי העבור כמה שלפעמים בין חשבון הראיה והעבור יפול הפרש על יום ראש החדש .

פרק ד . עתה יצאתי להשיכך דבר אשר גם כמזנו יתחייב בלי ספק קושי עצום לאומרים כי השבונות העבור עם סו' בהר"ד נמסרו מימי , והוא כי מצאנו ראיו סו' בהר"ד או האמר סו' וי"ד המתיהם עליו בלתי ידוע ובלתי מוחזק לתנאים ותוקים של בריתות אשר להיותן שרירות ונכונות , הובא בנמרא להקשות או לתרץ מהנה , ולא עוד אלא שסדר העבור והחשבון הנהוג לנו היה בלתי נשמר מימתן תורה עד זמן אב"י ורבא ואולי גם ימים רבים אחר שנפטר כי הנה במס' שבת פ' ר' עקיבא לענין המחלוקת אם התורה בששה בסיון נתנה כרבנן או בשבעה כר' יוסי ולבר הדבר הקשו מחשבון יום יציאת מצרים , הובאה החלה ברייתא אומרת דחמישי בשבת היה אשר כמזנו דייקו נגד רבנן כדחמיסר בניסן חמישא בשבא ריש ירחא אייר שנתא ודסיון חד בשבא , ויהי בתרצם אמרי לך רבנן אייר דההיא שחא עבורי עברוה הויכסו קושיא מבריתא שנית ת"ש דלא עברוה , דתניא ראש חדש ניסן ויום פ' ש' שבו יצאו חמישי בשבת היה השלים ניסן וארע אייר להיות בשבת חסר אייר וארע סיון בע"ש ואהרי שתרצו הא מני ר' יוסי היא הקשו עוד משלישית ת"ש באחד לחדש הראשון בשנה השנית הוקם המשכן , ותניא אותו היום נטל עשרה עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון להדשים , ודייקו מדרש ירחא דניסן דהא שתא חד בשבא דאשתקד ד' בשבא דתניא אחרים אומרים אין בין מצרת למצרת

ואין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים בלבד ואם מעוברת חמשה , הוה ליה ריש ירחא דאייר מעלי שבתא ודסיון שבתא קשיא לר' יוסי ולרבנן , ויהי בתרצם לר' יוסי שבעה חסרין עבדי ולרבנן שמונה כמו שבאר שם רש"י , הוסיפו להקשות מרביעית ת"ש התניא בס"ע ר"ה ניסן ויום ט"ו שנו יצאו ע"ש היה ומדריש ירחא דניסן ע"ש ריש ירחא דאייר חד בשבא וסיון בתרי בשבא קשיא לר' יוסי , והשיבו אמר לך ר' יוסי הא מני רבנן היא , ועתה התישב נא והסתכל כמה הוכחות יש לנו להוציא מדבריהם אלה הדא כי מן הדין תקשי לך מה לאבות עילם בעלי הבריתות הנזכרות שיהלכו על יום יציאת מצרים כי זאת אומרת יום ד' היה וזאת יום ה' וזאת יום ו' לייתי ספרא דעלמא ונחוי , כי בהיות מן הידוע דר"ה ניסן וט"ו בו שווין ביומם יהשבו מבהר"ד למולד ניסן דבהמ"ה על הדרך שזכרתי מדברי הלטיף במהדורא השנית ועל נכון ימצאהו ועוד יקשה איך הודוקו אצלם נפלו בשום אחד משלש הימים דה"ו והרי כמו שחראנו שם מהדורא שנית מטעם ההכנס למיף הגז' ופי החשבון אשר באצבע הראה נמוקו עמו מולד ניסן של בהמ"ה מבהר"ד על כרחין היה ביום ג' ואף אם השלים שנת בתמ"ה כלה לפני צאתם ישול של בתמ"ט ליום א' וכמו כן יקשה אם ס' בהר"ד היה מקובל אצלם לישר למה זה בבקשת ר"ה ניסן של גאולה השפילו לראותו מנחמת ראש החדש דשנה אחריה ישאו עינם אל בהר"ד שהוא הסימן המובהק לידעת כל אלה , כי כמו שכתב הלטיף הגז' נמצא על ידו קביעת ר"ה ההוא וממנו יודע יום ר"ה ניסן שבה , ומדי ראותם סתירה בין שתי הבהינות יתקשו עליה , הלא כל אלה ראיות מוכיחות כי בעלי הבריתות ההנה לא הוה קים להו בסמני בהר"ד או וי"ד מאומה , והנה עוד יתאמת לך מהן מה שהונח שנית בהצעתנו כי סדר העבור הנהוג לא היה בלתי נשמר מקדם , וזה שיש להקשות מדוע בפלפולם שם על יום מהן תורה ונמצאו שתי הבריתות שאמרו ביום ה' וגם האחרת השנויה על יום נסעם מאלים קשות לרבנן , הרץ בעל הסוגיא בכל אחת משלשתן אמרו לך רבנן אייר דההיא שתא עבוירי עברוה מהיכא תיסק אדעתך כי בצאת ישראל ממצרים שנו את תפקידם לעבר החדשים שלא כמנהג או לעבר את אייר החסר תמיד כפי הידוע . יונה דכי אתא עולא פ"ק דר"ה אמר דעבריה לאלול שוה היה מעשה מפני הצורך כמו שנוסף לדבר ע"ז בפ"ב ס' י"ג למה ישפוט כזאת על אייר הגז' ועל מנין החדשים הגז' בלתי שנודע בהם סבה מהייבת רק נתינת מקום לדעת אחד בדבר שהוא נכרי לנדרש אצלנו . הלא יותר ייטב להם בטולו ולא נסור מלומר שהחזיקו בהשבון העבור אשר גם בימים ההם היה דרך המלך . אלא ודאי יאות להאמין כי השבון זה לא היה ולא נברא עד ימי האחרונים מן האמוראים כדבר הרמב"ן בהשגות קי"ג וכפי מה שזכרנו בארוכה פ"מ דף קל"ד . שאר ר' הלל וב"ד אשר מיד אליהם היה להם כח כסנהדרי גדולה ראו כי נוסח על הכרה התבטל הקדוש ע"פ הראיה מהמת בטול הב"ד מן הארץ . הנה חשבון האמתי אשר היה נוהג עם סדר הקדום הגז' מהיותו תמיד עולה ויורד בארוכה וקצרה הוא צריך מאוד להכמי לב דנהירין להו שבילי דשמיא . ושיהיו רציהם בכל קביעות דחופים להודיעו את נדחי עצמנו . מה שלא תוכל לשקר עליו שה אובד הפזורה בהגלות גלותה אף במקומות קבוציה . ובכן בהכמה גדולה ועל צד היותר טוב הסיע את עצמנו גם ממנו עד בוא לציון גואל , וכעין קביעת הדרך , היינו בלי הפרח עלינו לבוא עוד מן השוה אל האמתי כמשפס חשבון הראיה יסד לנו החשבון כלו הן מולדות הן תקופות

על המהלך האמצעי לבדו השומר אמת לעולם על אופן שיהי עד כי כדבר הר"ם פ"א גם לנטרי בני ישראל נקל בו המרוץ, ובצאת סדורו ראשונה מארמת הקדש אשר זה אחד מתנאיו כמו שהתקבל פרק הרואה מן הכתוב כי מציין תצא תורה. יתכן העשותו לעולם בה הוצעה לה הלא גם עם החשבון הזה נבא אל כל תכלית נדרש בקביעות כמו שהיה בעת הראיה ע"פ המסורת כאשר לא נחסר מהשיגיה שיבא הפסח באביב והג הסכות באסוף וכל זולת אלה מן ההכרחי בעבור ומבלי שום הפסד בו הנה סדרו זה בבחינת מה שאמרנו יהיה כמו שנצטווה ר"מ ללכת ירושלימה מדרך הצופים ובהמנע אצלו הדרך ההוא בשעת חרום יכנס לה מדרך המדבר אשר לכל הפני' ויכל לומר עומדות הנם גלגלו בשערך וכבר שמענו פ"ק דר"ה שמואל דאמר יכילנא לתקוני לכולה גולה. בשגם תקונו זה יחשב בלתי שלם כמו שיחבאר בסמוך. ובכן מה שלא עשו בימיו להסמכם אדין על הראיה ועל פיה היו מודיעים לחדשים את הצריך לגולה הסכימו לעשותו אחר כן כאשר יראו על התבטל הב' ד' מן הארץ וכל אשר עשו י' הצליח. ואולם היות מה שזכרנו אמת ויציב כי הן במולדות הן בתקופה' החשב' הוה כלו מיוסד על המהלך השווה בלתי דרוף ממנו כמשפץ הראשון אל תקון האמתי יתברר גם אל הבלתי מוכחה בעבור מדברי הר"ם ז"ל במולדות פ"ק מה' ק"ה ובתקופות סוף פרק י' ע"ש. וכן המצאהו לנשיא סוף שיער ב' מאמר ג' שכתב וז"ל רבותנו מכרו לנו השבון שתי התקופות על המהלך השווה לחקל מעלינו דרך ההשבון וכולי והרי לך ממנו טעם הקולא שזכרתי וכמו כן במולדות תראנו לו מאמר ב' שיער ו' באורך וראב"ע באגרת השבת שיער ב' כאשר דבר על המולד כתב וז"ל הכמינו השבדהו במהלך האמצעי י ובפר' תשא כתב על תקופת רב אדא שהיא צריכה לתקון היינו מן השווה אל האמתי ובפרשת אמור כתב העבור בני על המהלך התכון על כן אמרו פעמים בא בארוכה וקצרה גם לפנינו פ"ה תהוינה עיניך מה שכתב ההכנס אפתי וזה קצת לשינוי סימני השנים נסדרו באופן מסכים עם המהלך השווה ללבנה אשר עליו נבנה סוד העבור. וכבר נודע ג"כ כי זה הה' השווה היה נהוג מני קדם ועדנו היום נהוג אף לערבים שוכני א"י כמו שזכרתי בפ' מ' ד' קכ"ה י ואפס המסדרים ז"ל הבדילו בו בין קדש לחול כי הוסיפו השגחה והקון כפי ההכרחי בו מן ההורה בשמירת האביב לפסח ויתר הדברים שזכרנו. והנה לבד ממה שכתבתי בפכ"ה דף צ"ו בשם הגאון רב האי והנשיא שר' הלל היה בשנת תר"ע לטברות ר"ץ להרבן הבית תראה ג"כ היותו סניב לומן אביי ורבא שזכר הר"ם פ"ה ממה שכתב הזכות בהקדמת ספרו מן העבור בשם הר"ר שמועין דוראן בפרושו על האזהרות מקום אמרם וקצב והכונה לחדשי השנה שהיה ר' הלל היה דור רביעי לרבינו הקדוש היינו בן יהודה נשיאה אשר מצאנוהו בן ר' ג' בנו של ר' יהודה הנשיא זכר כולם לנעימות נעה. ואולם אם כאשר יירו דברי הרמב"ן בהשגחה קכ"ג לא התברר מיהם ר' הלל הגו' רק היותו בן ר' יהודה נשיאה תדע כי התוספת פ"ק דר"ה כתב וז"ל שלח ליה ר' יהודה נשיאה לר' אמי אין זה ר' יהודה נשיאה שהתיר השמן פ' אין מעמידין שהיה בימי רב ושמואל דהוא בנו של ר"ג בר' יהודה הנשיא וזה תלמידו של ר' יוחנן דהוה כיה לרב ושמואל באופן שיתכן כי זה ר' יהודה נשיאה אביו של ר' הלל היה המאוחר לבנו של ר"ג כנו' י וא"כ גם ר' הלל בנו מאוחר יותר. ואהה חביבי הקורא לאמתה כל מה שכתבנו על היות סדר העבור מקרוב התרצה נא לראות מחדש כל אשר כתבתי בקל"ה הגו' עד מלות יכהישהו אשר בולת השנית עם

תוספת המהדורה המתהלת ונבאר תמצא וכו'. הלא שם תראה על זה ראוי' נכוחות בטוב טעם. ואולם צוד להזק המונה הזה אוסף לך פה מינרת דברים אלו אשר לא יהיו עליך לטורח. כי תראה מה שכתב ראב"ע פ' אלה מועדי וו"ל כלל זה אהן לך בדבר המועדים שהיה מסורים לב"ד הלא תראה אמרו על פסח הוקירו וייעץ המלך חכמינו אמרו שהב"ד היו מסתכלים בדברים רבים בקביעת השנה ואמרו על ר' עקיבא שינער שתי שינים רצופות. ואין בכל המקרא ראייה איך היו ישראל קובעים את ההרשים והמועדות. ומה שאמר הגאון כי על השבון העבור היו סומכין אינו אמתי כי במשנה גם בנמרא ראיות שהיה פסח בבר"ו. גם שני מעשים שם. ועבור השנים הוא קרוב תוספת שנת החמה על הלבנה ואינו על דרך הקדמונים, כל אלו דבריו אשר לעת עתה ראיתי להוסף בס' הזק נגד הגאון מטעם זה שאזכיר. והוא כי תקשי לך היא גופה בשלמא השבון האמתי אשר הוא מישיר אל הראייה ניהא שהיו מחשבין בו אלא הש' העבור כפי השוה ופעמים רבות ישתנה מיום הראייה כדבעין למימר קמן פ"ה למאי יסמכו עליו ולמה זה יחשבוהו גם תתבונן בזה שאומר. ידענו דבר שמואל הגו' יכלמא לתקוני לכולי גולה ופי' רש"י יכלמא לתקוני בלא ראיית העדים שבקי אני בתולדות הלבנה לתקן את המועדות מסדר העבורי וכן באר הר"מ בפרושו למס' ר"ה אשר ראיתי במנמונה אצל הר"ר עזרא מפאנו והמפרש הביא דבריו פ"ז מה' ק"ה וו"ל יש בידי כה להשב השנים ולתקן אוזה שנה צריכה עבור וכן בפ' רש"י אוזה הדש צריך להתעבר עד ביאת הגואל וישוב בסנהדרין ע"כ. כי נראה מזה היות שבוהו הגו' מהשיגנו על חכמתו בתמונה. ואם איתא שהיו גם בזמנו מחשבים כפי סדר העבור למה זה ישתבח בידיעה והיא קבלה. ומאי אולמיה ורבותיה בה מיתר ההכמים שלא ידעו כמיהו, ועוד יקשה כי עם כל חכמתו הנזכרת לא היה בקי בהשבון האמתי, הן ממה שאבדה דר' שמלאי השיק שפתיו באשר לא ידע מהי מלתא דתניא בסוד העבור נולד קודם הצות וכו' ואמר ליה מדהא לא ידע מר איכא מלי אהריני נמי דלא ידע הן ממה שהנסיק הוכח ממנו בהגבילו המולדות לכ"ט י"ב תש"כ והתקופות לצ"א יום ורביעי אשר לא בלבד אינם נחשבים כי אם לפי המהלך השוה אלא אף בהשבון זה אינם אלא על צד הקרוב. ואם הוא המשתבח בעבור היה רחוק הימנו כי השוה במולדות הוא כתי"ב תשצ"ג וכתקופו' הוא כר"א, איך יאמר הגאון שהיה נוהג בימים החמה, ועוד בע"ה תמצא ראיות על זה בפ"ח וי"ב לפנינו, והנה יאות שתתבונן כי האמנה לדעת ס"ע יציאת מצרים היתה ביום ששי כנראה שם פ"ה ואל תחוש לאוזה לשון מסוכסך שתמצא בו כי בהדיא אמרו פ' ר' עקיבא כמו שזכרתי בתהלת פרק זה, ה'ש דתניא בס"ע פסח שבו יצאו יום ששי היה אשר ע"כ יש לתמוה על טור או"ח סי' ת"ל שאמר ביום ה' ומסוק למלתיה והכי תניא בס"ע, וכן תתפלא על הגאון קארו אשר עם התבאר מנמוקו שם כי ראה את סוגית פ' ר' עקיבא הגו' לא הגיה בערות הגמ' הנזכרת נוסח הטור שזכרנו, יהי מה סתם תלמודנו בפ' הגו' קודם לבריתא זו של יום ששי הביא את שתי הבריתות שנתבנו למעלה האומרת ביום ה' והוא אמנם המוחזק אצל תופשי התורה כמו שראית לבעל הטור הגו' ולדבר תוספות נמצא ג"כ עם סמך מדרש אשר הובא שמה ולרבנו סעדיה מדברי הו"ל לפי מה שזכר הראב"ע פרשת בשלח ופקודי עם כי הוא אמר שם על אמרת חכמינו אם קבלה נקבל ואם סברא לפני יום ה' יצאו וכו' ומצד אחר ראית מה שכתבתי בפל"ה דף ק"ט וכן במהדורה השנית על דף ק"ט הגו' את

דברי החכם לטיף וחשבונו אשר בו הראה כי לפי סדר עברנו אי אפשר ליציאת מצרים בשנת ב' אלפים תמ"ה שהיתה ביום ה' וא"כ הנחה הוא שנאמר אמת משתים או לא יצאו ביום ה' או לא היו אז הוסיבין לפי העבור . והלא טוב שנחפוש יסון זה האחרון למען יתכן שיצאו ביום ה' כפי המוחק בעמנו . ועל הכל יתאמת לך המניע השבם כפי סדר הענין מימה שתראה דרכי הראיה באים על האמת וכל הקביעות על השוה כאמור והנה לפעמים ישול ביניהם הפרש על ימי החדש כמו שזכרתי בקלף קכ"ה פ"מ מן הספר ויזכר עוד פ"ה לפנינו , הרי אפוא מכל אלה אמתת מה שהונחה כי סררי ר' הלל הנקראים השבון העבור יען אשר כל עקרו כמו שכתב הנשיא מאמר ב' סוף שער ג' הוא עבור השנה הדשים בימיו מקרוב באו :

כונת הפרק . שלא היו סדרי העבור נחשבים לקדמונים סבה שנראה חספה מן האחרונים פעידים כי סימן בהר"ד יוסד כפי אופן בבל עם הפצא נ"כ אומרים שהוא כפי אופק א"י והר"ם לא פירש דבריו רק בחשבון הראיה וכן ראב"ע ואך המולד אצלנו איננו כפי האופק שלנו רק באופק א"י או בבל והוכחה על היות ס' בהר"ד נחשב בסתם לבפרע .

פרק ה' . וממה שיהוק עוד היות סדרי העבור נתונים מקרוב כאמור ויהיה כימנו קושי לאומרים העתקם ממשה רבינו הוא שתמצא אגודת בני עלייה המשת חכמים מן האחרונים ו"ל מודיעי תקון הלוהות אומרים בהדיא ובמופת מנריה לפי דעתם שס' בהר"ד סודר כפי אופק נציבין הסמוכה לבלל והנה אם כן לא נוכל לשפוט שנוססה במסדריו כי אם רוח הנמה ובינה והסכמה כהרבה הסכמות אשר בפ"ה לפנינו יתאמתו לך בקביעות לא ברוה יי' ראשונה ובעצם עם כי בבהינת המעשה של לא תסור נוכל ליהסס לשיני כמו שזכ' למעלה ואמנם מרם נבאר זה יאות שנאמר כי מן הידוע גם לכל מתחיל בעיון מסלות הכוכ' כי להיות הארץ כדורית ומהלך המאור' עליה בהיקף הנה שעת הוריה והשקיעה איננה שוה בכל מקום אבל משונה במספרה השתנות לאין הקר כי דרך משל מולד הירח השוה שהוא פגיעה בשמש דרך מהלכם האמצעי וככה כל מקרה זולת זה כמו שתאמר יולד בן לנעמי עם כי פה פיררה היה בתחלת י"ח שעות על יום א' אין ספק כי התחלף שעתו חלוף רב כפי רוב מקומות הכדור עד בואך ג"כ להשתנות היום באיזה מקום מן הארץ . כי רגע הזדמן פה המעשה ההוא יהיה במקום זה קודם הו"ח שעות ובמקום זולתו אחריתו ובהפרש הלקי שעה רבים כל מקום כפי שעותיו הנמשכו לאופק שלו אשר ממנו רבו למעלה הלא זה גם שמש לא ראה ולא ידע יאמינהו לראב"ע ממה שכתב על יורה לו השמש ועל פרשת החדש כי בין ירושלים לעיר לוקה נמצא הפרש בשתי שעות ושלש [אולי ושלש] ולהכנס כזווי מיה שכתב בתחלת מאמרו השני כי יום השבת יחל בצין שהוא קצה המזרח כמו י"ח שעות אחרי החלו בירושלים ולהר"ז הלוי ממה שכתב פ"ק דר"ה על הכתוב ויהי ערב ובקר יום זה וזה שיסבול הפרוש כי לסבת היקף הוריה והשקיעה אשר תחל כאן בשעה משונה מהחולה כאן היה הערב והבקר יחד כיום תמים , והנה אחרי התישב זה בלב הסכת ושמע כי

ההכנס האיצטננין ר' יצחק אלהדאב בעל ספר אורח סלולה בשני השני ממנו אהרי העירו און הקורא כי ראשית לזהותיו הנו לא למוֹלד בהר"ד של תהו אבל מחצות יום א' הקודם אליו (אשר מזה הוכל להבין כי גם בהר"ד אשר בהסכמה נזאת לפי דעת ולפי מקום מסדרי) כתב וז"ל . המקום אשר עליו נתיסד בהר"ד לפי מה שההשגון נותן רחוק מאמצע העולם לצד מערב נ"ו דקי טעה וה' שעות שהם י"ד מעלות י"ז דקים מ"ו שניים . וארכו לפי זה מקצה המערב ע"ה מעלות מ"ג דקים מ"ה שניים ונמצא בזהות הלמי המדויקים שאורך בבל שמונים מעלות מן המערב ונציבין ע"ז מעלות נמצא המקום אשר עליו נתיסד בהר"ד הוא בארץ בני קרוב לנציבין, ואולי מקומו של מר שמואל היה אשר לבקיאיתו בחכמת הנוכבים אמר נהירין לי שבולי דשמיא עכ"ד . וכן הר"ר מרדכי פנצי בזהותיו אהרי הביאו דברים מה של הר"ר עמנואל בעל הכנסיים כתב וז"ל . על פי דרכו זה יצא לנו שהמקום אשר בו סודר השבון מולד ר"ג הוא רחוק מסוף המערב ד' שעות נ"ד דקים נ"ג שניים . וזה כי מקום ר' עמנואל לפי מה שכתב הוא רחוק מסוף המערב ב' שעות י"ד דקים . וכשיקבץ אותם עם ב' מ' נ"ג שהוא מרחק מקום ר' עמנואל ממקום מולד ר"ג כאמור , יהיה קבוצם ד' נ"ד נ"ג שהוא מרחק ע"ג מעלות מ"ג דקים מ"ו שניים בגלגל המלות, וכפי מה שכתב הר"ר יצחק אלהדאב בס' אורח סלולה המקום אשר בו יוסד מולד ר"ג הוא רחוק מסוף המערב ד' ב' נ"ב . וברוך יודע רוי עולם ע"כ .

ואני בניי מרם אצא מדברי ההכנס פנצי הלז אפרש כי כונתו במקום הוסד מולד ר"ג בלי ספק איננה שר"ג הקן שם את הכ"ט י"ב השצ"ג אשר בין מולד למוֹלד , ושלם יהיה השיעור ההוא ביתר דמקומות , כי הנה המרחק אשר בין מולד למוֹלד שיה תמיד תהלתו מאיזה מקום שתרצה כפי מה שיזכור עוד , ור"ג שהיה נשיא בא"י מאי בניי ננציבין ובבל אבל כונתו הוא שיה השיעור המקובל לר"ג ולא כמנו מסדרי הלוחות ציינו תהלתו מבהר"ד שהוה הנאות בהדינת מקום ננציבין כפי דבריו שזכרנו . ועוד בפרק שלפנינו יודע לך כי מזה אירע גם בשאלת המכר שהקונה בגלגל בבל כראוי לו נשאר גם אצלנו הרחוקים ממנו בהשאר ג"כ מנהג קצת ההפלות ונוסח

כדבר אבי"ט פ"ק הכריתות ובהרא ההריות הא לחמא של פסח בלשון ארמי ומהוי לפרוש בעל הטור סי' תקפ"ד . כרתו ורוביא בריש שתא יען כי סדורם הוחל בגלילות ההמה , אך טוב לזכרון נשמות האגודה שישדנו , הנה כמו כן האצטננין ר' אברהם זכות בהקדמת ספרו מן העבור כתב על ר' יהודה בר' אשר ז"ל שהראנו בפ"ה מרבה לספר בשגדיו , כי בספרו הקת שמים הכמים שהקביעה היא לאורך ע"ה מעלות היינו בבל וזכר שכן כתב בעל אורח סלולה בתהו כמה לזה כי שם היה דירת האמור' בעלי העבור שמואל ור"א בר אהבה , ובסמך כתב שכן הר"ר יהודה נ' וירגא ז"ל אשר היה בדורו הסכים לדעת החכמים האלה , הרי לך בהדיא כי המשנה אלה משיביי טעם אלהדאב פנצי ריב"א נ' וירגא ובעל הכנפים יגידו דבר זה כי סומך בהר"ד וכן בלי ספק סימן וי"ד ואבורייהו לא מראש מפי משה או בית דוד והנביאים אשר מעולם , דבר לא היה להם עם בבל ארץ לא מבוהרה נתיסד , אבל מהכמי הדורות שוכני הגליל ההוא אשר פנו אל הישרה ההשבונית והקלתם ע"פ המהלך השוה כמו שזכרנו וממנו הוכל להקיש גם לזולתו בקצת דברים מתחסיים להשבונית אלו מלבד שיה ברור בקצתם כמו שאזכור עוד בפ"ה לפנינו י יעניך קורא משיכל הלא לא מנהג ראי כי זה הדבר הקיים אצלם לא מירך פליה וסברא אבל בהכמת איצטננין ומיפתח

נראים אל עין היודע בטיב מצבי האקלמיים, עד כי אליבא דידהו או אפשר לעמוד מנגד. וכבר ידעת המצא ג"כ יחידים אומרים כי חשבון בהר"ד נוסד בא"י כמו האפודי אשר בפ' כ"ב כתב וז"ל. המולד הראשון אשר עליו סדרו הרהי"ת וידיעות המולדות לקביעות ראשי השנים והמועדות וסוד העבור הוא בהר"ד בירושלים עיר הקדש או בקצה א"י המזרח ע"כ, גם הזכות הנז' סברת עצמו כנראה לו שם הוא כי מקום קביעת העבור הוא ירושלים או יבנה. כי שם ישבו כסאות בתי הדינים למשפט ראיית הירח, אך דבריו אלה נראין לו סותרים קצתם לקצת, כי מה להשבין הראיה עם השבון העבור שזה כפי האמתי וזה כפי השוה, ועוד שהם אמדנא בלבד כאשר גם דברי האפודי הנז' הנם מסופקים אצלו ובלי נתינת טעם, והוא זכות אשד דבר מאומד הרעת הנה תמורת יבנה לברו היה לו לומר באחד מעשרת המקומות שאליהם גלחה סנהדרין כדברם ז"ל בר"ה פ"ד, ולכל הפנים אם ראית הר"ם ז"ל סוף פי"א שכתב וז"ל לפי שהראיה היא בא"י עשינו כל דרכי החשבונות הנה בניים על ירושלים אל תטעה להשוב היותו רומז להשבון השוה הנהוג לנו, אבל תכיר מדבריו ובפרט מראשיתם שאמר לפי שהראיה היא בא"י שאינו מדבר אלא על חשבון האמתי כפי מהלך המאורות בגלגל הכוכבים אשר היו הסנהדרין צריכים לחשב כמו אצטגנינים לדעת את דבר העדים בראית הירח אפשרי אם אין, וזה החשבון בעינו הוא שדבר עליו בפ' ה"מס' ח' עד סוף הפרק וכן בכל מקום מהלכותיו ההנהגה אבל החשבון האמצעי השוה לא דבר על מקום הקבעו מאומה, ומכילם לא תאר אותו רק החשבון הפשוט בכל ישראל בלי שיפרש התקבלו ממשדה כמו שתשמע עוד בפ' שלפנינו, וכן אם מצאת לראב"ע באגר' השבת שיער ב'לענין ארבעת הטעיות שיהא לגאון רב סעדיה על אמרו כי ראה את קדרת השמש בגנדאד (היא העיר הגדולה בתחום בבל אחרי חרבן בבל כדברי רש"י פ' ה"ה הנה בגנדאד) בלא עת המולד שכתב וז"ל. הפיעות השני הוא כי השבון המולד על ירושלים, והנה בינה ובין גנדאד שתי שלישיות שעה יתברר לך מדבריו שם היותו מדבר על המולד האמתי כמו שתבין ג"כ מלשונו באגרת השבת אשר אכתוב בסמוך, ובפ' אמור כתב אין הקביעות רודף אחר ראיית הלבנה בירושלים. והנה ההפרש הזה אשר בין חשבון לחשבון אל ילוי מעיניך ובראותך אותו בהקדמת פירושו ומקומות אחרים שכתב כי הב"ד היו מחשבין תדע שכונתו אמנם היא לחשבון הראיה אשר נאמין התלמוד אליהם מדוקדק במסורת. מלבד כי אף אם תבין קצת דבריו כאלה על השבון העבור לא בכל זאת תגור אומר שדעתו הוא כי בעצם וראשונה התקבל מסיני, אבל על זה הדרך היינו כי הואיל ודרכי המסורים לנו בקרוב עם היותם מתחלפים לדרכי הראיה אנהנו על ידם ג"כ באים אל ההכליות הנדרשים ע"פ המסורת בעת הראיה בשמירת האביב והאסף ודכותיהו יש לנו מזה כמו שכתב בהקדמה לברך את אלקינו אשר הדריכנו אל היושר וכי לא ניכל כדבריו בפ' אמור לעשות טוב ממנו, ועוד נדבר על ברור דעתו זה בפ"א ועל השביעית פי"ג, יהי מה שמעיה אונק' והבן אמתה מה שהזונה בראש זה הפרק על אגודת החכמים שזכרנו. וכל מתנגד אם בעל נפש ישרה הוא ישיב ידו אל היקו ויתבונן אליבא דידהו דלכ"ע גברי רברבי הוו ומסדרי הלוחות שנה שנה יקחו מפי'ה' תורה מאי איכא למיכר ונקוב מיהא דבר יאות לידע ולהודיע כי בין שס' בהר"ד יוסד באופק א"י בין באיפק בבל הנה בהיות כל מולד שוה דרשום בלוחותינו בנוי עליו יחאמת לך כי כאשר תבוא לראות מולד פלוני ופלוני מתי הוא

ותמצא יום ושעה וחלק פלוני שעתו זאת אמנם היא בא"י או בכל לבד אבל בארץ המערבית לשתיהן איננה אלא אחר שעות וחלקים במספר' כמשפטו קו הנטייה בהכרח הלא זה הדבר כתב אותו החכם פלוני אלמוני בשפרו דף ק"ג בפרק שבו יודיע שורש המולד השווה אצל הנוצרים המתחיל מיום המילה הרשומה להם, ושהטעם על איזה הפרש אשר בינם לבינינו בגלילות שונות אינו אלא היות שרשנו קבוע על איפק בכל והוא בהכרח משתנה ממקום למקום בחלוף קו הנטייה שמה י וכן הבין זה מדברי הראב"ע באגרת השבת שער ב' שכתב וז"ל י יש יהודים אשר להיותם יודעים או"ב תשצ"ג יהשבו שעמדו על סוד העבור ואומרים לנוצרים מהו תראה הלבנה ויהשבו כי המולד' עשוי על מקום כל מהשבו וכו' והנוצרים ידמו כי השבון העבור טעות הלידה אבל העברים הגו' הם המזינים בזה כי לא יוכל המשיכיל לדעת מהו תראה הלבנה, עד ידע רגע המולד וידע מקום המהברות בהלק טעלת המולד ויראה אם מהלך המאורות בארוכה או קצרה ויוסיף או ירע עד שידע רגע המולד האמתו על ירושלים וכולי ע"ש כי הדברים ארוכים, ובכלל הוא הולך לטובה זו שאין עתי כל המקומות שוים בראית הירח והמולד אבל צריך להתבונן הפרש הורחה והשקיעה כמו שזכרנו, גם לא אכחד כי בפרוש סדר אמור לקראי אהרן בן אליהו [אש תמיד בנפש זה וזה תוקד] נמצא כי אהת מראיותם לקבוע החרשים גם היום ע"פ הראיה ובפרש השוכנים בא"י היא זאת שאמר נשם שאין לנו לשמור את השבת הוצה לארץ כפי שעתה בא"י או בכל רק לפי קו הנטייה אשר כסגולה לכל מקום כן מולדות וראשי החרשים יהיו נזכרים ונעשים בכל מדינה ומדינה לפי הבחינה הנזכרת, אכן מששעם נגע זה למו כי מאסו את תורת ה' עבאות המסורה ע"י רבותינו ובמללה אמרו ית' החדש הזה לכם, ואשר תקראו אתם אין לי מיעדות אלא המקודשים בב"ד של מטה וכפי מדרש תנחומא שהבאתי בשלישי מפרקנו אלו [ועל הכל מדבר הראב"ע בפ' החדש שסח הזקיהו יוכית] י והנה באמת זה הפרש האמור לא מעט הוא בגלילותו, שהרי זריחה השמש פה פירח תהאחר מוריהתו בירושלים כשתי שעות ומהצה, ומזריחתו בבבל בשלש ורביעי. ויאות שנתבונן כי כיון שמיסדי בהר"ד סימו לא בלבד היום והשעה אבל החלקים ג"כ הכרה הוא שכונו בו למקום פרטי לא בלבד מדינה או עיר בכלל אבל מקום צר ומיוחד אשר קבעו בשכלם עליו יחד נאמן, באופן כי רהוק מן הנקודה ההיא מיל או מילין ישתנה סך החלוף של ר"ד חלק או חלקים כמספר המילין החמה, וזה כי הן לחכמי ישראל פ' מי שהיה הן לחכמי א"ה ובראשם תלמי היקפו של כדור הארץ הוא כ"ד אלפי מיל כמו שזכרנו סוף פכ"ח מן הספר ובהחלק הכ"ד אלפי מיל הגו' על כ"ד שעות היום ימצא הפרש בין תחלת הורחה או השקיעה שעה אהת מאלף לאלף כי עם הנתן לפי מוסכם רבותינו תהר"ף חלקים לשעה אתה עתה להקל החלוקה כאמור תצירים בלבד אלף ויגיע כמו כן בין מיל למיל הפרש חלק י ובהיות זה כן מבוואר היא מאוד כי רהוק מן המקום המיוחד לבהר"ד מיל לבד, בין ליכין בין לשמאל לא יאמר עוד בהר"ד אבל בהר"ג או בהר"ה י ואף על הפחות ממיל תצמנם פהות מהלק וממנו ולמעלה הפרשים לאין חקר, וענ"ו רגעי המולדות נשאר אצלנו מוגבלים כפי הנאות לאופן הגלילות ההמה בהשמר ג"כ ומן שאלת מטר ויתר המנהגים שזכרנו לפי מה שהיה ראוי למדינת בכל מקום שהותקנו הלא באמת שיעור כ"ט י"ב תשצ"ג מן מולד למולד לא ישתנה לעולם יתל מאוזה מקום שהפצת אפס במדת ההולך בו אחר וקדם כן תסימרו. ולהיות משורסם

שאפילו אחד מהלקי תר"ף בין קודם הצוה להצוה ישנה קביעות ר"ה מטעם מילוד זקן ואפשר כי במקום בהר"ד הז' לא ברבים מיהר המקומות יודמן ענוב או קדימת החלק אשר הכר ימירנו נראה שיתכן לאמר כי הסדר הזה היה לנו מהסכמת החכמים ז"ל בסתם בלתי בהינת שום מקום בפועל רק כפי מה שיצא להם אחרונית מן המילוד שבזמנם ליהשב בסגנון ס"ע ראשית המולדות לירח בלי שיקפידו על הודמן נפלו באיזה שיהיה מימי בראשית זולת הששי כי אמנם היותו בששי במילוד וי"ד אינו עקרי בשום אופק ולא בשביל מילוד הירח אנו אומרים זה היום תהלת מעשיך רק בשביל המתיהם לאדם כמו שהוכחנו למעלה פ"ג הלא ראית שם דק"ל בניסן נברא העולם כר' יהושע, והנה המילוד או לפי השבונו היה ליל ד' פ' שעות לא ביום ו' ולר' אליעזר ג"כ היה ראוי שידוכזה בעת תליית המאורות בתהלת ליל ד' או בדוכזה אפס בדמות המחשבי נפלו למפרע יום ו' י"ד שעות המציאו לענוב ההוא סבת הנופיה או זולתה כדבר התוספת שזכרנו למעלה פ"ב לדמיון הטבעיים נלשון החבר מאמר א' שאהרי רואם משיכת אבן המגנישום מן הברזל השתדלו לתת לה סבות לא היו מקדם משוערות אצלם לגרום אותה ו' אליעזר עצמו לא שמיענהו מעולם מגביל מילוד ליום יום ושעה כ"ש תתו כנה על התענוב ליום מיומים, זה באופן מה היה נראה ואפס הכרח הוא עכ"פ לצייר על בהר"ד ועל כל סימן מתיהם אליו מקום קיים כאמור באופן שימשך ג"כ השתנותו בהתחלק שעתו הנה והנה .

כונת הפרק . תשובה בעד הר"ם ז"ל על , שלט הטות רמב"ן שהבין מבריו הצטרך הסנהדרין לקדש ע"פ הראיה , וב"ד קבוע בא"י גם בזמנו זה היות חשבון עבורי הל"ם , ובאמת הוא רמב"ם לא כן ידמה בדבר מהמה , ובתשובה על השנה א' נכללה השנה על החכם י' חביב .

פ"ד ו' ראיתי להרמב"ן בהשגותיו עשאין קי"ג שתפש את הר"ם ז"ל על שלישה דברים , והשאני וזה לאמר על כל אחד מהם אני אדון ואטהרנו אילו ישמע הכם ייקף לקח , וכן על מה שראב"ד השיגו בפעם הדהיות סוף פ"ו מהקה"ח והמפרש גם הוא תחת התאורו היל להגן בעדו דוסוף התפלא בו כנראה הנל שמה , אשמיך קורא משכיל מה שכתב ההכם אפודי לזכותו ומה שכתבתי אני , אפס כי לתת ריזה למתבונן זה הענין יפרד ודוזה זכרונו בפרק שלפנינו , ועוד תראה הדברים האלה עם דומיהם הנכללים בחביר זה מתיחסים לפרטי הדרוש אשר על קטבו אנהנו סובבים וזה יהיה כשיעחא דשמיא בפ"א י אך נתנה ראש לדבר הרמב"ן שזכרנו , ראשונה אחר כי הוא רמב"ם ז"ל כתב איך בומן שאין סנהדרין בא"י אין קובעין ואין מעברין י"ג הראיה והנה יקשה דהא קי"ל פ"ד דר"ה שאף קודם הדרבן מעת גלותם לטבריא לא קמד ב"ד עד עתה , אשר ע"כ ימצא גם מן העת ההיא בשל הקדוש מעיקרו , ואד יצדק שאף אחר ההרבן כל ימי התנאים ועד סוף האמוראים כמו שכתב הוא עצמו פ"ה מהקה"ח הלכו בהוקת הראיה לקדש על פיה , שנית כי הוא ז"ל כתב סוף פ"ה שם הקביעות ע"פ החשבון הנהוג לנו אין בו ממש אלא א"כ נעשה בב"ד של א . אשר יודיעהו לגליות , או שחכמי הגליות יחשבוהו מעצמם אך שימצא

א' ב"ד בארץ ישראל באופן שדומה צאת הקביעות מאחס, והשבון הוצה לארץ יהי נלוי מלחא בעלמא והלא גם בזה יקשה לו מינין הקושי של מעלה, שהרי יונה ג"כ כי בענין הקביעות לא הצטרך סנהדרין גדולה רק ב"ד סמוך ממשפט הסנהדרין איש מאיש עד משה רבינו, הנה גם מיין הב"ד הזה כבר בטל לגמרי מא"י כמו שכתב הוא עצמו פ"ה סי' ג' כי בסוף זמן האמוראים הרבה א"י ולא נשאר בה ב"ד קבוע שלישיית כי הוא ד"ל שם פ"ה סימן ב' כתב שההלכה היא מיניו שבזמן שאין סנהדרין קובעין ע"פ החשבון שאנו מהשבין בו היום, והנה בשום מקום לא מצאנו לרבותינו שישימו השבון זה מיניו זהו תורף דבריו, ואלה עליהם השיבותינו. על הראשונה נאמר כי בשום אופן לא ידומה התעלם ממנו דבטלה סנהדרין מלפניו ההרבן כ"ש בהמצא זה כתב ידו בהלכות סנהדרין פי"ד [ובבואר אמרו בירושלמי פ' ההליל לענין בטולי הסנהדרין שהיו באלכסנדריא של מצרים כמו שזכרתי ב"ב מפרקי הספר באותה שעה נגדעה קרן ישראל ואינה עתידה לחזר למקומה עד שיבא בן דוד ע"ל] אבל התנצלותו שכבר הודיע ראש פרק ה' הנוכר כי לבד מן הסנהדרין עצמם גם הבית דין הסמוכין מהם בארץ ישראל אפילו ב"ד של שלשה כפי משנת סנהדרין ראש פרק א' שהביאה גם הוא שם, ובהלכות סנהדרין פרק ה' נחם בזה יפה כסנהדרין גדולה עצמה ובכוונה נתב שם פ"ד כי כל סמוך מפי סמוך אפילו לא היה הסמוך ההוא בסנהדרין מעולם הרי זה סמוך כהוגן, ובכן נהי דסנהדרין בפלה מיני קדם שלשלת ב"ד זו לא בטלה עד סוף האמוראים כזכר אשר ע"כ יכלו לקרש ע"פ הראיה גם בימים ההמה, הלא מכוון שהשוה בענין זה ראש פ"ה הנו' סנהדרין וב"ד סמוך אין ספק כי גם אמרו בסוף הפסקא ההיא וראש הבאה אהריה כי בזמן שאין סנהדרין בא"י אין מקדשין ע"פ הראיה ממילא שמעינן מזה שנואה לני הכר בדבריו היינו שכוונתו היא סנהדרין או ב"ד שהוא ג"כ סנהדרין בכח או בפועל וכמו שהתבאר ג"כ מדבריו בהלכות שופר פ"ג ע"ש, ואין ספק כי כמו שזכרנו המורים מהם כיוצא בהם לסמוך מדור לדור כסנהדרין עצמם או הבאים אהריהם וזוה נמשכה הראיה עד סוף האמוראים יגן נמצא תמיד בא"י ב"ד שהיה סמוך מב"ד סמוך ובדיליהו קרינן החדש הזה לכם וכי מצינן תצא תורה נאלו היו סנהדרין של ע"א הלא כדבריו אלה תמצא גם לריא"ז פ"ק דר"ה אשר עוד נביאם בארוכה פ"ט לפנינו שאמר משבטל ב"ד הגדול אין מקדשין ע"פ ראיה, והרי הוא מוזהק ליועד כי גם בימי האמוראים נהנו כה"י וכל פ'י שראיתי להר"ר לוי נ' הביב בנוסח נתיב השני לענין הסמיכה דף רצ"ד דויתו מהאמין לקיים כי אף בזמן אב"י ורבא נמצאו סנהדרין בא"י אימר כי במחילה מיניו זו בדותא מפורסמת, ובבואו שם לכלל כעם נגד ההכנס בר פלוגתיה בא לכלל שיעות הלא כמו שזכרתי בכ"ה מפרקי הספר משנה סנהדרין פ"ג אימרת סנהדרין היתה של שבעים לא היא של שבעים, ותו אם איתא דאפילו בימי התנאים נמצאת לא היה שם מקום למחלוקת ר' יהודה ורבנן אם היתה של ע' או ע"א, יכנסו בלשכתם וישאו את ראש, א"כ סנהדרין גדולה נסתלקה מאו בעונותינו וה"ה איתה של כ"ג אשר חלקם בחיים שיה, גם אשר דמה לתוכיה מציאת הסנהדרין בימי אב"י ורבא מהיות תאר ר' הלל נשיא וכמאמר המצטרף אין נשיא בלא סנהדרין וסנהדרין בלא נשיא הבל הוא, כי אף בתשובת רב שרירא לק"ק קירואן ובספר הקבלה להראב"ד תמצא בימי הגאון רב סעדיה גברא רבא מתקוטט עמו מתואר לנשיא אע"פ שהיו בגליליה בבל, מן

הירוע כי יהירות הדורות הולך וגדול למהאויים להשלים נשמות התואר הסרוך העצם המתואר נוהג כדבר הר"ם בפירוש משנת בכורות פ"ד לזנות ראש ישיבת גאון יעקב וכדומה לאשר בבחינת האמת אף הכים ורבי לא יתקרי אין ספק כי ר' הלל גדול בדורו היה וראש ב"ד אשר ע"כ תארוהו נשיא אך לא למדק מיניה כי סנהדרין היתה או נהגת, הלא גם מדברי הר"ם בה' סנהדרין סוף פ"ו ומן הסמ"ג עשאין צ"ו יתבאר לך הקרא נשיא הגדול בכל ב"ד עם כי למעוט סנומס תאר סנהדרין לא יאות בהמה ואשר כתב בסוף העמוד וז"ל כי היכי דודאי היו סנהדרין בזמן חכמי המשינה הכי נמי בזמן חכמי הגמרא נמצאו אלא שלכלם לא היה להם דין ב"ד הגדול ולא דין סנהדרין ראשונה אנכי לא ידעתי מאין לו הודאות שזכר, כי אדרבא ודאי לא היו כדאמרו, ושניה לה כי אחרי שלא היה להם דין סנהדרין ולא דין ב"ד הגדול אינה יאמרו סנהדרין אנהנו כבר כתב הר"ם בפירוש בכורות הנו', והוא דבר כל חכם, כי לא יחוש על השמות אבל על הענינים שיסכימו על התאר, ואולם לכל הפנים הותרה הקושיא הראשונה שזכרנו. ועל השנית נאמר כי יש לזה להשכיל בדבריו סוף פ"ה הנו' אשר תמורת אמרו ב"ד של א"י כתב ג"פ בני א"י ע"ש י וכן בסמ"ק שלו עשאין ק"ג תחת אמרו בהעדר ב"ד מא"י אמר ובהעדר החכמים מא"י יותר לב"ד הסמוך בא"י לעבר וכולי, וכבר ידענוהו לזבון להש אשר לא ילכט בדבריו באופן שזה נראה כחזק למה שכתב בבאור משנת סנהדרין פ"ג ובידו ההזקה ה' סנהדרין פ"ד מלא לאמר יראה לי שאם הסכימו כל החכמים שבא"י למנות דינים ולסמוך אותם הרי אלו סמוכים ויש להם לסמוך אחרים ושתיקת ראב"ד שם בלי השיג עליו הלא היא הודאה ברורה ממנו, וסמ"ג עשאין צ"ו אם החריש לא התנגד, והגאון קארו אם מצא בר סמכא חולק עליו ודאי העלהו שם בערכאין וארא ואין איש. אדרבא החכם רשב"א בהדושויו על ב"ק פ"א הסכים לדעתו כנראה שם, וכן הביב עצמו הביא את דבריו בתשובת הסמיכה הנו' דף ר"ה ע"ש, גם יסייע ליה הא דכתב האלפסי פ' הגזול אף על חוצה לארץ בההיא דקנסיה רב נחמן לגולן עתיקא ש"מ דקנסינן וכולי, ודוקא גדול הדור כרב נחמן וכולי או טובי העיר שהמהום רבים עליהם, ובפ"ה דה' סנהדרין הוא רמב"ם ז"ל כתב מה שזכר ג"כ האלפסי פ' החובל וז"ל מנהג הישיבות בחז"ל איצ"פ שאין גובין שם קנס מדין אותו עד שיפיים לבעל דינו או יעלה עמו לא"י המכילהו הנך ילפינן רבותא לחכמי א"י בשגם נפסק ההושג של חסד הסמיכה ממש רבינו, ועם שהר"ם הנו' בענות צדק הוספין בפ"ד מה' סנהדרין הנו' והדבר צריך הכרע דין באמת הניין ליה, ומאחר שהכריעו גם לא נרחיק שיסתייע במאמר ר"ה פ"ב מנלן דכל העם עונין אחר ראש ב"ד מקודש מקודש דכתיב אשר תקראו אותם קרי ביה אתם והרי מלת עם יש לפרשה גם ערת החכמים שלפני הסנהדרין, יהי מה מכל האמור נראה כי הפרש אצלו ז"ל בין זמן הראיה לזמן הקביעות הוא בזמן הראיה היו צריכים סנהדרין או ב"ד סמוך מהם הסמיכה המשתלשלת מקדם אבל בזמן הקביעות כל ב"ד איצ"פ שאינו סמוך רק מבית ועד החכמים יספיק כל עוד שיהיה בארץ ובפרט כי שני התנאים אשר זכר הרב בסמ"ק הנו' וראש פ"ה שיהיו דמקדשים סנהדרין ובא"י לכל הפנים אינם תלויים זה בזה ונחזי דתימא דסנהדרין נפא ליכא א"י מיהא אצטריכא לה כ"ש אם נאמר שהעם בזה הוא כי מצוות המלך היא שיהיה כל השבון הן בראיה הן בקביעות נעשה כדבר החכם נוודי מאמר ב' כפי מערכת המאורות לא במורה העולם או במערבו או בכל

מרינה ומדינה כפי האופן שלה רק בעיר אלהינו אשר שם צוה עקר שבחתינו ומועדיו
לנצח, וכמו שזכרנו ב"ב הוא ז"ל סוף פ"א וסוף פ"א וסוף פ"ה ע"ש. וכן בשעת
הדהק יספיק לקביעה הנזכרת ב"ד של הוצה לארץ אשר נסמך בארץ הסמיכה של
בית הועד שזכרנו כי כן בימי הראיה ר' עקיבא הסמך בא"י קדש ועבר כדאיתא פ'
הרואה הדשים ושנים הוצה לארץ, ומפני זאת הקולא היינו שהוא ז"ל מאמין כי
כל ועד הכמים וכל ב"ד הסמך מאתם אע"פ שלא ע"י ב"ד סמך מסנהדרין יספיק
בהשבון הקביעות אך שיהיה בא"י כנו' כתב בסמ"ק שלו וה"ל, אלו הנהנו ד"מ
שבני א"י ה"ו יעדרון ולא יהיה שם ב"ד ולא אמר כתם אלו הנהנו שלא יהיה ב"ד
בא"י שתפרשהו ב"ד סמך מן הסנהדרין כמנהג אפילו המצאנה שם קהילות, כאשר
אמנה הוא מן האפשר הקרוב המצא שם עם רב בלתי ב"ד סמך מסמך עד משה
רבינו, כי כיון שתלה הדבר במציאות או ה"ו העדר הקהילות שמה יש לך להבין
כונתו כי גם שלשה מן ההכמים קראי העדה שמה יתוארו לב"ד הגין כאמור גם
לפעמים בסמ"ק הנזכר אם אינו מעות המעתיקים או הסופר כנה את אלה ב"ד
הגדול, וזה להמצאם בא"י אשר המקום גורם להם כה יפה לא יזכו אלו הוצה
לה, כמו שהשר מקצעי עשאין ב"ז כתב ג"כ גדולה מיו וה"ל עתה נקרא ב"ד הגדול
הת"ה היותר גדול בהכמה וכמין כדאמרינן פ' אהר דני הלך אחר ב"ד יפה אחר
מהוא לרומי אלמא ב"ד הגדול מקרי נמי הכם אחד ברומי, ואפס לא אכחד כי בלתי
ההוא רסמ"ק הגו' קי"ג וכאן עיקר גדול והוא שהיותנו היום בהוצה לארץ הושבים
במלאכת העבור אשר בידנו ואומרים שזה היום ר"ה וזה מועד לא מפני השבוננו
נשימחו כן אלא מפני שב"ד הגדול אשר בא"י קבעוהו. בהעתקת ר' משה ז' תיבון
וכן בהחתקת ר' שלמה ז' איוב מצאתי ב"ד הגדול, אבל באותה של ר' אברהם
הלוי ז' הכראי [כי הנני אלקים וכי יש לי שלשתם] אין רק ב"ד שבא"י. והנה אם
טוב בעיני המשכיל ויכל עשות בזה כההיא דירושלמי ומסכת סופרים שזכרתי גם
בחבורי פ"ז על ג' הספרים ואמרוני היא ומיעין לבבל האחד ולקיים השנים ובכלל
אומר כי לדעתו ז"ל אף בהעדר הסנהדרין בפועל הנה כל עוד שנשארו בנה היינו
שהשתלשלו מהם בתי דנים של ג' אפילו זה מזה לאהר כמה דורות כאמור מקדשין
ע"פ הראיה, וכל ב"ד אפילו בלתי סמוך מכה סנהדרין רק מיתר הכמי הועד מספיק
להשבון הקביעות אך שיתקיים בזה ובה התנאי השני שיהיו בארץ אם לא בשעת
הדהק כי או יספיק הסמכס כבר בה כל אחד לפי זמנו כמו שזכרנו.

ובהיות זה כן הנה בהסר עליון לא ימוש לעולם מאומתנו כי בשגם לא תתיה
אותו בדבר הרמב"ן בהשגות קי"ג בר' הלל וב"ד שכבר נסמכו מהשתלשלות
סנהדרין כהוגן, הנה הוא רמב"ם אשר יצא להקל ולהתיר כל ב"ד כאמור הניה
להקדמה צודקת כמו שכתב בסמ"ק הגו' כי בטוהים אנו מאדון כל תולדות שלא
יכרת ולא ישמד קהל ישראל מאדמת הקדש אם בירושלים אם הוצה לה, ובכך כל
ב"ד המיוחד מערת הכמיהם לזה בכל דור ודור וגם מדור לדור יספיקו, ואולם
אפילו אם המצי לומר שלא יהיה מנוס מהודות כי גם לדעת רמב"ם אף הקביעות
צריך ב"ד סמוך זה מזה עד משה רבנו, הלא בנקלה יותר קושי רמב"ן עליו בזה
שתאמר כי אם מה שכתב הצורך הקביעה לצאת ראשונה מב"ד של א"י לא היה
כונתו להכריח שיהיה הב"ד ההוא חי וקים בכל עת שאנחנו נלגוי מלחא נשקוד עי'
ההשבון הרוצה אבל יספיק בלי ספק התיחס עליו עקר ההשבון וראשיתו כההוא דר'

הלל וב"ד שזכר הרב החמני, הלא זה הדבר אינו תוספת על מה שכתב אבל הוא נלמד מעצמו בהבנת דבריו על תומם בלי המצא בהם מה שינגדו, אדרבא יאות להוכיחו מהקיש אמרו על זמן הראיה שכל ב"ד כמוך מאת סנהדרין היה מספיק בה אף דור לדור אחר שנעדרו, וע"כ הוא רמב"ן ז"ל יחשב בזה לא למשיג אבל למפרש את דברי הרב בהין צדק.

והנה על השלישית אשר הקשה אליו איפה חכמים יגידו היות השבין הקביעות מסני כי זו לא מצינו נראה שנוכל להשיב כי דבריו ההם אשר כתב פ"ה וז"ל, הל"מ היא שבזמן דאינא סנהדרין קובעין ע"פ הראיה ובזמן שאין סנהדרין קובעין ע"פ הראיה ובזמן שאין סנהדרין קובעין ע"פ ההשבון שאנו מהשנים בו היום לאו כולו כי הדדי נינהו אבל לצדדין אמרם והפרשה מפסקת וחצובה מקביעת סיפא מרישא, שההלכה אמנם היא על דבר הראיה כדאינא במכילתא ור"ה פ"א וב', ואפס ענין הקביעות שזכר אח"כ הוא מלתא באנפי נפשא ולא מדברי הו"ל לקח אותה, ואם ראית לבעל מגדול עזו שכתב ודבר זה הל"מ וכולי ע"כ למערב א"י פ"ק דר"ה המשמע האמר שם ג"כ הבנא השנית אל תרוץ להשיג בו כי אולם הי אני תבקשו ולא תמצאנו, והלא ראיה זו בלבד תספיק לכאורה בהוכחת זה, כי האמר השבון העבור מיוסד על תקופת ר"א ותקופת ר"א אינה מסני כמו שהוכחנו שתי אלה בזה פ"א, א"כ השבין היבור אינו מסני אבל הרב ז"ל השמיענו כזאת מאשר נודע בעמנו היות דרך זה מוסכם בסוף האמוראים כאמרו שם פ"ה סי' ג' מאימתי התחילו כל ישראל לחשב השבון זה וכולי, ובפ"ה סי' י"ב כתב החשבון האמצעי הפשוט בכל ישראל וכן תמיד יקראנו החשבון שאנו מהשבין בו היום וכשגם יונה דלא שמייע ליה או לא סבירא ליה הא דר' הלל שזכר הרמב"ן בדרוש ודאי הוא דכ"ע מודי שהכל נעשה או מטעם תופשי התורה וסדר יודעי בינה לעתים אשר נהי דלאו משום הלכת סיני נגעו בו הנה לחכמה וסיג נאות בשעת הדחק נעתקו ממנו אל השוה"כ כמו שזכרנו למעלה פ"ד, הלא הראה מדבריו בסמ"ק עשאין קנ"ג על הב"ד של א"י המסדרים השבוננו זה אם מדי שנה בשנה אם כר' הלל פעם אחת לעולם שכתב וז"ל, הם הם שיקבעו חכמים ויעברו שו"ש בפנים המקובלים אצלם ובהסכמתם ג"כ שכן ראיתי לשוננו זה בהעתקתן איוב הנו', והנה אין לך קורא נכון להקל בהשובתנו זאת כי עוד לקיום דרכה תשמע את דברי אהרונים רבים בתשיעי מפרקנו אלה שכן יאשרו וידמו להוכיח כי סדר הקביעות הנהוג לנו הדש הוא לא שערוהו אבותינו מקדם, ורמב"ן עצמו מכותלי השגתו ודבריו אשר עוד יזכרו עם יתר דברי האחרונים הה נכר מאוד שהוא גם הוא היה על זה הדעת וכ"ש עוד בהמצא לך עד מוכיח שהר"ם עצמו קים ליה בשפתם על אלו, וזה כי אם תשאל לכל נחזתי ימא של סדר הקביעות ובפרט את החכם כוזרי מאמר ב' ג' וד' יוריד ויאמרו לך כי אחד מעמודיו ואדניו העקריים הוא השבון תקופת ר"א אשר בקוף כל מחזור קולע אל השערה. ובו ישמר האביב אל הפסח.

והנה נעזוב עתה מה שזכרנוהו זה מעט המתיהם לכלל הדרוש ונתבונן על דעת הר"ם לברו, בדין הוא דתקשי לך אם האמין קביעתנו בכללו הלכה מסני למה זו פרטו המסוים הלו של תקופה לא פסיק ותני ליה סתם כדבר שכל החולקים עליו יאשמו. ואדרבא ראיתוהו דניחא ליה לפלוג ולתני בתקופה שתי הדעות אשר נמצא שכן ע"כ כתב דעת שימואל בכל תקוניו ודעת ר"א בפ"י ככל משפטינו כמו שזכרנו

ג"כ כזה פ"א, ולמה תנא כזאת מאתו בדבר אשר מסיני בא שהוא עצמו למד
 אותנו כאמור בפ' הנזכר הכניע על אודותיו המחלוקת, ויותר יקשה ג"כ אמרו סוף
 פ' נראין לי הדברים שעל השבון תקופה זו היו סומכין לענין עבד השנה, וכי
 בשקול הדינת תליא מלתא, והו כי שם מהוך שבהו רמו על הרחור שיש אחריו,
 באמרו כי הוא אמת יותר מן הראשון כפי מה שנתעוררתי בזה ג"כ פ"א, הלא כל
 יתר כי האי כנכסול דמי אלא לאו ש"מ מינה כי פרט זה לא הוהוק לו כהלכה מסיני,
 וכמו שכתבתי גם שם על כרחך אוליגן לכלא נדרכה של הורה דבר שהיה בכלל וכולי
 לא ללמד על עצמו בלבד יצא וכולי ומעתה אתה תבהר לכלל את הש"מ לחווק כמנהג
 אם הדין הראיה נצחת. ואולם אם לכל הפנים דרך זה לא יתכן בעיניך נלך לדרך זו
 שתאמר כי הר"מ בספא הנו' לא כוון לומר דהשבון זה עצמו מסיני נתן לנו,
 בשלמא השבון התכונה על המהלך האמיתי המתיחס אל הראיה אשר היה מהויב
 אל הסנהדרין למען יבחנו דברי העדים כמו שזכר הוא ז"ל פ"א סי' ו' ופ"ו וי"א וי"ה
 מה' קה"ה אפשר וטוב לומר שעקרו מסיני נהנו, והר"ם עצמו זכר כמה כתבי
 קדש אשר מהם למדו רבותינו הערות על אודותיו בשמירת האביב אל הפסח, ראש
 פ"א ומנות ימים לחדש לא שעות, ראש פ"ה וחדשים ללבנה לא ימים, ראש פ"א
 אשר זכרם ג"כ בסמ"ק סוף מיצות קי"ג, אבל דבר הקביעות עם היותנו צריכי לשמור
 בו הערות התוריות שזכרנו הנו דרכו המחדש היינו השבון השהיה לא פורש בהלכה
 מסיני פרטיה עליה, על כן לא זכרדו קדמונינו, ואמנה עכ"ז באמת יאמר כמו
 שזכרנו פעמים שגם הוא מסיני הגיענו יען נמצא רכלל לא הסדר מאשר יורוך,
 ומבחינת זה הצד הכללי בלבד יפה העלה הר"ם ז"ל שתי הבנות בהרא מחתא זו
 וזו מן האופן הפרטי שהתאמת עליה, וסוף דבר אפילו האמין את לבך לקיים כי
 אמרו ודבר זה הל"מ מוסב בג"ש לשתי הבנות כאשר כונתו היא שגם סדר הקביעות
 מסיני בא לנו הנה בהתאמת דבר הרמב"ן כי השבוננו היום על השנה איננו מצוי
 לרבותינו, והוא רמב"ם בשומו את תקופת ר"א העקרת בו בלתי נמסרת מסיני כאמור
 ימצא סוהר מה שאמר בפ"ה הנו' כי גם הקביעות מסיני במסור יאות לנו לאמר דנהי
 שדהעתק בימי האמוראים מן הראיה והשבונה אל הקביעו' והשבוננו היה בהסכמה
 לא מסיני כאמור הלא בהצטרך גם בסדר החדש הוזה לשמור את הכוונ' שהן עקריות
 ע"פ התורה וההלכה נראיה עצמה בשמירת האביב לפסח ועבור שבע השנים בכל
 מהזור ומנות לשנה חדשים וימים לחדש והיות מדתו כ"ט י"ב ושצ"ג ודכותיהו
 שפיר בבחינה זו תאר גם אותו בהלכה מסיני שכן תכליותיו אשר להן מגמת
 זה הסדר מסיני נאמרו, ואמנם התהלך השבון האמתי בשוה כנו' היה בלי ספק
 הסכמה לא הלכה מקדם אשר כמו שעוררנו עליו בפ"ד הקלו מעלינו המשא באמרם
 לנו עמדו פה בשוה עמוד באן מפנה עוד ממנו לאמתי כראשונה, ובכן ימצא
 כי משפטי הר"ם ורמב"ן הנו' יצרך יחד: והנה אין על איש תבונות להרחיק שימנו
 השבון השנה הסכמה בדרוש העבור, כי האמנה גם זולת זה נמצאו בו הסכמות
 רבות אשר מהכמה לא מהלכה, הנה כמו שייסחר על זה פ"ה לפנינו, גם את הדבר
 הוזה לקנצי מלין אלה לא אדריש מדבר אליך כי עוד תראה לפנינו ובפרט על השביעית
 פי"ג היות קרוב שקצת האחרונים עם האמינם השבון זה בלתי מקובל מסיני בחרו
 ליחסו אליו למען רבות מעלתו בעמנו, וא"כ הוכל לומר שגם הר"ם ז"ל נמשך
 בזה אחרו הגאונים אשר קדמוהו י

כונת הפרק . תשובת החכם אפורי על השנת ראב"ד בטעם הר"ם על הדחיות סוף ס"ו מה' קה"ח אשר גם חמפרש הוסיף התפלא בו , דבר הישראלי על זה , דבר הוכות על הישראלי , ואשר נאות לזכותו נגד כל אלה .

פרק ז' ; ואפס על השגות ראב"ד והמפרש השולח גם הוא ידיו בשלומיו במיעם
הדחיות ככל הנראה להם פ"ז מה' ק"ה אשר להיות דבריהם ארוכים ומפורסמים
בספרי רמב"ם ז"ל הנדפסים מחדש עם נמוקי הגאון קארו נשענתי על זריות הקורא
שהוא ישאב לו מימיהם באשר המה המה נא הואלתי להעתיק בזה מה שכתב לזכותו
החכם אפורי בספרו השב האפור פי"ד ולא הספיק לי לרמו עליו כמו שעשיתי בדבר
בעלי החצים הנז' להיות ספרו בלתי נדפס ולא כל מבקשיו ימצאוהו ; ואמנה ביתר
שאת יחס לבני על זה אחרי אשר נראה כיום אני כי גם בדפוס החדש הנז' אין מן
הנצבים חולה עליו ואין גולה און אנשים כי לב חכם השכיל פיהו אמר אפוא וז"ל ,
הר"ם ז"ל כתב מפני מה אין קובעין בהשבון זה בימי אד"ו לפי שהש' זה הוא לקבוץ
השמש וחירה בהלוחן האמצעי לא במקום האמתי כמו שהודיענו , לפיכך עשו יום
קביעה ויום דחיה כדי לפגוע ביום האמתי כיצד בג' קובעין בר' דוחין בה'
קובעין בו' דוחין בו' קובעין בא' דוחין ובשני קובעין ע"כ . ובאור זה כי אחר
שהביא ההכרח בסדר העבור לסבה שזכר לעשות יום קביעה ויום דחיה הנה בהיות
הקביעות הראשון יום ג' תמשך מזה דחיות אד"ו בהכרח וכן היה שהקביעות הראשון
לאחר מתן תורה היה יום ג' כי הנה יציאת מצרים היתה שנת בתמ"ח י"ז למחזור
קכ"ש ותשרי שאחריה היה ראש לשנת י"ז והן לא נצטוו בפרשת המועדות עד אחר
הקמת המשכן שהיה ר"ה ניסן שנת י"ז למחזור הנז' ואם כן שנת י"ה למחזור היא
היתה ראשונה לשמירת המועדים וקביעות ר"ה בשנה ההיא היה בהכרח יום ג'
כי מולד תשרי היה אז ב' כ"א תקע"ד שהרי מותר ק' מחזורים הוא ב' כ"ג ק'
ומותר כ' מחזורים די"ט כ' ומותר ח' מחזורים זי"ב ת"ם ומותר י"ז שנים בין
פשוטות ומעוברות נראוי הוא ו"י ר"י וכשנהגבר אלה המותרות עם בהר"ד יצא מולד
תשרי י"ה למחזור קכ"ט ב' כ"א תקע"ד ואז קביעות ר"ה נדחה אל יום ג' מימנם
מולד זקן , ובכך נמשכו הדחיות אחריו על הדרך שזכר הר"ם מימי אד"ו כי סוד העבור
נמסר כאילו היתה תחילתו יום מתן תורה גם דעת קצת החכמים הוא שנמסר אז
למשה ויורה ע"ז עמקו אשר בו נתקשה , והנה תראה עוד אופן ההכמה בסדרו ואין
נסדרו סימני השנים באופן מסנים עם המהלך השווה ללבנה אשר עליו נתקן סוד
העבור אפילו תמשכנה השנים לאין תכלית זאת היא הסבה הנאותה לדחיית הימים
ולמה היה אד"ו כפי מה שכתב הרם ז"ל אשר בעדו הלצנו לא שתאמר דמשום ירקיא
ומתייא ידחה יום הכפור שהוא ברכת או שאר מועדי אלקינו גם לא בעבור יום הערבה
שהוא מדרבנן ידח מסמו נדה הלא במה שיהלוק על התורה אין לומר שעשו הווק
לדבריהם , ובכך לא זכר הר"ם סבה זו לא שנעלמה הימנו עם פרסומה וראה כי
גם הרב אלפסי וכן הראש ז"ל אשר היה אחרי האפורי השמיש אותה , ועלול אף
הוא פ"ק דר"ה לא זכרה לדחיית ד"ו אבל אמר כי מעבור אלול נמשך במקרה תקן
מה לבני בבל והוא כי להיות הארץ ההיא רבת הלהות לעמקה ימחר בה העפוש
לדברים המוכנים אליו נירקות והמרים ובכך יקבלו תועלת מדחית ד"ו והוא אמרו
ברור נבדל מהגדתו הנז' ידענו חבין בבלאי מאי טיבותא עבדי להו בני א"י וכולי

לזה אמרו שם לדין הבול עלמא (פירש"י הם לנו העולם כי בבל בעמק ואין האוויר
 יושלם בה) ולדידהו לא הבול, והנה ראב"ד השיג במקום הנה כמהתל בכבוד הרב יען
 לא העמיק להבין דרכו עד כאן דבריו אשר לא יכבד על הקורא להתבונן לעמקם את
 ההשגות הזכורות ויראה כי תהינה לאין גם לדברי הר"א הנשיא בספרו מן העבור
 מאמר ב' ש"ה יש הוכחה מן הכתובי' על החש' שנת י"ז הנו' עם כי היא אסודי גמגם
 עליה בספרו הנו' פ"א, ובאמת ראיתי חכם נוצרי שהפתיק אל בני עמו דרכי העבור
 אשר אצלנו ובהגיעו אל טעם ירקייא ומתיא ויום ערבה הפסיר בשפה מה שלא
 יעשה על דבר הר"ם שזכרנו ומ"מ לא אחשך פי מהזוכיך שתראה ע"ז גם דברי החכ' /
 ישראלי נגד הר"ם ו"ל בספרו יסוד עולם פי"ט מאמר ד' אשר רמותיו ג"כ דף קכ"ט
 מן הספר בתנאי כי לעומתם התבונן ג"כ מה שכתב בקצה ספרו הנו' על מקום הקביעה
 כי לדברי ההכס זכות בהקדמתו הוא ישראלי יעצמו סתר שם את דבריו הראשונים
 של פ"ט הנו' ואמר שכן עשה גם בוולת אלה כאשר בפ' כ"ה דף צ"ו מן הספר
 זכרתי גם אני המצא לו סתירה על זמן ר' הלל מיסוד השבון העבורים, והנה אין
 עוד חבורו הנו' בידי שאוכל לדרקק בסתירה שיהם לו הזכות להשתדל בהצעת באורה
 או התירה כאשר השקתי. ואולם אחרי הודיעי אותך את כל זה שמיצאתי לזולתי
 על קושי הראב"ד והמפרש הנו' לא אמנע מהוות דעי אף אני אולי בצד מה יהיו
 לרצון אמרי פי ואם המשיכלים יראו בהם מעוות יתקנהו וזה שהיתרו הנכון אצלי
 הוא בכה שתי המלות אשר כתב הרב ו"ל פעם אחת בראש פ"ז הנו' ושתי פעמים
 בסופו היינו בהשבון זה כי הנה לבד מן הפרט אשר זכר כי השבון זה הוא לקבוץ
 האמצעי מדבריו אלה יעצמם אנו למדים איך לדיעה העליל והעלה רצוני הדחיות
 וסבותם לא היו נחשבים אצל הקדמונים ומעולם לא שמו לב עליהם אבל נתחדשו
 יחדו בהתחדש מן האחרונים סדר עבורנו וזה כי דחיות ר"ה הזכורה פ"ק רר"ה
 ופ' החליל כבר התבאר מדברי הראב"ד שזכרנו בפ"ד ויהתרר עוד בפ"ח לפנינו איך
 מעולם לא היתה נהוגה בומן התנאים. אבל אירע העשויה לשיעה בימי האמוראים
 אשר נקבו בשמות בשני פרקי הגמרא דר"ה וסוכה שזכרנו י ועם היות שעולא ספר
 עליה במאמר נפרד המשיך ממנה לבני בבל תועלת ירקייא ומתייא הנה מדברו הראשון
 אשר הגיד כי אתא איך בני א"י עברו לאלול דהחיא שהא בלי הזכיר לזה שום סבה
 יש להאמין בדבר האפורי הנו' שהיתה או להם בזה סבה או סבות זולתיות שייכות
 אף אצלם בשגם לבני בבל קרה מסילא הרגישם בתועלת הנו' יותר מהמה ולכל
 הפנים בגמרא לא הזכיר שסודר זה מאתם לדורות עולם באופן שתוכל לומר כי הם
 שמוהו להק נחשבון עבורנו ואפילו תאמר שהסבה העצמית לדחייתם היא היתה
 הקפדתם על ירקייא ומתייא דבני בבל הלא בהתבאר שם פ"ק דר"ה כי לדידהו בני
 א"י דלא חבול עלמא היתה הסבה ההיא בשלה מעקרה נמצא שאינה ספונה לכלל
 הסדר, גם זולת זה יש להתבונן כי מצות יום ערבה אשר עליה אמרו פ' לולב וערבה
 שהיא מהורה על פה באמרום עשר נפיעות וערבה ונסוך המים הל"מ לא היה זה כי
 אם במקדש, אבל בגלותנו זה אינו אלא יסוד נביאים או תאמר מנהג נביאים כפי
 מחלקתם ו"ל בפ' הנו' ועם המצא קצת אחרונים שפסקו היהוה יסוד נביאים כמו
 שזכר הרא"ש בפסקיו הנה הוא רמב"ם ו"ל פ"ז דה' לולב פסקו והני כאלפסי והראש
 וזולתם מן אדריי האחרונים שאינו אלא מנהג ולפיכך חביש חביש ולא בריך וכמו
 שזכר ג"כ בה' ברכות סוף פ"א ובהיות זה כן שיום ערבה לעת הזאת אינו אלא

מינהג הלא נראה מן הדין דר"ה שהוא מדאורייתא לא ידעה מיפניו כרגע ואם שמיני פ' לולב הגזול על יום הנף דריב"ז אחר החורבן התקין שיהא כולו אסור הלא מוולת התידיע שאין להקפא ולדמות דחיית י"ט המור לשהיות היתר מאכל שאינו פקוד נפש כבר העלו שם כי זה דריב"ז הוא דאורייתא מן הכתוב עד עצם היום הזה שנראה מיותר אצל הסמוך לו עד יום הביאתם את קרבן, ובארו שם מאי התקין דרש והתקין כי בגלל הדברי' האלה חרש לבי שהר"ם ז"ל ראה כמה ראיות הן הנה שהב"ד ההוא אשר דחה ר"ה בימי עולא לאיוה סבה שהיתה לא אמרו היות זו תקנה לצניח ויונה שהאות הדחיה על ימי ד' ו' מהמת יום כפור שיבוא בע"ש או מ"ש עם כי גם עתה אין מונע מלשמור שתי השבתו' כמות' הנה לא כן תאות על יום א' לסבת יום ערבה שאינו אלא מנהג, ולכל האופנים אם שופר ולולב נדחין כ"ש ערבה היתה ראויה להדחות או למרבה יגורו להביאה אל בתי הכנסיות מע"ש כמו שהיו עושין בזמן הבית גם יתר הדחיות זולת אד"ו היינו כולד זקן וגמר"ד ובט"ז תקפ"ש אשר מן הדין מסדרי הדחיות גורו על כלן בחדא מחתא, הנה מלבד שלא הוזכרו בגמרא טעם י"ה וערבה הנו' לא יכון בהם מאומה, ואף הפעם האחר של נולד קודם הצות שזכר הנשיא מאמר ב' שער ג' במולד הוקף, והחכם אבודרהם בשער הדחיות לקחו הימנו אינו מן הגמרא, כי לא יחסה המאמר ההוא לטעם דחיות, ולא כל האחרונים שוים בפרושו להפרד דעותם בהגבל' מקום הקביעה כמבואר באפודי פי"ז וכמו שאזכור בזה פי"א, וסוף דבר הוא רמב"ם ידע כי השבון העבור אשר בידינו לא נזכר בגמרא ולא עלה על לב החכמים שהתחילו בדהיות כאמור, ובכן בחכמה רבה זכר הפעם האחר ההוא הנתלה בטבע ההשבון הזה עצמו, וכן תקבצנה סבות הדחיות בלן כנראה מדבריו שמה. ודהיית ניסן בנר"ו לא נזכרה להיותה עכ"פ כרבר הסמ"ג מ"ז הלוייה בדהיית אר"ו הנו', הלא ידעת מנהגו בספר משנה תורה שאינו אלא קובץ על יד דברי חכמינו, לא יסור מאחריהם מאומה, וא"כ יקשה למה זה בטעם הדחיות ירש הרוך לכתוב מה שלא הורנו, אבל תרגש כי הן גופי הלכות אלו הן טעמים חדשים אצלו מקרוב באו, ואשר בהדיא יוכיח כי סבת ירקא ומתיא ויום ערבה לא גרמא הדחיות אצל חכמי הגמרא. כי הנה כמוזכר למעלה האלפסי והרא"ש אשר כתבו כל יקר ראתה עינם בגמרא השמיטוה. ותראה הראב"ד בהשגתו הנו' שכתב ואנחנו קבלנו דחיית אד"ו משום ערבה שלא יבא בשבת, ויר"ה שלא יבא בע"ש ובמ"ש י ועם התברר זה מן הגמ' הוא כהחכ' לא היה תולה אותה קבלה מרבתינו. אבל זכר דברי הגמרא עצמה י ולפי מה שכתב באפודי פי"ד הגאון רב סעדיה יחס לכל דחיה טעם מדעתו שאמר וז"ל. לא רצו (היינו מסדרי העבור) שיהיה פסח יום ב' לבל יבא יוד"כ ע"ש, ותחיה החשאת נאכלת לכהנים יותר ביום א' ופגול, וכן לא היה ביום ד' לבל יהי יוד"כ יום א' ולא יוכלו להוסף מהול על על הקדש אלא אם תגרע מן השבת, גם לא ביום וי"ו לבל יבוא פי"ז ניסן בשבת והמנע קצירת העומר, ושלא יבא ג'כ עצרת בשבת שאין הקרבת השלמים דוחה שבת, הרי התחייבנו עליהם בעצרת ע"כ. אשר עם היות מאורעות אלה בלתי שייכים לעת כיום אין ספק שהוא ז"ל חש עליהם מטעם אמרם פ"ק דיו"ט לענין כזה מזהרה יבנה בית המקדש. ובאמת שהאחרונים הקשו על סברותינו אלה מכמה פנים, מ"מ נשייתו מן הסבות האחרות להניד כל יקר ראתה עינו הלא תספיק להוכיח מבוקשנו דאי תניא לא תלי בדלא תניא. וכזה בעצמו תשפוט על דברי רבינו הננאל אשר

זכור על הוי"ב פי"ב באמרו כי עולא ורב אהא טיעו בהאמינם שהרהיות היו מטעם ירקיאי ומתייא, רק ממסורת שהיה ביד הב"ד (לפי רעתו) מקדם, ובכלל נאמר כי רשיין האחרונים הנו' לכתוב בטעם הרהיות איש כמתנת ידו הנו עד מוכיה שהקדמונים לא קבעו בהן מסמרת, והרי הדבר הפרטי אשר זכרנו על היות יום ערבה ביום הזה מנהג לבר' ובכל דת יהודית לא תמצא דבר תורה נדחה מפני כמודו. נראה כדאי להשיק שפתי ראב"ד ז"ל, אשר אחרי אמרו בהשגה קבלנו דחיית אד"ו משום יום ערבה ויה' כ סיים על הר"ם ז"ל שהוא בעיניו כמתעתע י וכן הר"ן ז"ל אולי אם השב על כל האמור לנו כתב בפ' בני העיר לדין לא מיקלע ר"ה אדר באג"ה משום יה"כ וערבה, ועל מה שהר"ם ז"ל התחיל את השבועו ביום ג' היה מלבד כי כל שאלה כזאת היא בשלה בעצמה כמו שזכרתי מדבר רבי לאנטונינוס סוף פמ"א לא מצאתי לבי שלם לקבל תשובת האפו"ד הנו' כי כבר מאנתי דרכה בדברי הלטיף פל"ה דף ק"ט ב' לסבה אשר זכרתי שם, ואפשר שיאמר הרב כי תקנת הרהיות עכ"פ היתה בעצם וראשונה לסבות הקבוץ שזכר, ואפס ברירת יום מיומים יונה היותר מהצטרף לזה תקון המועדות אשר ימשך בהחילם הקיום מיום ג', והנה עם כל מה שכתבתי בפרק הזה לא אכחד, דלגבי דידי עדיין צריכין אנו למודעי בברור קושי נמצא בדברו, ואשאל את החכמים האימצגנינים ואין מגיד לי ההכרעה התפש בשכל, וזה כי כבר זכרנו נגד דבור תוספת איך במולד תשרי האמתי לעולם יקדים לשיה, ולמה איפוא יאמר הוא ז"ל שדוחין מן השוה למען הגיע אל האמתי, ואולי י"ל כי המבוקש אצלו בפניעת האמתי אינו על הדש תשרי עצמו אבל על כל חדשי השנה אשר יושג בדהיה שהוחלה מראשיתה. אפס גם בזה לבי מהסס ומי חכם יבין כל אלה הוא ירב לו, ואמר לכל חכם גם הוא כי האמנה עמל הוא בעיני להשוב, כי זה משה האיש אשר הפליא בהלכותיו אלה גדולים הקקי לב וחקרי לב נפל אל אחת הפחתים אשר בעליל לארץ.

כונת הפרק. הפצא דברים רבים בענין העבור אשר ודאי היו מהכנסת חכמים אם קדמונים או אחרונים לא הלכה במסורת, והערה על פיוט כך נזיר, וראיה מן הכתיב כי בימי הנביאים לא נהנו הרהיות ובטול דברים נמצאים לקראי (תאכלהו אש לא טיפת) בענין עבורתי והשגה על החכם בעל העקדה נזירו עזן ובהנהגה על בעל העירך.

פרק ח' הנה לקיים מה שאמרנו למעלה סוף פ"ו כי בדרוש העבור הוסכמו בלי ספק דברים רבים שלא מסיני אשר ע"כ לא הרהיק כי גם העתקנו מחשבון האמתי אל השוה היה בהסכמה כמו שכתבנו ראיתי לקבץ בפרק הזה מה שזכרתי מהם והמשיכל אולי יביע אומר על אלה גם למצוא חשבון מספרם אחר לאחד כפי הודמנו לידנו. א', השוה המולדות מתשרי כר' אליעזר והתקופות מניסן כר' יהושע בודאי אי אפשר היותו מסיני כי הנבואה לא תניח ליצירה ולדברי המתחחסים לזמנם התחלה מתחלפת ומסופקת, אבל בהכרח היתה הסכמה כמו שזכור עוד בפ"ב לפנינו, ב' קבלת העדות על החדש נומן הקרוש ע"פ הראיה אשר פ"ק דר"ה אמרו התקיני

שלא יקבלו אותו מן המנחה ולמעלה, ומשחרב הבית התקין ריב"ז שיקבלוהו כל היום הלא זה סבת השתנות בגוף הקביעות וענ"ז הסכימו ובהרו כאשר הפעו 'ג', דהיות המועדים כלם לא אד"ו ר"ה ולא בד"ו פסח וכו'. הנה לבד מראיות הראב"ע אשר זכרנו למעלה נגד רב סעדיה קרוב לסוף פ"ד שגם בימי ר' עקיבא היו המועדים נשמרים בכל ימי השבוע לרווחה דמילתא 'אוכיך עוד ראיות אלה. והן מה ששינוי פ"ק דמגילה הל' יום י"ד להיות בד"ו וקרוב לסוף פ' ההליל בפלוגתא באם מעברם את החדש לצורך הובאו לזכות אהרם דאמרי אין מעברין שתי משניות מתאימות האחת לענין הלבי שבת אם קרבים ביום הכפורים של מהרה אם לאו כמו שתמצא נ"כ להר"ם בהלכות תמידין פ"א ולסמ"ג בעשאין ק"ץ, והאחרת יום הכפורים שחל להיות בע"ש לא היו תוקעין, הל' במ"ש לא היו מבדילין כמו שהביאה נ"כ הר"ם לפסק הלכה סוף פ"ה דהלכות שבת אלמא תרי שבי הוו מקלש' להו אהרדי' ופ"ק דר"ה אמרו כי אתא עולא מא"י הגיד לחדוש להכמי בבל דעברוה אלול וזוהי הדהיה הראשונה שנודעה בנמרא, כי עד העת ההיא לא ידע מהם הג אב"ל מקום שיפול יומו שם יהוא, ואם כי לא פורש היות זה מהם להקנה עולמית כאמור, ראו מסדרי העבור אהרי כן לגזור על הדהיות מלן אם לפעם הר"ם אם לפעם וזלתי שזכרנו למעלה פ"ז, או יזכר בפרק זה לפנינו, ולכל האופנים אם סדר הדהיות היה מסורת מסיני לא אירעו אצל התנאים ימי החג בכל ימות השבוע, ולא נשנו כל המשניות אשר זכרנו, והכמי בבל עצמם היו יודעים הכרח עבור אלול דההיא שתא בלי הגדת עולא הנוכרת, ועם היות דברים אלו לגויים ויודעים עד שהתמה על הפך האריכנו גם לא סרנו מלכתב' למען הגדיל הפלא על הגאון רבינו הננאל המתאמץ לשמר כי לא השבון העבור לבד אבל סדר הדהיות נ"כ הלכה למשה מסיני כמו שיתבאר עוד בפ"ב לפנינו, ואגב גררא מן הדברים שאמרנו השיב אל לבך כי נוסח פיוט כך גזרו וכו' בבית מקדש שני וכו' ונתן ביד ר"א וכו' והתקין לנו בד"ו וכו' איננו בשום אופן תקון רבותינו כי הדהיות סודרו זמן רב אחר ר' אליעזר כמו שהוכחנו, והרי בא האות מיניה וביה על בטול דבריו באמרו כי זה היה בבית שני מה שלא יתכן כי הוא ר"א היה מתלמידי ריב"ז אשר נהג נשיאותו גם אחר החרבן זמן רב באמרם משחרב בית המקדש התקין ריב"ז שיקבלו עדות החדש וכו' שיהיה יום הנף וכו' ובכן אין ספק כי ר' אליעזר לא התקין בזמן הבית מאומה ' וגם אחר החרבן עד שנים רבות הלא ברור זמנו הנזכר תראנו לרש"י פ"ק דר"ה ולהר"ם בהקדמת באור המשנה ולרבנו שמשון בכריתות הלך ימות עולם שיער א' ולבי אומר לי כי הגאון מוהר"ר יוחנן פרוש בעל קמחא דאבושינא לכתחלה ובהשכל נשמט מלפרש הפיוט הנזכר בראותו ילדיו בקרבו אשר זכרנו. ולכל הפנים נקוש מיהא כי הדהיות נתחדשו מהסכמת חכמינו, וכן המצא ברור להר"ר יצחק נר' ברך לפי מה שהביא הנשיא מאמר ב' שער ה' כי אהרי זכרו כמה סייגות שעשו רבותינו זה אחר זה על דבר אחד בעינו בראותם מעוט זהירות כההיא דאמרינן שבת פ"ב בראשונה היו רוחצין בדמין שהוהמו מע"ש וכו' ומה שהבדילו בין זרויין לבלתי זרויין כההיא דכל המנחות נלושות נפושין דכהנים זרויים הם לשמרם שלא יחמצו אבל לא עשיית הפתח דלא כן ההמיון וכן בענין העבור עצמו בראותם החדש סבות אמרו בראשונה היו משיאין משואות וכו' בראשונה היו מקבשים עדות החדש וכו' כתב זו"ל נשם שראינו להם ז'ל בדברים הנז' ובפרט בענין העבור תקנה אחר

תקנה וסיג אחר סיג כן עשו בתקון המועדות, כי בראשונה היו עושים אותם כל ימי השבוע אבל משנדלדל העולם ונתמעטה התורה וההסודות שאין העם נזהרים כהוגן התקינו שלא יום הכפורים סמוך לשבת ולא יום ערבה בשבת, ומאלה נתקנו יתר הסימנים לשאר ימי חגיגנו ע"כ. והנה עוד לקצת הודש אוסף לך קורא נכון כי מזולת הראיות הלקוהות מדברי הו"ל דלעילא גם מן הכתוב ידומה סעד לכונח הנני היינו ששורתם בימי קדם ההגים בלי דהיות וזה מדברי עזרא על נסעו מירושלים. בשכבר ידעת איך לפי סדר עבירנו יום ר"ח אב הוא לעולם ביום שלפני ר"ח ניסן כי ד"מ אם ר"ח ניסן ומ"ו בו יום א' ר"ח אב יהיה ביום ז', והנה בעזרא ז' כתוב כי באחד לחדש הראשון הוא יסוד המעלה מבבל. היינו שאז היה עקר נסיעתם. ובאחד לחדש החמישי באו ירושלים. צא אפוא וחשוב אם ר"ח ניסן ומ"ו בו היה ביום א' ר"ח אב היה ביום ז'. ואיך לא השיבו משבת רגלם. ואם היה ביום ג' הלא המציא שם ה' ונסעה מנהר אחוא בשנים עשר לחדש הראשון. וזה בלתי אפשר כי אז היה יום שבת, ואם ביום ה' ר"ח אב היה ביום ד', וכתבי ונבא אל ירושלים ונשב שם ימים שלשה [היינו דה"ו] וביום הרביעי נשקל הכסף והזהב, והלילה לו מזה כי אז היה יום שבת. גם אין ספק שלא נפל להם ט"ו ניסן ביום ז' שכך היה גם ראש החדש ולא נתנו אז למוט רגלם. ימצא אפוא כי ר"ח ניסן וכן ט"ו בו היה להם אחד מימי אד"ו כי לא נהגו בהם הדחיות ודי בהן לע"ז ד' סדר השני פשוטות שלמות או הסרות הלא הוסכם לסבת הקביעות והדחיות כנראה לנשיא מאמר ב' שער פ' ולהר"ם פ"ט ופ"ז. והמפרש כתב פ"ח ו"ל. מפני צורך הדחיה סודרו השנים שלמות או הסרות או פשוטות. ה' התקבל אנחנו בסדר הקביעות לר"ח יום בלתי ראוי ע"פ הראיה כמו שזכר הר"ם פ"ה סימן ב'. והמפרש בתהלת פ"ה ופ"ה וראב"ע פ' אמור כתב ו"ל. פעמים ראינו הלבנה בחדש ניסן בליל שני. וכן היתה נראית בכל העולם. וקביעות החדש היה ליל שלישי וכן אירע לשלשה חדשים קודם ניסן וזה נתקן בשנת גמ"ד בעבור הדחיה, גם פעמים היה הקביעות בהשרי יום ה' ולא נראית הלבנה בליל שבת עד היות האויר נך וכו', אשר דבריו אלה הזכרנו מה שנקרית לראות בפירוש התורה לקראי אשר זכרתי במהדורה השנית על פ"ה הוא אהרן בן יוסח [כנפש האב וכנפש הבן בדי שאול תרדנה]. כי אחרי החבר מדבריו פ' החדש איך הקראים קובעים חדשיהם גם היום ע"פ ראיה, ובפרט בא"י יען לא קבלו בענין העבור את סדרי הנמינו הוא שחוק טמיה הפטיר עליהם בשפה. ובין יתר דברי בלע כתב ו"ל, זה לי י"ד שנים קודם לפרוש הזה בשנת ל"ט לאלף הששי היה לרבנים מולד תשרי. ואנחנו ראינו הירח הישן קרוב לזריחת השמש והראינו אותו לרבנים הנמצאים במקום ההוא הנקראת סולכא ע"כ. ואולם זאת להם מהפאת קסם מרי להנחיש נקבלה הנותנת לב"ד כה יפה. ומתקנתם הדחיות שהם סיבה לכל מיוצא בזה. וענ"פ השמים מספרים כבודם בקיום כל העשוי מהמה. ועוד בפרקים לפנינו המציא דברים יהיו לשנים בעיני הסכלים האלה, והנשיא ז"ל שער מ' מאמר ב' זכר הזדמן ר"ח שבט פעם לפני המולד ל"ו שעות ופעם אהריו ל"ב שעות. והחכם בעל העקדה שער ל"ו בהשתדלו להוכיח עד מה כה הב"ד גדול אשר יקדשו הרשים עם כי מהלך הירח לא יסכים לדבריהם כתב ו"ל. באמת לא התקן ארורתה עד שיעברו לפחות י"ח שעות לחדושה כמו ששנינו תלחין ושחא שעי ככסי סיהרא וכו' וכל שיקרה החדש פחות מ"ח שעות קודם השקיעה צריכין להמתין

עוד כ"ד שעות עם השקיעה השנית שהם מ"ג שעות אחר החרוש . ומה שתגיעו
 האנשים בהרגישם קדימה המולד אל הקדוש כל כך זמן ע"כ . בשגם אמנה דבריו
 אלה נפלאים אצלי לכמה סבות . ראשונה . כי עם מה שהנשיא מאמר ב'
 שיער ד' כתב שבדיות הלבנה בתכלית מרוצתה והחמה בתכלית מתניתה אינה יכולה
 להתכנסות פחות מ"ח שעות לפני החמה ו"ח אחר החמה שהם ל"ו . הלא הוא
 בעל העקדה הקורא לזכותו דברי חז"ל באמרו באותה ששינוי ודברם ז"ל אפילו לשבת
 הנשיא הנז' נראה היותו על האופן הבינוני למהלך המאורות לא על אופן התכלית
 שזכר היה לו להביאו בצורתו שהוא כ"ד שיעי מכסה סהרא כאשר באמת זהו דעתם
 הן יצדק הן לא יצדק כנראה מבאור רש"י ורמב"ם המובא מן המפרש פ'
 דהקד"ח אשר הוא רמב"ם מהדרו אחר דבריהם כנראה שם , ואני על כן כתבתי
 הדבור הנז' יצדק או לא יצדק . מלבד כי בשביעי דפר"א איתא שמונה שעות התכסה
 הלבנה בין בראש המולד בין בסופו לא תלתין ושתיא שהוא מספר צדיקים דלא בציר
 עלמא פ' חלק . שנית , מה זה שאמר לא תתכן ראייתה עד שיעברו י"ח שעות
 והרי בפרוש אמרו כמו שיובאו דבריהם בפ' הסמוך כי בני א"י מקום עקר הקדוש
 יראוה אחר שית שיעי דהרתא וכפי מה שהתבאר מבעלי התוספת בדבורם אשר
 הבאתי פ"ב דלעילא , שלישי , כי שהיית מ"ג השעות שזכר וסבתה אפילו
 בהודמן מולד זקן לא תמצאנה לשום כותב בהלכות לו . רביעית כי סכך השבון
 העבור שזכר רבינו סעדיה אשר הוא כפי השריה כדבר הגאון רבינו הגנאל שתראה
 לפנינו פי"א וכנראה מהשגת רא"ב עליו עם ביאת הירח בארוכה וקצרה שזה לבד
 בהשבון האמתי לא בשויה השוכר תמונתו לנצה , המי שית כי לפי דרכו המבואר שם
 מצות כזה ראה וקדש המורה עקר נעשית טפלה וכמעט תהו לאין , ובכלל אומר כי
 פרטי דבריו הנז' וגם התכלית שכוון להוכיח כנראה לו שם האמנתי כי המשכילים
 יאמרו לתורה ולתעודה אשר אין להם שהר מ"מ נשוב אל מקומנו ונאמר כי כבר
 מצאנו בס' דברי חז"ל זכרון מאורעות על הדרכים הנזכרים מדהא דאיהא ברה"פ"ב
 ר' הייא הוייא לסיהרא דהוה קאים בצפרא דכ"ט שקל קלא , פרק בה אמר לאורחא
 בעיני לקדושי בך ואת קיימת הכא וול אנכי וזה בלי ספק לאו למימרא דברים נכתבין
 שנאמין כי ר' הייא יעשה בנפשו שקר לצוות על הירח שיהיה אין לבוא כיום תמים
 כי זה יוסף להפליא כדבר יחושיע ביום הלהמו אשר אמנה ר"ה ק מעידה לא היה
 כיום ההוא לפניו ואהריו לשמוע יי' בקול איש מה שסיים ב"העק בהביאו שיער ל"ז את
 המאמר הוה אול אנכי אני והאמת ערבים בדבר כי תבקשני בגמרא ולא תמצאנו ואם
 אולי ימצא במתהת איזה מדרש הצוני כאשר דמיתו הלא רבינא ורב אשי יכחישוהו
 אבל ספור זה מ"מ הניב ונחמד להשכיל איך ר"ה לא היה מקפיד רק על רגון ההמוין
 כנראה ג"כ מבאור רש"י , ולזה היה רב לו כפי מה שהורה בצוויי הבטל ההוא המוכיח
 לכל הפנים השוקתו שהעבים ידיו סתר לה , ובבהינת האמת הכלל המועיל וקיים הוא
 כי כל אשר יעשה ב"ד של מטה בכל המתיחס למקראי קדש הוא לבדו נרצה בב"ד
 של מעלה . והאות פסה הוקיחו אשר עוד נדבר עליו . ואין בודקין מדבריהם והלאה .
 ששית . התחלת סימן המעונבות מן השלישיה לבהר'ד כפי סימן גו"ה כמו שזכור
 עוד פי"ב קושיא ג' . שניעית , התפשט המנהג על שאלת מטר בגורה שוה . ששים
 יום אחר תקופת תשרי לשמואל שהוא העת הנאות לה בגלילות בבל משכן או לרבותינו
 עם היותו בלתי נאות אל יתר המדינות אשר כל אחת צריכה לו כפי מצבה . הנו בלי

שק הסכמת הקהלות היינו כי עם התפורם ממהו בבל ישארו על האופן שנהגו בה כמו שזכרנו ג"כ מאמר א' פ"ג . ועם כל מה שכתב הרמ"בם בשני מה' הפלה ע"ש הראה הרא"ש ז"ל בפסקיו דתענית פ"א שהתפלא על זה ור"י בנו חזק את דבריו בצור א"ה סי' קי"ז וכדבר הרשב"א בתשובותיו סי' קי"ח שאמר מקדשין ומבדילין בבית הכנסת גם עתה אף שאין אורחים אוכלין שם ואומרים ברכה מעין בליל שבת אע"כ דחו ליכא עם שבשדות וש"ץ יורד לפני התיבה אנש"י שכל העבור בקיאים ועושי' יו"ט שני ימים . עם דידעין בקביעא דירחא . מדשלוה מהם פ"ק דיו"ט והן כל אלה ומנהגות ליל פסח ור"ה וליל שזכרנו למעלה פ"ה אינם אלא רדיפת המנהגים שהחלו קדמונינו י' אע"פ שסבתם לא תרשם מאתנו . שמינית הלוקף השעה לתת"רף הלוקים וההלוק' של ר"א לע"ו רעעים י' המתברים כתבו כי רק להקל על המהשבים הוסכמה כמו שהראיתי בתשובות י"ג השאלות סי' א' כי לדברי הגאון רב האי בתשובה אשר עוד תראינה פי"א סי' בהר"ד הנהוג לאנשי מערב ותמורתו וי"ד למורחיים ונ"י התע"ו לזולתם כמו שכתב המפרש פ"ו מהק"הח הנו הסכמה מאת כל אחת הכתוב בהכרה קביעות ההגים בכל מקומות גלותינו על פי המולדות השוים המוגבלים י' לא לפי מערכת המאורות בכל גליל לעצמו או בא"י רק בכל הקורה ממנו בעיר נציבין או בכל לדעת המשת החכמים אשר זכרנו למעלה פ"ה . הלא הוא וכל יתר הרבנים הנז' הסכמות של חכמה משואחה אשר לא מסיני הנה , ולכל הפנים לא כל הנמצא בענין הקביעות לאהרונים כלמדי סררו תתאדהו במסורת כבר שמעת ג"כ מה שכתבנו בפ"ב על סימנין רבים נתנו בו מעצמם . ויהסוס לדעות הקדמונים שנהלקו י' ולדעתנו גם סימן בהר"ד למילוד תהו וכך השנים ליצירה אשר זה בהר"ד והבריו תלוים בו הנו מהמה . ואולם עוד חזון למועד על הפרש הוזה בעורת אלקינו .

כונת הפרק . קושי נכסף למחקים סדרי העבור הלכה מסווי מדברי הר"ם והרלב"ג שהבראה כולה היתה בתחלת יום א והיא השנה קדומה על הר"ם ובעל עקידה . והתחדש על בעל עקידה שניה לה ובהנהגה השנה על הר"א הנשיא י'

פרק ט . הנה אחרי שובי מהושיע את הר"ם ז"ל כיד ה' הטובה עלי מאשר לו צדה , נמנאר בפרקים שלמעלה , לבי הלך לזכור פה דברים נמצאו לו מתיחסים לדרושנו נפלאים באמת הן מעצמם הן בבחינת אומרים , ולכל האופנים הם קושי משורסם אל המתאמצים לומר כי סדר העבור הנשמר אמלנו מסיני נתן לנו . וזה שכבר נודע כי הוא רמב"ם ז"ל בספרו התלמודי משנה תורה הורנו מכל שהיה לפניו ואחריו בגילו את דרכי המולדות והתקופות וכל המתיחס לקדוש החדש וקביעות התגים ככל היוצא מפי קדמונינו הן במצטרבים לזמן הקדוש ע"פ הראיה אשר יסודם כפי מה שנאר לנו בפרקים רבים מההק"ה הוא על מהלך המאורות בגלגל המולות הבא פעם בארוכה ופעם בקצרה . הן בצריכים לנו כיום הוזה שהם נוסדים כפי מה שכתב לענין המולדות סוף פ"ו . ולענין התקופות סוף פ"י . על מדלכם האמיעני השיה תמיד באופן אחד כמו י' התבאר שם פי"א י' אשר אמנה תהלת זה ההשבון השיה נדברו בפ"ו הוא סי' בהר"ד לתשרי של תהו היוצא גרעון ד"ה תתע"ו מסימן וי"ד לתשרי דיצירה כפי היודעי י' והנה יראה כל משכיל כי בכל זמן לא נמצא אה"כ בספרו הנכבד מורה הנבוכים , אשר בו אמנם דבר כאיש יהודי מהבב אך לא כרבן תלמודי מלכתוב דברים אשר בהדיא ולעיני כל בעל דעה יהרשו את כל

איסורות העבור השוה. בלי שיחוש לדבר המלמד זכות על צד הסותר ככל אשר זכרנו וכמו כן החכם רלב"ג הנודע לגדול מאוד בלמודיות התחבר גם הוא לרמב"ם הנו' בדבריו הנמצאים לו במורה הסותרים במאד את פנת השבוינו. ומן הידוע כי אין להאשימם לא על היות ידיהם רפות בקבלת המסורת ולא על העלם מעין הנמתם הסתירה העולה מדבריהם בהערכתם אלו לאלו. אבל בהנחה תבקש התנצלותם ותורה שכבר ידעו ובהגו בפלס ומאוני המשפט כי הפיץ זה וזה אפשרי ההצלחה בידם אם על הדרך שנדמה אנהו כמו שיבא לפנינו פי"ב סי' י"א או בזולתו הטוב ממנו י וזה כי הלא נודע אך כל עצמו של מולד וי"ד ושל בהר"ד הנמשך ממנו למפרע לא ימצאו כל אנשי חיל רגלו רגל ישרה בלתי אם יוגה ליציב ונכון שהבריאה היתה בששת ימים נבדלים בפשט דברי תורתנו כי או יהיה מקום לומר שהמאורות ביחוד לא נבראו. או לא נתלו ברקיעיהם להחל את תפקידם עד יום הרביעי, אם כר"ד דאמר בניסן נ"ה ומיסרי העבור על בהר"ד עמדו וראו כי לדבריו צריכים הם לומר שהמולד הראשון היה ד"ט תרמ"ב אשר בהוסיף עליו ב"ד תל"ח שהוא יתרון הצי שנה ימצא מולד תשרי דישב וי"ד, ובהסירך אותו ממנו דהיינו כמו כן הסרת ד"ח תתע"ו בעד שנה מסימן וי"ד נמצא בהר"ד לשנת ההו. אם כר"א דאמר בתשרי נברא היינו כ"ה באלול ובנ"ח נתלו המאורות, ומיסרי העבור כנוכר עמדו כמו כן וראו כי לדבריו צריכים הם לומר בר"ה שהיה יום ו' בתחלת שעה תשיעי' קרש אדם את הירח כפי דבור התוספות אשר הבאנו בשני מפרקינו אלה י ובכן המולד דישב היה או סוף שעה י"ד. כי הנה עם מה שהר"ם פ"א דהקה"ח כתב וז"ל י הלבנה נסתרת בסוף כל חרש כמו יום אחד קודם שתדבק השמש וכמו יום אחד אחד שתדבק כמו שזכרתי ג"כ פ"ב דלעילא ובשביעי מפרקי ר"א כאמור בפרק הקודם כתוב וז"ל. אין כח בעין לראות הלבנה עד ח' שעות בין בראש המולד בין בסופו. כבר נודע שהמונה בעינין זה לרבותינו הוא כראמר ר' זירא אמר רב נהמן פ"ק דר"ה רכ"ז שעי מיכסי סיהרא לדין [היינו כפיר"שי לפני בבל] שית מעתיקא וי"ח מהרתא י ולדידהו (היינו לפני א"י) י"ח מעתיקא ושית מהרתא, אשר אמנה מאמרם זה הר"ר הנשיא בשם הזכנס אלחאן ז"ל השתדל (אף כי ברוהק) לקיים אותו מאמר ב' שיער ז'. וכן הר"ז

הגהה י דחק הנשיא אשר אמנה אינו עומד לו בשעת דחקו. הוא שבאר לדידהו לפני בבל ולדין לפני א"י, יזה ירחק כאד שהרי ר' נחמן בעל המספר היה מבבל. ואפי' תיכא ר' זירא הפגד דבריו היה פא"י הלא תמצא סוגית הנמרא בכל מקום בפרט רש"י הנזכר באותה שזכרנו למעלה פ"ז לדין בני בבל הביל עלמא ולדידהו בני א"י לא הביל, ופ"ק דיר"ט אינהו פרי' בני א"י דיעי בקביעא דיריה וכולי, אכן בני בבל דלא ידעו וכולי, ופ"ק דקדושין הא לן הוא להו לענין אם ילמוד אדם תורה ואח"כ ישא אשה או בחיפק, כי הבבליים דאית להו נכסים ושדות יספק בידם לעשות תרווייהו נטא ואח"כ לופד, ולהכי עד טה שאברו בובחים פרק פרת הטאת שנער שפגערת את עשייה, כי רק עדי-הלאה דרי היה עשרם מתקיים אמרו במתנות פ' הרי עלי

הלוי פ"ק דר"ה והאפודי בתבורו פ"י ע"ש באופן שהמולד היינו פגיעת המאורות זה בזה היה אז שש שעות קודם התשיעית אשר בה נראתה הירח לאדם כאמור, וזהו מולד וי"ד הנו' היינו יום ו' סוף שעה י"ד והיה כי תגרע ממנו ד"ח תתע"ו כמשפט יצא לך סי' בהר"ד למולד של תהו, ואין ספק כי צריך אתה לשמור מאד קביעות המסמרות בומנים האלו שהגבלנו להתהל' התנועה למאורות ורגעי המולדות כמדובר ולא תמוש מנקודת שעורם מאומה, כי הנה אם תקדים או תאחר בס נרגע נמצא הורם כל היסודות שדמית, ויבצר ממך כל היושר אשר זממת בהגבלת החנים

הבנו בכל אק להם עול מלכות כאשר גליית אהל בני א"ל דלית להו מוונות מרווחים אין ספק דאשה היא ליה רחיים בעוארו ככל הנרא' שבאר רש"י התם . ובעל העירך ערך רחיים וכן כל לדין ולדידהו בנפרא מלה ודאי על אופן זה יפורשו .

בעל העקדה את דבריהם בשלישי משעריו סוף מאמר א' כי תמצא האלקי רבינו משה במקומו הגז' מדי האשימו אם כדן אם שלא כדן את שני החכמים ר' יהודה בר' סימון ור' אבהו על דמותם ללמוד מן הנתובים ויהי ערב ויהי בקר יום א' ב' ג' שהיה סדר זמנים קודם לכן או בונה עולמות ומחריבן כמה שנראה לו . חיות קשה בעיניהם אחרי שהמאורות לא נבראו עד יום הד' במה זה שיער אורך היום מסובב הגלגל אשר עדין לא היה , והבדיל ערב ובקר ממאורות שעדיין לא נבראו כתב וו"ל , אשר הביא אותם ז"ל זה המאמר הוא שמצאו יום אחד ויום שני והבינו הענין על פשוטו , והשנו מאחר שלא היה שם גלגל מקף ולא שמש באווה דבר שיער יום ראשון וכו' עד אמרו שהכל נברא יחד ושלפי זה הדעת האמתית בודאי [היינו הנרא הכל יחד] יותר הספק אשר הייב לחכמים הנזכרים לומר את דבריהם שכתבנו , הרי שהוא ז"ל סובר ואומר כי תנועת המאורות לא ברביעי החלה , אבל מראשית היום האחד עם הגלגל יותר מעשי בראשית אשר כולם כדרש ילקוט פ"ק דר"ה בציונם ושלמותם נבראו וכה שיער גם אורך יום א' ב' ג' ונגדל בהם האור מן ההשך והנה אם ככה היה כפי דעתו הוזה הכרח הוא שיתבטל כל המונח הקדום אשר יסודו הוא שלא התלו המאורות בפעולתם עד יום הד' ושהמולד היה ד"ט הרמ"ב לר"י ובס' וי"ד דר' אליעזר , וכן רלב"ג במקומותיו הגז' תראהו מכרזי ד' תו זה באר היטב שכל מעשה בראשית נבראו יחד בתחלת היצירה ושאינן זכרון ששת הימים בתורה כי אם להורות על הקדימה שיש לקצת הנבראות על קצתם במדרגה ובטבע כפי מה שהאריך בזה את דבריו שמה וכן יעלה ע"י לב המעיין היותנו טועים בהבנת דעתם זה שזכרנו אל נא יתהלל מעמוד גם על דברי החכם בעל העקדה הנזכר כי בבאור ריב כתב וו"ל דעת הרבנים האלה הוא שהעולם בכללו כלו בכלליו ופרטיו בשעה ראשונה נברא ע"כ ובסמוך דעתם זה אשר יאמרוהו מהיות העולם בציונו וקומתו נברא רגע ראשון של יצירה הנה סתרוהו הז"ל בשתי ידיים כי עליו ולא על זולתו אמרו והלא במאמר אחד וכו' ועל הדבר הזה הכה על קרקעם בקצף עד אשר ידה זקים לומר איני יודע מה יאמינו מצדדים אחרים וקרוב לסוף המאמר כתב וי"י יראה ללב , ועם כי האמנה לא יחידים היו באמונתם זה שהרי גם ידידה האלכסנדר מביני עמנו החזיק בה וכן בנפריים המצאנה לראשון בארבעת רבניה' שלא כדעת תלמידו הגדול אצלם באחרונים אקוינו . ובב"ר נראה שזה היה ג"כ דעת ר' נחמיה כמו שזכרתי את כלם בששי מסרקי הספר דף מ"ג . וכן יאות למשוך אל שמה זו דבר ריש לקיש אשר זה מעט זכרנוהו הנה אני במהילה מכבוד כלם לא אאמינהו . כי יסושר אפילו מחכמי' נמספרם וכמיעלתם שבעתים , כי רק מראה הערב והבקר הכתוב שש פעמים באצבע אלקים הוא לבדו כפי כשוכו , ובחלוקת ימי היצירה ככתבם יציב ומחיימן אצלי כדעת בעל העקדה שהנאמו . מכל מקום אין מנוס מהודות כי אליבא דידהו ענין התחלק ששת הימים אינו כפי ששוכו רק להערה בעלמא על הקדימה אשר לנבראות זה על זה

והקביעות שעברו מצת יוסד העבור ואשר עוד יעברו .

אך הנה פוק חזי שני צנתרות הוהב הגז' הרב המורה חלק ב' ורלב"ג בתחלת פרושו לתורה ובחלק השני מן הששי לספר מלחמותיו פ"ה כפי מה שזכר ג"כ החכם

בעל העקדה את דבריהם בשלישי משעריו סוף מאמר א' כי תמצא האלקי רבינו

משה במקומו הגז' מדי האשימו אם כדן אם שלא כדן את שני החכמים ר' יהודה

בר' סימון ור' אבהו על דמותם ללמוד מן הנתובים ויהי ערב ויהי בקר יום א' ב' ג'

שהיה סדר זמנים קודם לכן או בונה עולמות ומחריבן כמה שנראה לו . חיות קשה

בעיניהם אחרי שהמאורות לא נבראו עד יום הד' במה זה שיער אורך היום מסובב

הגלגל אשר עדין לא היה , והבדיל ערב ובקר ממאורות שעדיין לא נבראו כתב וו"ל ,

אשר הביא אותם ז"ל זה המאמר הוא שמצאו יום אחד ויום שני והבינו הענין על

פשוטו , והשנו מאחר שלא היה שם גלגל מקף ולא שמש באווה דבר שיער יום

ראשון וכו' עד אמרו שהכל נברא יחד ושלפי זה הדעת האמתית בודאי [היינו הנרא

הכל יחד] יותר הספק אשר הייב לחכמים הנזכרים לומר את דבריהם שכתבנו , הרי

שהוא ז"ל סובר ואומר כי תנועת המאורות לא ברביעי החלה , אבל מראשית היום

האחד עם הגלגל יותר מעשי בראשית אשר כולם כדרש ילקוט פ"ק דר"ה בציונם

ושלמותם נבראו וכה שיער גם אורך יום א' ב' ג' ונגדל בהם האור מן ההשך והנה אם

ככה היה כפי דעתו הוזה הכרח הוא שיתבטל כל המונח הקדום אשר יסודו הוא שלא

התלו המאורות בפעולתם עד יום הד' ושהמולד היה ד"ט הרמ"ב לר"י ובס' וי"ד

דר' אליעזר , וכן רלב"ג במקומותיו הגז' תראהו מכרזי ד' תו זה באר היטב שכל מעשה

בראשית נבראו יחד בתחלת היצירה ושאינן זכרון ששת הימים בתורה כי אם להורות

על הקדימה שיש לקצת הנבראות על קצתם במדרגה ובטבע כפי מה שהאריך בזה

את דבריו שמה וכן יעלה ע"י לב המעיין היותנו טועים בהבנת דעתם זה שזכרנו אל

נא יתהלל מעמוד גם על דברי החכם בעל העקדה הנזכר כי בבאור ריב כתב וו"ל דעת

כאמור. והנה זו בלי ספק סתירת כל המונח בצד הקודם כמו שזכרנו, ואיש כי יגמס בלישניה על רל"ג הנו' שכבר בדברי אהרי' ג"כ היה כפורץ את פצומו ובגדים זולת אלה לו במסלת שדה כובס, הנה אני לא אכנס עתה על אודתיו לתגר כי אלקים שופט צדיק, אכן ברור לי הדבר כשמש כי נגד האיש משה הגדול ביקרי דורותינו לא ישמע על פי חכם אמתי כאלה. ואלמלי ידע כי גם המונח הראשון צודק באופן מה אצל הרעת הוה המצויין אצלו לאמתי, אין ספק כי לא נתן הכו לאומרו וכעת לא העלהו בידו על ספר, גם בעל העקדה אשר תפש את שניהם בולת זה ואת זה לא זכר, הלא נראה שהיה ראוי לתופרות והנה אין לך שתפרש דברי הר"ם הנו' לאמר הואיל וכתב שאחרי הבריאה ביחד נבדלו הדברים ראשון ראשון כמשל הזורע שהביא מדברי הו"ל, וכ"ש בזכרו ג"כ מאמרם האומר הן הם המאורות שנבראו בראשון ונתלו ברביעי נמצאו דבריו ודעתו מסכימי' להבדל הימים, ולכל דברי הו"ל שזכרנו, כי האמנה הבהן הקושי אשר העיד שם ואשר חתר להשיב את דברי התורה אל התרתו, יתבא לך כי כל מגמתו היא שנבון ספור הלוקת הנבראו' שלא כפשוטו ושהכל נברא על תכלית שלמותו מן היום הראשון, גם יותר נאות לדעתו האמר ברנע הראשון כמו שהוא עצמו באר שמה, וענין אמרו ראשון ראשון בהכרח איננו עליו רק בבחינת מדרגות הנמצאים ומטעם אשר אמנה לדעתו יחדיו באותו הרגע נבראו, כי הלא באופן זה לבד יותר אצלו הקושי אשר יחס לחכמים ההמה, ואת החשוב למשפט כי אם החכם בעל עקדה ראה דרך לדונו לזכות היה הייב וחפץ ביקרו כי זה כל האדם ובפרט מאיש אל איש אשר כמוהו לא להכריעו לחובה למען הפוש. ואם בדברים מה זולת אלה תמצא הר"ם הנו' סותר ביתר ספריו על איזה אופן שיהיה את הנמצא לו בהבוריים התלמודיים כמו שזכרנו סוף פל"ו האמן כי בדרוש הוה אשר לפי הנראה הררים גדולים תלוים בו היה מאד נוהר בדבריו האהרונים אם כה נאמר בבחינת הדרוש הוה שלא יתכנו, והנה לקרב אצל שכלך אישי הקורא שוה אמנם היה דעת שני הרבנים הנזכ' רצוני שהחוקיק לודאי כי כל מעשי בראשית על הכלית שלמות ופעלם נבראו יחד מתחלת היום הראשון בלתי המתין להדליק זה מזה בפועל לימים נבדלים כנו' כיוב בעיני להעיר אותך כי לפי הנראה וכמו שנגע בו החכם כעל העקדה קרוב לכוף שער ב', גם ראב"ע ז"ל נלוה עמם בזה לחוש משולש. ואולי גם הגאון רבינו סעדיה ארה עמדם להברא ואדרבא הקדמון לכולם נראה להם מורה דרך, וזה כי אם שתמצא לראב"ע הנו' בפרושו לתורה פסוק ראשון שלא נברא יום יום רק דבר אחד אשר מאמרו זה יפתר בבחינת פשט הכתובים הלא אחרי זכרו בשם הגאון הנו' כי הארץ כנקודה והשמים כחוש הסובב ושאהרי היות אלה שניהם נבראים גם אשר בתוכם יהיה נברא כתב הו"ל, לא יתכן להיות הקו הסובב קודם הנקודה או היא קודם הקו, ובאגרת השבת שיחבר בשנת תתק"מ בשש שנים אחר באור התורה כנראה לו סוף חומש שמות אחרי אמרו בשער הג' הו"ל, האמת כי השמים הם כמו הקו הסובב והארץ כמוצק באמצע, כתב בסמוך הו"ל אחר שהקו והמוצק נבראים הנה כל אשר בתוכם נבראו בהם. גם מה שכתב רל"ג בפרק הנו' על מאמרם ז"ל פ"ב דהגיגה הן הן המאורות שנבראו ביום ראשון ולא תלאם עד הרביעי, כונת תלאם בכאן היא ההתיחסות שכן התלייה תאמר עליו הרבה בלשונונו והרצון שעם הבראם בראשון באופן שעמם שיער יום א' ב' ג' לא תלה הההוותם עד הרביעי, אשר מזה מיל"ג הוא למשוך בהכח לישונו את דבריהם ז"ל מסכימים לדעתו שזכרנו הלא הראנו בריש

מלין לראב"ע שם באגרת השבת, ומי יורע אם הוא רלב"ג לקחו הימנו כי אהרי
 דבריו הנו' שהביא את הכתוב איר החמה יהיה שבעתים יאמר כי פירוש שבעתים
 הוא הרבור הסמוך לו כאיר שבעת הימים על דרך אהיה ובאורו אשר אהיה, כי על
 כן ימצא שהחמה האירה כל שבעת הימים כתב וז"ל וקרמינו רמוהו שאמרו ברביעי
 נתלו המאורות, ומה נכבדת מלת נתלו לאשר יבוננהו ע"כ, כלומר על האמת
 מתהלת היום הראשון נבראו בשלמות מדרגתם וחקם, וכזה יתכן אמרו כאור שבעת
 הימים על החמה הנזכרת, ואפס לסבת שרמו תלה הכתוב ויחס תקונו ליום הד'
 הרי כי גם אלה הציבו להם יד בדעת הר"ם ורלב"ג שזכרנו, והנה יאות קורא משכיל
 שהתבונן כי האמנה זה המאמר על התלות המאורות ברביעי נראה בניו על המונה
 המיוחס לרבותינו גלגל קבוע ומזל חזור, כי בהיות עצם הכוכב גוף נבדל מן הגלגל
 אפשר להאמר התלותו בו משך זמן אהרי מציאת הגלגל הנו' ואתיאי כדהחיא
 שתמצא בבראשית רבה ו', כיצד המה ולבנה שוקעין ברקיע רבנן אמרי מאהרי
 כפה ולמטה ור' יהוא בר' אלעאי אומר מאחורי כפה ולמעלה. א"ר יוחנן נראין
 דברי ר' יהוא בימות החמה שכל העולם רותה ומעינות צוננים ודברי רבנן
 בימות הגשמים שהעולם כלו צונן ומעינות פושרין. אמר רשב"א אין אנו
 יודעים אם פורחים באויר ואם שפין ברקיע ואם מהליכין כדרך וכו' ושאהרי
 עלות בדינו פ' מי שהיה לפי מה שגזר הרב המורה דז"ב פ"ה ובעל העקדה שער
 ל"ז שיהיו הנמי ישראל והיו להכמי א"ה על היות גלגל היום ומזל קבוע אשר בזה
 ישוער המצא הכוכב מעקר הבריאה מונה בעצם הגלגל כמו הקשר בלוח הלא בהכרה
 דבר החליה הנו' יתבטל בכה ההודאה הנו' כי האמנה ביום ברא אלקי' את הגלגלי' נכלל
 בהם גרמי המזלות, ושניהם כאחד בלכתם ילכו. ואולם עם ההסתכלות הטוב והנאר
 כי לבר מאשר בפ"א מן הספר דף י"ד תפשונו את שני הרבנים הנו' על כי דין אחר
 רץ בשלו איש באהיו לאמיר שהכמי ישראל הודו בזה להכמי א"ה דאדרבא עליו אמרו
 נראין דברינו מדבריהם לסבה המבוארת שם ודודאתם היתה בלבד על הקוף השמש
 ולילה למטה מן הכפה כנראה הכל ברור הנהה. גם בעל ספר טראות אליקים חפש
 פ"מי שהיה. הלא בשגם יאמר כדעתנו הר"ם בזה כנראה לו בפרק העשירי.

התורני הנו' שהמאורות לא נבראו או האמר לא נתלו עד יום הד' אפשר עכ"ז
 שנקבמו בעצם הגלגל. אף לא הימא בקשר בזה אשר האומות נולדו אבל כמסמר
 שיחכן הקבעו בו גם מקץ יום מיומים. ויש עוד לתמוה על בעל העקדה אשר באמרו
 שער ג' על הכתוב יהו אור שהמאורות נבראו ביום ראשון ועל הכתוב יהו מאורות
 כי ברביעי נתלה כל אחד במקומו המיוחד לו בגלגלים. הנה בשער ל"ז אשר משך
 הלפת הכתוב נשוא ינשאו כי לא יעצרו אל מה שהאמין בהכמי האומות גלגל חזור
 ומזל קבוע הדריש מהתעורר על הסתירה הנראית בין שתי ההנחות ולתרץ אותה אם
 על הדרך שכתבנו פה או בזולתו הטוב ממנו, כ"ש באמרו שם כי הדעת האמתית של
 מנהגת המאורות בגלגל נלמה להכמי האומות טרם הגלותו להכמינו, ודע כי ההכם
 הנוצרי אקינו אשר זכרתי בפ"א הנו' לא כר הוא מהעיר עליה ותרץ אותה בשני
 פעמים, האחד כי גופו המאורות ודאי נבראו עם הרקיע בשני, ואפס התנועה
 הנראית לעין אשר איננה תנועת הגלגל רק סבוב המאורות המזוהרים על הארץ הוא
 שהתיחסה ליום הד', והשני כי המאורות ברקיעהם השפלים המסוגלי' אחד לכל אחד
 מהם נבראו בשני. ואולם הושמם בתנועת הגלגל העליון להגדיל היום והלילה התיחס

ליום הרביעי י יהי מה נניח כל זה ונשוב אל ענין הפרק, כי סוף דבר כאשר הצענו כן ראינו שהרבנים הנז' צדקו או לא צדקו דבריהם ההיוקו בדעתם הנז' ולא סרו ממנו והנה לכל מראה עיני הישרים בלבותם הנו כותר את יסודי המולדות והקביעות כמו שזכרנו, ובלי ספק כל איש אשר רוח בו יעשה פלייה שאם לא נמצא מקום מה אל הדעת המונח בצד הקודם באופן שיצדקו יחרו לא יצא כזאת מלפני השרידים האלה אשר עם אל ועם קדושים נאמנו, וכבר יעדנו לדבר בע"ה על זה בפ"ב פסקא י"א לפנינו.

כונת הפרק י מדברי הרלב"ג ישוער היתר מחזיק כלל רבן גמליאל בכט"ב תשצ"ג

הכמה לא נבואה וכסורת בראותנו כי המעט הוא אם רב נטה ספנו.

פרק י • והנה עודנו מדברים בדעות רלב"ג על הדרוש לא נהדל מהזכיר ג"כ כי עם היות קבלת ר"ג מבית אבותיו מכט"ב תשצ"ג בין הדש לחדש אמתות בלי ספק וצודקת י ונראין דברי החכם כזורי מאמר ב' ס' ל"ב ומאמר ג' ס' ט"ז שנתלות בנבואה משתלשלת מבית דוד ושתמצא ג"כ להר"א הנשיא בספרו העבור מאמר ב' שער ב' כי בטלמוזיס אשר היה בימי רבנו הקדוש שבח מאוד את האצמגנין הגדול אברכש הנמצא כשמונים שנה אחרי מות אלכסנדר אשר אחרי עמדו על דעת קדמוניו במדת החדש הקר ונסה ומצא בהכמתו שאמנם הוא שיעור כל כך ימים ושעות ודקים ושניים כפי השמות המורגלים אצל התוכנים אשר הוא נשיא ז"ל מראה שם היותם ממש כט"ב תשצ"ג כחשבון הקבלה הנז' הגה הוא רלב"ג נבדה הימנה כמו שזכרתי ג"כ סוף המהדורא השנית בשולי הספר. כי בהבורו על השבין המולדות והנגודים אחרי התהללו שם, וכמו שבאר גם מן החמישי בראשון לספר מלחמותיו כי מצא תכונה סותרת כמה הנחות האיציטגנינים שקדמוהו י ובפרט מה ששמו גלגל היקף והיוצא מרכז. כתב בהדיא ז"ל ראוי שתדע כי זמן החדש הירחי כשחקרנו בו מחקר שלם מצאנוהו קצר מעט ממה שהניחוהו הקודמי' והוא בקרוב כ"ש יום וחצי ומ"ד דקי שעה [שהם תשצ"ב] חלקים וחלק אחד מאלף וקל"ח חלק לשעה י וכן מצאנו תנועת החלוף [הוא שהר"ם ז"ל פל"ז כנה אותה שינוי המראה] יותר מתנוית מעט ממה שהניחוהו הקודמים. וראיתי לזכור לך זה שלא תתמה על מה שחראה מן החלוף בזה בין הש' הקודמים והשנונינו ע"כ, הרי שהחלק האחרון של תשצ"ג לא הניחו שלם אבל חסר כשיעור שיהסר אחד מאלף קל"ח מאחד של תת"ף, אמת כי נפיייתו זאת מעוטה מאוד גם פחותה ממה שבנסות העיון כתבנו עליה בסוף השניה ממדהורתנו שהרי בקרוב איננה כי אם אחד מעשרים בחלק, יחי מה תבין מזה כי לדעתו קבלת ר"ג הנז' לא היתה נתלית בנבואה כדבר הכוזרי הנז' אבל מהכמה אנושית לבדה. כי הגה הנקודה שהעמידה עליה בצמצום היא מוכרחת אין ספק כי כל אשר יעברנה המרבה והממעיט שקולים הם לאשמה בה כעין מה שהשרישונו ז"ל י וזכרנוהו בזה פ"א האומר כל התורה

התנצלות המעריך .

ככלות מיצה הדפוס של ספר מצרף לכסף אמור אמיתי בלבי כי יצא נקי מכל טעות, אמנם זה שבועיים הייתי בעיר אוקספורד. הואלתי לבקר איזה דפים הנרפסו עוד פעם לפי גוף הכ"י. ומצאתי בי"ג עמודים הראשונים ובעמוד קכ"ד וקכ"ה השגיאות דלמטה. והטעות בוף ס"ב ובוף פ' מצאתי בלא עור הכ"י. ואיזה ש בלכתי עיר פעם אל אוקספורד, אהפש בחפש מחופש אחרי שארית הספר. ואם עוד אמצא דבר או דברים אדפיסם ואחלקם לכל אנשי ההברה.

צד	שורה	טעות	תיקון	צד	שורה	טעות	תיקון
יג	35	לפי	לפני	10	9	הגורמים	הקודמים
..	36	שת לזו ר'	שם להורות	..	31	המנו	המנוי
..	37	ע"ר.	ע"כ.	11	17	נכ 34 אל' לו	
טו	13	בבה	כתב	12	11	עזרא ו'	עזרא ו'
3	5	והשני	והלא	..	26	ראב"ע	ראב"ד
..	25	והבא	ורבא	13	18	תכ"ט	תכ"א
5	35	על פי	על פה	62	35	היינו ום	היינו יום
9	2	באחור	כאמור	80	9	פ"ק	פ"ב
..	22	הכרעה	הנראה	124	7	נתקלקלו	נתלגלו
..	23	מלבי	מלבי	..	13	אף	אך
..	28	בנבואה	כנבואה	125	8	יגהה מאד	וגהה מזור
..	..	בשגנה	כשגנה	..	24	מעוני	מעוני

ועוד אחרי שורה 21 בצד 25 נשמט הרוז אחד והוא .

ואני בצדק אחזה פניך, אשבוע בהקיץ את תמונתך.

תקוני טעות בספר העבור. *

צד	שורה	טעות	תיקון	צד	שורה	טעות	תיקון
11	41	ראיש	ראש	79	12	אלו	אלא
26	36	בשאר	בשער	87	6	983	963
36	3	האומית	אומנות	88	22	האור מחמה	אור ההמה
40	14	נשתנו	נשתוו	..	28	מליל ה'	מליל ד'
51	12	32	23	..	40	י"ח	י"ז
..	33	852	853	90	30	13 921 1	14 131 40
54	34	ר' יהושע ר'	יהודה	..	..	6 930 69	7 431 71
55	16	מן הלבנה	ומן הלבנה	..	38	17	18
..	18	שלוהים	לשלוהים	..	39	20 1017	21 1007
..	42	מונין	מונין	91	6	201	202
59	8	פ"ג	כ"ג	..	8	154 24	732 26
75	11	כה ח	כה ט	..	9	29 21 853	0 90 60
.	20	איש	האיש	..	16	17 10	17 11
..	27	הוא שת	הוא שם	97	21	ולא אם	כ"י אלא מה

צד 55 שורה 26 שהן עדי שקר. כצ"ל שהן עדים נאמנים ואם לאו היו יודעים כי הם עדי שקר.

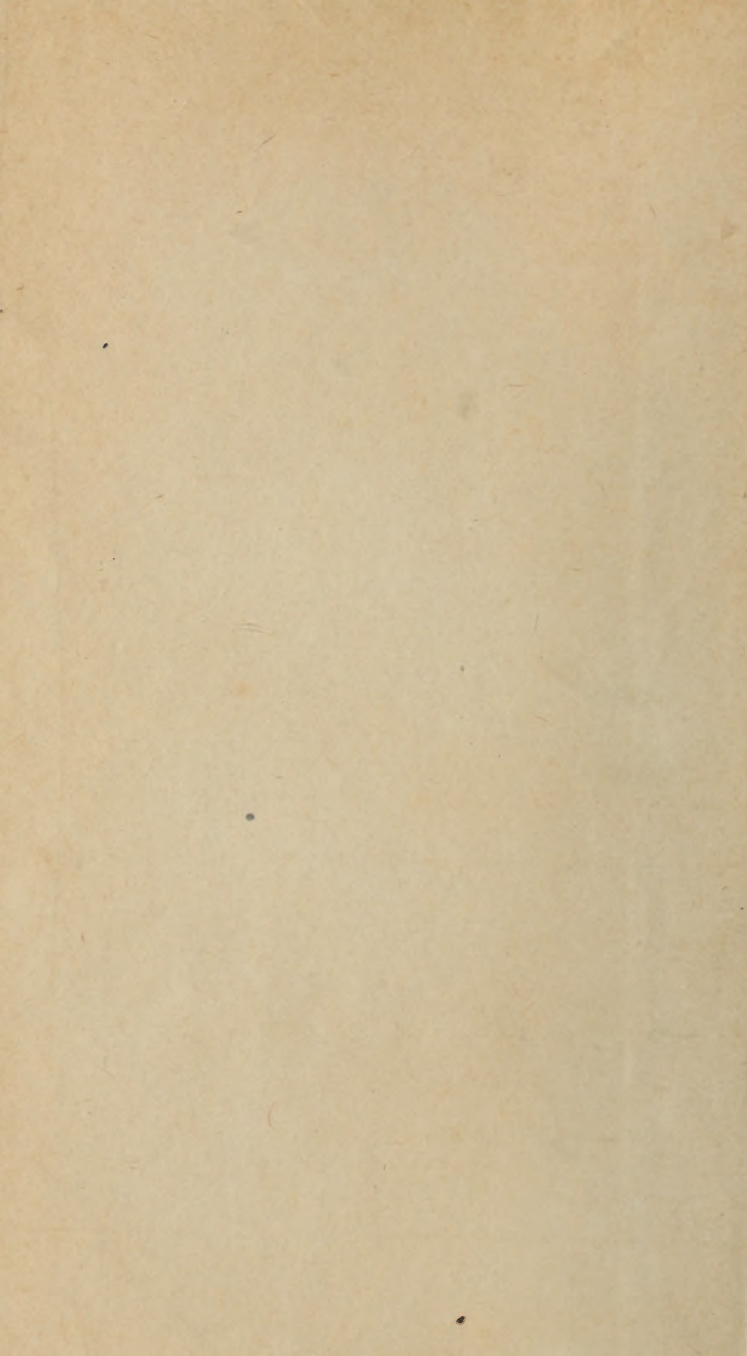
צד 59 שורה 2. ויהיו. צ"ל ויהיו שניהם כ"ט כ"ט יום הכסדים, ואם השנה שליומה אתה משלים מרחשון ויהיו שניהם ל' ל' מלאים וכו'.

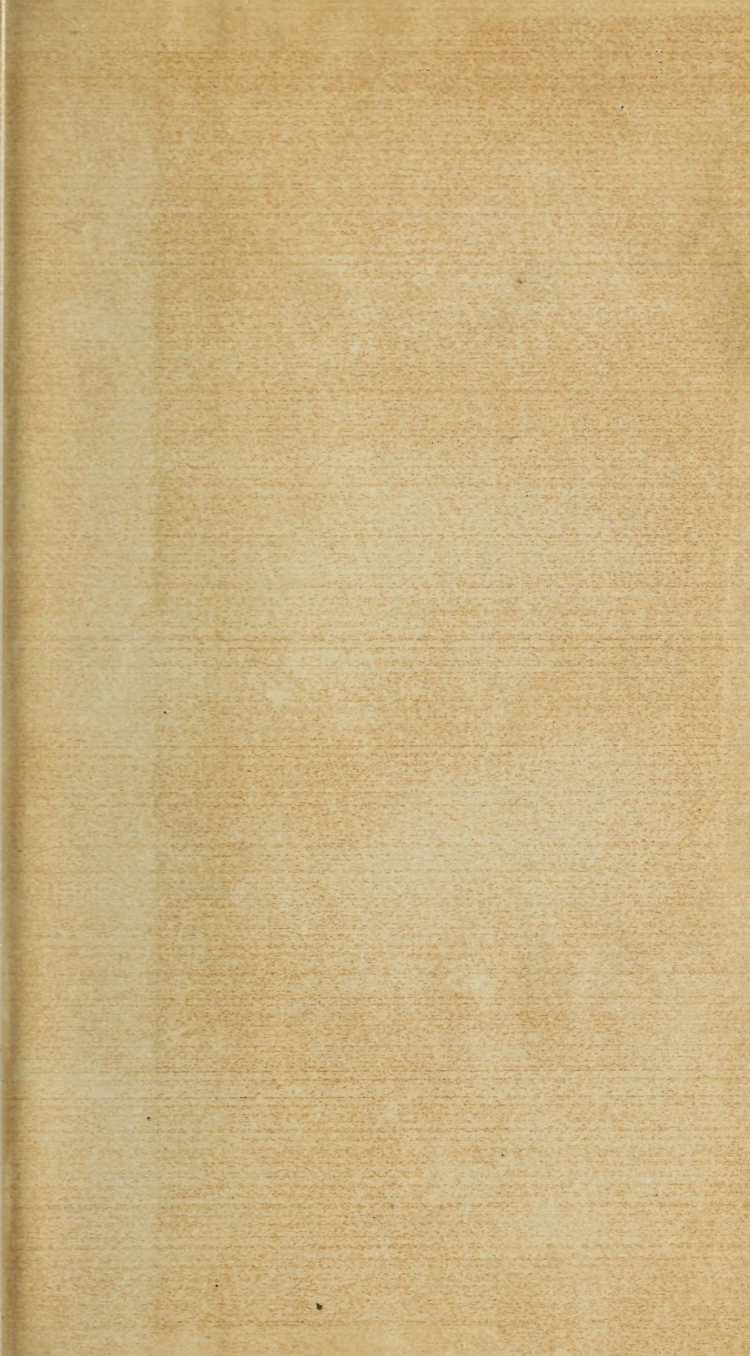
(* אף כי בהשלים הדפסת ספר העבור האמיתי כי חפשי הוא בכל טעות ושגיאה, צר לי כי לא כאשר דימתי כן הוא. והטעני הרשומים לפעלה בהם נמצאו ע"ש ההבט החוקר ר' דוד קאסל פעיר בערלין ומהם אשר סמאתי בעצמי. והקורא ייטב עמדי אם יהקנם כלם כראוי בנליח ספרו.

704
el.

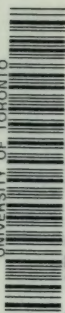

coll

opt

#

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00267016 4

